

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECEÖYKÜ'DE BU SAYI

ÖYKÜ GÜNDEMİ

Necip Tosun	<i>Geleceğin Penceresinden</i>	3
Mihriban İnan Karatepe	<i>Gülşefdeli Yemeniler İçinde Durmak</i>	4
Emine Batar	<i>Kayıtlı Saatler-I</i>	6
Mehmet Kahraman	<i>Merhamet Dilemek</i>	8
Zeynep Delav	<i>Akıp Giden Zamanı Misafir Ettiren Öyküler, Evlerin...</i>	9
Yahya Kurtkaya	<i>Türk Kiskançlığı</i>	10

ÖYKÜLER

Necati Mert	<i>Merhamet</i>	13
Cemal Şakar	<i>Renkler</i>	16
Mihriban İnan Karatepe	<i>Süper Ay</i>	20
Yunus Develi	<i>Kavmin Nehirle İmtihanı</i>	23
Güray Süngü	<i>Dil</i>	29
Handan Acar Yıldız	<i>Ud Sancısı</i>	31
Merve Koçak Kurt	<i>Kızıldut'un Boynu</i>	35
Ali Işık	<i>Hikâye Değil</i>	38
Serkan Türk	<i>Bir Yakınım İçin</i>	43
Ayşe Bağcivan	<i>1410</i>	46
Emine Batar	<i>Kalabalık Yalnızlıklar</i>	49
Muhammet Erdevir	<i>Balkon</i>	53
Zeynep Delav	<i>Rende</i>	56

Hasan Aycin	<i>Çizgi</i>	59
-------------	--------------	----

DOSYA

Asuman Belen Özcan	<i>Hindistan'dan Pakistan'a: Urdu Öyküsünün Kısa Tarihi</i>	61
Celal Soydan	<i>Ahmet Bahtiyar Eşref ile Pakistan Öyküsü Üzerine Söyleşi</i>	70
Mazhar-ül İslam	<i>Dua: Aşk Ve Keder Mevsiminin Çiçeği</i>	74
Mazhar-ül İslam	<i>Maket Şehrinin Hikâyesi</i>	82
Saadat Hasan Mantu	<i>Açıver</i>	87
Saadat Hasan Mantu	<i>Yeni Kanun</i>	90
İntizar Hüseyin	<i>Brahman Keçi</i>	98
Muhammed Munşa Yad	<i>Gönül Borcu</i>	103
Gulam Abbas	<i>Kitabe</i>	107
Mazhar-ül İslam	<i>Tahtırevancı</i>	113
Mazhar-ül İslam	<i>Uyku Düşleyen Gözler</i>	115
Ahmet Nedim Kasmi	<i>Ayakkabı</i>	119
Belrac Komel	<i>Kuyu</i>	125
Hadica Mastur	<i>Yol</i>	131
Ahmed Nedim Kasmi	<i>Aciz Kul</i>	140

ÖYKÜLER

Akın Çokuğurluel	<i>Kehanet</i>	145
Fatma Atıcı	<i>Ali</i>	148
Hanife Altun	<i>Kayıp</i>	150
Özlem Gürhan	<i>Hayat Bir Tercih midir?</i>	153
Emine Kocabaş	<i>Saat On Bir Kırk Sekiz</i>	155
Faruk Turinay	<i>Beş Minik Kelebek</i>	158
Evren İnançoğlu	<i>Kayıp</i>	162
M. Yücel Öztürk	<i>Ağır Tüty</i>	165
Mehmet Ekinci	<i>Kan</i>	167
Sema Targan	<i>Veda</i>	170
Selma Türköz	<i>Gül Ağacının Toprağı</i>	173

Necip Tosun	<i>Doğu Hikâyelerinde Sembolik Anlatım</i>	176
Şehnaz Önel Önder	<i>Kereviz Öyküsünün Tahlili</i>	183

ÖYKÜ KİTAPLIĞI

Mehmet Öztunç	<i>Örümcek Kapanı</i>	189
Handan Acar Yıldız	<i>Seyir Balkonu</i>	190
İsmail Sert	<i>Suskunun Gölgesinde</i>	191

Ö Y K Ü

İki Aylık Öykü Dergisi

YIL: 10 SAYI: 59 EKİM-KASIM 2013

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi: Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü: İbrahim Çelik

Yayın Yönetmeni: Hüseyin Su

Yönetim Yeri
Konur Sk. No: 39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K. 79 Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 419 69 13 **Fax:** (312) 419 69 14

İnternet Adresi: www.hece.com.tr
e-mail: hece@hece.com.tr

Teknik Hazırlık: Bülent Güler

Kapak: Sarakusta **web:** www.sarakusta.com

Baskı: Öncü Basımevi **Tel:** 384 31 20
K. Karabekir Cad. Ali Kabakçı İş Hanı No:85/2
İskitler/ ANKARA

2013 Yılı Abone Bedeli:
Yıllık: 50 TL.
Kurumlar İçin: 120 TL.
Yurt Dışı: 100 Euro

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 30.09.2013

NECİP TOSUN

GELECEĞİN PENCERESİNDEN

Ülkemizde yaşanan temel eksikliklerden biri, geçmişle, birikimle kurulan bağdaki zayıflık ve kültürel, edebî mirasa ilişkin kayıtsızlık, kadirbilmezliktir. Örneğin dünyanın neresinde olursanız olun o ülke insanının kendi klasiklerine ilişkin bir listesinin olduğunu görürsünüz. Yine Batı medeniyetine ilişkin rahatlıkla bir klasik sıralaması yapabilirsiniz. Ama Türk klasikleri ya da Doğu klasikleri dendiğinde üzerinde anlaşılabileceğimiz bir klasik sıralaması yapmak o kadar da kolay değildir. Bu anlamda günümüz okuru, edebiyatçısı için ortada, klasikler anlamında ona yol gösterecek, sanatsal, kültürel edebî yol haritasından, kılavuz çizgilerinden, sınır taşlarından, öncü prototiplerinden yoksundur. Bu kültürel kopuş hatta yıkım derinleşerek sümektedir. Bu anlamda bu topraklar uzun süredir tek taraflı Batı çeviri ve tanımlamalarıyla yüklü bir kültürel hegemonyanın baskısı ve etkisi altındadır. Egemen edebiyat anlayışı tek taraflı bir beğeni ve zevk dayatması içindedir. Oysa bu topraklarda zengin bir hikâye geleneği var. Bu nedenle medeniyetimizin özellikle kurucu edebî klasiklerinin anlam dünyasının deşifre edilmesi gerekmektedir. Çünkü klasik metinler okunmadan, geçmişin ruhu yakalanamaz, yaşanan zamana nüfuz edilemez ve yeni klasikler ortaya konamaz. Klasiklerimizle yüzleşme, analiz gerçekleşmeden medeniyetimizin ruhuna dokunamayız.

Bu coğrafyanın okurlarının, yazarlarının bu büyük anlatı birikimine hâlâ ilgisiz kalmaları izah edilemez bir durum. Kuşkusuz bunda yüzyıllık bir medeniyet/kültür değişiminin, resmi ideolojinin Doğu'ya ilişkin olumsuz bakışının etkisi büyük. Ama yinede bütün bu nedenler büyük Doğu anlatıları karşısında sessizliğimizi normal kılmıyor. Oysa sadece Osmanlı olarak baksak bile altı yüzyıllık bir edebî birikimin atlanması, bir Osmanlı şiiri, hikâyesi yokmuş gibi davranılması hatta giderek yok sayılması büyük bir eksiklik.

Yeni yönetimin medeniyet seçimi nedeniyle Batı ve özellikle Fransız kültürü baş ta-

ÖYKÜ GÜNDEMİ

cı edilirken, tüm Osmanlı unsurları ve bununla birlikte edebiyatı da değersiz hâle getirildi. Divan edebiyatı, saray edebiyatı sıfatıyla küçümsenerek aşağılandı. Osmanlı estetiği Farsça ve Arapça etkisi yaftasıyla dışlandı. Kendi Türk dehasının damgasını taşıyan büyük edebiyat yok sayıldı. Bunun sonucu olarak da Osmanlı edebiyatı mahzun ve garip bir şekilde kendi içine gömülmüş oluyordu. Bu arada bir yandan da Osmanlı edebiyatı ile Türk edebiyatı ayrıştırılmasına gidilerek, ma-zi böylece parçalanıyordu. Kuşkusuz modern olmak Batılı olmakla eşitlenince Doğu'ya sırt dönmek işin doğası gereği idi. Batı anlayışı ve estetiği böylece hâkim bir unsur olarak tüm edebiyata yerleşiyordu. Resmi ve özel Türk edebî kanonu da kendisini böyle konumlamıştı. Osmanlı estetiği üzerine düşünülüyor bile. Hatta öncelikle tüm kurgusunu bu red üzerine bina etmek zorundaydı.

Bu yüzden topyekûn bir reddin yaşandığı ülkemiz kültürel ortamında medeniyetimizin klasiklerini yeniden değerlendirmek hayati bir önem taşımaktadır. Bu anlamda medeniyetin ürettiği klasiklere nüfuz etmek, ruh dünyasına girmek gerekmektedir. Kendi kültürünün klasiklerinin üstünü çizerek geçerliliğini yitirmiş bir müze malzemesine dönüştüren bir başka ülke gösterilemez. Klasikleri yeniden keşfetmek zamanın anlayışı ve diliyle yorumlamak ve özgün açılımlarla hafıza kaybını giderecek adımlar atmak gerekir. Bu kurucu edebî klasikler çözümlenmeden insan doğası, birikimi hep eksik kalacaktır. Bu anlamda klasiklerin okunması, irdelenmesi herkes için vazgeçilmez bir zorunluluktur. *Kelile ve Dimne, Tûtinâme, Hay bin Yakzan, Marzubannâme, Makamat, Şahnâme Mantuku't-Tayr, Bostan ve Gülistan, Mesnevi, Binbir Gece Masalları, Heft Peyker, Dede Korkut Hikâyeleri, Leyla ile Mecnun, Rind ile Zâhid, Sıhhat ile Maraz, Mevlit, Cemşid ile Hurşid, Ferhat ile Şirin, Süheyl ile Nevbahar, Hüsn ü Aşk* yeniden okunmayı, değerlendirilmeyi, çoğaltılıp zenginleştirilmeyi bekliyor.

Hikâyemizin tarihini Batılılaşma çizgimizle eşitleyip yakın tarihimizde başlatanlar kuşkusuz yanılıyorlar. Oysa bizim hikâyemiz, bu toprakların hikâyesi yüzyıllardır söy-

lenmekte, anlatılmakta, yazılmaktadır. Sadece 19. yüzyılda Batılılaşmanın bir sonucu olarak makas değiştirdi, farklı bir dünyaya evrildi, o kadar. Değilse hikâye, tam da bu topraklarda doğdu, bu medeniyetin, kültürün içinde yetişti, gelişip serpildi.

Bu nedenle hikâye/öykü hafızamızı tazelemek ve birikimi hatırlatmak gerekiyor. Unutulmak istenmekle, çeşitli kültür politikalarıyla bir "geçmiş" unutulmuyor. Çünkü bir ülkenin, medeniyetinin tarihine mal olmuş birikim, o zihniyet, anlayış varolduğu sürece yaşamını sürdürür. Biçimler, yorumlar değişse de bir karakter, anlayış ve zihniyet olarak yeniden var olur ve bütün gücüyle bir gün ortaya çıkar.

Bunun için de öncelikle büyük bir çeviri hamlesi yapmak ve henüz bugünkü dilimize aktarılmamış olan tüm edebî birikimimizi günümüz Türkçesine aktarmak gerekir. Özellikle Hasan Ali Yücel zamanında Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları bünyesinde yayımlanan Şark-İslam Klasikleri projesi yeniden ele alınıp sistematik bir yayın politikasıyla tüm eserlerin yayınlanması kaçınılmaz bir gerekliliktir. Ortak bir medeniyeti paylaştığımız Doğu'nun edebî, kültürel birikimi yaygın bir çeviri faaliyetiyle gün yüzüne çıkarılmalıdır. Ayrıca altı yüzyıllık Osmanlı sanatına ilişkin tüm eserler günümüz harflerine ve diline çevrilmeli, mesnevilerin tamamı bugünkü dilimize kazandırılmalıdır. Gelenekçi ve muhafazakâr yapısı bilinen ve on yıldır iktidarda olan yönetimin geleksel sanatlarımıza, kültürel birikimimize bu kadar mesafeli olması şaşırtıcıdır. Oysa bizim medeniyetimiz bir kitap medeniyetidir. Milli Eğitim ve Kültür Bakanlıkları tarihsel sorumluluklarını yerine getirmelidir.

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

GÜLŞEFDELİ YEMENİLER İÇİNDE DURMAK

Bir Kızılderi atasözü der ki; *'Bir insanı anlamak istiyorsan, gökte üç ay eskiyene kadar onun ayakkabılarıyla dolaşmalısın.'*

Hüseyin SU, *'Gülşefdeli Yemeni'* öyküsünü yazarken *'Halakız'* karakterinin ayak-

kabıları içinde kaç ay dolaşmıştır, bilmiyorum. Gerçekte böyle bir karakterin olup olmadığını da bilmediğim gibi...

Nabokov'un; "*Gençliğinde aldığı gerçek bir aşk mektubunu, bir edebî eserin içine yumuşak ete gömülmüş temiz bir mermi misali yerleştirebilen ve onu kurgu hayatlar arasında gayet güvenli biçimde muhafaza edebilen romancıya ne mutlu.*" (Konuş Hafıza, s. 246) dediğini hatırlarsak, biz okurların en gizli meraklarından biri de kurnaca bir eserde anlatılanların yazarın özyaşamöyküsüyle ilintisinin hangi boyutta olduğudur, bunda yalan yok!

Oysa öyküden estetik zevk almak için öykü dışı böylesi bir bilgiye ihtiyacımız yoktur.

Kurnaca yazarının anlattıklarını tecrübe etmiş olması beklenmez. Metnini birinci kişi ağzından aktarsa bile bunun bir öz yaşam aktarımı, bir anılar demeti olarak algılanmaması gerekir ki anılarımızı yazmaya durduğumuzda bile bir kurgunun içinde buluveririz kendimizi, kendi geçmişimizden uzaklaşırız.

Yaşadığımız olay ve olguları unutabiliriz fakat onların açığa çıkardığı duyguyu kolay kolay unutamayız. Cahit Sıtkı Tarancı'nın, "*Hâyâl meyâl şeylerden ilk aşkımız, hatırası bile yabancı gelir*" dizelerini aklımızın bir köşesinde tutarak diyebiliriz ki sanat eserini doğuran işte unutulmayan o duygudur.

Valery'nin; "*Eserin yaratıcısı yazarın hayatı değil ama yazarın zihniyeti ve ruhudur...*" dediğini de hatırlayalım.

Aslolan şu ki; öykü, ister bizatihi yaşadıklarımızdan ister şahit olduklarımızdan, esinlendiklerimizden ya da tümüyle hayallerimizden neşet etsin, yazıya geçirildiği andan itibaren yazarından uzaklaşmaya teşnedir. Bu uzaklaşma, elbet kopma değildir. Edebi eserin yazarıyla organik bağı hep sürer. Anne-babalarımızın genlerini taşısak da gerçek kişiliğimizi zaman içinde buluruz. Çünkü benlik algısı çevreden gelir. Edebi eser de bir insan yavrusu gibi yazarının genetik kodlarını taşımakla birlikte önce Allah'a sonra okurlara emanettir. Her okur kendi kabiliyetince eseri eksiltilebilir de, çoğaltılabilir de... Ve her yazar, imgelerinin okurun hatıralarıyla en kısa zamanda buluşmasını arzu ederken, her

okur da okuduğu metnin kendi içinin kelimeleriyle örtüşmesini bekler, örtüştüğü oranda o metinden estetik zevk alır. Böylelikle edebi eser her okunmada yeniden ve yeniden üretilmiş olur.

Bir yazarın tek bir eseri üzerinde durmayı severim. Hele de o eser yazarı kadar ünlüyse, yazarının sanatçı kişiliği hakkında anlamlı ve yeterli ipuçları içeriyorsa... Benim için Hüseyin Su öyküsü, *Gülşefdeli Yemeni* ile karakterizedir.

Bazen bir eser yazarından daha ünlü de olabilir. Hatta yazarı kadar ünlü roman kahramanları vardır -Don Kişot'u, Oblomov'u hatırlayınız- başarılı bir tipleştiriminin sonucudurlar. Kısa bir tür olan öyküde böylesi unutulmaz karakterler vücuda getirmek daha zordur.

Kitapların ömrü insan ömrüne nispetle daha uzun olduğuna göre her çağda yaşamaya devam eden bir karakter vücuda getirmiş olmak ciddi bir başarıdır. Kalıcılık arzusunda olan her yazarın rüyasıdır bu. *Gülşefdeli Yemeni* öyküsündeki *Halakız* karakteri de unutulmazlar arasına girmeye aday gözükmektedir.

Hüseyin Su; *Halakız* ve yeğeninin ayakkabıları içinde durarak bize her okumada yeniden üretilmeye müsait unutulmayacak karakterler armağan etmiştir.

Öykü; "*Olan o gün oldu, o gün ve o an. Ol-du ve bitti. İlk anda yalnızca bana oldu sanmış-tım. Ama değil, ona da oldu, nişanlıma yani.*" Cümleleriyle başlar. Dramatik türler gibi öykü de aslında bir çatışmaya dayanır. Bu, kişiler arasında bir çatışma olabileceği gibi kişinin kendi vicdanıyla yaşadığı bir çatışma da olabilir. Daha ilk cümlelerle kendimizi bir vakanın, ancak olmuş bitmiş bir vakanın - tabii bu bize anlatıcının neyi anlatacağını kesinlikle bilen tavrıyla aktarılmaktadır- içine düşeriz. Anlık bir durumdan söz edilecektir, öncesi ve sonrası olan... Klasik olay örgüsünün aksine sondan başa doğru bir kurguyla olan biten hikaye edilecektir. Anlatıcının zaman ve kişi vurgusu daha ilk cümlelerden dikkatimizi çekmelidir.

Öykü, birinci kişi ağzından aktarılır. Ancak cümleler hep 'ben' etrafında dönüp durmaz. Benin gözünden 'o' anlatılır, gösterilir demek daha doğrudur. Yani 'ben'in ağzından

‘onlara’ olan biteni handiyse okumaz da dinleriz. Bir dinleyici konumuna getirilen okur, bir yandan konuşma dilinin sanat eserinde bir norm halini aldığına da şahit olur. Ancak yazı dili içinde konuşma dilinin savrukluğundan, özensizliğinden eser yoktur. Konuşma dilini edebî esere taşıyayım derken ‘edebiyatsız edebiyat yapma’ iddiasında olmadığı da gözümüzden kaçmamalıdır. Aksine başta da belirttiğimiz gibi ilk cümleden itibaren neyi, niye ve hangi sırayla anlatacağını bilen bir öznenin dikkati metne hakimdir.

Öyküde olay zamanı ile anlatma zamanının üst üste çakıştığı izlenimi uyandırılır. Bu da anlatılan sahnenin gözlerimiz önünde hem cisimleşmesini sağlar hem de şuan oluyormuş izlenimi uyandırır. Bu modern anlatılara has bir tutum olarak dikkat çekiyor. Menkıbelerde ve mitolojik anlatılarda malum anlatma zamanı ile olay zamanının hiçbir ilişkisi yoktur. Bu durum dinleyici ile hikâye arasına mesafe koyar, dinleyici hikâyeye katılmaz, katılamaz. Oysa kurmaca anlatılarda okur handiyse metnin içindedir.

Anlatıcı olayın etkisini baştan beri sıcak tutarken bir yandan da kendisi, nişanlısı ve halasını da okura tanıtır. Biz bu anlatımlar sayesinde olayın geçtiği yer ve tarih hakkın-da dolaylı yoldan bilgilendirilmiş oluruz.

Öykünün mihenk noktası, *Halakız* karakterinin, yeğenine askerden dönmeyen ve öldüğü yerde toprağa verilen nişanlısı için sakladığı yemenileri hediye ettiği andır. Yemenileri uzatırken; “*Onun için almıştım ta o zaman, sonra sana sakladım. Kısmet seninmiş.*” der. Verdiği hediyenin manevi değeri büyüktür, ancak yeğenin nişanlısı nezdinde gülşefdeli yemeniler, zevksizlik, olarak küçümsenir. Bu durum tam bir kırılma noktasıdır. Olan olur.

Yeğen, halasıyla aynı evde yaşamış, onun hikâyesiyle büyümüş, hatta onun nişanlısının adını almıştır. Ve sanki tam da bu kırılma noktasında farkında olmadan bu ada la-yık olmaya gayret etmiştir.

Ömer Seyfettin’in “*İlk Cinayet*” öyküsünden bir cümle ile söylersek; “*Şuur, başımıza nasıl yakmayan bir yıldırım gibi dü-*

şer”se, yeğenin yaşadığı bu ani bilinçlilik hali, taşların yerine oturması, yıldırımın yarattığı büyük değişikliklerle yüz yüze gelme, büyük bir yıkım yaşama halidir... Öykünün daha başında, hatırlayalım, bu durum bize; ‘*Olan oldu (...) yalnızca bana değil, ona da oldu*’ ifadeleriyle verilmişti.

‘Başkasının ayakkabıları içinde dolaşma’ meselesine tekrar dönersek sanki *Halakız*, yeğenine nişanlısı için sakladığı yemenileri bir çeşit topuksuz ayakkabı- hediye ederek bir kader tayin etmiş gibidir. Ki yeğen daha yemenileri ayağına geçirmeden halasının tarafına geçmiş, nişanlısına cephe almış konumda bulmuştur kendini.

Gülşefdeli Yemeni, içinde yer alan bir cümle, anlatıcının hayata bakışını özetler niteliktedir; ‘*Halamın öyküsü, insanın o büyük romanına karışıyordu.*’ der. Bir kurmaca eserde karakterler arasında geçen çatışma aslında yazar ile dünya, insan ile insan arasındaki bütün çatışmaların bir simgesi olarak okunmalıdır. Bu bir insanlık durumudur, kişiselleştirilmemelidir.

O halde bu öyküyü ya da bu insanlık durumunu benzerlerinden ayıran nedir?

Elbette ki yazarın bakış açısı, batılı öykü tekniğini yerli malzemeye en verimli biçimde kullanma becerisidir.

Gülü gül ile tartmak, öyküyü öyküyle tefsir etmek babından buraya öyküden bir cümle daha cımbızlamak istemem. Öykü üzerine konuşurken öyküyü harcamamalı. Tekrar okunmasını öneriyorum, o kadar.

EMİNE BATAR

KAYITLI SAATLER-I

“Savaşı sevmiyoruz, fakat savaşın anlatıldığı kitapları ve filmleri seviyoruz. ‘İşte bu’ diyoruz. Şimdi bir şey söylüyor film veya kitap. Hayatın en ciddi yanı olarak görüyoruz savaşı ama yakınımızdan bile geçsin istemiyoruz.”

Konuşuyoruz, peki bir şey yapabiliyor muyuz? Tek bir kişinin ölmesine engel olabiliyor muyuz? Hayır ama içimizdeki kayıtsız-

lğın bizi ele geçirmesine engellemeye, insan yanımızı yaşatmaya çalışıyoruz. Bunun için de üzgünüz çünkü, sohbetlerimiz sırasında vicdanımız durmadan soruyor: “Yapacağı-mız başka bir şey yok mu?”

Tuhaf bir yorgunluk ve isteksizlik gelip aramıza giriyor. Oysa ilk dakikalarımız oldukça ateşliydi. Biz bile elimizden daha fazlasının geleceğine inanmıştık.

“Hayır, hayır. Dünya büyük ve biz çok küçüğüz.”

İkimiz de aynı kanaatteyiz. Gözlerimizin takılıp kalmayacağı bir boşluk buluyoruz kendimize ve öylece dalıyoruz farklı noktalara.

Acele etmeden bir şeyler söylemek istiyorum. Nedense kelimeleri tek tek vurgulamam gerektiğini düşünüyorum o an: “Herkesin bir ölüm yaşı var ve nasıl geleceğini bilmediği bir ölümü. Herkesin sessizce bekleyen bir ölümü var. Ölüm, edebiyatı bile sıradanlaştırıyor. Dünyada olup biten bütün gelişmişlikleri önemsizleştiren. Kişi öldüğünde yaşadıklarıyla, konuştuklarıyla ve yazdıklarıyla nasıl yüzleşecek? Onların dünyada kalması haksızlık olurdu. Nitekim yaratıcı insana haksızlık etmiyor ve herkesin hayatını ölümsüz bir platforma taşıyor.”

Başımızı “evet” anlamında sallıyoruz ve iç çekiyoruz. Fakat yorgunuz. Bütün enerjimizi bir anda kaybetmiş gibiyiz. Susuyoruz. Suskunluğun ortaya çıkardığı boşluk beni, sağ işaret parmağımla araladığım kitabın, kaldığım sayfasına götürüyor. Aralayıp birkaç satır okuyorum. Elimdeki kitaba bakıp soruyor Selma: “Roman mı?”

“Evet”

“Nasıl anlatıyor”

Yazmaya başladığından bu yana kitapların ne anlattığından çok nasıl anlattığıyla ilgileniyor Selma.

“Önce parçayı veriyor. Sonra benzer noktalardan birleştiriyor. Tam bir birleştirme denilemez. Kısacık zaman dilimleri katmanlarına ayrıştırılmış. Her saniye ‘var olduğumuz’ ve bir eylemde bulunduğumuz’ hissetme yetisi kazandıran bir anlatım.”

“O halde roman aslında öykülerin birleşmesidir.” diyor Selma.

Kitaplardan ve hayattan konuşuyoruz. Zira okur da yazar da gerçekten kopmamalı. Gerçek dediğim bugün, dün ve yarındır. Roman ve öykü üzerine sohbet başlıyoruz. Birden gerilerde kalıyor savaş. Biz sakin bir gölge bulup orada soluklanıyoruz. Gerçekten kopmuyoruz. Sadece gerçeğin içinde bir yerde düşünceyi ayrıştırıyor ve içinden çıkanları anlatıyoruz birbirimize.

Selma’nın son söylediği üzerinden konuşmak istiyorum nedense: Bir cümle, sessizliğe terk edilmiş ve bu yüzden bizdeki varlığı hiç bilinmemiş düşünceleri canlandırabilir: “Bütünün içinde birçok parça vardır. Eğer anlatmak istediğimiz bütünün tamamıysa parçaları doğru yere koymamız gerekir. Bazen roman, parçalar verir. Her bir parçanın içinde bütüne götüren izler vardır. Okuyucu bunu takip eder ve yazarın da yardımıyla parçaları birleştirir. Bütünü elde eder. Mesela *Ses ve Öfke* romanı böyledir. Parçaları birleştirmek ve bütün elde etmek büyük bir dikkat gerektirir. Buna rağmen boşlukları kapatmaktan kurtulamayız. Romanı okumamızın üzerinden aylar geçer ve ansızın bir şey bize yeniden hatırlatır. Boşluklarla ilgili yeni fikirlerimiz vardır, doldurur ve düşünürüz; “Bu olabilir mi?” Oysa çoğu roman, bütünün bir ucundan başlar diğer ucuna doğru okuyucuyu tökezletmeyecek kolay bir yola sürükler. Okuyucu, bu rahathğın verdiği tembellikle kolay olanı arar ve bulur. Karmaşık olandan uzaklaşır. Rasim Özdenören romanda anlatım tekniğinin önemiyle ilgili şöyle der: “Bizi olayların ardındaki gerçeklere yönelten, onlara belki kendi öz gerçekliklerini de aşan bir anlam katan hatta anlam yükleyen, ustalıkla kullanılmış anlatım tekniğidir” (*Ruhun Malzemeleri*)”

O sırada açık pencereden içeriye hafif bir esinti doldu ve omuzlarımızdaki sıcaklığı alıp götürdü. Bir an Selma’ya anlattıklarım-dan koptum ve bu esintinin bana yapmak istediği şeyi düşündüm. Selma da esintiyi her şeyden koparak ve bütünün (yaşamın) içindeki bir parça olarak hissetmiş miydi?

“Üşüdün mü?”

“Hayır, lütfen devam et.”

Roman ve öykünün ayrıştığı ve yaklaştığı noktalara girmiş olduk bir kere, her ikisi de somutlaşıp şekle büründü. Gördüğüm şe-

yi anlatmak o an mümkün göründü ve şöyle devam ettim: “Karşısında çoğu zaman bir yaşamın tamamı durmaktadır. Roman bu yüzden kolay ve anlaşılırdır. Tercih edilir çünkü okuyucu hiçbir zahmete katlanmaz. Sonunda ve başında ne olduğunu, rüzgârın, ağacın, kelebeğin romanın neresinde ve neden bulunduğu düşünmez. Bilmesi de gerekmez çünkü gerçek yaşamda kişi etrafında cereyan eden yaşam çoğu zaman kişiyi bağlamaz ve bu olağandır. Kişi amansız bir hastalığa yakalanmıştır, acı çekmektedir. Diğer taraftan sular şırıldamakta, gece ve gündüz birbirini kovalamakta, geceleri yıldızlar, gündüz güneş parıldamaktadır. Doğanın akışı yüzeysel ve insana derinden dokunmadan devam etmektedir. Okuyucu merkeze odaklanır, yani kişiye. Romanda merkez büyük olduğu için ayrıntılar gözden kaçır. Bütünün içinden bir parça almak ve onun, bütüne ait olduğunu ortaya koymak ise bambaşka bir ustalık ister.

“O halde” diyor Selma ve sözü öyküye getiriyor: “Roman doğruya benzetilebilir. Öykü ise bu doğrunun içinden kesilip alınmış bir doğru parçasıdır. Rüzgâr, ağaç, kelebek olaya kasıtlı olarak dâhil edilir. Akış bizzat kişinin yaşamının içindedir. Çünkü *an* ayrıştırıldığında içinde yaşamın bütünlüğü çıkar. Öykücü ele aldığı parçayı bütünden koparmaz. Ancak bütünle arasına bir hat çizerek kendi içinde çoğaltır ve aslında yeni bir bütün yapar. İki ucu kapalıyken açık durumuna getirir. Okuyucuya başa ve sona eklemeler yapma, emeğini katma fırsatı sunar. Böylece parça, her bir kişide yeni bir bütüne dönüşür.”

Birbirimize bakıp gülümsüyoruz. Açık pencereden odaya yeni bir esinti doluyor. Parmağım hâlâ kitabın arasında. Birden gercek aklıma geliyor.

Gerçek: dün, bugün, yarın.

MEHMET KAHRAMAN

MERHAMET DİLEMEK

Günümüz insanının en büyük açmazlarından birisi kendini paylaşacağı birilerinin olmasındır. İnsanın kendisiyle, yanındakıyla ve di-

ğerleriyle ilişkileri gün geçtikçe zayıflamakta, hatta manevi boyutta ciddi problemler oluşmakta. Hayatımız engel olamadığımız bir şekilde koşuşturma içinde geçiyor, düşünmek, dinlenmek için bile vakit bulamıyoruz. Çalışma saatleri dışında kendimizi hasrettiğimiz suni işlerin esiri oluyoruz. Rahatlamak, stres atmak için yaptığımız boş zaman aktiviteleri bir zaman sonra hayatımızın vazgeçilmezleri olarak bize yön vermeye başlıyor. Bu durum, sorunları da beraberinde getiriyor; duyarsızlık, sevgisizlik ve merhametsizlik yaşadığımız çağın ve-bali olarak sırtımıza yükleniyor.

Ahmet Sarı'nın *Merhamet Dilercesine Gökyüzüne Bakmak* adlı öykü kitabını okurken ekranlardan düşmeyen vahşet haberlerini, gazetelerin artık manşetten girmeye başladıkları vicdansızlıkları, anne babaların çocuklarına yaptıkları merhametsizlikleri, evlâdın ebeveynine göstermediği saygısızlığı düşündüm. Aslında düşünmekten de öte *hissettim*. Öyle ki öykülerdeki psikolojik travmalar sağlıklı insanın dünyasında derin çatlaklara neden olmakta, tabiri caizse sarsmakta. İnsanın acizliği kendinin şuurunda olmayı engelliyor; bazen bir beklentiyi karşılamak uğruna, bazen sevgi eksikliği duygusundan kurtulmak, bazen de güçsüzlüğün getirdiği saiklerle kendini başkasının merhametine bırakıyor kişi. Merhamet dileyen bir insanın gözlerinin içine baktığınızda, titreyen gözbebeklerinin arkasında ağlayacakmış gibi duran, daha kötüsü yalvarmayı bile beceremeyen o ifadeyi görürsünüz. Acziyet öyle bir şeydir ki yalvaramaz, konuşamaz. Sadece gözlerini dikip bakar. Peki, ya merhamet dilediğimiz makam yücelerdeyse... O zaman ne yapacağız? Sarı'nın öykülerinde olduğu gibi “boşluklara eklenerek” gökyüzüne mi bakacağız? Elimizden başka bir şey gelir mi?

Sarı'nın öykü kahramanları normal değildir zaten; hayatlarının bir evresinde trajik bir olayla karşılaşarak çatışmaya giren ya da anlık yenilgi duyguları yaşanan bireyler değildir; başlı başına yenilginin kendisidir onunki. Bu bir yaşayıştır. Bunun için merhamet dahi dileyemezler. Boşlukta, kendilerince anlam arayışını sürdürürler. Aliye gibi başkalarını mutlu etmeye çalışırken kendile-

rinden, tabiatlarından vazgeçerler. Aliye'nin şu cümlesi bu vazgeçiş ifade eder: "Şimdi boşluğa eklemledim bedenimi. Bedenim boşluğun bedeniyle aynı." Kişi kendi olmayı beceremeyince yaşadığı acıları hafifletmek uğrına kendini boşluğa bırakıp, zihinsel bir boşalmayla, hayatının sonunu bekleyecektir.

Psikolojik açıdan bakıldığında hayatta varılmayı beceremeyenlerin ortak noktası kendilerini *boşlukta* hissetmeleridir. Boşluk, karmaşıklık, içinden çıkılmazlığı, hastalığı, depresyonu anlatan önemli bir kelime. Adı üstünde boşluk, her şeyi içine alıyor. "Umutsuzluğun o derin boşluğu." der Deri Dökülmesi'nde. Boşluk insanın kendini bir yere konumlandıramamasıdır. Hiçbir yere ait olamamak ve terk edilmişlik duygusudur. İşin en üzücü yanı, kimse kendileri için yapılan fedakârlığı görmez. Bireyin dışında hayat normal seyrinde akmaya devam eder.

İnsanı merhamet dilemeye yönelten bir başka etken de *suçluluk duygusudur*. Kişi kendini affedemez. Hatayı, yanlışsı kendinden bilir. Ruhsal bir azap başlar artık. Dengeye oturmadığı hayatı başka başka yönlerden sarsılmaya başlar. Kendini suçlu hissettiğindeyse hayatı dengeye getirmek adına telafi yöntemi ne gidecektir. Aliye'nin durumu buna güzel bir örnektir. Aliye, erkek çocuk beklerken dördüncü çocukları da kız doğan ailenin beklentileri doğrultusunda, nasıl Ali'ye dönüştüğünü ve dönüşürken kendi bedenini, doğasını beklentileri karşılama uğrına feda eder. İnsan fizyolojik olarak değişebilir ama ruhsal olarak değişmesi mümkün değildir. Yaratılışın getirdiği kodlar onun duygu ve düşünce dünyasını yönlendirir. Kendini ne kadar değiştirdiysen değişti, bir gün fitratın çağrısı seni yakalayacak ve mutsuzluğunu yüzüne haykıracaktır. Aynı mutsuzluğu "Ağızdan Gelen Kan ve Saire" adlı öyküde de görmek mümkündür.

Merhamet, dini literatürde sık kullanılan bir kavram olsa da modernleşmenin insan dokusunda ciddi yaralar açtığı günümüzde, psikolojik sıkıntılarla boğulan insan için de elzem bir durumdur. Oysa modernizm merhameti bir zaaf olarak göstermek eğilimindedir. İnsanların birbirini ezdiği, vahşetin şimdiye kadar gö-

rülmemiş boyutlara vardığı bir zamanda merhameti anlamak ve anlatmak kolay değil. Kişi merhametten merhem alma umuduyla gözlerini dikip bakıyorsa, bunun karşısında sızlamayan vicdanlara ne demeli? Şefkat, azıcık şefkat! "Merhamet etmeyene merhamet edilmez." buyuruyor Peygamber. Merhametin olduğu yerde sevgi, saygı, şefkat vardır. Merhametin olduğu yerde yaralar daha çabuk iyileşir. Merhametin olduğu yerde hayatlar başkaları için heba edilmez; kişi kendi olarak kabul edileceğinin, kendi olabileceğinin inancıyla yaşar. Merhametin olduğu yerde hayat vardır.

Kemal Sayar'ın şu cümlesiyle bitirelim: "Merhamet, içimizde bir yerlerde sönmeye yüz tutmuş insanlık kandilini yeniden tutuşturan ve bizi en temel halinde insanlığımıza geri çağırın bir duygu."

ZEYNEP DELAV

AKIP GİDEN ZAMANI MİSAFİR ETTİREN ÖYKÜLER, EVLERİN PENCERELERİ GİBİ, BÜYÜKLÜĞÜ KADAR ÇOK, KÜÇÜKLÜĞÜ KADAR AZ YERİ, CAMI SİLİNMEMİŞSE DAHA FAZLA FLÜ...

Sonbaharı karşıladığımız şu zamanlar, bazen ceket bazen gömlekle bizleri dolaştıran, adına pastırma yazı denilen bu günler, sanki toprağa değmek için acele edercesine salkım saçak dökülen o diri ve sık dallar arasında oluşan şenlikli, haşarı meyvelerin oyunlarının bittiği zamanlara denk gelir.

Tıpkı ağaçların ilk budamadan sonra bütün dirençlerini kaybederek dallarını eğmeye, kendi içlerine doğru eğilmeye başladıkları, şenlikli oyunlarının aniden bittiği bu zaman, sessizleştirir bizleri.

En güzel film müziklerinin bestecisi Elei Karaindrou müziklerinin dışta sakın görünümlü, içte debdebeli olan ruh hali başlar bu mevsimde.

Aniden bastıran yağmurla birlikte şehrin gürültüsünden kaçarcasına kapısını açtığı-muzda kimi zaman klasik müziğin ya da Ka-

radeniz'in sisli dağlarından kopan tulum sesi-
nin bizleri selamladığı, en çok da dökülen
yapraklarla, serin havadan kaçarak kendisini
içine attığımız kitapçılara yaklaşıyor sonbahar.

Kitap rafları ise kitap kokusuyla selamlı-
yor bizleri.

Raflara bakar bakmaz gözümüze çarpan,
Hece Yayınları'ndan çıkan Ahmet Sarı'nın
öykü kitabı *Merhamet Dilercesine Gökyüzü-
ne Bakmak* oluyor.

Ruhunu sonbahardan alan mum gibi içi-
mizi yakıyor. Kafkaesk tavrıyla, temelinde
merhametin arzulandığı öykülerde kaleme
alınan kimlik kaybı, iktidar dayatmaları, kay-
bolmuşluk duygusu... hırslı insanların değil,
sessizlik içinde yaşayanları konu ediyor Sarı.

Avusturyalı kurmaca ustası Stefan Zwe-
ig'in dışı içine dar gelen kitabı *Satranç...*

Satranç'ı okudukça aslında bir politik eleş-
tiri olmasının dışında, ağır bir psikolojik oyun-
nun şaşırtan büyük sonu olduğunu görüyoruz.

Zifiri karanlık ruh odalarını öyle bir an-
latmıştır ki o odacıklarda çarpa çarpa bulu-
nanların etkisi yıllardır konuşulur...

Zweig, kitabında da öyle satranç dene-
meleri vardır ki; aklınıza yatıp denemeye
kalkıştığınızda her bir pozisyonun salt kur-
macadan kaynaklanan bir hayal yürütümü
değil, kesinlikle gerçekten oynandığını ve
kitapta anlatıldığı gibi sonuçlandığını görü-
yor hem şaşıyor hem de bir oyun olarak
satranç'ı bir de Zweig'in önerdiği pozis-
yonlarda oynamayı öğreniyorsunuz.

Satranç'in, yeniden okuyucuyu selamlı-
yan baskıları, yeni bir Zweig okur kuşağı
oluşturacak nitelikte. Satranç, yeni çıkanlar
ve çok satanlar listesini her zaman alt üst
edecek durumda görünüyor.

Bakmayın siz ağaçların yapraklarını dö-
küşüne, çok bereketlidir bu mevsim. Öyle ki;
Zeynep Hicret'in ilk öykü kitabı *Kırmızının
Çağrısı* Hece Yayınları'ndan, Gökhan Yıl-
maz'ın ikinci öykü kitabı *İkiye Kadar Saya-
mamak* Yapı Kredi Yayınları'ndan, Başar
Başarır'ın Can Yayınları'ndan çıkacak olan
Teklifinizle İlgilenmiyorum isimli öykü ki-
tapları okuyucuyu bekliyor... Fırından yeni
çıkacak bu öykü kitapları, sert esen rüzgâra
inat, içimizi ısıtacak...

YAHYA KURTKAYA

TÜRK KISKANÇLIĞI

Bir şair olarak şuncacık yazı hayatımda
ben bile şiirden başka türlere meylettim. Bazen
deneme, bazen öykü, bazen mektup... Hatta
bazen de roman denemesi... Bunun, edebiyatın
yazı alanında eğleşen pek çok kimsenin de ba-
şına gelmiş olabileceğini düşünüyorum. Ede-
biyat tarihine baktığımız zaman aynı anda şiir,
öykü, roman ve sair türlerde kalem oynatmış
üstatların varlığını görmüyor değiliz. Ancak
bu zatların pek azı türlerin hepsinde aynı dere-
cede başarılı olabilmıştır. Cumhuriyet sonrası
edebiyatımızda üstat olarak kabul gören isim-
lerin bibliyografyalarına şöyle bir göz atarsak
bunu görebiliriz. Kanımca onların yüklendik-
leri misyonu farklı değerlendirmemiz gereki-
yor. Çağın Necip Fazıl'ından, Ahmet Ham-
di'sinden veya Sezai Karakoç'undan bekle-
nenle bugünün edebiyatçısından beklenenin
aynı olduğu konusunda şüphelerim var.

Birkaç gün önce uzunca oturup güzelce
söyleştığımız bir öykücü ağabeyimize, aklı-
ndan roman yazma fikrinin geçip geçmediğin-
den sual ettik. O da bastığı yerden son derece
emin olarak, roman türünün kendisi için uy-
gun olmadığını söyledi. Zira kendisinin, ha-
yatın bütünüyle değil de bütünü oluşturan an
kareleriyle daha çok ilgili olduğunu ekledi.
Ben şahsen bu öykücümüzün de pekâlâ piya-
sada dolaşan romanlar kadar roman hatta da-
ha iyisini yazabileceğini düşünüyorum. Ama
o, meselenin farkında. Zira türler arasında
mekik dokumanın rüzgârı, türlerin nitelik du-
varlarını aşındırmakta. Bu mesele daha da ile-
ri gidilerek herhangi bir türün teorisinin o tü-
rün edebî ürününden çalıp çalmadığı sorunu-
na bile teşmil edilebilir gibime geliyor.

Peki bir şair neden öykü de yazmak ister?
Ya da bir öykücü neden şiir yazamıyor oluşu-
nun acısını duyar? Bu sorulara son derece nes-
nel cevaplar vermek sanırım mümkünü zorla-
mak olur. Ancak üzerinde kafa yorulabilir. Be-
nim şahsi fikrim, bu konuda edebiyatçıyı insan
edimleriyle memur bir insan olarak ele alıp de-

ğerlendirmekten yana. İnsanoğlunun tabiatında kışkırtıcı var. Yeni bir ayakkabı alıp, üç gün sonra bir başka ayakkabıyı görürken iç geçirmeyen hangimiz? Ya da bir eve taşındıktan sonra arkadaşımızın evini gördük de o ev adma içimizden ‘keşkeler’ geçirmiyor muyuz? Hepimiz bir başkasının işine imrenmekteyiz. İşine, evine, aşına hatta bazen de eşine. Bu insanın konusu. İnsanın problemi. Oysa hiçbirimiz aynı anda iki farklı ayakkabıyı giyemeyiz, aynı anda iki evde birden bulunamayız vs.

Edebiyatın bizzat kendisi kışkırtıcı. Vaktinizin fazlasını kendisine ayırmanızı ister. Ara vermeye gelmez. Küser size. Yeniden barışmak zaman alır, güçten düşürür. Hâl böyle olunca edebiyatın bu özelliğinin bizzat türlere de mal olduğu fikrindeyim. Şiiri öyküyle, öyküyü romanla, denemeyi mektupla aldattırsak aldattığımız tür gün gelip intikam için kapımıza dayanabilir. Ancak şunu da eklemek lazım: mesela, öykü kuramını bir öykücü yazmak durumunda. Fakat her öykücünün de kuram yazma zarureti yok. Bu tıpkı farzı kifaye gibi: birileri yazınca aynı bakış açısından diğerlerinin omzundan bu yük düşecektir. Bu yükü yüklenen kimse ise, cevabını kendi kaderinde arayacaktır.

Hülâsamız şudur: Çağın gereksinimleri yoksa, zaruret halinde değilsek, edebiyatçıları ya da yazarları olarak *türlerarası diyalogun* cazibesine kapılmamamız, hemhal olduğumuz türün sıhhati lehine olacaktır. Zaruri durumlar için Türk Edebiyat Tarihi’ne, Türk Siyasi ve Düşünce Tarihi’ne koşut olarak bakmamız yeterlidir. Sular bugün daha berrak. Bu yüzden, şairler vakitleri varken şiir, öykücüler vakitleri varken öykü, romancılar da roman yazıversin. Aynı türü aynı anda pek başarılı götürebilen varsa önünde şapka çıkartmalı, o ayrı. Ama bir Arap atasözü der ki: Tecrübe edilmiş olan, yeniden tecrübe edilmemelidir.

YENİ ÖYKÜ KİTAPLARI

KÂMİL DORUK, YAĞ SEVGİLİ YÜREK (Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2013, (Toplu Öyküler) 66 öykü: ANTİK

SEVGİLER:Kabuğundan mı Dönerdi Sözlük/Hep Onu Bir Başka Söyle; Durup, Dururken; Benimse Sesim Bile Kesilmiş Olacak; İsyana Çeyrek Kala; Altınboynuz/Üstü Şişhane; Sonun Baş; Antik Sevgililer; Günler Neye Yarar; Kedidir Kedi; Def ve Ayı; Ben Kaç Kişiyim; ‘im; Jale Desenli Kristal Kadeh; Sanatçının Ölümü; AĞLAMAYIN EFENDİM: Akdeniz’de Vals; Kâfi; !...?...; Dondurma Yesin Çocuklar Çay İçmesin; Mavi Alev; Denizin Gece Sarısı; Reis; Çağdaş Veli-Reis-; (Ay, Güneş ve Yıldızlar Altında Bir Pir) Yalan; İlk Kar İle Arkadaşları; Kelebekler Ağlaştığında Kimdir Talihli Olan; “Kıyamet”; Son; Dokuz; Cellât; Bençileyn; Tren Fotoğrafda da Yürür; Tren Fotoğrafda da Yürür (II); Dağlardan Denize Bir Yol Vardır; Ölümsüz Kentin İdamını Seyretmek; Seyristanbul; Akım; Cinayet; Genc Frenk; ...s...; Altın Temrenli Oklar; Kıraathane Meşikleri; HİKÂYEYİKÂYE: Zelzeleyi Başlatan Çocuk; Evlad Büyütülür, ki, Ebeveyn Topraksız Kalmasın; Bir Camekan Mutluluk/Miadi; Belki Küllerin Dirilir Ey Zalim; Herkes Balık Tutarsa; Aynalı; Hani Bâbil Hani İrem; Öküz; Zeytinden Zeytin Zakkumdan Zakkum; Yer Utandı; Aziz ve Muhterem Prof; Dışların Yanmayacak Samıyorsun; Şükürler Olsun Sükût Sahibine; Çalmayın, Çalmayın, Çalmayın; Kendinizden Çalmayın; İssizlikde Işık Çalmak; */*/; Bir Kedi Çaresiz; Sabuh Kokulu Bardaklar; Ateş Makâmesi; Çok Gençsin Zengini Seveceksin; Yağ Sevgili Yürek; (Zaviye-i Te’lif); -ve- -netice-i kelâm-; gül ve diken)

DENİZ TARSUS, AYRIKOTU (Can Yayınları, İstanbul 2013, 8 öykü: AYRIKOTU: Od; Döl; Lût; Göç; Ser; ÖÇÖ Kurdu Öyküsü; Bozayının Öyküsü; Maymunun Öyküsü)

ALPER ATALAN, MART (İletişim Yayınları, İstanbul 2013, 10 öykü: Bir Usta. Bir Kalfa. Bir de Çırak; Deli Suzan; Eski Dostum Kertenkele; Gımataçı Platin Emre; Son Apartman Yöneticisi; Bunu Yazsan Filmi Çekilir Aslında; Teyze Yandı. Biz Yanmayalım; Sineklik; Getiricem Lan O Atı!; Yeşiyi Pardösülü...)

AHMET BÜKE, MEVZUMUZ DERİN (ON8 Yayıncılık, İstanbul 2013, 24 öykü: Bedo'nun İzmir'i; Bedo'nun Kitapları; Savaş ve Barış; Keşke Tüm Hikâyeler İyi Bitse; Herkesin Bir Sırrı Var İşte Bu Hayatta; İzmir-İngiltere: Her Şey Geçer (Mi?); Atlantis Günlükleri Kitapçıda Birinci Gün; Atlantis Günlükleri Kitapçıda İkinci Gün; Atlantis Günlükleri Kitapçıda İkinci Gün; Akşam Oldu Da Ne Oldu!; Geceler De Tuhaf Artık!; Annemle Bir Gün; "Kapama"; Kayış Attı Da Biraz; Şaka-Kaka Sarkacı; Neler Oluyor Böyle?; Gecemiz Karadır Abiler!; Ah Annem!; ...; "Vadi El Selam"; Omerta; Dönüş; Yaz Sürdü)

YUSUF NAZIM, KIZAK (Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2013, 10 öykü: Doğan-İnsan İlişkisinin Öyküleri; Kızak; Koko; Düşme; Torba; Bu İşyerinde Grev Var!; Yağmur Saçlı Gece; Sessizdi Oranın Çılgınlıkları; Pirinç; Çıplak)

HANIM KARAVELİOĞLU, GÜNEŞİN ÇOCUKLARI (Evrensel Basım Yayın, İstanbul 2013, 14 öykü: Karadeniz'in Güzel Kızı Gelivera; Bir Değirmen Hikâyesi; Aydınlanma Anı; Can Evi; Zarife Nine, Oğlu ve Söğütlerin Bekçisi; Gökçebel'den Geçerken; İçimdeki Ses; Kim Hancı Kim Yolcu; Aşksız İnsanlar; Suç Öküzdü; Devlet Gelsin, Hoş Gelsin; Benim Adım Deli Hasan; Göç; Gezideyim)

GÖKHAN YILMAZ, İKİYE KADAR SAYAMAMAK (YKY Yayınları, İstanbul 2013, 24 öykü: Azı-cık; Altyası-Haltyazı; Delises; Hiç Böyle; Konu: Komşu; Kötü, Ilık, Siğilmek; Tanışış; Zafiyet; İyi Huylu Humor/Hastalık Hostesi; Hurda Lan Bul; Delirgin; Ben-MerkezORASINERESİcilik; Ölyatağı; İçte Oturan Şarkılar; Hemen Musluğa; Davet İyelik; Kaplumbabalar; En Besil Kuş; Riyaziye; Edip Kompleksi; Ben Küçükken Negatif Tam Sayı Olm. Üz.; Nebukadnezar; Cevaz Anahtarı)

NAİL UYAR, GÖZLERİM YOLDA (Kora Yayınları, İstanbul 2013, 14 öykü: Gecenin Ortası; Sakın Yanlış Anlama; Yuva Yıkan Evlat; Ayfer'le İzzet; Barutlu Kütükler; Ümmü'nün Çeşmesi; Sıcak Bir Yaz Günü; Gözlerim Yolda; Nefise'nin Fotoğraf Tutku-

su; Bir İdeal Uğruna; Duruşma Günü; Can Yoldaşı; Çocukluğumdaki Deprem; İlk Göç)

REFİK ALGAN, DAĞIN TEPESİNDEKİ KIZ (Alakarga Yayınları, İstanbul 2013, 17 öykü: Elsizler Meclisi; Bir Maymunun Ayağa Kalkışı; Satranç; Bir Hazır Nesne; Birinci Ders; Su Damlası; Susmak; Dağın Tepesindeki Kız; Kırmızı Ayakkabılar; Üçlü Çete ve Bir Fotoğrafçı; Maskeli Balo; Bez Bebek; Anneannemin bakır Börek Tepsisi; Hey Şaman!; Hey Kadın!; Semt Pazarı; Yasemin Ölmüş; Yazmak İstemediğim Bir Hikâye Doktor Bey)

MİHRİBAN İNAN KARATEPE, KADİFE DURAĞI (Hece Yayınları, Ankara 2013, 26 öykü: İki Mor İki Gül; Çok Haklısınız Efendim; Hayretler İçindeyim; Ormanın Uğultusu; Armut Ağacı; Haktan; Çocuk; Marie; Palaz; Aç Kapıyı Bezirgânbaşı; Papatya Oturmuş Dört Köşeli; Rüya; Bekleyiş; Rastgele; Geçmiş Olsun; "Yârımın Adı Yaşar"; Denizi Gören Kız; Soba; Macit Kundura; Nilüfer; Kâğıt Adamlar; Kadife Durağı; Dilsiz; Yağmurdan Arta Kalan; Ara Söz; Bir Varmış Bir Yokmuş)

ZEYNEP HİCRET, KIRMIZININ ÇAĞRISI (Hece Yayınları, Ankara 2013, 18 öykü: Patlıcan Oturtma; Antikacılar Çarşısı; Kırmızının Çağrısı; Ağaçtaki Adam; Kar Yağıyor; Kumarbazın Kızı; Yağmurlar Yüzünden; Kiralık İntihar; Ölüm Rengi; Düşen Bir Aktı Yalnızlıktan; İştahsız Oğlan; Karım Haklıydı; Menekşe Bahçeleri; Kanepe; Beyaz Alçı; Yıkıklar ve Deliler; Yaşlı Arelyus; Renkçi)

YÜKSEL PEKER, GEÇMİŞ ZAMAN DEYİP GEÇME (Hece Yayınları, Ankara 2013, 9 öykü: Seninle Uzak Bir Ülkede; İyi ki Anlamıyordu; Ayşe Hanım'ın Bir Günü; Çınar; Yolculuk; Düş; Kafka'nın Böceği; Bekleyiş; Anneler Günü)

SENEM DERE, YAĞMUR GÖLGESİ (Ayizi Yayınları, Ankara 2013, 14 öykü: Göl Ninnileri; Sökülen; Yağmur Gölgesi; Dalında Ormanı Sallayan Meşe; Ses; Kilit; Bakış; Suya Anlatılan Rüya; Son Durak; Ma-vi Kuş; Kafes; Ayak İzleri; Kesitler)

NECATİ MERT

MERHAMET

Meydanın daire tarafındaki köşesinde, mangal başındadır hep. Kestane çizer, kebab eder yahut mısır çevirir. Bizim eski sokaktan. İki kardeştiler, bu küçüğü. Babaları içgüveyiydi, anneleri adamı evden sepetleyip bir başkasıyla evlenince çocuklar ziyana uğradılar. Biz de bıraktık orayı, kendi evimize çıktık; yollarımız ayrıldı. Zaten pek görüşmezdik, rastlaştığımızda da birbirimizi tanımazlıktan geldik.

Biz değil, ben. Tanımazlıktan geldim. Darbeli insanlara yanaşılmaz; yanaşandan çıkarırlar darbelerinin acısını. Hep uzak durdum. Ama sabah akşam gidip gelirken önünden geçiyorum; o da yan yan, “Unutmuştan gel bakalım!” dercesine bakıyor sanki. Hatta kinayeli seslendiği de oluyor: “Mısır bu, mısır! Hakiki!”

Nihayetinde insanım. Şunu yapacak, şunu yapmayacağım diye karar alsam da nafi. Kim bilir neden, sözümüzü tutamıyoruz. Hele merhametliyse asla. Merhamet çocuklaştırıyor.

Meydanın çarşıdan tarafı şenliklidir: sıra sıra kahveler, dönerciler, yan sokakta giyim kıyafet satıcıları... Birbirinden güzel insanlar. Cıvıl cıvıl bir gidiş geliş. Öğlenleri yemekten sonra daireden arkadaşlarla Nevzat’ın çay ocağına takılıyoruz. Nevzat çalışkan, hem de kâr etmesini bilen bir çocuk. Ocağı satın aldı, bugün de dedi ki: “Mal sahibi mahkemeyi kazandı; kolonyacı boşaltıyor dükkânı; yan tarafı da tuttum, ocağı büyülteceğim.” Maşallah! Bizim şikâyetimiz yok. Niye? Nevzat, ortadaki demlikten veriyor hep. Tavşan kanı. Ocağın önünde, ta pasaj ağzına kadar yayılmış alçacık iskemleler, açık oturum düzenliyor, bu arada meydana, şehre, hayata da bakıyoruz haliyle. Dikiz. Göz kayıyor. Nevzat büyümek istiyor madem, büyüsün! Öğlenleri biz yine gelir, yine böyle yayılırız.

Pasajın ağzında bir boyacı var. Sandığı temiz. Elleri temiz. Üstündekiler temiz. Boyacı değil de, diyeceğini hal diliyle diyen bir tarikat ehli sanki. Dili de temiz. Ayağımızı çıkarırız, alır, terlik verir. Hiç konuşmaz. Biz de konuşmayız. Boyar, uzatır, yine öyle; alırız, giyeriz, biz de öyle. Hiç konuşulmaz. Para da sorulmaz; veririz, bakmadan alır koyar önlük cebine. Tartışmalarımızı dinler, zihnen katılır da; fakat hangi sözden yanadır, hangisine karşı, hükümetin Kürt açılımı hakkında ne düşünür, bu anlaşılmaz. Canım, bunlar bir boyacı için merak edilesi şeyler mi? Değil tabii. Ama bu boyacı da her bo-

yacı gibi değil. Merhamet uyandırmıyor. Ağırıklı. Felsefeli. Hatta merhametine bizim muhtaçlığımız var. Kâmil insan. Beni, arkadaşları, hepimizi meşgul ediyor.

Ocaktan kalktık. Meydanı yürüyoruz, köşeye geldik... Mısırcı. Sanatkâr elinden çıktığı besbelli, üstü kubbeli, hilalli, yıldızlı, piring izlenimli, içi mangallı bir arabanın başında ve eğretiden ve hasırdan bir fötrün altında. Boynunda da yine Cumhuriyet'in kravatı. Merhametim kabardı. Yanaştım. Yanaştık. Mısır, yenilir bir şey midir? Yenir. Yerim. Ama bir tane. O da her yıl değil. Ve suda pişmiş olacak. Mangalı sevmiyorum. Mısırın sütünü yok ediyor. Dedim ya merhametim kabardı; alacak, daireye de mısır yiye yiye gideceğim. Olacak iş mi? Arkadaşlar da şaşırılmışlar, bana bakıyor, belki şaka yaptığımı, alır gibi yapıp bırakacağımı düşünüyorlar.

"Sizi gözüm ısırtıyor. Aynı sokaktanız. Bir ara komşuluk ettik. Yanılıyor muyum?"

"Hayır beyim. Hem ne çok şey hatırlıyorsunuz. Hayret yani!"

"Çok şey yaşadık da ondan."

"Bizimkine göre yeftindir yaşadıklarınız. Hafif. Tüy. Ama şikâyet sizin hakkınız. Siz şikâyet edebilirsiniz sadece. Bizim böyle bir hakkımız yok."

"Siz dediğiniz kimlerdir bilmiyorum ama –anladığım- onlardan şikâyetçisiniz."

"Etmeyin, eylemeyin beyim, ne haddime! Sizden şikâyet etmem; siz okumuş yazmış, mevki, mansıp almış bir muhterem büyüğümüzsünüz, size ancak şikâyet edebilirim."

"Ederseniz dinlerim. Adınız Galip miydi?"

"Siz mağlup sayın!"

"Ben yine de Galip diyeceğim. Daireye beklerim."

"Beklemeyin beyim, gelmem; biz sokak insanıyız, sokağın da calazı, kapalıda işimiz olmaz."

"Calaz?"

"Eşelek."

"Eşelek?"

"Mısır koçanı. Yani tanesiz gövde."

"Mangaldakiler?"

"Onlar size beyim. Onlar mısır. Onlar hakiki."

En hakikisini sardırdım, arkadaşlara da birer tane seçmelerini söyledim; almadılar, beni seyre niyetlenmişler muhakkak, fakat ona da boyacı izin vermedi.

Meydanı büyük adımlarla ve koşa koşa ve gürültüyle geçti, yakınımızda durdu. Meğer hiç konuşmaz bildiğimiz o ağır adamda bir ses, bir bayramlık

ağız varmış, hayret ettik. Mısır yemezmişim ben. Sevmezmişim. Şimdi niçin alıyormuşum? Ayıpmış bu. Yakışmıyormuş bana. Alacak olduğumda da dengimi bulmalıymışım. Galip mısırcısı benim dengim miymiş? Değilmiş. Yanlışları varmış. Yüz veriyormuşum. Kendimi korumuyor, ufak para gibi harcıyormuşum. Harcatıyormuşum.

Diyeceğini deyip deyip döndü, bu kez sakın mi sakın, bildiğimiz boyacı olarak dervişane gitti.

Mısırcıya baktım: Ne iştir bu? Lafın yarısı sanaydi.

“Aldırma beyim! Boş ver! Boyacı böyledir. Kıskaç. Benimle konuşmanızı çekemedi.”

Çekilemeyecek nesi var! Hem boyacı farklı. Kıskaç olduğunu sanmıyorum. Eylemiyle bir şey vurgulamış olmalı. Ama ne? Yoksa kahve ocağı da, mısırcı da yanlışım mıydı? Yanaşmamalı mıydım oralara? Hay Allah! Merhamet ne zor imiş. Ne edende huzur bırakıyor ne edilende. Çocuklaştırıyor.

Bir yığın soru: Ben kimim? Merhamet de ne? Ben kim oluyorum da merhamet duyuyorum? Merhamet bağıslıyorum? Büyük değilim, zengin hiç! Hem benimki merhamet de değil, gösteri. Şov. Merhamet duyulur, duyulmalı; ama gösteriye malzeme kılınmamalı.

Ertesi günün öğlesinde, yemekten sonra ocağa yalnız gittim. Elindeki işi bıraktı boyacı. İskemle gösterdi. Geleceğim bekleniyormuş, “Dün neydi o halin? Neden öyle yaptın? Maksudın ne?” demeden daha, anlatmaya koyuldu –yüzü güleçti, anlatan insan ne kadar ağır ve derin olabilirse kendi de o kadar ağır ve derin:

“Bu mısırcıyı tanımıyorsunuz. Sinsidir. Sizin gibi kıymetli ağbilerimizle görünmeyi pek sever. Sessizce yanaşır onlara. Konuşmalarını dinler. Hiç mi hiç bölmez. Onlardanmış zannını uyandırmaktır bütün amacı. Niye? diyeceksin. İş takip eder bu mısırcı. Belediyede, adliyyede, maliyyede falan tanışları vardır, başı sıkışmış vatandaş için araya girer, avanta dağıtır, işlerini görür, kendi hakkını da alır. Bazen iş kendiliğinden düzelir, o zaman bile masraf çıkarır mısırcı. Dünkü heyecanım bundandı. Sizi daha önce hiç görmemiştim mısırcıyla, koşa koşa geldim ki tanışlarından olmayasınız. Yoksa rüşvetçiye çıkar adınız.”

Ne diyeyim? Valla bilmiyorum. İğrenç bir hikâye!

Merhamet göstererek büyüklendiğim için ayıplanacağımı beliyordum ben. Keşke bunu deseydi boyacı. Daha kolay katlanırdım.☞

CEMAL ŞAKAR

RENKLER

KIRMIZI

Ateşe verilmiş bir geçmiş.

Ateşler içinden geçilip geride bırakılmış her şey.

Şimdilik düşünecek, acının şiddetini hissedecek mecal yok.

Bir menzil şimdi.

Varılacak.

Önüne çıkanı yakan ateşler geride kalmış olacak. Yemyeşil ovalarda, serin rüzgarların altında, buz gibi pınarların koynunda kurulacak yeni bir hayat.

Gelecek ileride, ama yakın, bilinmez kaç deniz mili, yakınlığı bilinir sadece, uzanınca dokunulabilen, hissedilebilen, koklanabilinen ve tadılabilen bir gelecek.

Bunca somut;

somut bir vaat; üzerinde iyi, güzel her şeyi taşıyan bir vaat.

MAVİ

Toprak yok.

Gözün gördüğü yer deniz.

Denizin sonsuz maviliğine kanmış bir avuç insan.

Sadece motorun pat pat patları.

Ara ara rüzgarın sesi; ambardaki ağır havayı alıp götüren: Sanki dağlardan, meşelerin, kayınların arasından kopup gelen o ferah rüzgarlar gibi: açlığı, susuzluğu, uykusuzluğu unutturan: insana direnme gücü veren; dayanma isteğini tazeleyen...

Uysal dalgaları yarıp giden motor.

Mavi: şimdiye kadar deniz görmemiş insanların; yeryüzünün genişliğine, Allah'ın yeryüzünde yeni yollar açacağına inanmalarının simgesi.

GRI

Pat pat pat...

Egzozdan, pat pat patın ritmine uygun çıkan boğum boğum boğum kara dumanlar.

Denizin yüzeyine yayılan mazot kokusu.

Bazen ters bir rüzgarla ambarın içine dolan kesif koku. Aksırıklar, öksürükler. Sonra bir yel... püfür püfür... umutları besleyen, büyüten.

KAHVERENGİ

Toprak; arkada kalan, ama gidilen, gelecek olan...

Yurt...

Yurtsuzluk...

Ama illa toprak...

Bir daha yurtları olmasa da; yaşanmış, yaşandıkça biriktirilmiş ne varsa bir ateşin içinde... Ateşle küle dönüşen bir avuç toprakta kalmış olsa da... Hayat işte! Topraksız başlamayan, topraksız sürmeyen... Bir avuç da olsa; yabancı da olsa... Ne ki! Bir avuç toprak hepitopu.

Ufukta önce bir leke gibi... Yaklaştıkça büyüyen... Büyüdükçe gerçeklik kazanan... Üzerinde oturulacak, uzanılacak, kök salınacak, tutunulacak... Bir göz oda, bir evlek bahçe, özenle açılmış karıklarda dizi dizi... Daha fazlasını hayal etmeye utanırlar, arsızlık gibi... Bu kadar bir şey işte! Koşuşturan çocuklarının sesi, cıvı cıvı; yeni, taze bir hayatın delili; bir tebessüm dudaklarında...

SARI

Toprağı ısıtan;

Isınan topraktaki tohumu kendine doğru çeken;

Yeryüzüne bereket saçan;

Aydınlığıyla yollar açan;

Düşmanlarına inat bütün karanlıkları yırtıp insanlara güzel günleri hatırlatan: imkanı, ihtimali hep canlı tutan...

Ambarın üstündeki lilaya boyanmış tahtaların aralıklarından bir görünüp bir kaybolan.

Kendini denizin uysal dalgalarına bırakmış motorun salınımlarıyla uyumlu bir oyuna girmiş; ambarın loşluğunda insana bir gülen, bir kaybolan: Oyun işte. Kendilerini oyuna kaptrırlar: Yüzlerine bir güneşin gülücüğü vuruyor, bir ambarın loşluğu.

YEŞİL

Dolar.

Kelle başı ödenen.

İnsanın önüne geçen, insanı kapatan.

Bir mal işte, motordan daha değersiz.

Ha taş taşımışsın, ha insan!

SİYAH

Gece.

Zulmet.

Bardaktan boşalmışçasına yeryüzüne dökülen ölümler.

Her yanı kaplayan, kaçmanın mümkün olmadığı.

Sarar karanlık kollarını; sıkar sıkar...

Geniş bir arazi, genişleyebilecekleri bir toprak bulamamanın çaresizliği.

Bir kuytu, daha bir karanlık köşe bucak aranır.

Böyledir zulmet, kaçmak için daha karanlık bir yer aratır; bir bodrum, bir ahır, nasılsa ayakta kalmış bir oda...

Gece gelince korku büyür, gözlere vurur.

Ambarın tahtalarının arasından ipil ipil yıldızları göremezler; gördükleri sadece koyu, karanlık, dipsiz bir siyahtır.

BEYAZ

Dalgalar tersine tersine büyür.

Pat pat patlar artar, daha sık, daha kuvvetli.

Dalgalarla motorun uyumu bozulur.

Tahtaların arasından gördükleri sadece bir birine girmiş maviliktir: gökle deniz birleşmiş gibi.

Hızla sallandıkça; gök, deniz, gördükleri tüm renkler alaca bulaca... Bir çizgi, evet evet! Bir çizgi gibi, bir çizgide birleşir tüm renkler.

Lodos hepsini kendi rengi boyar.

Çatırdayan tahtaların arasından görünen, çizgi çizgi bir beyazdır.

LİLA

Ölüme yaklaştıkça hayata tutunma isteği.

Tutunacak bir tahta, bir demir... bir şey...

Bulunamaz, her şey motordur; her yan deniz.

Eller birbirine uzanır; kucaklar birbirine açılır.

Deniz açar kenetlenen elleri, kucakları.

Yüzeyde kalmış lila tahtalara uzanılır...

BUZMAVİSİ

Derine doğru uzunca bir düşüş.

Ayaklarda başlayan bir soğuma.

Dibe doğru buz kesme.

Bu da buz mavisi olsun, dibe doğru koyulaşan.

Kaskatı kesildikçe koyu, ağır, siyah bir mavi olsun.

Sarının ulaşamadığı;
Ellerin buz kestiği;
Sarı ulaşamaz artık onlara. Dibe doğru koyulaşan mavide üşürler. Kimse ısıtamaz artık onları.
Donakalırlar.

ALACA

Başka renkleri bilememenin aczi.
Acının kelimelere denk düşmeyişi.
Başka renkler, başka kelimeler bileydin anlatmaz mıydım?
Bilemedim. ❧

MİHRİBAN İNAN KARATEPE

SÜPER AY

Yüreği “hop!” etti ufka bakınca.

Bir an, ay mı güneş mi gördüğü, tereddüt etmedi dersek yalan olur. Kimse duymasın.

Dolunay parmakla gösterilmez, diyen atalarımız bir ağızdan sessizce; “Vay ki vay!”, diye hayıflandılar... Ayla güneşi gün gelip de birinin karıştırma ihtimalini, bu basiretsiz genin hangi kuşaktan kuşağa taşınıp da bugünle geleceğini doğrusu tahmin edememişlerdi.

Ballı bir kayısı gibi yeni yıkanmış, yusuvarlak, nemli bir ay; şıpır şıpır, ya da ne bileyim şerbeti damlayan bir şekerpare gibi –kan şekeri düşmüş olmalı çünkü muhayyilesi tam da şekerpareyi iki parmağıyla tutmuş ağzına atıyor tam bu sırada- denizden yükselmiş, yükselmişti...

Gözucuyla şekerpareye baktı. Kıpkısa bir an, ucundan azıcık suya değmesiyle tekrar yükselmesi bir oldu... Nabızı hızlandı o sıra. Hafif bir baş dönmesi. Korkulukları sıkı sıkı tuttu. Balkonda olduğunu söylemiş miydim?

Çocuk düşerse ölür. Düşerse; fırçayı süzdürmeden yaptığı çok sulu, sulu-boya resimler gibi ağaçların renkleri birbirine akıverir, sesleri gittikçe boğuklaşan uykucu kuşlar silkinerek uyanır, birbirine ulanıp duran gri bulutlar sıkıştıkça sıkışır, yarı karanlıkta çömelmiş bir adam izlenimi veren çim biçme makinesi, ayakları olmadığına bin defa hayıflanır... çocuk ölür. Şükür ki bir köşede oturmuş kayısı dişliyor, yapış yapış ellerini gizlice pantolonuna sürterek, mütemadiyen gülümsüyordu.

Gülümsemesine karşılık veremeyecek kadar şaşkıındı. Güneşin batmaya yüz tuttuğu bir zamanda bu görünen ay mıydı? Yüzündeki lekeler bakılırsa kesinlikle aydı. Bu büyüklükte ne ay ne güneş görmüştü daha önce. Güneşimiz nere gitti peki diye düşündü panik halinde. Güneşin ve ayın kolaylıkla yer değiştirmesine yüzlerce kez tanık olmuşken gözleri güneşi aradı boş yere. Ay çıkmışsa onun nereye gideceği belliydi...

Haddinden büyük bir ayla şimdi balkonun bir ucunda burun burunaydı. Yolunda gitmeyen tek bir şey, yolunda giden başka şeyleri de kendisine ram etmiş, onların zaman ve mekân içindeki yerini değersizleştirmişti. Hır hır nefes alan köpek kulübesi, açılmış sarı çiçekler gibi bir kütüğün üzerine bırakıl-

muş bahçıvan eldivenleri, ilerde dalların arasında yaprakların yeşilinden sıyrıldıkça görünen beyaz mermerleriyle, göğre doğru uzadıkça uzayan koyu yeşil serviler altında aile mezarlığı... akıveren birer lekeydi. Sadece ay, her zamankinden ırice; fırçayı süzdürmeden dokunuvermiş de kâğıda, suyu emdikçe şişmiş, emdikçe şişmiş...

Kulübesinden çıkan köpek, huzursuz bir halde kendi etrafında bir tur döndü sonra gerisin geri kuyruğunu dışarıda bırakarak yerine girdi. Yarı karanlıkta bahçıvan eldivenlerinin kirli parmakları büzülür gibi oldu. Rüzgâr durur mu, yolunda gitmeyen bir şeyler varsa hep serin eser ve kahramanın yüzünü yalayıp geçirdi, esti ve geçti. Karahindibaların titrek uçları; hep titreyerek, rüzgârı fırsat bilip balkona doğru havalandılar. Balkonun bir köşesindeki delikten tek sıra halinde çıkan ve ayakları dibine yayılan karıncalar; hep gezerrek - korkulukları sıkı sıkı tutmaktan terlemiş elleri bir yığın çalışkan karıncanın verdiği hayatın kısalığı hissi ve telaşını avuçlamış gibiydi- bu gizemli ve bir miktar ürkütücü manzaraya dahil oldular.

Bir daha bu balkonda olamama ihtimali yüreğine doluverdi. Korkulukları tutamama, başını geri alamama, tepetakla düşme ve de ölme. Azrail efendimiz işte kocaman bir ay suretinde karşısına çıkmıştı. Ne kolay!

Uzun uzun baktı tabutuna. Ne çabuk, aldılar, götürdüler, yıkadılar, kefenlediler, ne çabuk! Herkes başındaydı. Ama bi durun dedi. Ne yapıyorsunuz, nereye götürüyorsunuz?

Huysuzlandıkça tabutunu taşıyan omuzlar, ayaklarla ihtilaf içinde bir o yana bir bu yana dönüp durdu kısa bir süre. Cenaze alayı, kırkayak gibi tek gövde, onlarca ayakla önce ortasından büküldü, sonra doğruldu, kuyruk tarafından minik savruldu. Uzaktan bakanlar için havada yüzen tabut, akıntıda bir kütüğe takılmış da azıcık yönünü şaşırmış, yolundan sapar gibi olmuş sonra akıntının ve bütün fizik kanunlarının yardımıyla yolunu tekrar bulmuş gibiydi.

Nerde görülmüş yarı karanlıkta defin-mefin işleri canım, dedi kendi kendine, tek mesele buymuş gibi. “Öğle namazını müteakip” vaziyetlerine ne oldu, gündüzler çuvala mı girdi? Zaman kazandığını düşünerek bir miktar ferahlar gibi oldu, böyle düşününce. Sanki gireceği toprak, üzerindeki çiçekle, böceklerle derin bir nefes aldı, göğsü inip kalktı. Toprağı aktarıp duran küçük zırlı böcekler, sert kabuklarını birbirlerine dayayarak dinlenmeye durdular.

İçinde konuşup duran bir ses, bir kurtçuk: *Her şey olduğu gibi duracak, eskimeyecek, yaşlanmayacak, şu karşiki mezarların sakinleri de hep sakindi zaten hiç yaşamadılar, tabiatın bir parçası, bir dekor gibi oradalar. Bir kelebek kanadında düşmanını ürkütmeye yarar göz deseni gibi sadece ürkütücüler, gerçek değil...* diyordu.

Bir el, yumuşacık omzuna dokundu. Bu dokunuşu, dehşetle; “Hayır, yanılıyorsun!” olarak algıladı. Tepeden tırnağa irkildi. Azrail efendimiz böyle apaydınlık karşısında dururken ne zaman arkasına geçmişti? Hem de yumuşacık, yumuşacık...

Ne güzel değil mi, dedi, karısı, kollarını beline dolayarak, ayın dünyamıza böyle yakınlaşması...ama bi dur, dedi iki-üç adım geri giderek.

Gel oğlum sen de babanın yanına.

Neşeli ayaklar iki adımlık mesafeyi koşarak geldi.

Sonra dijital bir kayıt sesi.

Aydan daha ay bir yüzle oğlunu yanına çektiğini, küçük omuzlarını sıkıca kavradığını, kadraja girebilmek için korkuluklara sırtını dayadığını, karın-caların yönünü çevirip balkonun köşesindeki delikten hızla akıp gittiklerini söylemeye gerek yok.

Azrail efendimiz objektife giriverdi. 📷

YUNUS DEVELİ

KAVMİN NEHİRLE İMTİHANI

Bu da böyle bir kavimdi işte. Canları sürekli bir şeyler isteyip duruyordu. Ne zaman canları bir şey istese, ne zaman başları dara düşse, soluğu peygamberlerinin yanında alıyor ve isteklerini bir bir sıralıyorlardı. Söyle o Rabbine de bizi Firavun'un zulmünden kurtarsın! Söyle o Rabbine de bize soğan, sarımsak göndersin! Bize ineğin rengini söylesin! Bize şöyle bir mucize göster sin! Bize... Tuhaf adamlardı tuhaf! Bunca yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ Mısır'daki kölelik günlerinin etkisinden kurtulamamışlardı. Ama bu kez durum farklıydı. Kavmin canı bu defa değişik bir şey çekiyordu.

Musa'dan sonraydı. (Ölüm meleği Musa AS'a gönderildi. Fakat melek ona geldiği vakit, Musa AS. bir tokat vurarak meleğin gözünü çıkardı. Melek de Rabbine döndü ve: Beni ölmek istemeyen bir kuluna gönderdin, dedi. Bunun üzerine Allah, gözünü ona iade etti ve: Ona dön de 'Hayat mı istiyor sun?' diye sor. Eğer hayatı istersen, elini bir öküzün sırtına koy. Elin ne kadar kıl örterse, muhakkak o kadar sene yaşayacaksın, de.

Musa: Sonra ne olacak, diye sordu. Melek de 'Sonra öleceksin!' diye karşılık verdi. Bunun üzerine Musa şöyle dedi: O halde şimdi yakınen öleyim. Ya Rabbi! Beni Arz-ı Mukaddese'ye bir taş atımı uzaklıkta öldür!

Sanki içlerindeki ezilmişliği, itilip kakılmışlığı, nankörlüğü, Rableri karşısındaki mahcubiyeti atmak istiyorlardı üzerlerinden. Sanki, kendin için seçtiğin kavim artık o günleri geride bıraktı; senin için savaşmak, yollara düşmek istiyor, diyorlardı Rablerine. Keşke Musa zamanında çekseydi bu canımız savaşı da ona öyle edepsizce sözler etmeseydik, düşmanlara karşı yapayalnız bırakmasaydık onu çölün ortasında. Ah bu bizim canımız, ah bu bizim İsrailî canımız!

Evet, bu kez durum farklıydı. Kavmin canı savaş istiyordu!

Başlarında bir kralları olursa, düşmanlarını yenerlerdi. Kararlıydılar. İleri gelenleri toplanıp, peygamberlerinin yanına gidecek ve isteklerini ona bildirceklerdi. 'Ey peygamber! Allah yolunda savaşabilmemiz için başımıza bir hükümdar tayin et!' diyeceklerdi.

Öyle yaptılar.

Bir peygamberi (hele de İsrail oğullarına gönderilmiş bir peygamberi) bundan daha mutlu edecek bir şey olamazdı. Ne demek, kavmin ileri gelenleri toplanmışlar ve Allah yolunda savaşmak için kendilerine bir hükümdar tayin etmesini istiyorlardı. Şükürler olsun! Sonunda İsrail'in oğulları doğru yolu

buldu demek. Rabbin bunca zamandır yaptığı yatırım, gösterdiği sabır, merhamet sonunda amacına ulaşmıştı. Şükürler olsun! Kavim, içindeki savaşı bitirmiş ve artık dışarıdaki savaşa gözlerini dikmişti. Çünkü Rabbin düşmanları çoktu. Çölde ve karada ve denizde, orada ve burada, o zamanda ve bu zamanda Rabbin düşmanları çoktu ve onlarla savaşmak gerekirdi. Savaşsızlık kötüydü çünkü. Çürütücüydü. Yoksa yeryüzünü çöl demez, şehir demez fesada boğardı bu Allah düşmanları. Şeytanla birlik olup dünyanın altını üstüne getirirler, kan dökerlerdi. Hem de oluk oluk kan dökerlerdi bu zalimler. ‘Rabbim Allah!’ dedikleri için çöllerde, kızgın güneşin altında işkence ederlerdi O’na inananlara. Kavim neredeyse ilk kez doğru bir şey yapıyordu. Şükürler olsun!

Ama iyi de...

Peygamberin sevinci kuşkuya dönmüştü birden. Bunlar bir şey diyorsa, durup düşünmek gerekirdi. Sicilleri bir hayli bozuktuk çünkü. Daha önce de defalarca Allah’a ve peygamberlerine olan ahitlerini yerine getirmemişler, peygamberlerini yüz üstü bırakıp gitmişlerdi.

Peki ya savaşmakla yükümlü kılınır da savaşmazsanız?

Alındılar mı, yoksa içlerindeki şeytani sesle gizlice bir şeyler mi fısıldaşırlar bilinmez ama yüzlerine bakılırsa sanki alınmış gibiydiler. Peygambere sitem eder gibi bir halleri vardı. Ne demek yani, şimdi bize güvenmiyor musun? İsrail’in oğullarının sözüne itimat etmiyor musun?

Peki ya savaşmakla yükümlü kılınır da savaşmazsanız?

Allah yolunda niçin savaşmayalım ki, dediler. Üstelik yurdumuzdan sürülmüş, çoluk çocuğumuzdan ayrı düşmüşken...

Gerçekten olabilir miydi? Kavim bu defa gerçekten içini arındırıp, kölelikten, buzağıya tapınmaktan, Rabbi ve O’nun elçilerini yormaktan kirlenen kalbini arındırıp, kendini Rabbe mi adıyordu? İçlerindeki buzağı böğürmelerini söküp atıp, bunca yıldır çöllerde kendilerini yalnız bırakmayan ve neredeyse nefeslerinden bir nefes gibi içlerine girip çıkan şeytanı terk edip, Rablerine mi dönüyorlardı?

Allah, Tâlût’u size hükümdar tayin etti!

Nee?

Kavim bunu duyunca bir tuhaf oldu. Bu hiç olacak şey değildi çünkü. Hemencecik yüzleri asıldı ve söylenmeye başladılar. Şeytanları yanı başlarında zaten. Nefeslerinden bir nefes, gözlerinden bir göz gibi yanı başlarında. O da yangına körükle gidiyordu her zaman olduğu gibi. Öyle ya, kavim en yağlı müşterisiydi alçağın. Onun mu, kavmin mi sesi olduğu anlaşılmıyordu o nedenle. Bu Rabbin de peygamberin de yaptığına akıl ermiyordu doğrusu. Hep yanlış yapıyorlardı. Kavmi hiç anlamıyorlardı ve üstelik Rab de peygamber de bazı şeyleri bilmiyordu. Bir kavme kim peygamber gönde-

rilir, kim hükümdar tayin edilir, bilmiyordu Rab... İçlerinden kimileri başını çevirip ‘tövbe tövbe!’ gibi bir şeyler mırıldanacak oluyordu ama ileri gelenler hemen müdahale edip tövbelerinden vazgeçiriyordu onları. Yok, biz O’na tövbe etmedik, yani ‘Tövbe tövbe! Bu nasıl olur, Tâlût’tan kral mı olur?’ demek istedik diyorlardı onlar da. Söylenmeye devam ediyorlardı böylece. Aslında Rab, dünyayı İsrail’in oğullarına bıraksa, ne güzel yönetirlerdi! Dünya köle, onlar efendi, oh mis gibi! Hem tekrar Mısır’a bile dönerlerdi gerekirse. Ah, nerede o eski günler? Mısır, burcu burcu kokuyordu burunlarında. Nasıl olsa Firavun sulara boğulup gitmişti. Kavmin ne güzel peygamberleri ve kralları olurdu o zaman ve kavim nasıl hizmet ederdi Rabbe! Bak işte artık savaşmak için nasıl da can atıyorlardı O’nun uğrunda ve üstelik gelip kendi ağızlarıyla bir hükümdar istiyorlardı peygamberden. Ama...

Biz hükümdarlığa ondan daha layıgız. Böyleyken onun başımıza hükümdar tayin edilmesi olacak şey mi? Kaldı ki, onun malı mülkü de yok!

Ürperdim. Zaman birden başını alıp gitti de, nerelerde ve hangi zamanlarda olduğumu şaşırdım bir an. Yer sarsılacak, dağlar yerinden oynayacak ya da gök kararıp, birazdan müthiş bir çöl fırtınası esip ortalığı kasıp kavuracak ve kavim yok olup gidecek diye korktum. Yok, bu korku kavmin helâk olup gitmesine değil (canları cehenneme!) yalnızca tanık olacağım dehşet anları adına duyduğum bir korku. Belki biraz da kendimle ilgili bir korku. Doğrusu bu adamlarla birlikte yok olup gitmek, biraz trajik bir durum olsa gerek. Tanrım, nereden düştüm ben bunların arasına?.. O nedenle bir an içime bir pişmanlık düşüverdi. Bu adamların arasında fazla kaldığıma, oysa bunlardan bir numara çıkmayacağına ve dolayısıyla gidip kendime başka hikâyeler aramadığıma kızdım. Hani her şeye rağmen bir helâk sahnesine tanık olsaydım belki gam yemezdim ama o da olmuyordu bir türlü. Ben, içimdeki soruları çoğalttıkça, Rableri sabırla muamele etmeye devam ediyordu onlara. Fesubhanallah! Her zaman olduğu gibi yine sustum tabi. Dilime takılanlara, içimden geçirdiklerime tövbe edip O’na sığındım ve ‘hikmetinden sual olunmaz, sen bakma benim ileri geri konuştuklarıma!’ diyerek yoluma devam ettim. Öyle ya, sonunda ben bir hikâyeciyim ve bana düşen yalnızca anlatmak. Tanrı’nın hikâyesine ‘neden?’ diye sormak, bir hikâyecinin yapabileceği en büyük yanıltır. Ben de zaten buralara soru sormak için değil, yalnızca tanıklık etmek için geldim. Kendimi o büyük hikâyeye adadım ve bu nedenle yollara düştüm. Çünkü yine bir hikâyeci olarak en çok istediğim şey, Tanrı’nın bu büyük hikâyesinin sırlarını çözmeye çalışmak. Çözemeyeceğimi bile bile üstelik...

Ne garip, diye söylenivermişim farkında olmadan. Garip, çünkü bunların kralla ilgili olarak öne sürdükleri bu gerekçe, kendilerinden asırlar sonra gelecek

olan bir başka topluluk tarafından bu defa peygamberlikle ilgili söylenecekti. Hem de onlar İsrail'in oğullarından olmadıkları halde. Allah da bula bula bu öksüz ve yetimi mi peygamber olarak göndermiş yani? Üstelik o yoksulken, eşraftan biri değilken ve aramızda bu işe ondan çok daha lâıyk kimseler varken!

Ah, bu hikâye beni deli edecek!

Zaman, bir film şeridi gibi gözümün önünden akıverdi birden. Sanki o kısacık anda yaşayıverdim şimdiyi, asırlar öncesini ve sonrasını. İnkârın mantığı hep aynı. İshâk'ın oğlu olsa da, İsmail'in oğlu olsa da aynı. Çünkü servisi yapan aynı; hep o mel'un! İnsanı böylesi oyunlarla, kuruntularla eğleyip, yoldan alıkoyuyor işte. Öyle olunca da işi yokuşa sürmek için olmadık bahaneler üretiyor insan. Kâh kurban edeceği bir inek için olmadık sorular soruyor, kâh işte şimdi bunların yaptığı gibi kral hakkında ileri geri konuşup duruyor. Sonuçta iman bahanesiz oluyor da inkâr bahanesiz olmuyor. Bahanesi olmazsa içi içini yer çünkü insanın. Eh, bahane birazcık olsun rahatlatıyor içini. İblis'in eğlence mekânlarında hoşça vakit geçirerek kandırıyor kendini.

Bunun üzerine peygamberleri onlara şöyle dedi: Ama Allah hükümdar olarak onu seçti. O, hükümdarlığı dilediğine verir. Allah lütuf ve nimette hem çok cömerttir, hem de lütfuna kimin layık olduğunu çok iyi bilir.

İyi de, hadi öyle diyelim, peki biz onun gerçekten Allah tarafından seçilmiş bir kral olduğunu nereden bileceğiz?

Eh, haksız da sayılmazlar. Doğrusu işi yokuşa sürmek için makul bir gerekçe. Çünkü kavim bu konularda tecrübeli. Öyle hop diye inanıvermiyor Rabbin ve peygamberin söylediklerine. Soruyor, soruşturuyor, delil istiyor, ispat istiyor, mucize istiyor... Hesapçı bunlar hesapçı! Nereden bulacaksın o gözünü sevdiğim İbrahim'i ki, emri alır almaz İsmail'i yatırıp, bıçağı boğazına çalacak? Ya da Miraç dönüşü daha peygamberle görüşmeden 'O söylüyorsa, doğrudur!' diyen Ebu Bekir'i? Be adam, peygamber söylüyor peygamber! Daha neyi araştırıyorsun Allah aşkına? Bu mübarek 'yer' de ne sağlammış, sallanmadı gitti bir türlü. Tövbe tövbee!

Sanki bütün alâmetler belirdiğinde, mucizeler birbiri ardınca gözlerini şaşkına çevirdiğinde, inanacaklar. Doğrusu benim iyice sıtkım sıyrıldı bu adamlardan. (Acaba, diyorum çölün meşakkatine anca bunlar dayanır da o nedenle mi Rab tahammül ediyor bunlara? Hani hikâyeyi çölden aşırıp buralara getirecek ya!) İşe bak, hem kendileri gelip istekte bulunuyor, hem de alçakça bahanelerle itiraz ediyorlar. Malı mülkü yokmuş da, eşraftan değilmiş de, niye melek değil de insanmış da... Oysa benim bildiğim, Allah ve resûlü bir konuda hüküm verince, artık mü'min erkekler ve mü'min kadınlar için başka bir seçenek yoktur. 'Âmentü!' demenin gereği budur. 'Âmentü!' dedikten sonra mızıkçılık etmek yoktur. Ben de safım işte. (Hikâyeci saflığı mı, İsmailî saf-

lık mı, ne dersiniz deyin.) İsrail'in oğulları içinde ne akıllı insanlar var; demek çöl gerçekten bunları terbiye etmiş, uslanmışlar diye geçirmiştim içimden. Derin bir soluk almıştım doğrusu. Hem Tanrı adına ve hem de onlar adına derin bir soluk almıştım. Yok, kendi adıma değil, inanın onlar adına sevinmiştim. Eh, durulsunlar da rahat bir nefes alsınlar birazcık. Yazık, çok süründüler, çok perişan oldular. Hep kavga hep kavga! Üstelik maymunlar gibi hor, hakir yaşayıp durdular yıllarca. (Laf aramızda, onların durulması demek, bütün bir dünyanın rahat etmesi demektir. Ben biraz da işin bu tarafındayım.)

Adamlar resmen mızıkçılık ediyor. Çöl mızıkçıları n'olacak! Yok yok, iyi ki de gelmişim buralara. Bu zamanlara tanık olduğum için, bir hikâyeci olarak bunca zamandır aralarında yaşadığım için belki Rabbim öte dünyada bunları hesaba çekerken, beni de aldırır dinleyiciler locasına da hiç olmazsa ahiret gözüyle görürüm bunların âkibetini. İnanın çok merak ediyorum. Hem onların savunmasını, hem de Rabbin onlara söyleyeceklerini. İlginç bir duruşma olacağı kesin. Ama korkarım bunlar bu ukalâlıklarını orada da sürdürürler. Ah Tanrım ah! Tövbe tövbeee!

Allah'ın, Tâlût'u hükümdar olarak seçmiş olmasının alâmeti, Rabbiniz tarafından gönül ferahlığı ve güven duygusuna vesile kılınan, içinde Musa ile Harun ailesinden kalan bazı eşyaların bulunduğu ve meleklerce taşınan ahit sandığının (tekrar) sizin elinize geçmesidir. Şayet gerçekten inanmak istiyorsanız, bunda size çok açık bir delil ve işaret vardır...

Nihayet, Tâlût ordusuyla birlikte sefere çıktığı zaman askerlerine şöyle dedi: Allah (bana bağlılığınızı belirlemek için) sizi bir nehirle sınayacak. O nehirdeki sudan kana kana içenlerin bana bağlı olmadıkları ortaya çıkacak, içmeyenler ise benimle aynı safta yer alacak. Bir avuçtan fazla içmeyenler de bana bağlı sayılacak...

Hayat tümüyle bir imtihandı. Deniz bir imtihan, çöl bir imtihan, nehir bir imtihandı. Ama imtihanın adı, şekli, yeri ne olursa olsun, sonunda bütün sorular gelip nefsi buluyordu. İşte şimdi de bir nehri getirip bırakmıştı onun önüne. Sıcaktı. Çok sıcaktı. Bir cehennem kadar sıcaktı imtihanın sorusu. Kavim, yanan yüreği, kuruyan dudağı ve alnından dökülen boncuk boncuk terleriyle sorunun etrafında dolanıp duruyordu. Seçeneklerin üzerinde gidip geliyordu akli. Ah o İsrailî akıl! O muydu, bu muydu? Buydu elbette. Ama yok yok, ötekiydi. Hayır ne ötekisi, elbette buydu. Yok bu değil, ötekiydi. Yoksa hiçbir miydi? Ya da bir rüya, bir kâbustu da sınav filan yok muydu ortalıkta? Öyleydi öyleydi, kesin bir kâbustu bu. Sıcaktı. Çok sıcaktı. Cehennem gibi yanıyordu kavmin içi ve işte nehir orada akıp duruyordu. Ah, bu Rab de neden böyle yapıyorsa, ah! Nehrin suyu ne de tatlıydı, ah!

Yazık ki, içlerinden pek azı hariç, büyük çoğunluk o sudan içti.

Sonunda Tâlût ve ona inananlar nehri geçtiler, fakat bu defa da: Bizim bugün Câlût ve ordusuna karşı savaşıacak gücümüz yok, dediler. (Hatırlarsanız, Musa'ya da aynen böyle demişlerdi. Yok yok, bunları değil kırk, yüz kırk yıl çölde tutsan, maymun maskara etsen, bunlar yine değişmez.) Buna karşılık, Allah'a kavuşacaklarına kesin olarak inananlar da şöyle dediler: Sayıca az nice ordular, kendilerinden çok fazla olan ordulara karşı Allah'ın izniyle zafer kazanmıştır. Allah zor zamanda sebat gösterenlerle beraberdir!

Canlarım benim!

Sonra da Câlût'un ordusuyla karşılaştıklarında Allah'a şöyle yakardılar: Rabbimiz! Bize sabır ve dayanma gücü ver; direnme gücümüzü artır. Bu kâfirler topluluğuna karşı bize zafer lütfeyle!

Ellerimi açtım ve dualarına eşlik ettim.

Bütün kızgınlığıma, öfkeme rağmen elbette İsrail'in oğullarını tutuyordum. Bu yaman çelişki beni zorlamadı değil ama tabi ki, yapacak bir şey yoktu. Sonunda kavmin hatırı yoksa peygamberin hatırı var, Tâlût'un ve onun ordusundaki Davut'un hatırı var.

Gözümü dört açmış savaşı takip ediyordum. (Şimdi böyle söyleyince 'orada Tâlût ve askerleri savaşıırken, demek sen bir savaş muhabiri gibi uzaktan seyrettin ha!' diye düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Hikâyeciyiz, dediysek o kadar da değil. Savaş zamanı savaş, hikâye zamanı hikâye!) Bütün iman-küfür savaşları gibi yine çok çetin bir savaş oldu ve sonunda, Allah'ın izniyle Câlût'un ordusunu bozguna uğrattık. Davut, Câlût'u öldürdü. Sonra Allah, Davut'a hükümdarlık ve peygamberlik verdi ve ona dilediği şeyleri öğretti.

Sevinçliydim. Hem savaşı kazanmış, hem de Davut'un zamanına ulaşmıştım. O Dâvûd sesi, gönlü doğrusu çok merak ediyordum... ❧

GÜRAY SÜNGÜ

DİL

Ben çocuktum. Babam gençti. Ben ona ne söylersem beni anlıyordu. Ama ben onun söylediklerinden hiçbir şey anlamıyordum. Başka lisanlardı konuştuğumuz. Bu sebeple onunla konuşabilmek için onun lisanını öğrenmeye karar verdim. Hemen başladım çalışmaya. Çok meşakkatli oldu. Yıllar sürdü. Ama sonunda onun lisanını öğrendim. Geçtim babamın karşısına. Onun lisanıyla konuştum. Beni anladı. Bana cevap verdi. Tuhaftı. Lisanı değişmişti onu yine anlamıyordum.

“Baba,” dedim, “yıllarca uğraştım senin lisanını öğrenmek için. Çabaladım. Yıllar geçti. Genç bir adam oldum. Sonunda öğrendim lisanını ama sen neden bu lisanı terkettin. Oyun mu oynuyorsun benimle?”

Cevap verdi bana. Saçlarına hafiften aklar düşmüştü, gözlerinin kenarlarında ince çizgiler belirmişti. Dudakları... ağzından dökülenler... hiçbir şey anlamadım. Söyledikleri anlamsız kelime yığınları olarak kulaklarıma girdi ve çıktı. Sinirlendim. Dur dedim, yine yapacağım dedim, bu lisanı da öğreneceğim. Yıllar sürdü yine. Ama sonunda yaptım, öğrendim lisanını babamın. Bu arada evlendim, ilk çocuğumu kucağıma aldım, ona ‘agu agu’ bile yaptım. Sevdim. Mutlu oldum. Babamın karşısına geçtim.

“Şimdi konuşacağız işte seninle baba.” dedim. Gülümsedi. Bir şeyler söyledi bana. Usul usul... İhtiyar bir adamdı artık, yavaş ve tane tane konuşuyordu. Saçı dökülmüş, boynu eğrilmişti. Dili dönüyor ve bana bir şeyler söylüyordu. Usul usul. Buna rağmen söylediklerinden tek kelime anlamadım. Çok sinirlendim. Ama azmettim. Bu lisanı da öğreneceğim dedim ve hemen çalışmaya başladım hep yaptığım gibi. Yine yıllar sürdü çabalamam. Yıllarımı aldı. Ama bu sırada babam öldü. Onu toprağa verdim. Çocuğum büyüdü. Okullara gitti, okullar bitirdi. Babamla konuşmaya olan hasretimi oğlumla konuşarak gidereyim, dedim ve oğlumu karşıma aldım.

Anlattım ona.

Beni anlamadı.

“Dilini anlamıyorum baba.” dedi. Ben onun bana dediklerini anlıyordum halbuki. Ama bir zamanlar çok iyi bildiğim o lisanı anlasam da artık konuşamıyordum, bunu anladım. O zaman oğlumun benim konuştuğum lisanı öğ-

renmek için yıllarca çaba göstereceğini de anladım, tıpkı bir zamanlar benim yaptığım gibi. O zaman tebessüm ettim oğluma.

“Oğul” dedim, “Şimdi benim lisanımı öğrenmek için çalışmaya başlayacaksın ve biz buna hayat diyeceğiz.”

Oğlum baktı yüzüme boş boş.

Sinirlendi ve kalkıp gitti.☞

HANDAN ACAR YILDIZ

UD SANCISI

Bir ağaçtım ben. Uda dönüşmeden önce...

Avuç içleri patlayıncaya kadar alkışladılar gurbetimi. O kadar alkışladılar ki, neredeyse el ayalarındaki kader çizgisi silinecekti. O kadar kendilerinden geçtiler ki, kızaran derilerini fark etmediler. Elleri acımadı ama içindeki çizgiler acıdı. Doksan dokuz rakamı sızladı. Benimse gövdemdeydi kaderimin ve anılarımın halkaları. Önce yatay sonra dikey bölmüşlerdi. Zar kadar incel-diğimde gurbetim müziğe dönüştü. Ne içimde ne de dışımda olan bu müzik en çok beni ağlattı. İoleyip ağlayışına alkış tuttular.

Bir ağaçtım ben. Uda dönüşmeden önce...

Çok sayıda şahdamarım vardı. Nefesle özdeştim. İçimdeki halka sayısınca idi yaşam. Rab'ın nefes alırken bana sağladığı cömertliğin bedelini testerinin dişlerinde ödedim. Ne kadar çok soluk aldıysam o kadar çok can verdim. Hangi cömertliği bir gün ödemeyiz ki zaten. Can vermişim ama ölmemişim. Testerenin dişlerinin gövdeme değdiği gün fark ettim girinti ve çıkıntılarımın aslında yüküm olduğunu. *Tüm boşluklarımın aslında ağırlığım olduğunu.* Boşluğumun acımı uzatıp ölümümü imkânsız hale getireceğini... Başlayıp da tamamlanmamış bir ölüm. Nasıl yarım bir ölümdü benimkisi. Testere ileri gidiyordu. Bir de geri geliyordu. Her gidiş, geliş işkencesinin habercisiydi. Dişler ileri gittiğinde geri dönüşün, geri döndüğünde gidişin acısını düşünüyordum. Hiç ânın acısını yaşayamadım, hep sonranın acısını yaşadım. Kabuğumdaki yokuşları yalnızca metalin tozu tırmanabildi. Bana hiç mi hiç benzemeyenin tozu tırmandı yokuşlarımı. Dümdüz olsaydım, böyle kat kat parçalanmazdım. Dümdüz olsaydım bu kadar acımazdı canım. Testereyi süren elin, varlığından haberdar olmadığı canım. Kabuğumda iniş çıkışlar... Elbisemde gelgitler. Testerenin yüzeyi de benim gibi girintili çıkıntılıydı. Ama onunkiler eşitti. Benimkiler ise değildi. O beni kesti. Bense onu yalnızca köreltebildim. İntikamım bununla sınırlı kaldı; köreltmek. Kör etmek bile değil.

Bir ağaçtım ben. Uda dönüşmeden önce...

Ne nesneydim ne özne. Hem varlıktım hem de cisim. Gövdem kadar kalın, dalım kadar inceydim. Gövdem kadar sabit, dalım kadar sallantılıydım. Bir odun kadar çürümesiz, bir yaprak kadar çürüyücüydim. Her yanım hışurtı denk-

lemiydi. Yine de memnundum hayatımdan öyle ya da böyle. Çok bunaldığım-
da kulaklarımı kendi dışıma verirdim. Suyun sesini dinlerdim. Bazen bunalsam
da günler geçip gidiyordu. Huzurlu olmasam bile huzursuz da değildim. Biraz
dalıma biraz gövdeme yaslanarak tüketiyordum ömrümü. Testerenin dişlerinin
gövdeme değdiği güne kadar... Uzaktan gelişini gördüm adamın. Gölgede
oturmak için gelenlere hiç benzemiyordu. Başında kasketi vardı zaten. Testere
dişleri önce farklı noktalara saplandı. Battı. Bazen çakı ya da bıçakla gövdeme
isim kazırlardı. Keskin cisimleri oradan bilirdim. Bu başkaydı. Daha derine sap-
lanmıştı. Kararlılıkla... Kabuğumu aşana kadar çok bir şey duymadım ama iler-
ledikçe canım acımaya başlamıştı. Dıştaki ilk halkama ulaştığında kanamıştım.
Bizim kanımızın ismi talaştır. Telaş gibi bir şey... Yapraklarımı baktım. Her za-
manki kadar titriyorlardı. Sızım oraya kadar yükselmeyordu. Dalımdan bağımsız,
gövdemle ilişkili bir sızıydı bu. Sallantılı yanımdan bağımsız, sabit yanımla
ilişkili bir acıydı bu. Testereyi tutan el sesimi duymayacaktı, duysa da umur-
samayacaktı. O yüzden bağırmanın, inlememeye karar verdim. Sıkıkça sık-
tım kendimi. Liflerim ve hücrelerim birbirine geçti. Testere biraz daha fazla yo-
ruldu, biraz daha köreldi. ‘Oh olsun’ dedim. Testereyi tutan el daha fazla terle-
di. ‘Oh olsun’ dedim. Ne kadar kendimi sıkısam da benim de dayanma gücüm
bir yere kadardı. Nihayetinde sarsılmaya başladı gövdem. Otuz metre boyumun
her santimi sallanmaya başladı. Şu beni kesenin üzerine düşsem de öldürsem di-
yordum. En alçak tarafım mı daha fazla düşecekti en yüksek tarafım mı? Aynı
anda ne kadar yüksek ve ne kadar alçaktım. Dalım gökte, köküm topraktaydı.
Yaklaşıyordum yere. Köklerimden ayrılmıştım, topraktan ayrılmıştım. Binlerce
göz olmuştum. Her bir göz farklı yüksekliğime yerleşmişti. Nasıl bulanık bir dü-
şüştü bu; kendimi hem yukarıdan aşağı hem aşağıdan yukarı izliyordum. Ya ben
çok yüksektim ya da yeryüzü çok alçaktı. Yaklaştıkça hızlandım. Güm! Göv-
dem, son kök damarından da ayrılmıştı. Ama hala nefes alıyordum. Hala ölme-
miştim. Demek hiç ölmeyecektim. Eyvah! Kaç kere parçalanacaktım da ölme-
yecektim. Canım da parçalarımı mı dağılacaktı?

Bir ağaçtım ben. Uda dönüşmeden önce...

Düştükten sonra ırmağa doğru iteklediler beni. Testereyi tutan eller kavra-
dılar bedenimi. Terli avuçları kabuğuma değince kustum. Bizim kusmuğumu-
zun adı sakızdır. Çiğnerler. ‘Ben kusayım, onlar çiğnesinler, oh olsun!’ dedim.
Sürüklenirken dallarım kırıldı. Yapraklarım geride kaldı. Hangi çocuğuma da-
ha çok üzüleceğime karar veremeyince hepsine üzülmekten vazgeçtim. So-
nunda suya düştüm. Toprağa düşmek kadar zor değildi. Hatta serin ve zevk-
liydi. Ağırlığıma rağmen dibe çakılmadım. Hızla aktım. Suyun yavaşladığı
yerde kenara çıkardılar beni. İyice kurumamı beklediler. Kurudum. Sonra ma-
kine sesi duydum. Biliyordum. Tecrübeliydim artık. Yine ölmeyecektim. Dal-

larım ayrılmıştı. Canım gövdemde, yani en büyük parçamda kalmıştı. Hep öyle olacak zannettim. Yeni makinenin dişlerinden geçince böyle olmadığını gördüm. Kesik acısını bilerek girdim makinenin dişlileri arasına. Bu kez yatay değil dikey kesiliyordum. İkisini kıyasladım. Acı arasında hiçbir fark yoktu. Ancak başıma neyin geleceğini bildiğimden, bilerek acıdığımın ölümü daha fazla istiyordum. Yatay kesilirken ölebileceğime dair ümidim vardı. Ölecektim ve bitecekti ama dikey kesilirken öleceğime dair umudum yoktu. Yatay kesildiğimde en büyük parçama sıçrayan canım, dikey kesildiğimde en küçük parçamda kaldı. Bundan sonra hep dikey kestiler beni ve canım her defasında en küçük parçama aktı. Kabuğumu soyduklarında yaşadığım utancı anlatmam mümkün değil. Bana küfür de ettiler sonunda. Kereste dediler. Kereste! Oysa ben bir çınardım. Bir zamanlar... Ormanlardan uzak, ırmak kenarlarında yetiştirdim. Gölgem makbuldü. Hızla büyür, uzun ömürlü olurum. Yapraklarımdan mürekkep yapıldığını duyduğumda onurum biraz kurtulmuştu.

Bir ağaçtım ben. Uda dönüşmeden önce...

Bir zamanlar metrelerce yüksekken boyum, şimdi 50 santimlik bir 'kereste' olarak atölyeye gönderildim. Ud yapım atölyesiymiş burası. İncecik kesildim. Zar kalınlığındaydım artık. Yırtılmayacak bir zardım. 300 derecelik ütüye tutarak büktiler beni. En ince parçamdaydı bükülü canım. Beni tekne dedikleri kalıbın ortasına yapıştırdılar. Diğer ölü parçalarını da yanlarıma eklediler. Kaynaşalım diye bir de bantla yapıştırdılar birbirimize. Benden ayırdıkları parçalarını yine benimle kaynaştırmaya çalışıyorlardı. 'Bu insanoğlu tuhaf' dedim. Güleyim mi ağlayayım mı bilemedim. Udun gövdesini oluşturacaktım. İyice yapıştırdımdan -ki bence bir kere ayrıldığın parçanla tekrar kaynaşmak mümkün değildi- emin olduktan sonra kalıbı içimden aldılar. Sonra sap taktılar. Kulp da denilebilir. Sabitleme çubuğunu, bükülü gövdem iki ucuna yerleştirdiler. Yine biraz canım acıdı. Sabitleme çubuğunu da aldılar sonra. Kenarlarımı düzleştirdikten sonra ladin denilen ağaçtan yapılma göğüs tahtasını üzerime yapıştırdılar. Artık kendime has bütün özellikleri kaybettiğimi düşünüyordum. Sonra cilaladılar. Pırıl pırıl parladım. Ormana dair her şey silindi üzerimden. Şehirli ve parlaktım. Sonra, özellikle Ladin'in üzerine teller gerdiler. Niye yaptıklarını düşündüm. 'Artık tel örgümüz de var, ötesine geçemeyeceğimiz' dedim Ladin'e. Beklememi tavsiye etti. Haklıydı. O tellerle sonlanmamıştık. Aksine, sınırsızlığı ve sonsuzluğu elde etmiştik. Bir hava akımı gelip gövdeme çarptı. Titredim ve ses duydum. Öyle güzel bir sestir ki etrafa yayılan. Bunun adı müzikmiş. Biraz içimde biraz dışımdaydı. Çok hoşuma gitti müzik denilen ses. Kulağıma adımın okunması gibiydi. 'Bu çok özel bir ud' dedi usta. 'Sesi tam kıvamında tutuyor. Lifleri çok uygun' diye ekledi. İyi ki ağlamamışım da kendimi sıkışmışım kesildi-

ğim gün. Şimdi ne güzel müzik oldum. Akmayan gözyaşlarım içimi nemlendirdi. Her telden gelen sesi kavramam gerektiği kadar kucakladım.

Bir ağaçtım ben. Uda dönüştürdüler beni...

Sapımdan tutup astılar sonra. Çok gelen giden oldu ama usta kıyıp kimsele veremedi beni. Sonra evine götürdü. Küçük parmaklar dokunmaya başladı ilkin. Naif bir ses yayılıyordu etrafa. Bu küçük parmakların sahibi, her dokunuştan sonra beni kucağına daha fazla bastırıyordu. Onun şefkatiyle sarıldıkça daha güzel ses çıkarayım istiyordum. Liflerim sıklaşıp ayarım bozulmasın diye eski günleri ve özlemleri aklıma getirmemeye çalışıyordum.

Tellere dokunan parmaklar büyüdü. Ama kalınlaşmadı. Parmaklar da beni yasladiği göğsün ardındaki kalp de incedi. Nazenindi. O kalbin atışlarını duyunca ırmak aklıma gelirdi. Ağlayamazdım. Sesimin bozulmasından korkardım. Toprağımdan sonra bu parmaklar ve yürekten de ayrılmayı, ikinci bir gurbeti göze alamazdım. Yeni bir gurbeti yaşamamak için ilk gurbetimi içime gömdüm. Ta ki, o güne kadar... Açık havaya kılıfsız olarak çıktım yıllar sonra o gün. Önümde yüzlerce, belki binlerce insan vardı. Bağırıyorlar, ısıklık çalışıyorlardı. Dizini kaldırıp göğsüne dayadı beni. Kalbi çok hızlı atıyordu. Hiç böyle attığına rastlamamıştım. Kalabalıktan olmalıydı. Parmaklarını tellere değdirdi. Bir iki tıngırtıdan sonra kalabalık sustu. Onca insandan çıt çıkmıyordu. O zaman anladım bana dokunan ellerin ve yüreğin ne kadar mahir olduğunu. Çok kalabalıktı ve ben geçmiş çok özlüyordum. Onun kalp atışları şiddetlendikçe özlemim büyüdü. Testerenin dişleri bu kez zihnime dayandı. Sıkmalıydım kendimi. Ağlamamalıydım da. İkisini aynı anda nasıl başaracaktım. Bozuk sesimle onu mahcup etmemeliydim. Ya beni terk ederse ne yapardım. Bundan sonra hangi köke sarılırdım. Bir tavan arasında kurtlanıp kalırdım. Sessiz ve müziksiz... Ama dedim ya, onun kalbi titredikçe, gümbürdedikçe testerenin dişleri gelip hafızama dayandı. Nasıl kesmişlerdi beni. Neredeydi toprağım? Neredeydi ırmağın sesi? Dayanamadım ve bir ah diyerek ağlamaya başladım. Gövdeme yavaşça sızdı yaşlarım. Islanmaya başladım. Aynı anda o da tellere dokundu. O da yalnızdı ben de. Şu koca toplulukta ne onun kimsesi vardı ne de benim. Göğsüm gözyaşla ıslandı. Bana çarpan hava kendiliğinden tutundu. Hiç duymadığım güzellikte bir sestiydi bu. Kendimizin ahi kendimize ne güzel duyuluyormuş. Baktım o da ağlıyor benim gibi. Çaldı, çaldı. Parmakları morarınca, yüreği tutuşuncaya dek. Yorulduk sonunda. Ellerinizi üzerimden çekti. İşte o an büyük bir gürültü koptu. Alkış tufanı...

Kaldırdı beni. Alnımdan defalarca öptü. Göğsüne bastırdı. Yıllardır içimde biriken üşüme bir anda geçti. Sıcacık dudakları. Mis gibi kokuyordu nefesi. Kaybettiğim yapraklardan bile güzel kokuyordu nefesi. Anladım, bundan sonra beni hiç terk etmeyecek.

MERVE KOÇAK KURT

KIZILDUT'UN BOYNU

“Kızıldut’un boynundan aşağı...”

Aylarca kalabilirdi burada, bu تنها köşede. Sözü ile.

“Evden dışarı çıkmak istemiyorum.” demişti daha gelmeden önce köye. Bu sessizliğin içine gömülüp kelimelerini dökebilirdi beyaz kâğıtlara. Dökülebilirdi aynı zamanda bir şelalenin ağzından...

Allah’ın her günü güneşin doğuşunu izleyebilirdi balkondan. Şöyle bir tane fiskos masası, iki tane berjer; ama illaki kadife... Ördek yeşili olmalıydı ama. Sigara tellendirmese de kahvesi mutlaka yanında bulunmalıydı. Bir sabah, belki bir ikinci kahvesi...

Yazıyordu, şöyle uzun uzun bakıp uzaklara; şimdiye kadar yaşadıklarını, okuduklarını, gördüklerini, içtiklerini... Zamanın imbiğinden geçirip demlediklerini...

Sonra, birden buraya geliş sebebini hatırladı. Sevdiklerinin hatrının arkasına sığındı.

“Bu, aynadaki, ben değilsem, kim?” diye sordu içinden. Kendi gölgesinin içine girer gibi.

Yazmaya koyuldu.

Ne farkı vardı yaşamakla yazmanın? Bu ince soruya dair yüzlerce yazı okumuştı. Ait olmadığı bir hayatı kendine ait kılma biçimiydi belki de bu.

Parmak uçlarıyla her yere ulaşabilmek, ne müthiş bir haz! Kendi karanlığına bile...

Yazarken.

“Kılçıklı otlar dibinde...”

Sadece bir cırcırböceği eşlik ediyordu nehrin ağzından akan gürültülü şire. Yanlarına alıp geldikleri onca sıkıntı, gürültü patırtı, hayhuy, telaşe hep geride kalmıştı. Sessizlik, öylesine uzundu ki burada; kilometre ötedekilerin bile konuşmaları duyuluyordu bulunduğu yerden.

“Günaydın!” diyeceği oluyor, bakıyor ki saatler akşamı gösteriyor. Veyahut onca şeyi dolduruyor zamanın heybesine de, bakıyor henüz kuşluk vakti.

Vakitler, uzaklıklara im şimdi. Saatler, uzaklığı gösteriyor.

Uzakta ve uzaklaşmakta olduklarını düşünüyor: Bir daha hayatına hiç girmeyeceğini bile bile, şimdiye dek hayatından rol çalanları; ya da çekip gitmesini istediği halde orada, öylece, tüm varlığıyla duranları...

Aylardan temmuz. Yangın mevsimi. Yaz.

...

Ayakta zor duruyor seksenine dayanmış büyük amca. Yine de ayağa kalıyor misafirlerini karşılamaya... Eller uzanıyor tek tek. Saygılı. Sevgili. Doğal. Yer minderleri seriliyor sonra. Oturuluyor. Diz dize. Kelimeler gibi dizilip yan yana...

"Bu köyde hep ihtiyarlar mı yaşar?" diye soruyor çocuk bir ara. Gecenin karasını ıslıdatan bir neş'eyle... Çevresindekilere şöyle bir bakıyor ve gülümüyor, *"Eve bir göz atabilir miyim?"*

...

Oğlu, mutfığa doğru ilerliyor. Çok eski ve yeşilliğiyle göz alan tahta bir dolaba uzanıyor. Merakla açıyor kapatıyor, açıyor kapatıyor, açıyor kapatıyor... Sonra raflara göz atıyor. Her şey açıkta. Her şey ihtiyaç duyulduğu kadar. Her şey yerli yerinde. Nasıl da anlamsızlaşıyor büyük şehirde yaşadıkları şaşaa!

Çocuğun peşinden ilerleyen anne, *"Yaşamak, böyle sade bir şey de olabiliyormuş!"* diye iç geçiriyor. Onca eşyadan kendini arıtmaya çalıştığı büyükşehir evlerini düşünüyor: Danteller, örtüler, biblolar, vazolar, sehpalara, tepsi-ler, fincanlar, makineler, ıvır zıvırlar... Hayatını kolaylaştırır gibi yapıp tozlandıran ve ondan vakit çalan onca eşya... *"Sadelikte hayat var!"*

En son beş yıl önce gelmişlerdi buraya. O yüzden, buraya dair hatırladıkları hayal meyal görüntülerden ibaret. Bir çatı katında beslenen kedi yavruları, yer sofrasındaki sabah kahvaltıları, Halmena'nın toprak testileri... Işıkları teker teker yakıp odalara bakıyor çocuk. Çinko çatılı köy damının beyaz badanalı duvarları alabildiğine sade.

Yine de bir tuhaflık var ama: Hayatın ritminde değil bu tuhaflık, mekânların şeklinde: Kimi yıkık dökük evlerin arasına dikilen kapalı garajlı dubleks villalar... Yalçın kayalıkların arasındaki yeşilin, kahvenin ve grinin doğallığını bozan sarı, turuncu, yapaylıklar...

"Dutların dalı eğilmiş..."

Uzaklarda bir yerde onu bekleyen ve göğü dolduran...

Renk değil, bir ağaç dalında saklı dut yaprakları... Gördüğü.

Rüyasını anımsıyor şimdi, düştüğü notları... Bir gün gelip de o rüyanın kendisini bulacağını ve yazısının gerçeği olacağını hisseder gibi yazmış meğer.

"Çok çok güzel bir rüya gördüm hafta sonundaki onca kargaşaya rağmen bu sabah -umarım anlatabilirim- güya babamın köyündeymişiz, çıkıyoruz dağa taş, orada bir yer var, bir mağara/ kayalık güya... taşların önü hep dut

ağaçlarıyla kaplı, çok sık ve yan yanalar -ya çizmem lazım hani- çok metafizik bir ortamdı gerçek ötesi hayalden öte ancak rüyada olabilecek cinsten canım karadut çekiyor ama hepsi beyaz dutmuş güya sağ sol yan yana ve sık minik bir şelale gibi su akıyor hatta aradan -hani bostan oluşu gibi düşün-kayalardan sızıyor sonra başımı bir kaldırıp bakıyorum ki arada bir karadut ağacı ve salkım salkım dut dolu -dur daha bitmedi- ve küçük bir kovuğu var kovuğun biraz altında da çıkıntı bir yeri var hani bilgisayarda cd liği açarsın ya öyle kaya mı taş mı bir çıkıntı yoksa ağacın kendisinden mi -tam anlamıyorum ama- orada bir karadut yığını yani bir tabak büyüklüğünde burası ve benim için dut ağacı dutlarını dökmüşmüş güya sonra bir tabak istiyorum oradaki bostanı olan köylülerden bana tabak getiriyorlar ve o haznedeki dutları -ki hepsi çok düzgün ve temiz, sıralı- tabağa dolduruyorum ve ellerim karadut oluyor -çok güzeldi bu arada- yemeye başladığımı anımsıyorum karadutları yani sonunda ve öyle hoştu ki o rüya anlatamam. (12 Aralık 2011)”

Rüyasında eğilip de kovuğuna elini uzattığı o ağacı düşünüyor. “Ellerimizi ‘kan’a boyayan o zamanlar sadece dut idi!” diyor. Kendi kendine...

Bir -parmak- izini bırakmak için geriye!.. Yazıyor.

“Giderken kurduğun cümlelerin sonunu hiç unutmadım: ‘veya kün... sesin varlıktaki yeri’.”

Sahi sesine ne olmuştu böyle? Rüyasında duyduğu, “Kırgın mıyız?” sorusundan sonra... “Sesim nasıl geliyor bilmem!” . O soru... Ah!

Yanındaki karadut şurubunu içerken çocukluğunun şehrini anımsıyor şimdi.

Sırtı çıplak bir yalnızlığa geliyor. Duvara vuran gölgesine belki de...

“Kızıldut’un Boynu”nu anlatan bir kadının dilinde.

Yalnızca bir nehrin konuşan ağzı. Dökülen kelimeler. Esen rüzgâr. Çılgınca sükût. ❧

ALİ IŞIK

HİKÂYE DEĞİL

Tek eliyle saçlarını geriye yaslariken biraz daha gençleştiğini düşünüyordu. Kemiklerini kütürdetti. Başıyla bir yuvarlak çizip boynunu rahatlattı. Meydana bakıp kafasını sallayarak gülümsedi. Artık golf oynarken anlatabileceği yeni bir macerası daha olmuştu. Fotoğraf makinesini unutmuş olması bile keyfini kaçırmadı. Aheste aheste üstünü başını silkti. İpekten bir mendille silahının parçalarını sildi. Dürbün camındaki tozları almayı ihmal etmedi. Elindeki parçalar düşüp zarar görmesinler diye çok yavaş hareket ediyordu. Parçaları yerlerine özenle yerleştirip fermuarı çekti.

Tam da çantasını almış çıkmak üzereydi.

1.

Siz hiç nefes darlığı çektiniz mi?

Arabanın camlarını açtı. Daha yarım saat vardı.

Ürkünçtür. Bıçağın bir uzvunuzu usul usul kesmesine benzer. Etin ikiye ayrılışını görürsünüz. Asıl acı bıçağın kesmeye gücünün yeteceğini bilmeniz ve koşulsuz teslim olmanızdır. Oradan oraya koşturur; kenarda köşede kalmış, bir yerlerde unutulmuş oksijeni ararsınız. Boğuluyorsunuzdur ama kimsenin ruhu duymaz.

İlk günden bu yana aynı hisler içindeyim. Bir an önce bu işlerden kurtulmak. Çok uzaklara, kimsenin beni tanımayacağı memleketlere gitmek. Ama öyle olmadı. Bırakabilmek bir yana günbegün alıştım. Basit işlerle başladım. Gelen yabancılardan farklı ot türleri temin etmemi isteyenler oldu. Gün geldi kadın istediler. Her iş bir sonrakinin kapısını araladı. Kısa sürede aranan adam oldum.

Yaşadığınız şehirde her gün, kimin öldürdüğü belirlenemeyen onlarca ceset olunca, can kıymetten düşüyor. Ne pahasına olursa olsun huzuru elde etme düşüncesi her şeyi aklından siliyor insanın. O, karşınızda kanatlarını kaldırmış, kaçmaya hazır bir kuş gibi beklerken, ondan gözünüzü ayıramıyorsunuz. Kaçarsa bir daha dönmez sanıyorsunuz.

Bizden istenenlerin ne kadar imkânsız olduğunu biliriz ama kesenin ağzı çabuk etkiler bizi. Başımıza toplanan bulutu, ancak bir gün buraları terk edeceğiz, daha rahat bir yaşama kavuşacağız diyerek dağıtabiliriz. Boş kaldığımızda, gelen zenginleri düşünüp mutluluk üzerine yorumlar yaparız.

Görüşmelerimizin tamamı otellerde olur. Garsonlarla aramız iyidir. Oraların havasızlığı, kötü kokusu ve muşmula suratlı turistlerin o bilindik üstten bakışları turnaklarınıza kadar işler. Ama cüzdanları, saygıda kusur etmemizi engeller. Ne rezil işler yaptığımızı biliriz ama birbirimizle paylaşmayız. Şehirdeki adamlarımız da birbirlerini tanımazlar. Söze dökülemez işler yaparız. Turistler buraya varlığını harcamaya gelirler. Bir yerlerden kaçmış gibi gelirler. Gelir gelmez pencerelerinden şehre bakarlar ve gördükleri insanları bir kâğıt parçası gibi kırıştırıp çöp sepetine atmak isterler. Söylediklerine göre, bunca zahmete bunun için katlanırlar.

Saatine baktı.

Vakit gelmişti.

Arabayı çalıştırdı.

2.

Barmenlerin hareketleri kimsenin umurunda değildi. Onların olduğu tarafa bakan bile yoktu. Koltuklarına gömülenlerin bir el hareketiyle içkileri servis ediliyordu zaten. Gencecik bayan garsonlar bir gölge gibi onları takip ediyordu. İstekleri dudaklarında belirir belirmez, daha söze bile dönüşmeden ‘Hemen efendim’lerle bir dediklerini ikiletmiyorlardı. Barmenlerin kendi başlarına bardak çevirmeleri kimsenin dikkatini çekmiyordu.

Lobiye dolduran, kahir ekseriyeti batı ülkelerinden gelen turistlerin sesleri, neredeyse birbirine benziyor ve attıkları kahkahalar aynı ana denk düşüyordu. Kahkahalar masadan masaya atılıyor ve yankılanarak dalga dalga yayılıyordu. Said bu görüntünün tam arkasında fon gibi duruyor, kenardaki bir masada müşterisini bekliyordu. Vakit geçirmek için masadaki dergilerden birini eline aldı. Gözü asansörlerdeydi. Arada bir saatine bakıyor, etrafı kolaçan ediyordu. Dergiyi karıştırırken bir tatil mekânına ait ilanın olduğu sayfada durdu. İki kadın kollarını açmış, denize doğru koşuyor, bellerine bağladıkları şallar savruluyordu. İçini çekti. İlanın üst kısmında penceresinden deniz görünen bir yatak odasının fotoğrafı vardı. Dalıp gitti. Sayfayı çeviremedi, kapatıp masanın üzerine bıraktı. Derginin sayfaları arasından masanın üzerine kum akmaya başlayınca toparlandı.

Arkadaşı yanına gelince yumruklarını sıkıp birbirine tokuşturdular. Parılayan takım elbisesinin üzerine kırışık bir fular sallandırmış, saçlarını parlatıp geriye yaslamış, kol düğmelerinin birini takmayı unutmuştu. Otelin bir parçasıymış gibi davranıyor, gelene geçene kaş göz işaretiyle selam veriyor, elini kalbinin üzerine vurarak bağlılığını bildiriyordu. Asansörün kapısı açılınca ikisi de gelen müşterilerini tanıdılar. Birbirlerine iyi şanslar dileyip, ayrı masalara geçtiler.

Said'in müşterisi tok sesini düzelterek oturdu masaya. Otelin sahibiymiş gibi bacak bacak üstüne atıp pişkin pişkin gülümsedi. Kendine soğuk bir içecek istedi. Said bir kroki çıkartıp masaya yaydı. Müşterinin konuşlanacağı binayı tükenmez kalemle işaretleyerek neden o binayı seçtiğini uzun uzun izah etti. Pazardan dağılan insanların yoğun olarak bu meydana kullandıklarını, binanın görüş alanının meydana hâkim olduğunu ve arka tarafın hızla uzaklaşmak için çok uygun olduğunu bir komutan edasıyla aktardı. Müşterisinin keyfi yerine gelmişti. Yanından geçen garsonun tabağından kendine bir içki daha aldı. İşaret parmağını silah gibi uzatarak, kızlardan birini hedef aldı.

3.

Bahçe kapısı açılınca Hasan kafasını yorganın altından çıkardı. Pencere aralığından gelecek sesi dinledi. Uzun süredir babasının eve geç gelmediğini hatırladı. Sonra uzun süredir eve hiç gelmediğini hatırladı.

Dün yan sokaktaki, bazen açık olan manava babasını sormuş, o da şehir dışında olabileceğini, söylemişti. 'Zor günler' dedi manav. Karşısında çocuk da olsa birini bulmuşken anlatmak istiyordu. 'Bugünlerde herkes her yerde olabilir.' dedi. Lisede okuyan oğlunun nerede olduğunu bilmediğini, cesedinin bulunmasının bile kendisini bir nebze de olsa teskin edeceğini anlattı. Çocuk, 'Annem merak eder' deyip yanından ayrılınca manav da geri kalan cümlelerini boşluğa söylemek zorunda kaldı. Yataktan hala kalkmamıştı. Babasının şehre hangi yollardan geri dönebileceğini düşünüyordu. Annesi 'Yakında gelir, seni kucaklar.' demişti çünkü.

Karşısındaki duvara baktı. Bu odada çok kabus görmüş, korkarak uyanınca her defasında karşısına o duvar çıkmıştı. Gördüğü kabuslardan hatırında kalanları, o duvarda tekrar görürdü. Her defasında babasına duvarda bir mekan belirlemeye çalışırdı. Duvarın sonunda şehir bitiyordu. Orası çok karanlıktı. O karanlığın mesafesini hesap edemiyordu. İki duvarın birleştiği yerde, tam köşede. Babası orada mıydı? Karanlığın arkasında, şehrin dışında... Babasını karanlıktan şehre geri dönerken düşündü. Üzerinde son gördüğü elbiseler olmalıydı. Elinin tersiyle gözlerinin kıvrımında bekleyen soruları sildi.

Bahçeden gelen fısıltılar duvarda gezinen karaltıları kovdu. Yorganı üzerinden atıp pencereye koştu. Gelenin amcası olduğunu anlayınca 'Amca' diye bağırarak istedi. Elleriyle dudaklarını son anda tıkayabildi. Pencere aralığına başını iyice sokmaya çalıştı. Annesiyle amcası taşlıktaki sedire oturmuş konuşuyorlardı.

-Evle ilgi bir sorun var mı?

-Hayır, henüz sahibi çıkmadı. O geceden sonra gören olmamış.

-Mermi deliklerini sıvamışsınız.

-Komşular bir an önce kapatmamızı, aksi takdirde eve bela çekebileceğini söylediler. Ben de toprakla sıvadım.

-Hasan nasıl?

-Babasını çok özledi sabi. Bazen uyurken bile ağladığını hissediyorum.

Bir daha annesinin söylediklerini anlayamadı. Amcası bugünlerin geçeceğini, mutlaka çıkacağını söylüyordu.

-....

-Yok, hâlâ bir haber alamadık. Belki gelecek ay yapılacak takasla çıkabilir.

-....

-Yarın, karanlık çökene kadar kesinlikle evden ayrılmayın.

-....

-Siz beni dinleyin. Yarın zor bir gün olacak. Hasan'ı da sokağa salma sakın.

-....

-Bildiğim bir şey olmasa sizi bu saatte rahatsız etmezdim.

Amcası aniden ayağa kalkıp vedalaştı. Hasan tekrar, amca, diye bağırarak istedi.

Said sütunları çökmüş, taş ve moloz yığınlarına dönmüş evlerin arasında kayboldu. Annesi bir süre daha sedirde oturdu. Bir haber alırım düşüncesiyle şehrin üstüne çöken toz bulutuna baktı. Yutkundu.

-Ya hiç gelmezse!

Hafif bir esinti başladı. Çinko çatılardan gelen sesler tedirgin edince kalp içeri girdi.

...

Buralarda küçücük bir haberin bile, can güvenliği için önemi çok büyüktür. O gün evden çıkmadılar. Perdeleri dahi açmadılar. Annesi, uzun süredir duvara yaslanmış hareketsiz bir şekilde oturuyordu. Bu hareketsizliğini bozan sadece ara sıra boğazına düğümlenen hıçkırıklardı. Annesine birkaç kez amcasını sordu. Aslında akşam kendisini neden öpmeden gittiğini merak ediyordu. Annesinin uyarılarına rağmen perdeyi kıvrarak sık sık meydana bakıyordu. Aniden gelen silah sesiyle kendini annesinin kucağına attı. Annesi Hasan'ı sıkı sıkı içine çekti. Bildiği duaları okumaya başladı. Silah sesinin ardı arkası kesilmiyordu. Hasan annesinin gözlerine bakarak 'Amcam da şehirden gitmesin, anne lütfen' diye birkaç kez tekrar etti. 'Manav amcanın oğlu da gitmesin. Herkes evine dönsün.' Elini yanağına götürdü. Amcası keşke öpse de gitseydi. Bir anlığına da olsa babası gelip gitmiş olacaktı belki.

Dışarıdaki gürültüye yeni çığlıklar ekleniyordu. Birlikte neredeyse soluk almadan seslerin kesilmesini beklediler. Annesi Hasan'a yerinden kıpırdamasını tembihleyip bahçeye çıktı. Hasan perdenin kenarından meydana tekrar baktı. Dört bir tarafa savrulmuş, yerde kıvranan insanları gördü. Amcası aklı-

na düştü. Sesler kesilince pencereden ayrıldı. Dış kapıdan çıkarken, annesi onu tutamadı. Yalınayak koşarak meydana indi. Kanlara basmamaya dikkat ederek dört yana serilmiş cesetlerin arasında bir o yana bir bu yana koşuyordu. Kıpırdayanların ancak elinden tutabiliyor, yanlarında fazla kalamıyordu. Kafası dağılmış bir cesedin yanında durdu. Belli ki yerde upuzun yatan cesedin boyunu, eflatun rengi kazağını amcasınıninkine benzetmişti. ‘Amca!’ diye atıldı cesedin üzerine. Gözlerinin üzerine biriken kanı avucunun içiyle sildi. Saçlarını sıyrırken ‘lütfen, şehirden gitme, lütfen!’ diye var gücüyle bağırma-ya başladı. Dudağının kenarındaki beni aradı. Bulamadı. İçi serinledi. Tam da amcam değilmiş deyip gözleri açık kalmış cesede doğru gidecekti.

4.

Keyifle uzaktan bir keklik gibi avladığı insanları sayıyordu. Kemiklerini kütürdetti. Tek eliyle saçlarını geriye yasladı. Çelik yeleğini çıkartıp dürdü. Parçaları yerlerine özenle yerleştirip fermuarı yavaş yavaş çekti. Çantasını eline alıp bulunduğu yerden tam ayrılacakken meydandaki belli belirsiz kıpırtıyı fark etti.

Tekrar çantayı açmaktan, içindeki aletleri birbirine takmaktan ve nişan almaktan yüksündü. Yarım saattir avlıyordu. Oldukça da zevk almış rahatlamıştı. Odadan tam çıkmak üzereyken içinde yükselen isteğe karşı koyamadı. Geri döndü. Çantayı açtı, uzun namlulu silahın parçalarını birbirine geçirdi. Silahın üst kısmına dürbününü taktı. Nişan aldı. Meydandaki kıpırtının bir çocuk olması silahına iyice sarılmasından ve ince görmek için hedefe daha da odaklanmasından başka bir işe yaramadı. Ateş edip etmemekte bir an tereddüt etti. İçindeki hayvanın bağirtısına daha fazla dayanamadı. Tetiğe bastı. Hasan’ın biraz önce koşarak geldiği sokaktan annesinin feryadı yükseldi.

Hasan...!

Amcası, müşterisini binanın arka çıkışında korunaklı yollardan götürmek üzere aracın içinde bekliyordu. Arabanın camlarını kapattı. Yolda askerler tarafından durdurulduklarında müşterinin göstereceği kimliğin işe yarayacağından emindi. ❧

SERKAN TÜRK

BİR YAKINIM İÇİN

Her şeyin değiştiğini söylüyorlar. Oysa dün ve ondan önceki günlerde aynı sıkıntıyı içimde hissettiğime yemin edebilirdim. Ama sormadılar. Burada dur ve bekle, dedi içlerinden biri. Burada durabilirdim. Sessiz olmamı hatırlatmadılar ama sessiz de olurdum. Gürültü yapmak için neden yoktu. Dışarıya bakardım gün boyu. İleride kanalların olduğu bir bölge vardı. Gelirken aracın camından gördüm suyun durduğunu, bir yere doğru akmadığını. Ağaçları da gördüm. Öyle bakmak için bakmıyorken gördüm üstelik. Sararmaya başlayan yaprakların başka bir mevsimin habercisi olduğunu kaç zamandır bilirim. İnsanlar yürüyorlardı. Ayaklar önde gidiyordu. Başları onları takip ediyordu. Sallana sallana, yorgun argın yürüyordu ayaklar. Onların durmaya niyeti yoktu. Ellerinde dövizlerle füze kalkanlarını protesto eden bir grup ilerliyordu. Ben hiçbir zaman katılamadım böyle gruplara. Korktum ama içimde bir yerlerden bağırdığımı, onların yanında olduğumu bilsinler de istedim. Bağırdıklarını da duyuyordum. Ne söylediklerini anlamaya zorluyordum kendimi. Hızla araç köşeyi dönüp o topluluğu geride bırakınca düşünmekten vazgeçtim. Çok şeyden geçtim ben. Benim geride bıraktıklarım, bırakmak zorunda olduklarım vardı. Onları da eskisi gibi düşünmüyordum. Varsa yoksa bir tek konu vardı benim için. Yaşıyordum. Zamanım azalıyordu. Geride yapılmamış yüzlerce iş bırakmıştım. Bir tuğlada üstüne koymaya kalkışmıyordum. Bir ormanım yoktu. Tek bir dikili ağacım. Başkalarının ağaçlarına, başkalarının dikili taşlarına bakarak ömrümü tüketiyordum. Soran olursa bekliyorum diyordum. İnsan neyi bekler bilmezden bekliyordum. Dağ dağa sırtını dayayıp gidiyordu. Ben dağları düşünür buluyordum kendimi olur olmadık vakitlerde.

Gün yeni açarken yatağında düşünürdüm. Odamın içerisindeki eşyaları aydınlık belirli kıldığı anlarda düşünürdüm. Öğlen güneşi beni evde yakalamasın diye sokağa atardım kendimi. Bir park bulurdum, birkaç ağaç altı. Yalnız banklarda oturmazdım. Birinin yanına ilişirdim. Bazen gazetelerine göz atardım. Bazen çoluk çocuklarından bahsetmelerine göz yumardım. Başımınla onayladığım da olurdu onları. Yüzlerinde derin bir kederin gizlendiğini söylemezdim onlara. İçimden benden daha kötü durumda olanlar var derdim. Kızlarından, kocalarından şikâyetçi olurlardı. Televizyondaki dizilerden bahse derlerdi. Almak istedikleri makineleri, gitmek istedikleri tatilleri düşünürdüm.

Emekli olmak için günlerini saymalarına yardımcı olurdum. Beş yüz kırk gün ne ki geçer derdim birine. Bankamatikleri kullanmak kolay mı sorarlardı. En çok bankamatikle konuşan millet biziz derdim. Her işlemi sesli olarak anlatacak para çekip yatırdığımızı söylerdim. Sormuş olduğu soruyu unutturdu soran. Kafasının içinde mutlaka makinenin önünde götürdü kendini.

Ben çocuğu okuldan alacağım, der ayrılırdım yanlarından. Yürürdüm. Yürürken düşünmeyi severdim.

Işıklarda dururdum. Sıramı beklerdim. En çok sıramı beklerken yoklardım kalbimi. Kalbim kırık bir cam gibi sanırdım. Damarlarımda kanın ilerleyişini duyumsardım beklerken. Yanımdakilerle karşıya geçerdim. Yol devam ederdi. Okuldan alacak çocuğum yoktu. Hayatından endişe edecek hiç kimsem yoktu. Kendi hayatımdan bile endişe etmezdim. Benim endişelerim çocukluğumda bitti. Ayaklarımın altındaki yer sallandı. İçinde bulunduğum ev yerle bir oldu. Ceset torbaları arasından götürdü beni ambulans. Yüzyılın depremini yendin dediler. Tek başına onca saat yerin altında kalmayı nasıl başardığını sordular. Uyudum cevabımı verdiğimde ekler yapıp haberlerde sundular.

Bir akrabası da kalmamış zavallı dediler arkamdan. Enkaz çocuklarıyla aynı koşuşta uyuttular. Uyuduğumu sandılar. Ağlak yüzlere, içlenmelere, acının içinde yer ettiği ağızlara tiksinti ile baktım. Zayıflık saydım. Kimden öğrendimse insan yaşıyorsa mutlaka dik durmalıydı. Dik durdum. Yaşım geldiğinde salıverdiler beni sokağa.

Sokaklar ilk yurdu insanın. Baştan sona öğrendim onun sesini.

İş buldum çalıştım. Aş buldum yedim. Çalışmayı bir alışkanlığa dönüştüremedim. Uzak diye bir yer vardı orayı merak ettim. Merak duygumdan kurtulmalıydım. Yola çıktım. Yolda insanlarla karşılaştım. Her biri bildikleri yerlere giden insanlardı. Ben bir bilinmeze gidiyorum demedim onlara. Diğerlerine söylemediğim hiçbir şeyi söylemedim yine. Sonsuz yaşayacakmış gibi koltuk takımı aldıklarından bahsettiler oturma odalarına. Balkonlarına yazın şezlong attıklarından. İkisini de mutlu bir şey duymuş gibi tebessümle karşıladım. Yalnız bir an içlerinden biri birkaç dakika duraklamama neden oldu. Trenle kuzeye gidiyorduk.

—Bir ağaç, dedi iple güzel.

İpi düşündüm. Ağacı hayal ettim. Yapraklarının, dallarının arasından güneşi yakalamaya çalışan elimi gördüm. Sonra gölgesi üzerime eğilen bir yüzü... İpi ağaca doladığını... Birkaç kere bu işlemi tekrarladığımı hatırladım. Bana yanıma gel dediğini, otur şuraya. Şura diye gösterdiği yere oturduğumu. Ellerini omuzlarıma koyduğunu ve yavaşça beni ileri doğru ittiğini... Önümdeki manzaraya doğru uçtuğumu...

—Yeğenime salıncak yapmaya söz vermiştim dedi.

Ben düşünürken o konuşuyordu. Pembe ağzı açıp kapanıyordu.

—Ve boya kalemlerini düşürdüm ellerimden. Bak bunu yazmıştım diyor.

Çantasının içini karıştırıyor. Ne aradığını düşünmüyorum. Önümdeki manzaraya yaklaştığım an'ın içindeyim hâlâ. Buluyor aradığı şeyi. Defteri açıyor.

—Oku diyor bak böyle oldu.

“Küçük bir kentteyiz. Tek caddesi olan kentin hoparlöründen her gün ölüm ilânları yankılanıyor. Bir gün kendi ilânınızın oradan yaşadığınız sokağa ulaşacağını biliyorsunuz. Bazen kulak kesiliyorsunuz o sese. Bazen pazar yerindekilere, koştururan gençlere bakmayı tercih ediyorsunuz. Bir gün yeğeninize almadığınız boya kalemleri için ağlarken yakalıyorlar sizi. Kaç se- ne önceydi hatırlıyorsunuz elbette. Eve dönüyordunuz bir öğle vakti. O hoparlörden yeğeninizin adı yankılanıyordu.”

Hiçbir şey söylemeden elimdeki defteri adama uzatıyorum. Koltuğumdan kalkıp kompartımandan çıkıyorum sonra.

Hepitopu bir kısa an içim dalgandı. Depremden önceki yazı hatırlatan adama kızmadım. Yolcular değişecek, bir tek insan kalana kadar yol kendini ileri götürmek isteyeneye işaretler sunacak. Bunu da bir işaret saydım. Her şeyin uzağına vardım.

Her şey gözümde büyüyordu. Büyük ısıltılı caddelerde aç karınla bir süre yürüdükten sonra biraz başım dönüyor. Tek derdim aç karına dolaşmam de- ğil. İçimdeki kurt bağırsaklarımı oyacak gibi ısırmaya devam ediyor günler- dir. Sırf o aklıktan ölsün diye bu tehlikeyi göze alabilirdim. Yalnız o da de- ğildi sıkıntım. İnsan bazı gerçekleri kendine bile söylemek istemez. Eczacı o ilacı verirken acıyarak bakıyor yüzüme. Bir yakınım için diyorum parayı öderken. Bir yakınım için.

Oturacak bir yer ararken karşılaştığım çocuklara hastaneyi soruyorum. Ya- kınlarda bir yeri tarif ediyorlar ama yürüyecek halim yok. Nerde o eski dol- muşlar. Dört kişi olan araç hemen kalkıp gidiyor. Şimdi bütün koltukları dol- duracak şoför ki kalksın duraktan. En iyisi taksi diye mırıldanıyorum. Mırıl- tı- mı duyan çocuk hasta mısın bey amca diyor. Diğeri yüzüme, gözlerime doğ- ru eğiliyor. Burada dur ve bekle bey amca hemen taksi çağırıp geliyoruz. ❷

AYŞE BAĞCIVAN

1410

Burada gün, 1410'un üzerinden doğar, onun ayakucllarından batar...

Buraya yerleştiği günden bu yana ne zaman bu numaranın yanından geçsem kekremesi bir tat boğazıma yapışır. Eğer yıllar boş yere düşürmemişse saçlarıma akları, eminim; bu numaranın altında koca bir yaş var ve eminim izlediği hayatlar var...

1410'un yamacından uzanıyorum boylu boyunca toprağa. Gözlerimi her bir şeye, umarsızca daldırıyorum maviliğe. Ağaçların gökyüzüne uzanmak isteyen dalları. Şekil değiştiren bulutlar. Sesi bir çırpıda ikiye bölen sessizlik... Daha da uzanabilirdim böylece. Yeni bir numara katılmak istemeseydi aramıza. Dualarla ilerliyorum beyaz taşların arasından.

Karabulutlardan düşmüşçesine bir kalabalıktan yükselen ağıtlar sessizliğin hükmünü kaldırarak yaklaşıyor. İç çekişler, omuz arayan bükük boyunlar, son bir kez daha görmek isteyen gözler, toprağın soğuk yüzüne ilk kez tanık olan genç yürekler, cansız olanın bedeninden canlanan hatıralar, içlerden dışa vurulan âminler... Bir saat sonra yerini sessizliğin dünyasında terk ederek çekiliyor yavaş ve adamı derinden sarsan adımlarla... Hoş geldin asıl dünyana demek ister gibi toprağını sulayıp ayrılıyorum yeni numaranın yanından...

İsmi silinmiş, unutulmuş belki unutuldukları bile unutulmuş numaraların üzerlerindeki birikmiş yaprakları toplayarak, bir ayetin gönle yayılan ferahlığıyla geçiyorum aralarından.

Saatim ikindiye yakın bir dilimde. Gün ayın ondördünde. Fakat hâlâ gelmedi. Gelir. Gelmeli. Üç yıldır böyle oldu... Her ayın ondördüncü gününde hep geldi. Her geldiğinde sadece hüznünü değil bir de toprağa her ay bedenleri büyüyen elbiseler bırakarak gitti kadın...

1410'un yukarısındaki bir ağacın gölgesinden nedenini bilmediğim bir bekleyişle bekliyorum kadının gelişini.

Bulutların maviliği grileştirdiği, ince tanelerini toprakla birleştirdiği bir anda kadın aşağıdaki yamaçtan belirdi. Bir eliyle rüzgârda savrulan siyah saçlarını düzeltiyor, diğer eliyle poşetini sıkı sıkı tutuyordu. Yaklaştıkça sessizlik çekildi. Yaklaştıkça rüzgâr sesine kadının kederini giydirdi. Yaklaştıkça 1410'un toprağı yağmurunu biriktirdi...

Yedi, altı, beş... sıfır. Kadın 1410'un ayakucunda. Ah... Ah siz esmer kadın... Zerafetinizi dağıttınız poşetinizden diğer numaralara. Diğer numaraların doğum ve ölümün (ki ben buna daha çok asıl başlangıç demek isterim.) yaş aralıklarına göre özenle seçilmiş oyuncakları bir bir çıkarttı poşetinden. Dualarla -anne- dokunuşuyla bıraktı her birinin toprağına...

Omuzlarından hayatı düşecekmiş gibi yavaş yavaş yaklaştı 1410'un yanına. Yavaş ve özlem dolu tedirginlikle. Karşıсындаymışçasına toprağıyla kucaklaştı. Tırnaklarının arası toprak doluncaya, toprağı kanından ruhuna süzülene kadar... Aylardan ekim günlerden pazartesi. Üç yıl öncesinin devamı bir ikindiyi yaşarcasına, ellerinden minik elleri kayarcasına bir haykırış çörekledi kadının tam sol tarafına. Sol taraf neyi temsil eder ki en yoğun duygular hep orada sıkışır. Oradan da bakışlara yansır. Ah! Esmer kadın sol tarafı esmerliğinde erimiş yaşlı kadın... Tutsam ellerinizden kayar mı avuçlarımdan?

Uzun dakikalarca başını yasladı 1410'un toprağına. Sonra çantasından üç yaş masal kitabı çıkartıp okudu okudu. Kitapta bulunan bütün masalları, masalların içindeki bütün kahramanları kendi sesiyle canlandırarak okudu. Bir de boyama kitabı çıkarttı çantasından, içindeki bütün mavileri siyaha boyadı. Akşamın renginden kaçamıyorsam mavi de olmasındı dercesine. Uzun bir koridorda bulunan nefeslerin cevapsız bekleyişleri gibi, beyaz önlüklülerin başını eğişi gibi kadın maviyi siyaha boyadı. Masal ve boyama kitabını usulca bıraktı toprağın üzerine. Gün doğmaya başladığında masal kitabından çıkıversin prenses, diye. Prensес çıkıversin de öpsün. Öpsün de uyansın, diye... Uyanmadığında da boyadığı bütün siyahlar yutsun günü diye...

Esmer kadın ah... Günler atlayarak geçse ondördüncü günü ve aylarda fırsat vermese Ekim'e. Ekim hiç gelmese... (Yine de uyanmaz ki toprak olan.)

1410'un kokusuna bulanmış ellerini tekrar daldırdı bir başka çantaya. Büyü bir paket çıkarttı. Ama hemen açamadı. Ağlamasını yuttu. Gözlerini rüzgârda kuruttu öyle açtı paketi. En küçüğünden kestaneli ve araba şeklinde bir pasta. Öyle ya bugün Ekimin ondördü. Üç yaşında koca bir mevtaydı artık 1410. Nasıl da büyümüş. Nasıl da karışmış toprağına... Pastayı özenle dilimledi kadın. Etraftaki numaraların üzerlerine bırakmayı da ihmal etmedi. Yoksa darılmaz mıydı yaşlıları olan mevtalar? Sahi dargınlık ölü diri fark eder mi?

Artık gitme vakti miydi? Kadın durgunlaştı. Bir bebeğin gecede kayboluşunu andırır bir derinliğe büründü kadın. Sakinleştiricilerin geçirmeyen ama sersemleştiren etkisiyle baktı. Başını taşımakta zorlandı, kollarına gömdü. Sadece rüzgârın anlayabileceğı bir dilde binlerce sevgi fısıldadı 1410'un üzerine... Kim bilir belki de sadece karanlık bir geceden arta kalan duygulardı fısıldanan... Uzun koridorlar, koridorlarda atılan hızlı adımlar, göğüs kafesine sığmayan soluklar, yazılanı değiştirmek için edilen dualar, yağmur olmuş ya-

ğiyordu kadının omuzuna. Haykıramayıp, susuş, uzaklara dalış olarak tek tek birikerek siyah saçlarından süzölüyordu. Hissedilmesi zor bir ağrıya dönüşen dizlerinden destek alarak kalktı kadın. Başucuna doğru yöneldi. Kirpiklerini birbirine kavuşturarak 1410'un isminin yazılı olduğı taşta gezdirdi ıslak parmaklarını. İsmiinin her harfinde ayrı ayrı ve uzun uzun değdi parmakları... Parmakları boş bir taşa değmemiş olacak ki yağmurla birleşen toprak kokusu sardı etrafı. İnce bir hilalin gülümsemesini andıran mahzunlukta derin bir soluyuşla soludu. Parmak uçlarını beyaz taşta ve toprakta gezdirerek ilerledi. El sallayanı olmasa da ilerledikçe arkasına dönüp bakıyor taşın üzerindeki yazıları küçölene kadar okumaya çalışıyordu. İlerledi. Arkasını döndü isim okunmayacak kadar küçölmiş. İlerledi. Arkasını döndü. İsim yukarıda kalmış. İlerledi. Arkasını döndü. Taşın sadece doğum ve ölüm tarihi okunuyor;

14.10.2010

14.10.2010

Burada gün, 1410'un üzerinden doğar.

Onun ayakuçarlarından batar...✍

EMİNE BATAR

KALABALIK YALNIZLIKLAR

A lçak sesle söylediği şarkının ritmiyle giysilerini katladı. Bir taraftan da Amor kazağın katları arasında bir kaybolup bir görünen beyaz, ince parmaklarını izliyordu. Mercan taşlı gümüş yüzüğü daha iyi görebilmek için elini kaldırdı. Pahalı bir pırlantaya bakıyormuş gibi gözlerini kısıtı. Yüzü bir an parladı, sonra birden üzgün bir hal aldı: Sanki gördüğü şey onu yanıltmıştı. Yavaş hareketlerle yerinden kalktı ve açık pencereye yaklaştı. Karanlık, evin karşısındaki bahçeyi örtmüş gizemli bir perdenin arkasına saklamıştı. Bahçeyi çevreleyen çalıklar gökyüzüne doğru sivrilmiş kılıçlara benziyorlardı. Çalıkların arasından belirsiz bir karaltı bahçe tarafına geçti; kedi, köpek ya da tilki olabilirdi, kadın üzerinde durmadı. Yarım bıraktığı kitabı eline aldı, hikâyeyi yeniden hatırladı. Paulo'nun paltosunun yakası rüzgârda kalkıp iniyordu. Hemen yanında Maria vardı. O kadar yakın yürüyorlardı ki, görenler onların yapışık olduklarını düşünebilirdi.

“Maria'nın ona bağlanmaya ihtiyacı var ve Paulo bunu biliyor. Umursamaz tavırlarıyla kadını nasıl incittiğinin farkında ama önemsemiyor” dedi kendi kendine. “Zavallı Maria, ona yazdığı mektupların birinde şöyle diyordu: “Sevgili Paulo, varlığın bana öyle güzel şeyler düşündürüyor ki acılarımı hiç yaşanmamışçasına unutuyorum. Karamsarlığımın bir yanılgıdan öte olmadığını anlayıp rahatlıyorum. İşte sen ordasın, tatlı gülümsemele karşımdasın. Sana anlatmayı düşlediğim koca bir dünya var içimde. Durmadan çoğalıyor ve ben artık taşıyamıyorum; anlatabilseydim hafiflerdim belki. Neden Paulo? Neden hiç konuşamıyoruz seninle?”

Paulo mektuplarını özensizce okuyor ve bir satırcık bile yazmıyordu. Maria okuyup okumadığını sorduğunda, her zamanki gibi “Okudum Maria, yine çok güzeldi” diyordu. Ah Maria düşlerindeki Paulo ile gerçek Paulo arasında bir uçurum var ve sen o uçurumu kapatamazsın. Ona mektuplar yazmaktan vazgeç, Paulo'nun iyi giydirilmiş ruhsuz bir heykel olduğunu görmüyor musun?

Ya o karışık saçları, uzun ve düzensiz sakalları olan şaire ne demeli... Şiirleriyle yanındaki kızı büyülüyor ve ayağını yerden kesiyordu.

“O kızın yerinde olsaydım, her şeyin birden bire olmasını beklerdim. Çünkü büyük gerçekler aniden ortaya çıkar. Asla gözlerimi gözleriyle buluşturmak için kaldırıp ona bakmazdım. Beni görmesini sağlamazdım. Tamamen ona bırakırdım, gülümsemekten bile sakınarak.”

Durdu, aniden bir şey hatırladı: “Ama şairlerin gezgin yüreği vardır, evet göçebedir onların yüreği. Şair için sadakat şiiirden sonra gelir çünkü”

Bir taraftan karanlıkta onları seyrediyor diğer taraftan da parmağındaki yüzüğü çeviriyordu.

“Leyla! Uyudun mu?” Konuşan Âdem’di. Yaklaşık yedi ay olmuştu evleneli. “Giyiniyorum” dedi Leyla. Çocuksu sesi oturma odasına ulaştı. Âdem kupa maçlarından birini seyrediyordu.

“Bu bitince polisiye dizilerden biri başlar, sonra bir sinema filmi, sonra da uykusu gelir ve yatar.” diye fısıldadı.

Aynada kendisini görebilmek için kalktı. Tuvalet aynası, çekmecelere tutturulduğu çivisinden kurtulmuş, duvara yaslanmıştı. Saçlarının, tıraşın dişleri arasından geçişini seyretti. Parmağındaki gümüş yüzüğü çıkardı, kâseye bıraktı. Odayı aydınlatan sarı ışık, eşyalara hüzünlü bir hava veriyordu. Aynanın önünde taze kır çiçekleri vardı. Hiçbirinin ismini bilmediğini düşündü. Doğrusu kasabada isimlerini bilen de yoktu; hepsine “kır çiçeği” deniliyordu. Koklamak için eğildi, içlerinden birinin keskin kokusu genzini yaktı. Yine Âdem’in sesi duyuldu:

“Ne düşünüyorum biliyor musun? Bitişikte satılan arsayı alsak diyorum. Arkadaki küçük bahçeyle birleştiririz. Buraların sonradan çok değerli olacağı söyleniyor.”

Aynadaki görüntüsüne gözlerini dikti, başını sağa sola salladı, böylece saçları dalgalandı, tel tel oldu. Leyla onları eliyle yatıştırdı. O sırada yumuşak sesiyle şarkıyı mırıldanıyordu:

*Yaşamımın iki yüzü önümde duruyor
Gece ve gündüz gibi iç içe
Hakikatin ısltıısı nerede*

Âdem yeniden seslendi “Ne dediğini duymadım canım!”

“Ha evet, ne kadar zaman sonra dedim?”

“Bilmem” dedi Âdem “belki on, belki on beş yıl sonra”.

Demek on beş yıl daha bu kasabada yaşayacaktı.

“Orayı alacak kadar paramız var mı?”

Âdem odanın kapısında göründü.

“Biraz birikmişimiz var, biraz da kredi çekeriz.”

Kadın bakışlarını bu kez adamın gözlerine dikti. Başını yana eğdi, dudaklarını büktü

“Olur, nasıl istersen” dedi ilgisizce.

Âdem tekrar futbol maçına döndü. Leyla üzgün gözlerini perdenin ardına dikti. Bahçe büyüdü ve romanda anlatılan kentin ortasındaki geniş caddeye benzedi. Cadde, sokak lambaları ve dükkânların rengârenk ışıklarıyla aydınlandı. Kalabalık her yandan akmaya başladı. Leyla, tanımadığı bir sürü insanın arasında yürümenin şaşkınlığını ve özgürlüğünü duyumsadı.

“İşte Paulo’nun Maria’ya herşeyin bittiğini söylediği yer... Olmayan bir şey nasıl bitebilir? Ama Maria ne kadar da üzgün... Hâlâ orada, bir enkaz yığını gibi duruyor. Gözleri yeniden görmeyi istemeyecek kadar yorgun, dudakları kırıptırsız, kolları kırılmış birer ağaç dalı... Paulo Maria’yı her gün biraz daha öldürüyordu ve ne yazık ki Maria buna izin veriyordu.”

İç geçirdi, başını eliyle destekledi: “İnsan insanı nasıl da öldürüyor, yavaş yavaş ve gizlice...” dedi.

Yatağa uzandı, üşüyen bacaklarını karnına çekti, gözlerini kapattı. Şair, yanındaki kadına kendine özgü bir sesle şiirler okuyordu, bazen durup gülümsüyor ve aniden susuyordu. Suskunluğu şiirlerinden daha tesirliydi.

“Söz’den sonra gelen suskunluk ne kadar da güzel...”

Kalktı, çıplak ayakları soğuk betonu duyumsadı. Pencere kenarındaki sandalyeye oturdu. Öylesine kendinden geçmişti ki, odadaki bedenini terk etmiş gibiydi. Belki beş, belki on dakika sonra omzuna dokunan el, onu yalancı uykusundan uyandırdı. “Karanlığı seyre diyorum” dedi, adama bakmadan; nasıl olsa orada bir yerdeydi. Kısa bir sessizlikten sonra devam etti:

“Karanlıkta her şey aynı renk oluyor, hepsinin üzerine kapanmış cam fanus görünümündeki gökyüzü hariç. Gölgeler ise sadece yerdekilerin üzerinde... Gece dışarıda kalan varlıkların hem birbirine ihtiyaç duyduklarını hem de birbirinden korktuklarını düşünebiliyor musun?” Tavandaki tahtalar arasına saklanmış cırcır böceğinin sesi duyuldu. Adam, kadına yaklaştı, saçlarına dokundu, onu kollarından tutup kaldırdı. Acı bir gülümseme, kadının mimikleri arasında gezindi. Kollarıyla onu sardığında küçük bir kıza dönüşüyordu, adam buna izin veriyordu çünkü bundan hoşlanıyordu.

Yatağa uzandılar. Adem kolunu, Leyla’nın boynu ile yastık arasındaki boşluktan geçirdi. Onu, kendisine doğru ve incitmekten korkarak çekti. Kadın bu sıcaklığın gerçekliğini hissetti. Tatlı bir kabulleniş içinde boynunun altından geçen eli tuttu. Adam sararmış seyrek dişleri, yorgun bakan gözleri, soğuktan ve sıcaktan kalınlaşmış teni ile karşısındaydı.

“Seni seviyorum” dedi kadına.

Leyla adamın içini görmek ister gibi dikkatle baktı... Görüntü silikleşti, şimdi var olan sadece sestti. Adama ait olan o ses odaya ısıltılı bir hava kattı. Dudak kenarındaki minik çukura yerleşen çocuksu gülümsemesi, yüzünde

öylece asılıyken konuştu: “Biraz önce bana şiir okuduğunu hayal ediyordum, çoğu zaman rüyalarımda okuduğun gibi...”

“Ben şiir bilmem ki” dedi adam.

“Ama rüyalarımda!” dedi kadın.

Siyah gözlerindeki gülümseme, adamın gözlerindeki yorgun ama gerçek gülümsemeye karıştı. Adem’in, ışığın düğmesine dokunmasıyla başlayan karanlık, onları sakladı. Leyla, sokak lambasının aydınlatığı odanın herhangi bir noktasında, derinlerde yaşattığı hayale bakıyormuş gibiydi. Adem uykuya dalmış hatta horlamaya başlamıştı. Leyla gözlerini, aydınlanan eşyalar üzerinde gezdirdi.

Bir yandan da sessizce şarkıyı söylüyordu:

*Karanlıktan korkuyorum
Aydınlığı birden bire örttüğünde
Hakikatin ısıltısı nerede*

Kirpiklerinin ıslandığını hissetti önce, sonra o ıslaklığın yüzünü yalayarak boynuna aktığını... Gözyaşlarının geç vakit kendisini yalnız bırakmamasından memnun oldu, yüzünde beliren aydınlık ona pamuksu bir hafiflik hissi vermişti. Çok hoştu. ❧

MUHAMMET ERDEVİR

BALKON

Evet oydu. Ta kendisiydi. Bir masalı anlatır, bir nehri deryalara çevirir gibi; başağı olgunlaştırır, suları tutuşturur gibi geçen oydu. Sen balkondaydın, o caddeden geçiyordu ve sen bu andan itibaren ömrünün sonuna değin balkonları sevmeyecektin. “Bir çocuk düşebilir...” diyordu ya şair. Sen düş-tün, yüreğin düştü. Kan revan içinde kalmış bir nefes düştü balkondan caddeye. O da seni gördü, o da seni tanıdı. Ve o, ne yazık ki bu karşılaşmadan senin kadar yaralanmadı. Çünkü o kendi masalını dağa taşa anlatmakla meşguldü. Sen ise ondan başka bir masal anlatmayı nefesine, kalbine, ruhuna zulüm sayıyordun. Öyleydi de.

Hikâyeniz çok da sağlıklı başlamamıştı. Her şeyi yanlış anlayan sendin. Yakalanmış bir bakış, görülmüş bir tebessüm, paylaşılmış bir mizaç... Çok az ortak nokta, pek çok aşılmaz dağ vardı aranızda. Çelişkiler arasından kendine yol arayıp durmuş ve bulmuştun. Kelimeleri çoğaltan bir çokluk. Derken her ikiniz de doktor çıktınız. Bir çocuk sevinci. Tıp fakültesinin, uygulama hastanelerinin, kantinlerin, bahçelerin, okulca çıkılan gezilerde ziyaret edilen yerlerin, kütüphanelerin, kitapların bir araya getiremediği bir çift yürektiniz. Yılların, ayların, haftaların, günlerin yapamadığını bir bilgisayar programının yapabileceğini nereden bilebilirdiniz? Mecburi hizmet için aynı şehre tayin edildiğinizi bir tek sen biliyordun. O bilmiyordu. Bilmesine de gerek yoktu. Çünkü sen, onun tersine aynı gökyüzünü paylaşmakla bile yetiniyordun. Paylaştığınız çok az şeye karşın onun hayatta olması bile yetiyordu sana. Uzak şarkın kıyısındaki küçücük şehrin ışıkları ve dumanları, yıldızlı semanın kandillerini görünmez kıldığı gecelerde bile sen, yukarıdaki tek tük yıldızla bakarak onun da bu yıldızları görme ihtimalini düşünüyor, aynı yıldızla bakıyor olma ihtimalinin dayanılmaz basitliği ve yakıcılığı ile içini eritiyordun.

Sonra bir gün çalıştığı sağlık ocağına gitmeye karar verdin. Nereden bulmuştun o cesareti, nasıl yürümüştün onca yolu? Gidecek, kapısını çalacak, ne olursa olsun derdini anlatacaktın. Kararlı adımlarla çıktın evinden, ürkek adımlarla yaklaştın kapısına. Titreyerek sıktın elini. Kara kara kömürler alevlendi, alevler yangına dönüştü o gün. Her şey daha başlamadan bitebilir; rüya kâbusa, huzurlu vaha çöle dönebilirdi. Dönmedi. Kaderin tecellisi yüzünü güldürecekmiş meğerse. Öyle oldu. Sevinçle karşıladı seni. İkramlarda bulundu. Sıcak salep içtiniz karşılıklı ve de tarçınlı. Öğle arası gelmişti yemeğe

çıktınız. Sen uçuyordun. İki kolun iki kanat, yüreğin binlerce kat... Sözlerini yüzündeki muhteşem tebessümüyle dinledi. Radyoda çalınan bir şarkıya eşlik edercesine doğallıkla sözlerini onayladı. Bir tecrübeden ne zarar gelebilirdi ki üstelik? Ah dünya... Ne kadar küçüktün o gün, bir çift kahverengi göze sığacak kadar ufalmış ufalmıştın.

Kaldığın lojmanın güneş girmeyen, ama içinde bir doktor barındıran daracık odaları, şehrin karlı ve soğuk kaldırımları; kavgalarınza, gülüşmelerinize, güzel sözlerinize karşın ilgisizliklerinize de şahit oldu. Sen onu incitmekten korktun, kavga ederken bile zarar görmesini istemedin. Hatta içten içe tartışmalarda onun galip gelmesini istiyordun. Bu yüzden de sık sık kendini geriye çekiyor, onun galip gelmesi için uygun yollar açıyordun. Sonra özürler diyor, onun gönlünü almaya, kızgınlıklarını, hırçınlıklarını avutmaya çalışıyordun. Küçük bir taşra şehrindeki bütün çiçekçilerle ahbap oluştun da bu sayede olmuştu. İstanbul'dan, Ankara'dan tanıdıklar vasıtasıyla çeşit çeşit hediyeler, çikolatalar, oyuncak bebekler, işlemeli kutular akıyordu taşranın buz kesmiş bağrına. Sen mesuttun. O serv-i hırâman kapısına her ulaştığında bir demet gül buluyor, bir mektup, bir şiir, bir güzel sözle karşılaşıyordu ya. Daha ne isteyebilirdin? Arkadaşların araba almanın, evlenmenin, açacakları muayenehane için para biriktirmenin derdinde iken senin tek bir derdin vardı. Gecele ve günler boyunca sırmalarla nakışladığın, içinde çoğalttığın, vazgeçemediğin, tutkunu, tutuklusu, hastası, mübtelası olduğun tek bir dert.

Mecburi hizmetinizin zorunlu kıldığı bir yokluk içinde birbirinize ihtiyaç olmuştunuz. Olan tam anlamıyla buydu. Yoksa şarkın o uzak vilayetinde, benzerine ancak uzak şarkta rastlanabilecek vişne, kiraz ve elma bahçeleri arasında, arabayla gezinirken dünya üzerindeki en mesut iki insan olurdunuz. Ama olmadı. Senin kafanda şüpheler vardı. Ya giderse diyordun, ya bir gün geldiği gibi çekip giderse, beni bırakırsa... O da benzer şeyler düşünüyordu, aşk değil benimkisi diyordu. Bir mutluluk arayışı, duygusal bir ihtiyaç... Hepsi, hepsi bu kadar. Bu şehirden ayrışınca, mecburi hizmetiniz sona erince bu ihtiyaçta da ortadan kalkacaktı ve hayatınız çekilmez bir hal alacaktı.

O büyük bir dünyanın peşindeydi. İş ciddiye bindikçe iyice ayan oluyordu bu. Ama ne yazık ki sen bunu ancak şimdi, aradan yıllar geçtikten ve onu bir balkondan dışarıya aylak aylak bakarken gördüğünde idrak edebiliyorsun. O bahçelerden gül deren bir güldü. Senin bahçendeysen ancak hanımelleri, küpeli kızlar, akşamsefaları yetiştirebiliyordu. Şöyle bir orkidenden bile yoktu onun devşirebileceği; ama sıra sıra reyhanlar uzanıyordu bahçende bir uçtan bir uca. Azına az, çoğuna çok demeyecek biri değildi. Bir demet çiçek, bir tas çorba, bölüşülecek yarım ekmeğe bile sahip değildiniz. Aranızda bu bizimdir diyeceğiniz o kadar az şey vardı ki. Böyle böyle gönül kumaşının inceldiği-

ni, epridiğini, yırtılmaya, parçalanmaya yüz tuttuğunu fark etmedin. Çünkü sen köy çocuğuydun ve her köy çocuğu gibi hayallerini gerçek sanmayı hayattaki en büyük mutluluk sayardın. Hayallerin gerçeğe ne kadar uzak olursa olsun onları birer gerçeklikmiş gibi yaşıardın. Sen onun yanında olmaktan mesuttun, o değildi. Anlamadın.

Sonra onu balkondan gördün. Sokağı mavilere, yeşillere, allara boyayarak uzun ve zarif adımlarla geçti. O da seni gördü. Beklenmeyenin beraberinde taşıdığı şaşkınlıkla kızardı. Sonra telefonun çaldı. Aynı yıl göreve başladığınız bir doktor arkadaşın arıyordu. Sana tayininin çıktığını söylüyordu. Kışmetine güneyde, küçük bir sahil kasabasındaki bir sağlık ocağı çıkmıştı. Mecburiyet bitmişti. Yutkundun. Balkona çıkıp şehre, her evin bahçesindeki kavaklara, gökte saadettele uçuşan kuşlara baktın. Gülzârlardan gül deren gülü anladın. Birbirine karışıp bir olması imkânsız iki deniz gibiydin ve o kendisini suçlu sayıyordu bu işte. “Suçlu benim, kendini suçlama” diyordu. Bu sözdeki yavan avuntuyu çok iyi biliyordun oysa. Balkonlardan ve parke taşı döşeli küçük sokaklardan ömrünün sonuna değin nefret edeceğini duyumsadın. Yıkıldı balkon ve altında kaldı çocuk yürek. Alnından öpmek için çıktın kapıdan, evleri balkonsuz yapan mimarların. ❧

ZEYNEP DELAV

RENDE

Bu tankı süren adamın karısı da geliyor mudur bu meydana acaba, geliyor-
dur. Bizi asfaltla bir edince, onların karısı da sokağa çıkıp kasıla kasıla
yürüyecekler herhalde bu meydanda, devrimi kendileri yapmış gibi.

Ayaklarındaki ayakkabılar benim fes rengi gülleri olan elbisemin üstünde
gezinecek...

Yerde, burun deliklerime varana kadar çakıl taşlarıyla dolduğu gün, saç-
larımın yarısı kaldırım taşına sıkışıp diğer yarısı da kanla bulamaç olan ense-
me yapıştığında tankın başında duran adamla göz göze geldiğim an hızla
bunlar geçti aklımdan.

Kaldırımın tam dibinde duruyordum, az bir hamle yapsam başımı kaldı-
rım taşına koyabilecektim, neremi kıpırdatsam sıcak su akar gibi kan boşalı-
yordu. Başımı azıcık sağa doğru ittiğimde hemen taş değdi, demek ki tek bir
büyük hız lazımdı. Nefesimin sık sık kesilmesi buna engel olsa da tek çare
bu, evet yoksa tek bir kemiğimi bile hissedemiyordum, ip gibi olan boynum
dışında hiçbir uzvum benim değil sanki, yokum gibi.

Ağlayan çocuk sesleri, bazen hamam hücrelerinde kalmış gibi, bayılmak
üzere olanın kulaklarında ki ses gibi, karabasan basmak üzereyken duyulan
bir uğultu gibi, sanki bir marangoz rendesi etlerimi kesmeye hazırlanıyor da
o makinenin bilev sesi gibi.

Alnımı ve göz kapağımı sürterek başımı tam olmasa da kaldırım taşına
koyabildim ve o an gördüklerim karşısında, Allah'ın beni sağ ve bu halde bı-
rakarak neyle sınıadığını düşünmeye başladım!

Meydana yakın olan okulun çıkışına rastlamıştı bütün bu kıyameti andı-
ran çatışma.

Yerde yatan yaklaşık yirmi çocuk vardı. İran'da ki Çehel Sütun Sara-
yı'nda ki yirmi sütunun suya düşen gölgesi nasıl sütunları sanki kırkmış gibi
gösteriyorsa, kopan kolları ve bacaklarını sayarsak kırk çocuk var burada.

Hızla koşan birinin savrulan ayağına rastladı başım ve küt dedim tekrar
yere düştüm, saçlarım şimdi de ağzıma doldu, o esnada kulağımdan da sıcak
kanlar boşaldı ama ben nasıl ölmüyorum diye soruyorum kendime...

Üfleterek saçlarımın gözümü kapatan kısmını kaldırmaya çalıştım, çünkü
artık boynuma hiçbir hamle yapamıyor, kıpırdatamıyordum. Şimdi de bulun-
duğum meydanın sağ tarafını görebiliyordum.

Ambulans sesleriyle ağlama sesleri kulakları patlatırcasına bir haldeydi, yerde yatan adamın başında bir çocuk vardı. Adamın bir o tarafına bir bu tarafına geçip ağlayarak “baba” diyor hıçkırıklarının hızından sesi kesiliyordu.

O çaresizliği izlemek, doğrulup o kız çocuğunun yanına gidememek, sanki bütün o kırık kemiklerimi tek tek rendelemek gibi bir şeydi

Allah’ım, bu yaşadığı acının şiddetinden her gün bağrında bir mayın patlayıp duracak olan bu küçük kızın canını da al dedim içimden. O bu acıya nasıl dayanacak. Babasının başını kucağına alarak, bazen göz kapaklarını kaldırıp hala uyanır mı acaba diye bakıyor, nefes alıyor mu diye ağzını, burnunu hızlıca kendi kulaklarına götürüyordu. Başını yere koyup bu defa da kalbini dinlemeye çalışıyordu... Ortada kalmışlığın en perişan haliydi ondaki.

Baba demek, gökyüzünün devasa derinliğinde sana uçmayı öğretmek demek, kanat çırpıkça, yoruldukça, nefesin kesildikçe kendi kanatlarını üstüne gererek çocuğunun yerine de kanat çırpmaaktır. Şimdi bu küçük kız gökyüzünü kaybetmiş gibi. Artık tamamen ümidini kestiğinde “İsteygaz ya ebi, maza seefal bidunek, keyfe yumkin en atiru?” diyerek öyle bir sesle ağlamaya başladı ki, o an bir küçük umut insanı nasıl yaşatmış anlıyor insan, Nil Nehri’nin sesini bastırarak, Keops piramidini eritecek bir gürültüyle başını babasının kucağına koydu.

Canım öyle bir yandı ki, kasapların etleri taktıkları metal kanca, boğazımdan başlayıp yavaş yavaş aşağı iniyor gibiydi adeta. Can havliyle ayaklarımı savurmaya başladım her böyle oldukça “işte şimdi sıra bende, ölüyorum” diyordum çünkü. Ayaklarımı savurmamla birlikte ittirdiğim kaldırım taşı bedenimi tam tersi istikamete savurmuştu. Yüzüm kaldırım taşına, sırtım meydana doğru dönmüştü şimdi. Ölmek bu kadar zor olmamalı diyorum her seferinde...

Karşımda duran et lokantası, yanındaki şarküteri yerle bir olmuştu. İş makinesi bir çarpıda buraları yıkmış enkaz halinde bırakmış gibiydi. Lokantanın döneri, kaldırımın ortasına savrulmuş başında üç kedi ve iki çocuk vardı. Önlerindeki o koca döner, toprakla harmanlanmıştı ama kimsenin umurunda değildi, var güçleriyle yemeye uğraşıyorlardı. Çocuğun biri kenarda kalmış, gelen geçen omzuna çarptıkça yer yer etlerin içine düşüyor sonra hemen doğrulup yemeye devam ediyordu. Diğer çocuk, gri ve siyah karışımı tüyleri olan kediyle aynı yerden yiyordu, sürekli ağlayarak sık sık elini diğer eliyle tutuyor avuçlarında biriken kan, bileklerinden sızarak etin içine damlıyordu.

Bu çocuklar sağdı ama artık büyük bir yaşama savaşının tam ortasında kalmışlardı. Karınları öyle açtı ki ne babalarının ne analarının kaybindan hiç haberleri yoktu. Cehennemden bir durak öncesiydi burası sanki, artık hayatta kalmak tıpkı bir Şahin’in gagası gibi ahenkli ama seni tutan yerlerindeki sızıda vurucu ve morartı dölşeliydi.

Gözyaşlarım nasıl yakıyordu yüzümdeki yaralı bölgeleri, o an ağzımdan kontrolsüz bir şekilde sıvılar gelmeye başladı. Mide bulantısının ardından gelen kusmak gibi bir şey değildi, içerden bir damacana suyu, ters istikamette döküyor gibi, baş edilemeyecek kadar çoktu, ağzım istemsiz, kendiliğinden açılmıştı. Aklımdan geçen tek şey, bizi tabuta değil, konteynerlere koyacaklarıydı.

Şimdi bilmem kaç yağmur temizleyecekti bu kanı ve parça pinçik halde ağzımızdan gelen midemiz mi, karaciğerimiz mi belli olmayan organ parçalarını!

Tek hissettiğim ise burnuma değen ı.. ıS... ısla...ıslak...ıslaklı.....

Batı Medyası Yazdı Rusya ve İran Sustu

“Batı basını Suriye’de düzenlenen kimyasal saldırıya geniş yer ayırdı. Rusya ve İran basını saldırıyı görmezden geldi.

İşte yorumlar

Financial Times: Barbarca bir eylem.

Daily Telegraph: Kırmızı çizgi unutuldu.

New York Times: Suriye’de kimyasal saldırı izleri mevcut.

Washington Post: İnsanlar kimyasal vahşete kurban edildi.

The Wall Street Journal: ABD, Suriye’nin kimyasal kullandığından şüpheli.

BBC: Çin ve Rusya BM’nin soruşturma açmasını engelledi.

The Guardian: Şam’daki katliam Halepçe’nin benzeri.

Le Figaro: BM’nin soruşturma başlatma kararı almalıydı. Suriye’deki kimyasal katliam Rus ve İran basınında manşette yer almadı. Komsomolskaya Pravda, saldırıda provokasyon iddialarını ön plana çıkardı. İran basını da Rus basınına benzer bir haber politikası izledi. Muhafifler suçlandı.”

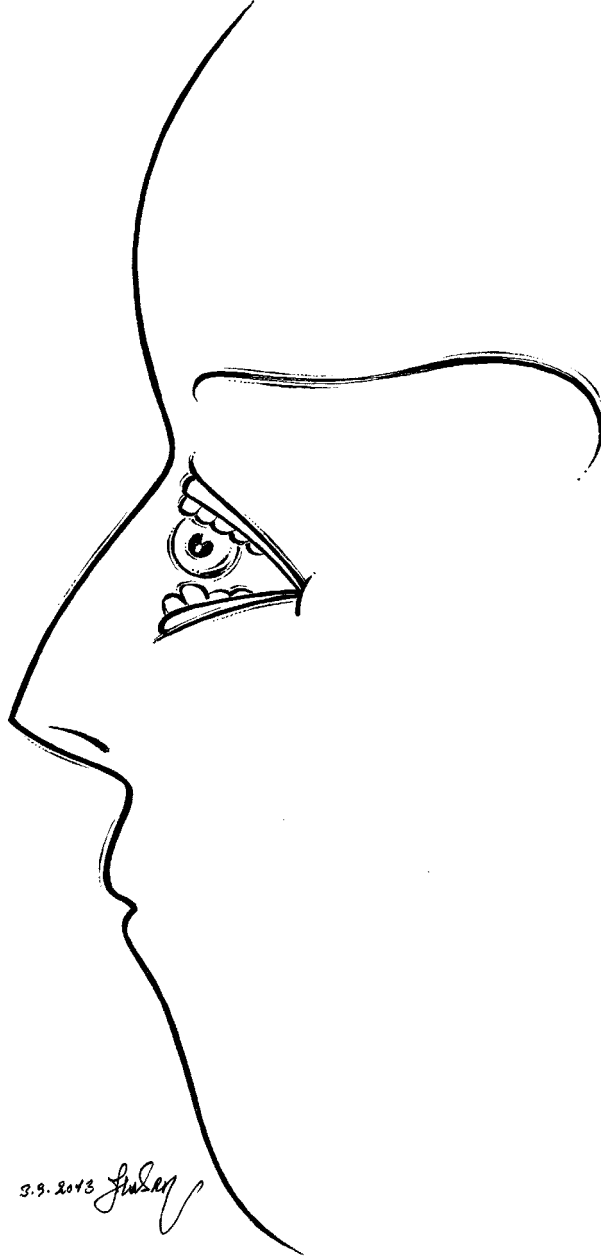
Anne hadi parka gidelim, kaç saattir gazete okuyorsun

-git iki dakika başımdan, burada millet ölüyor senin de derdine bak.

Gülşah “ama ben sağım anne” der gibi baktı annesinin yüzüne. Kaç tane dağ vardı oturduğu yerden savaşın olduğu yere kadar, insanlar ölüyor günlerdir kimyasal silah kullanıldı mı kullanılmadı mı diye millet birbirine laf anlatıyor. Hızlıca gazeteyi kapattı, her katladığında ortasından kırılırdı, yine öyle oldu bu defa Asiyeye hiç umursamadı. Ölüm var her şey mübah.

Zaten bir türlü yerleşilemeyen hayata bir de bu savaşlar ne fena ediyor insanı, her yer yangın yeri gibi yanmak yanana zor, izleyene öyle kolay ki! ❧

HASAN AYCIN

ÇİZGİ

DOSYA
ÇAĞDAŞ PAKİSTAN ÖYKÜSÜ

ASUMAN BELEN ÖZCAN

HİNDİSTAN'DAN PAKİSTAN'A: URDU ÖYKÜSÜNÜN KISA TARİHİ

Ahmed Nedim Kasimi ve Hocam
Prof. Dr. Anwaar Ahmed'e saygıyla

Urdu öyküsü, XX. yüzyılla birlikte doğmuştu. Bu yüzyılda dünyada değişen pek çok şey, siyasi hareketler Altkıta toplumunu sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik açıdan çok olumsuz şekilde etkilemişti. Bu; anlatıların dilini, üslubunu ve konularını keskin bir biçimde şekillendirmişti. Kötü koşullar içinden doğan Urdu öyküsü, sanat açısından ancak aynı yüzyılın sonlarında kimliğine kavuşabilmişti.

19. yüzyılın son on yılında Hindistanlı edebiyatçıların yazdıklarıyla *hikâye söyleme* kavramı *öykü* ile yer değiştirmişti. Bu dönemde karşımıza üç önemli öykü yazarı çıkar. Bu isimlerden ilki, kentli toplumu romantizm etkisiyle anlatan Secad Haydar Yıldırım'dır. İkincisi, Hindistanlı kadınlara yapılan kötü muameleleri yoğun olarak işleyen Raşid-ul Hayri, halkın özellikle de köylülerin, yoksul ve ezilenlerin yaşam sorunlarını konu eden gerçekçi akımın öncüsü Munşi Pirem Çand'dır. Başlangıçta ülke atmosferinin, ulusal hareketlerin edebiyat üzerindeki etkilerini özellikle öykü yazarları şiddetle reddetmişler; Rus, Fransız ve İngiliz edebiyatlarının etkisiyle öykü yazmaya başlamışlardır. Şüphesiz bu; Urdu diliyle yazılan öykülere teknik, üslup ve içerik bakımından birçok katkı sağlamış böylece öyküde toplumsal, ahlaki, sosyal, siyasi, psikolojik ve sınıfsal sorunlar daha fazla sanatsal kaygılarla yazılır olmuştu. XX. yüzyılla birlikte öykü yazarları yenilenmiş olarak insanı, eşyayı, dünyayı kısaca hayatı anlatmaya devam etmişlerdi.

XX. Yüzyıl Urdu öyküsünün doğduğu aynı zamanda romantizmin de hayat bulduğu bir yüzyıldı. Edebiyat hareketi olarak öyküde temsilciliğini Secad Haydar Yıldırım yapmıştır. Yıldırım ekolünün romantizm etkisiyle kaleme aldığı metinlerde güzellik, incelik ve estetiğin ön plana çıkarıldığı, kahramanların incelikle bezendiği göze çarpan ilk değişikliklerdir; ikincisi konulardaki değişikliklik, çeşitlilik olmuştur. Bir önceki yüzyılda yani 1857 Hindu-Müslümanların İngilizlere karşı hezimetle sonuçlanan ayaklanmalarının ardından bazı edebiyat ve bilim adamları bir araya gelerek metinler yoluyla ulusları uzlaştırmak, Müslüman-Hindu toplumlar arasında barışı tesis etmek amacıyla bir hareket başlattı. Başını İngilizler tarafından Sir unvanıyla onurlandırdı-

lan Seyyid Ahmed Han'ın çektiği bu hareket; Aligarh şehrinde varlığını ilan ettiğinden hem lider hem de yer adıyla anıla gelen bir harekettir. İşte bu dönemde kaleme alınan hikâyeler daha çok toplumun ıslahı, ahlâk eğitimi ve maziye vurgu yapan metinlerdi. Bu hareketi destekleyenlerden biri olan Nezîr Ahmed yazdığı hikâyelerle -ki ilk romancı olarak da kabul edilir- Hindistan toplumunun geneline seslenmiş, Şarar, tarihi anlatıların temelini atmış. Serşar ve Rusva Hindistan'ın tozlu kültürüne ışık tutmuştu. 1857 ayaklanması sonrasında Hindistan topraklarında sorunsuz bir şekilde yaşamış olan Hindu ve Müslüman toplumu için artık bir arada yaşamanın çok güç olacağı süreç başlamıştı. Özellikle Müslümanların bezgin ruh ve zihinlerinin canlı tutulması gerektiğini Aligarh hareketi dile getirmiş, buna yönelik edebî çalışmalar başlatmıştı. Yeniçağı kavramaya çalışıp bunu önerenlerin en büyük hedefi çöküntü yaşayan Müslüman toplumunun zihinlerde yeni bir umut, hedef ve heyecan yaratmaktı. Zayıf fikriyat hâline heyecan ve estetik katmak zorunluluktan artık. Bu zorunluluk, güvenli hedefe ulaşmaya da rehberlik edecekti. Yeni değerle yeni fikirler, yeni ihtiyaçların, yeni taleplerin olduğu çok hassas bir devir katediliyordu. Sosyal, kültürel, ahlâki ve siyasi baskıya karşı yıllardan beri içten içe dolan herkes ayağa kalkmak için sabırsızlanıyordu.

Secad Yıldırım ve arkadaşları, yaşadıkları bu zor dönemin ihtiyaçlarını anladıklarından hikâyelerinde müreffeh bir yaşam için güvenli bir ortam bulma çabasıydılar. Bu yeni çağda zihinsel huzursuzluklardan sıyrılma, toplumsal sınıflar ve onların kurallarından kurtulma, acılarla dolu bu dünyadan firar etme ya da kaybolma isteği farklı şekillerde işlenerek karşımıza çıkar. Bu dönemde yazılan öykülerde harekete geçme telaşı, koşulları kendi isteğince biçimlendirme arzusu anlatılmaktaydı: Herhangi bir tebliğ olmadan, vaazda bulunmadan. Sadece ve sadece güzellik, sevgi, dürüstlük talebi duygusuydu bunları yazdıran şey. Kısacası edebiyat, asra damgasını vuracak olan başkaldırının heyecan verici keyfiyetini kendiliğinden oluşturmuştu.

Secad Yıldırım önderliğinde romantizm hareketini benimseyen öykücülerde diğer bir önemli husus üslupta açığa çıkan bireyselliktir. Üslupta yazarın kişiliğinin yanı sıra yazının konusu, maksadı, muhatabı, mevcut zamanın mevcut davranış ve kuralları bir araya geldiği için bu ekol tarafından benimsenen anlatımda şairane unsurlar dikkat çekerdi ve bu; Yıldırım ekolü romantizminin tanınmasında ilk ve temel faktör olarak görülürdü. Kullanılan kelime, terkip, cümle yapısı, ahenk ve ölçü onların şiir olabilme ihtimalini akla getirir. Asrın katı akılcı tutumuna karşı duygu ve tahayyülü savunan konular benimsenir. Romantizm etkisiyle yazılan öykülerde; özenle kurulmuş cümleler, estetiği ön plana çıkaran terkipler, zarif kelimeler en çok göze çarpan öğelerdir. Romantik Urdu öykü yazarı eserlerinde, herhangi bir şeyin görünen yönünü değil de o şeyin, ruhiyetini irdeler, tahayyülle çeşitli şeyleri önümüze koyar. Bu bakımdan Realizmden farklıdır. Realizm, diğer ülke edebi-

yatlarında olduğu gibi Urdu edebiyatında da romantizme tepki olarak doğmuştur. Gerçekçiler için temel olan; maddenin görünen yönüdür. Görünenin sayfalarını çevirir, ona bakar, gördüğü her neyse onu anlatır.

Çand'ın ilk öykülerinin derlenip yayımlandığı kitap *Soz-i Vatan*; vatan sevgisi, ulusal direniş ve yardım, dış güçlere karşı direniş cesareti verme gibi temaları işleyen öyküler, kendi döneminin hakiki tasvirleridir. Bu hikâyelerde vatanın bağımsızlığı için hazır olmak, düşmana karşı kanının son damlasına kadar karşı durmak anlatılırken; vatan toprağının kokusu, istilâ güçlerine karşı duyulan tarifsiz öfke vb. son derece etkileyici bir dille okuyucunun karşısına çıkar. Bu eserin asıl önemli ve dikkat çekici yanı: Heyecanlı, asrın tüm olumsuzluklarına karşı durmak için yanıp tutuşan kahramanlarıdır. Bu kahramanlar aslında aşkları, heyecanlarıyla Pirem Çand'ın yaşadığı dönemin gerçek kahramanlarından başkaları değildi.

Altıkıta'da bütün bu değişimler yaşanırken, bölge uluslarını etkileyen edebiyat hareketlerinin etkisiyle edebiyatçılar eserlerini yayımlar. Bu sırada Birinci Dünya Savaşı patlak verir. Ardında büyük bir yıkım bırakarak sona erince Hindistan'da büyük bir değişim rüzgârı eser. Vahşet, barbarlık, merhametsizlik, bencillik; toplumun ahlâkî değerleri üzerinde çok olumsuz etkiler bırakmıştır. Din, kültür vb. toplumun önemli değerleri zayıflamaya başlamıştır. Nihayet 1917 Rus Devrimi, başkaldırı fitilini ateşler. Güvende olmamak, kölelik, cehalet, eşitsizlik, kötü ekonomik koşullar, açlık, cinsiyet baskısı vb. yeni yaşamın mücadele gerektiren sorunlarıdır.

Secad Haydar Yıldırım ve Pirem Çand'ın nesli, tüm başkaldırılarına rağmen bir şekilde mutlaka ahlâk, mezhep, gelenek ve göreneklerin etkisinde kalmış kuşaktır. Yeni nesil içinse olup bitenler âdeta önlerinde yükselen bir duvardan başka bir şey değildir. Büyük sorunların, büyük zorlukların yaşanıyor oluşu zihinleri allak bullak etmiştir. Net bir hedefin olmayışı, maziden kopmak; heyecanlı bir tutum geliştirir. Mutsuzluk, başkaldırı, acı ve çile yeni nesli sarsmaya başlar. 1932 yılında yayımlanmasıyla birlikte Urdu öyküsünün rotasını da nereye çevireceğini göstermiş olan *Angare* adlı eser işte bu sarsıntının, endişenin yansımasından başka bir şey değildir.

Bu eser, Urdu edebiyatında İlerici Hareketin başladığına işaret etmiş, İlerici Yazarlar Derneğinin kurulmasıyla da hareket, resmiyet kazanmıştır. İlerici hareket, Urdu edebiyat türlerinin hepsinde derin etki bırakmışsa da, günümüze değin en çok Urdu öyküsünde bıraktığı etkiyle anılmış bir harekettir. Bu hareket, Urdu öyküsü vasıtasıyla hiçbir edebi türün asırlar boyu kat edemediği bir hız ve sürede ilerleme kaydetmişti. Bu devirde sadece konuların, teknik, biçim ve anlatımın farklılığındaki süratten değil, Urdu öyküsünün yönünü tayin etmek ve yeni olana doğru adım atmak eyleminden de bahsedebileceğimiz bir devirdi.

İlerici Hareket, Urdu öyküsünün hem fikirselsel bir nedeni hem sonucuydu. Romantik fikir tarzının ve mezhep-kültürün yeniden diriltilmesi yerine; yeni

bir toplumun teşkili bu Hareketin temel hedefi, düşüncesiydi. İlerici Hareket, bu fikrin temelinde öyküde üç tür eğilimi karşımıza çıkarır:

Birincisi; Toplumsal Gerçekçilik Akımı. Bu akımın önderliğini Hayatullah Ensari, Upandarnath Eşk, Racand Sing Bedi, Ahtar Orinvi, Suheyl Azim Abadi, Belonat Sing ve Şevket Sıddıki yapmıştır.

İkincisi; Kireşen Çandar, Ahmed Nedim Kasımı, Gulam Abbas, Ahmed Abbas, Mehendernath ve Enver Azim adlı öykü yazarlarının yaptığı Devrimci-Romantik-Gerçekçiliktir.

Üçüncüsü; Cesur Gerçekçilik Akımı. Öncüleri; Saadat Hasan Mantu, İsmet Çağatay, Aziz Ahmed ve Ahmed Ali'ydi.

Üç eğilimin de ortak noktası: Toplum, siyaset, gelenek görenek vb. her türlü dayatmaya karşı topyekûn başkaldırıdır. Toplumun ıslahı yerine onu tamamen değiştirme, hayatı zincirlerden kurtulmuş görme arzusu her üç akımı toplumla birleştirmişti. Yeni edebiyatçılar sanatı yaratma işinde toplumcu, devrimci ve sınıfsal şuuru göz önünde tutmuşlardı. İlerici harekettten önce urdu öyküsü, hayatın tabir edilmesi ve tenkidi üstüne kurulmuştu. Öyküler, hayatın çeşitli yönlerini yansıtmaya ve eleştirel bakış açısıyla onu anlatma ve tahlil etmeyle sınırlıydı. İlerici hareket sayesinde öykünün oluşmasında öğretme ve eleştirinin yanı sıra hayatın yeni baştan anlatılmasıyla ilgili unsurlar da girmiştir. Baskı ve şiddet yerine eşitlik ve insan üzerine inşa edilecek toplum için hızla çalışılması benimsenmiştir. Öykücülerin işi, sadece okuyucuyu estetik açıdan mutlu etmek değil, değişim hareketi için onları hazır hâle getirmektir.

Kendi içinde üç eğilimi de barındırdığına dikkat çektiğimiz İlerici Hareket Derneğinin manifestosunda edebiyat için ön görülmüş ne kadar konu ve öneri varsa hepsi öykü üzerinde oldukça etkili olmuştur. Yayımlanan manifestoya göre, yaşamın temel sorunları edebiyatın konusu olarak görülmeliydi. Siyaset, milliyetçilik, din, ahlak, kültür, tarih, gelenek ve değerler, maneviyat, duygu ve estetik, akılcılık, kısaca hayatın her yönü ekonomik şartlarla birlikte devamlı bir şekilde değerlendirme uğraşısında bulunuldu. Özellikle işçilerin, çiftçilerin, dar gelirli çalışanların sorunları kaleme alındı. Ekonomik zorluklarla boğuşanların durumu, aile hayatının zorlukları, yoksulluk ve bunun sonucunda ortaya çıkan psikolojik sıkıntılar resmedildi. Sermayedarlar, tüccarlar ve toplumun diğer zengin sınıfların harisâne işleri ve münafıklıkları su yüzüne çıkarıldı. Bununla beraber insanların dini duygularını kötüye kullanan hilebazlar, kast sistemi, maziperestlik, hurafecilik, çaresizlik, kimsesizlik vb. konular da Urdu öyküsünde yerini almıştı. Bu konuları benimseyen öykü yazarları “Edebiyat hayat içindir ve edebiyat devrim içindir.” sloganını pratiğe dönüştürmek için büyük çaba sarf etmişlerdir.

Ekonomik buhran, çürümeye yüz tutan toplum ve bunların içinden yükselen başkaldırının resmedilişiyle öykücüler, hangi öyküde asrın hissini yaratmışlarsa orada ilericiliğin maddeci hayat görüşü temelinde büyük bir toplumsal devrim mesajını da duyurmuşlardır.

İlerici öyküde anlatımda doğrudan muhatap yolu benimsenmiştir. Akıcı anlatım tarzı, açıklamalı üslup tercih edilmiş, istiareli ve temsili tarzdaki sakınılmıştır. Çünkü hayat ve edebiyat hakkında bu dönemin kendine özgü bir bakış açısı vardı. İlericiler, insanın mutsuzluklarının, mahrumiyetlerinin, sosyal adaletsizliklerin kaynağını ekonomik olarak belirlemişlerdir. Sosyal ve toplumsal devrim aracılığıyla insanın bireysel acıları ve sosyal sorunlarını halletmek istiyorlardı. Fertten ziyade toplum önemliydi. Edebiyat aracılığıyla topluma bakma, inceleme ve fikrî bir devrim getirme derdindeydiler.

İlerici hareket, temel olarak komünizm anlayışını benimsemesiyle tanınırdı. Ancak gerçekte bu hareketin iki yönü vardı. Birincisi Marks'ın etkisiyle toplumdan ferde inmek, diğeri Freud'un etkisiyle fertten topluma çıkmaktı. İkisinin de ortak yanı her bakımdan bozuk olan sistemi kaldırarak bireye ve topluma hümanizm aşılmasıydı.

Vahid Kureşî, bir konuşmasında bunu şöyle dile getirir; "1930'lardan sonra Urdu öyküsü daha çok Freud'un fikirleri üstüne kuruluydu. Yaşamın görünen ve görünmeyen alanları bundan önce de Urdu öyküsünde yansıtılmış, sonrasında da bu anlayışlar devam etmişti. Fakat modern psikolojinin varlığı bunlara daha da derinlik kazandırmıştı. Urdu Öyküsü, anlatım tarzı olarak Yıldırım ve Pirem Çand'ın zamanındaki destansı tarzı kullanmıştı. Şimdi hayata bakış açısı değişmişti. Artık pek çok problem vardı ve bunları popüler bir anlatımla teknik bir formda anlatmak mümkün değildi(...) Bilimsel icatlar ve endüstriyel düzenin hayatta yarattığı hızlilik; bireysel ve sosyal hayatın zorlaşmasını ve sıkıntıların ağırlaşmasını arttırmıştı. Şimdi hiçbir şeyin anlatımı eskiden olduğu gibi basit değildi. İşte bu asrın ihtiyaçlarından 1936'da doğan İlerici Hareketin karşısına birkaç yıl sonra Halka-i Erbab-i Zauk Hareketi çıkar. 29 Nisan 1939'da Lahor'da resmîyetini ilân eder. Halka-i Erbab-i Zauk, savunduğu yeni fikirler sayesinde Urdu öyküsünde belirgin değişiklikler yaratır.

Halka-i Erbab-i Zauk'tan önce Urdu öyküsü, Secad Haydar Yıldırım öncülüğünde romantizm, Pirem Çand ekolüyle realizm, *Angare*'yle başkaldırı, İlerici Hareketle toplumsal gerçekçilik aşamalarını inanılması güç bir sürat ve başarıyla kat etmişti. Halka, bütün bunlara manevî keyfiyet ve psikolojik unsurları dâhil etmiştir. Bu hareketin Urdu Öyküsü üzerindeki etkileri iki açıdan önemlidir.

Öncelikle; Halka'nın etkisi altında yazılan Urdu öyküsünde teknik değişiklikler belirgindir. Bu hareket, Batı'nın modern hareketlerinden etkilenmişti, yenilikler peşindeydi. Bu yüzden Batı'da olup bitenleri sembolizm, izlenimcilik ve modern psikolojiye dayandırarak aktarmayı özümsemişler, yeni semboller, metaforlar, benzetmeler kullanmışlardı. Öykünün formunda, karakterlerin yaratılışında, kurguda dâhili unsurlarla bir yenilik yaratılmıştı. Hareketin dâhilî yönü tamamen yerel olduğundan geçmişe dair unsurlar da önemini koruyordu. Mevcut atmosferle ilgili olarak eski sembollerden, gelenek-göreneklerden, mitolojiden yararlanılmıştı. Halka-i Erbab-i Zouk'un öy-

küleri ne olağanüstü bir ahenk içeriyor ne de ilericilerin öykülerinde olduğu gibi sloganvari unsurlar taşıyordu. Bu hareketin öykülerinde yapaylık değil, doğallık ve de şairane bir keyfiyet göze çarpardı.

Halka-i Erbab-i Zouk Hareketi, bu dönemin aşağı yukarı bütün öykücülerini etkilemişti. Bunlar arasında İlerici Hareketin önde gelen birçok ismi de vardır. Kireşen Çandar, Racendar Singh Bedi, Upandar Nath Eşk ve Gulam Abbas'tır. Halka'nın toplantılarında da bulunan bu öykü yazarları, bazen hareketin toplantılarına da başkanlık etmiş olsalar da bu isimler, İlerici Hareketle özdeş isimler olarak kabul edilir. Halka'nın etkisi altında kalanların listesi hayli uzundur. Öne çıkan isimlerden sayabileceğimiz bazıları şunlardır:

Muhammed Ahtar, Mumtaz Mufti, Hasan Askari, Ağa Babır, Rehman Muzennib, Mumtaz Şirin, Emced Eltaf, Gulam Ali Çodhiri, Selefuddin Ekber, İntizar Hüseyin, Enver Secad, Halide Huseyin, Reşid Emced, Munşa Yad, Ecaz Rahi, Semiha Ahuca, Ahmed Cavid, Mirza Hamid Beg'dir.

Bu hareket, Hindistan'ın hem bölünmesinden önce hem de sonra pek çok edebiyatçının sığınağı olmuştur. Pakistan'ın kuruluşundan sonra nerdeyse ortaya çıkan tüm hareketler örneğin; Romantizm, İlericilik, İslâmcı Edebiyat, Pakistan Edebiyatı ve yeni Lisanî Teşkilat Hareketi bazen doğrudan bazen de dolaylı olarak Halka'nın etkisine girmiştir. Bütün bunlar ışığında şunu söylemek mümkün. Halka, sadece bir döneme ait ve sadece dönemini etkileyen bir hareket değildi. Bu Hareketin etkileri XX. yüzyılın son çeyreğine kadar yayılmış ancak faaliyetleri ve edebiyata etki eden unsurları zamanla yok olmaya yüz tutmuştur.

1947 yılındaki Bölünme; toplumsal çöküş, bozuk ekonomik durum, siyasi çalkantılar, ahlâkî yozlaşma; sınırın her iki tarafın da umutsuzluk, çaresizlik, yalnızlık hâli yaratmıştı. Bu durum, Pakistan tarafında çok daha derindi. Sorunların ağırlığı, işsizlik ve ansızın ortaya çıkan sorumluluk, her alanda ağır bir mutsuzluk havası yaratmıştı. Göç ederek gelenler, evsiz barksızlardı. Burada yaşamak için gelenlerse zamanla güven ve umutlarını yitirmişlerdi.

Dönüşün ulusal boyutta olması ve siyasi zaafiyetler; özgürlük coşkusunu çabucak söndürmüş, keder, keyifsizlik insanın ruhunu, zihnini ele geçirmiş gibiydi.

Bölünmeden sonraki Romantizmin en belirgin teması artık firar idi. Acı, çaresizlik, umutsuzluk, bozuk mali ve ahlâkî durum vb. yeni düzen, atmosfere yabancılik olumsuz davranışları arttırmış öyle ki son derece sağlıklı, huzursuz ve tehditkâr bir yaşam biçiminden başka bir şeye rastlanmaz olmuştu. Bu da her şey ve her yerden firar etme duygusunu yaratmıştı.

Öykülerdeki örnek dünyalar, atmosfer ve model karakterlerin yaratılışı; asrın acı gerçekleri arasında umut kıvılcımları saçmıyor değildi. Bu umut daha ziyade mazi bakımından ön plandaydı. Mazinin penceresinden bakmak ve bireyi güvenli bir yaşam sürerken tasavvur etmek, hâli hazırdaki berbat durumun hissini olabildiğince azaltma çabasıydı. Geleceğe dair düş kurmak, insanın doğasının bir parçasıdır ve kötü durumlar, ilginçtir, düş kurmayı daha da

arttırır. Bölünmeden sonraki buhranlı atmosferde umut ve umutsuzluk her iki duygu da etkin olmuştı. Bu yeni topraklarda bireysel ve toplumsal kederin yanı sıra umut ve heyecan da yok değildi.

Pakistan'ın kuruluşundan sonra, Halka Hareketi'nin yanı sıra İslâmcı Edebiyat Hareketi de hâlâ etkinliğini kaybetmemiş olan İlerici Harekete tepki olarak ortaya çıkmıştır. İslâmî öğretiler ve İslâmî hayata bakış açısının Urdu edebiyatında gelişip ilerlemesi ve gayri İslâmî görüş ve fikirlere muhalefet, hareketin temel amaçlarıydı. Aslında İlerici Hareketi şekil itibarıyla örnek almış bu hareket, İlerici Hareket yazarlarının başlarda kullandıkları birçok şeyi benimsemişti. Hareketin bir de manifestosu vardı. Manifestonun ilanı için gazete ve dergiler basıldı. Çeşitli yerlerde hareketin şubeleri kurularak haftalık toplantılar düzenlenmeye başlandı. İslâmcı Edebiyat Hareketi, edebiyatta doğru yoldan sapma ve hastalıklı unsurlara muhalefet eden bir hareketti. Ancak *Angare*'nin yayımlandığı 1932'den Pakistan'ın kuruluşuna kadar devam eden uzun süreçte bu muhalefet, su yüzüne çıkmamıştı. Oysa İlerici Edebiyatla ilgili en iyi teori çalışmaları aynı dönemde yapılmıştı.

Pakistan'ın kuruluşundan sonra çok şey değişse de ilericilerin fikirleri aynı kalmıştı. Bölünmeden önce *onarma* olarak tanımlanan hareketler artık tahripkâr olarak adlandırılıyor ve onlara karşı isyankâr unsurlar yükseliyordu. Bu dönemde İlerici Hareket aşırıların hegemonyasına girmiş edebî mahfillerde birçok kavram ve Pakistan aleyhinde konuşmalar yapılmaya başlanmıştı. İşte bunlara tepki olarak özellikle de Pakistan oluşumuna muhalif olanlara karşı Pakistan Edebiyatı Hareketi vurgulanmaya başlanmıştı. İslâmcı Edebiyat Hareketin çerçevesi, ruhaniyet ve ibadetle çiziliydi. Hedefi daha çok tebliğdi. Pakistan Edebiyatı Hareketinde bunun aksine İslâm'ın kültürel ve tarihi başlangıcı önemli sayılmıştı. Bu edebiyat hareketinde İslâmî tarzda bilince vurgu yapılır ve buna dayanarak Allah, kâinat ve insanî bağların fikişsel, güzellik ve hissi yönlerinin edebiyatta geliştirilmesi tartışılır.

İslâmcı Edebiyat Hareketi ve Pakistan Edebiyat Hareketi iki ayrı hareket olsa da görüş ve hemahenk fikirlerin oluşu, zaman olarak yakınlıkları ve amaçların aynı olması yüzünden tek bir hareket olarak tasavvur edilir. Her iki hareket, ilerici harekete karşı bir tepki olarak faaliyet göstermiştir. Yaratıcılık bakımından olmasa da ne İslâmcı Edebiyat Hareketi ne de Pakistan Edebiyat Hareketi çok önemli bir çalışma ortaya koyamamıştır. Urdu öykülerinde bu iki hareketin doğrudan bir etkisi görülmez. Dolaylı olarak etkileri mevcuttur. Bu etkilerini öyküde; mekân olarak Pakistan'ın seçilişi, Pakistan toplumunun duygu ve hassasiyetleri, fikrî ve zihinsel davranışları şeklinde görürüz. Bu bir süre sonra dinî bağlılığın, Pakistanlılık kavramının Urdu öyküsünde görülmesini sağlamıştır. Böylece İslâmcı Edebiyat Hareketinin Urdu öyküsü üzerindeki etkisinin yeni bir vizyona işaret ettiğine tanık oluruz. Yeni vizyonla 1960'dan sonra “*modernizm*”le hemahenk Pakistan öyküsü yavaş yavaş açık-net bir biçim alacaktır.

Urdu edebiyatında Modernizm Hareketi, 1955-1960 yılları arasında ortaya çıkmış, 1960 sonrasında da Urdu öyküsü tarafından tanınmıştır. Bu, önceden planlanarak ortaya koyulan bir hareket değil, tersine aşamalar kaydederek süregelen çalışmaların sonucuydu. Modernizm; medeniyet ya da başkaldırı olarak da kullanılmakta, bireysellik, maneviyatçılık, mücadele ve özgürlükçülük için de kullanılıyordu. Modernizm; temel olarak bir noktayla birleşmek yerine, sınırları yıkarak dışarı çıkma arzusuna dayanıyordu. Yeni zihniyetler için önemli olan şey özgürlük, bağımsızlık ve başkaldırıydı. Modernistler/Yenilikçiler, eski ya da yeni fikirlerle boğuşmak yerine edebiyatın sanat yönüyle ilgilenmeye öncelik vermişlerdi. Bu yüzden Urdu öyküsü üzerindeki etkileri de daha çok sanatsal yönden olmuştur. Modern/Yeni öykü, popüler olan formülü bozarak yepyeni bir şekle büründü. Buna da *anti-story* adını vermişlerdi. Öykü yazarları, olay örgüsünden ziyade hayal ve düşünce dünyasını ön planda tutuyorlardı. Elbette hayal ve düşünce içseldi.

Pakistan'ın kuruluşundan sonraki yıllarda sıkça vurguladığımız sosyal, siyasî ve ekonomik durum, toplumun kaderi olmuştu sanki. 1958 yılında yapılan askerî darbe zaten kötü olan ülke koşullarını daha da zorlaştırmış, Batı'dan gelen fikrî unsurlar; yabancılık, ilgisizlik ve aykırılık gibi kavramların oluşmasına etki etmişti. Bu bakımdan öykülerdeki kahramanların isimsiz oluşu, kimliklerin yok oluşu doğal bir durum olarak görülmüştü. Modern öykücülerin eserlerinde yüzü olmayan kahramanlar ve gölgeler, insanın kederini yansıtmak için başvurulan bir yöntemdi. Modernist öykücüler, ilerici öykücülerin tersine maneviyat ve bireysellik durumunu çok daha önemli görmüş, tasavvufi da yararlanmışlardı.

1947 yılında Pakistan'ın kuruluşundan sonra tedhiş dönemi, Urdu öyküsünün başat konusu olmayı sürdürmüştü. Göç konusu, sınırdaki kamplarda yaşayanların çilesi, açlık da öykünün temel konuları arasına girmişti. Yeni atmosfer, birlik duygusunu yaratamamıştı. Bunun nedeninin psikolojiden ziyade siyasî ve maddî olduğu şüphesiz doğrudur. Her iktidar, her türlü baskıdan uzak bir toplum, adil ve insafli sosyal bir düzeni kuracaklarını, Pakistan'ın özgür insanların mutlu ülkesi olacağını, devlet üzerinde herhangi bir fert ya da sınıf otoritesinin olamayacağını, hepsinden öte Pakistan'ın müstahkem ve buyruk altında kalmayacak bir ülke olacağı vaadinde bulunurdu. Ne yazık ki bu vaatleri yerine getirmede başarı sağlayamamışlardı.

Pakistan kurulmadan önce de Pirem Çand özellikle kırsal kesimi gözlemlemişti. Bağımsızlıktan sonra Pakistan'da Ahmed Nedim Kasımi, Gulam-ul Sakalin Nakvi ve Zeka-ul Rahman, köy ve taşra kültürünü öykülere taşıdı. Bu konuları işleyen öykücülerin iki tarza sahip olduklarını görürüz. Birincisi, romantizm tarzıyla öyküleştirenler. İkincisi ise eşitsizlik, yoksulluk, cehalet, yokluk ve baskının çirkin yüzünü anlatan realistler. Pakistan Urdu öyküsü de kent-köy yaşamını, Pakistanlı kavramını kullanarak yansıtmaya başlar. Öy-

külerde anlatılan Pakistanlı ya nefret ve öfkeyle her şeyi yok etmek ister ya gerçeklerden ürkekçe yalnızlığına sarılır ya da her türlü baskı ve şiddete cesaretle başkaldırır.

Yeni vatanında kimlik sorunlarıyla, malî, kültürel, siyasî vb. sorunlarla baş etmeye çabalayan Pakistan halkı için yeni topraklarda büyük yıkım 1965 ve 1971 yıllarında Hindistan'la Pakistan arasında patlak veren savaşlar olmuştu. Savaşlar, Pakistan halkını derinden yaralamıştı. Öykücülerimiz de benzer duruma 1965'teki savaşla düşmüştü. O dönemde Pakistan halkının moralini yükselten ve barış arzusu taşıyan öyküler yazılmış ve uzunca bir süre bu konu, etraflıca anlatılmıştır.

XX. yüzyılda savaşlar, kıtlıklar, katliamlar gören Urdu öyküsü, gördüğü bütün bu insanlık dışı zulmü dile getirmişti. Kadın, erkek öykücü ve romancılar bu trajedileri kendi üslup ve dünyaya bakış tarzlarıyla, gerçekçilik ilkesiyle yansıtmışlardır. Aşk, güzellik konuları çok daha önceleri terk edilmiş, günümüze kadar yazıla gelen, etkileri bugüne kadar süren açlık, işsizlik, köy, kadına şiddet, eşitsizlik, adaletsizlik, katliamlar, göç, sürgün, yabancılık, mafya, silahlar, terör, vb. sayısız konu; realizm, sürrealizm, natüralizm, sembolizm, soyutçuluk gibi edebiyat hareketlerinin etkisiyle kaleme alınmıştı. Yeni nesil Urdu öykü yazarlarının da büyük katkılarıyla Urdu öyküsü, XX. yüzyıldaki görkemli günlerini yeniden solumak için gayret göstermektedir. Bu gayretleri sürdüren günümüz yazarlarından bazıları; Ağa Babır, Selim Ağa Kızılbaş, Sitar Tahir, Niylem Ahmed Beşir, Nughet Mirza, Şema Halid, Firdous Haydar, Mehdi Cafer, Mesud Mufti, Muştak Kamer, Kudsiya Ensari, Hasan Siddiki, Mirza Hamid Beg, Mustansar Huseyin Tarar, Selim Ahtar'dır.

XX. yüzyılda Urdu öyküsünü gerçeklerle olduğu kadar düşleriyle de destanlaştıran öykücülerin emanetini sahiplenilen günümüz öykü yazarları metinlerinde; barış, sevgi, hümanizm, tüm insanların refah içinde yaşadığı bir dünya düşünüyü tekrar tekrar görerek, umut ederek kendi halkına ve yaşadığı hikâyelere yürekten sahip çıkar. ❧

KAYNAKÇA:

- 1- Encum, Şefik, *Urdu Efsana*, Poorab Academy, İslamabad, Pakistan, 2008.
- 2- Tonsivi, Tahir, *Sinif-i Nazik ki Kahaniyan*, Elhamd Publication, Lahor, 1996.
- 3- Beg, Mirza Hamid, *Nisvani Avazin*, Sareng Publication, Lahor, Tarihsiz.
- 4- Ahmed, Anwaar, *So sal ke Efsane*, Seng-e Meil Publication, Lahor, 2010.
- 5- Özcan, Asuman Belen, *Doğu Kültüründe Anlatı Geleneği: Urdu Nesri*, hdy Yayınları, Ankara, 2012.
- 6- Beg, Mirza Hamid, *Urdu Efsane ki Rivayet*, Akademi Edbiyat-i Pakistan, İslamabad, 1991.

AHMET BAHTİYAR EŞREF'LE¹ PAKİSTAN ÖYKÜSÜ ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Türkçesi: Celal SOYDAN

— Urdu öyküsü hakkında söyleşiye geçmeden önce Urdu dili ve edebiyatına ilişkin neler söylemek istersiniz?

— Urdu dili, günümüzde, Pakistan ve Hindistan'ın tamamında konuşulmakta ve anlaşılmaktadır. Babürlüler döneminden itibaren alacak olursak o dönemde Urdu dili, Hindistan'ın yerel dillerinin yanı sıra Farsça, Arapça ve Türkçenin katkılarıyla edebiyat dili olarak henüz gelişmekte olan bir dil durumundadır. Babür Devletinin resmî dili Farsça olduğu için Urdu dili ve edebiyatı Farsçadan büyük ölçüde etkilenmiştir. Farsça aynı zamanda edebiyat dili olarak kullanılmıştır. Urdu edebiyatı, şiir ve nesirde Farsçayı taklit ederek gelişimini sürdürmüştür. Öykücülüğün başlamasından önce Urdu dilinde güçlü ve köklü bir destan geleneği vardı. Bu, içinde doğadışı unsurların yanı sıra o dönemin sosyal ve toplumsal hayatına dair belirgin izler taşıyan uzun hikâyecilik dönemi olarak da kabul edilebilir. Destan edebiyatının kaynağını genellikle Farsça, Arapça ve Sanskrit dillerinin tanınmış destanları oluşturmaktaydı. Güney Hindistan'ın Dekkan bölgesinde çoğunlukla manzum destanlar yazıldı. Düzyazı olarak destan yazımı 1800 yılında İngilizlerin Kalkutta'da kurdukları Fort William Koleji'nden sonra başladı. Bu tarihten sonra düzyazı destanları yaygınlaştı.

— Genel olarak Urdu (Pakistan-Hindistan) öykücülüğünü birkaç cümleyle tanımlamak gerekirse neler söylemek istersiniz?

— Genel olarak ifade etmek gerekirse öykü türü yirminci yüzyılın başından itibaren Urdu yazınında yer almaya başlamıştır. Secad Haydar Yıldırım, Türk dilinden çok sayıda öykü çevirisi yaparak Urdu edebiyatında öykü yazarlığını başlatmış oldu. Raşid-ul Hayri ve Perim Çand de ilk öykücüler arasında yer almaktadır. Ancak ilk Urdu öykü yazarı olarak Parim Çand kabul edilmektedir zira onun öyküleriyle Urdu öykücülüğünün kesintisiz yolculuğu başlamış oldu. Hindistan'ın bölünmesinden önce başlayan öykü yazımı başka hiçbir düzyazı türüne nasip olmayacak derecede tutulup gelişti. Sanatsal açıdan Urdu öyküsünün gelişim hızı gıpta edilecek düzeydedir. Dünya edebiyatında Urdu dili, nesir edebiyatından örnek gösterilecek bir tür varsa o da öykü türüdür.

— *Yeni kurulan bir ülke olan Pakistan, öyküde kendine özgün bir öykü anlayışı oluşabildi mi yoksa Pakistan öyküsü, genel olarak Hint öykücülüğünün bir parçası olarak mı gelişti?*

— Hindistan'ın bölünmesinden sonra da Urdu öyküsü gelişimini hızla sürdürdü zira öykü türü, sadece konu ve alan olarak genişlemekle kalmadı teknik olarak da büyük değişimler geçirdi. Teknik ve sanatsal değişim ve etkilenmeler, Hindistan'ın bölünmesinin sonucu olarak değil uluslararası edebiyat akımlarının etkisiyle kendini gösterdi. Çünkü temel olarak öykü türü, birleşik Hindistan (1947 öncesi) döneminde gelişti ve her kesimden edebiyatçı öykü türünde kendi rolüyle etkisini gösterdi. Urdu öykücülerini bölünmeden önce her iki ülkede de dönemin genel anlayışı doğrultusunda yazmaktaydılar. Ancak bölünmeden sonra ayrı ülkelerin vücut bulması bazı öykü yazarlarında farklı bakış açılarının oluşmasına sebep oldu. Mücadele döneminden sonra Pakistanlılık bilincinin yaratılması amacını güden öyküler yazıldı. Öte yandan göç etmek durumunda kalan bazı öykücüler, her iki yöne yapılan göç esnasında yaşanan yoğun çatışma döneminde gördükleri ve duydukları insanlık dışı olayları kaleme aldı. “Fesadat Dönemi” olarak edebiyat tarihinde özel bir yer edinen bu dönemi işleyen yazarlar, vatandaşı oldukları ülkenin siyasî çıkarları ve aidiyet duyguları yüzünden büyük ölçüde farklı yaklaşımlar sergiledi. Buna ek olarak Pakistan'daki siyasî gelişmelerin de öykü tekniğini etkilediği bir gerçektir. Örneğin Pakistan'da artarda gerçekleşen askerî darbeler yüzünden ifade özgürlüğünün kısıtlanması sonucunda sembolik ve soyut öyküler yazılmaya başlandı. Gerçi bunlar, dünya edebiyatlarında görülen teknik özelliklerdi ancak Pakistan'daki siyasî olaylar, Urdu edebiyatındaki bu yönelimi hızlandırıp geliştirmiştir.

— *Farklı öykü ekolleri var mıdır? Biçim, şekil denemeleri yapılmakta mıdır?*

— Urdu öykücülüğünde Dekan, Delhi, Lakhnov ve Pencab şiir ekolleri gibi birbirinden farklı ekoller oluşmamıştır. Ancak Terakki Pasand (İlericiler) olarak bilinen edebiyat akımının kendine özgü bir tarzı oluşmuştur. Esasında romantik, psikolojik, toplumsal ve tarihsel alanlarda öyküler yazıldı. Ancak Terakki Pasand Akımı dışında belirgin bir ekol oluşamadı. Biçim ve şekil gibi sanatsal özellikler bakımından her dönemde yeni denemeler yapılmakta ve öykü türü yeni yüzler kazanmaktadır.

— *Günümüz öykücülerinden biraz bahsederek öne çıkan öykücüler kimlerdir?*

— Günümüz Urdu öyküsü, hem konu alanı hem de teknik özellikleri bakımından gelişmiş düzeyde örneklerle doludur. İntizar Hüseyin ve Mümtaz Şirin çağdaş Urdu öyküsünün kurucuları sayılmaktadır. İntizar Hüseyin, öykülerinde soyut ve fantastik öğeler kullanarak destansı bir tarz yaratmış ve

ahlakî değerlerin çiğnenmesi, toplumsal bilincin köreltilmesi ve psikolojik çöküntüleri sıklıkla işlemiştir. Enver Saccad, Halide Hüseyin, Raşid Amcad, Muhammed Munşa Yad, Esed Mahmud Han, Mazhar-ul İslam, Ahmed Da-ud, Dr. Selim Ahtar, Ahmed Cavid, Enver Ahmed, Arş Siddıki, Atiya Sey-yid, Tarik Mahmud gibi birçok edebiyatçı çağdaş öykücülerden öne çıkanlar arasında sayılabilir.

— *Belirli bir konu alanıyla özdeşleşen öykücüler var mıdır? Örneğin da-ha çok Pencab'ın kırsal yaşamını konu eden Ahmet Nedim Kasimi; içsel yol-culukları keleme alan Eşfak Ahmed; Hint mitolojisini sıklıkla işleyen İntizar Hüseyin vb. gibi...*

— Kuşkusuz ağırlıkla belirli konularda yazan bazı öykücüler var. Örneğin Penceb'in geri kalmış kırsal hayatını konu edinen çok sayıda edebiyatçı var an-cak bu alanda adından en çok söz edilenlerin başında Ahmet Nedim Kasimi, Munşa Yad ve Gulam-us Sakalen Nakvi yer alır. İçsel yolculukları ve psikolo-jik çözümlemeleri ağırlıkla konu edinenlerin başında Eşfak Ahmed, Mumtaz Mufti, Arş Siddıki, Selim Ahtar gibi öykücüler yer alır. Mitolojik, sembolik ve soyut öykü yazarlarından akla ilk gelen İntizar Hüseyin'dir. Ancak Mumtaz Şi-rin, Esed Mahmud Han, Halide Hüseyin, Saccad Enver gibi öykücüler de öykü-lerinde bu öğeleri sıklıkla kullanmışlardır. Cinsel içerikli öykü yazarları arasın-da Saadet Hasan Mantu, Dr. Selim Ahtar, Mumtaz Mufti, İsmet Çağatay, Kur-ratul Ayn Haydar, Hasan Askari gibi isimler öne çıkmaktadır.

— *Pakistan'daki yerel dil ve edebiyatların (Pencabi, Sindhi, Beluçi, Serai-ki, Peştu vs.) Pakistan Urdu öyküsüne katkısını nasıl değerlendiriyorsunuz?*

— Pencabi, Seraiki, Sindhi, Peştu, Beluçi gibi yerel ve bölgesel dillerin Ur-du diline etkisi kuşkusuz çok fazladır. Yerel dillerden binlerce sözcük Urdu di-linde kullanılmaktadır. Çağdaş öykücülerin eserlerinde değişik yerel dillerin sözvarlığından sayısız kelime ve deyim yer almaktadır. Mustansar Hüseyin Tar-rar, Munşa Yad, Ahmed Nedim Kasmi, Enver Ahmed ve pek çok başka edebi-yatçıda dilsel denemeler görülmektedir. Ancak sanatsal özellik ve teknik içerik bakımından bu dillerin yön belirleyici etkileri çok fazla belirgin değildir.

— *1947'ye kadar süren İngiliz emperyalist dönemin genel olarak Urdu yazınına ama özelde öyküye etkisi hangi yönde ve ne ölçüde olmuştur?*

— 1947 yılına kadarki edebiyatta İngiliz emperyalizmine reaksiyon ola-rak edebiyatın her türünde ürünler verildi. Başarısızlıkla sonuçlanan Bağım-sızlık Savaşı'nın (1857) ardından Sir Seyyid Ahmet Han liderliğinde başla-yan Aligarh Akımı döneminde İngilizlerle “uzlaşma” arayışı denenmiştir. Bu dönem dışında emperyalizme karşı başkaldırı; öykü, roman, şiir ve edebiya-tın her türünde görülmektedir. Raşid-ul Hayri'nin öykülerinde İngiliz emper-yalizmine reaksiyon olarak İslâmî değerler yer almaktadır. Perim Çand'ın

öykülerinde çok belirgin ve keskin bir reaksiyon görülmektedir. Hatta ilk öykü kitabı İngiliz yönetimi tarafından toplatılmıştır. İlerici Edebiyat Akımı yazarlarının tamamında bağımsızlık vurgusu, isyan dürtüsü, İngiliz yönetimindeki devletin silahlı güçlerine karşı protesto teması hâkimdir. İngiliz emperyalizmine karşı takınılan tavır sonucunda Urdu öyküsünde protest bir edebiyat birikimi oluşmuştur.

— *Ülkede gerçekleşen askeri darbelerin etkisindeki siyasi rotanın öyküye etkileri ne yönde olmuştur?*

— Pakistan’da gerçekleşen askerî darbelerin fikir ve söylem özgürlüğüne getirdiği kısıtlamaları aşmak için Urdu öyküsü değişik çıkış yolları aramıştır. Darbe yönetimlerine reaksiyon olarak protest edebiyat güçlenerek gelişti. Bu dönemlerde semboller ve imalara dayalı anlatım üslupları zenginleşti. İntizar Hüseyin, Halide Hüseyin, Mazhar-ul İslam, Enver Ahmed, Cavid Ahtar Bhatti, Raşid Amcad, Ahmed Daud, Anis Nagi gibi öykücülerin eserleri Urdu öyküsünün böyle dönemlerde yöneldiği yönü açık bir şekilde gözler önüne sermektedir.

— *Urdu öyküsünün diğer dünya dilleri ve edebiyatlarından etkilendiğini biliyoruz. Bu bağlamda Türk öykücülüğünü örnek alan Saccad Haydar Yıldırım gibi başka coğrafya ve kültürlerin etkilerini taşıyan öykücüler var mıdır?*

— Urdu öykücülüğünün ilk dönemi Seccad Haydar Yıldırım’ın çoğunlukla Türkçeden yaptığı çevirilerden oluşmaktadır. Ancak Urdu öykü yazarları daha çok Rus öykücülüğünden etkilenmişlerdir. Bu etkiler belirgin bir şekilde İlerici Edebiyat Akımı yazarlarında görülür. Batı edebiyatlarından özellikle İngiliz ve Fransız edebiyatları da Urdu edebiyatındaki öykü anlayışını açık bir şekilde etkilemiştir.❧

¹ Prof. Dr. Ahmet Bahtiyar Eşref, Pakistan ve Hindistan edebiyat çevrelerinde yazar-eleştirmen ve eğitimci olarak önemli bir yere sahiptir. Pencab Üniversitesi-Lahor’da Urdu Dili ve Edebiyatı bölümünde Yüksek Lisansı birincilikle tamamladı. Bahauddin Zekeriya Üniversitesi-Multan’da Doktorasını yaptı. Pakistan’daki çeşitli kolej ve üniversitelerde Urdu Dili ve Edebiyatı eğitimcisi olarak çalıştı. Otuz civarında eleştiri-inceleme kitap ve iki yüzü aşkın makalesiyle Urdu edebiyatına önemli katkılarda bulunmuştur.

MAZHAR-UL İSLAM¹
Türkçesi: Celal SOYDAN

DUA: AŞK VE KEDER MEVSİMİNİN ÇİÇEĞİ

Dedi: Ayrılık gecesi tenhâlığında hikâyenin ayaklarına batan dikenî çıkarırken dua ipliğiyle benlik bedenini mi dikmeye başladın?

Dedim: Duayı kalbime babam ekmîşti. Çok küçüktüm henüz; evimizin bahçesi, avlusu hatta bir saksısı olmadığı zamanlardı. Evimizdeki bir çocuk kömür veya başka bir şeyle duvarlara çiçek yaptığında duvar kirleniyor diye herkes onu azarlamaya başladılar. O günlerde, sadece resim defterinde çiçek yetiştirdik. Bir gün her zaman olduğu gibi yoksulluğumuzu örtünüp kız erkek bütün kardeşler, derin bir uykudayken sabahın erken vaktinde babamın keskin sesiyle benliğimin kapıları açılıverdi. Karanlık odada babamın mırıldanarak Allah'ın huzurunda dua etme sesi uykumda bir çiçek gibi açılmıştı. Resim defterinde yetiştirdiğim çiçekler birden canlanıvermişti. Babam, göz yaşı incilerini dua sözcükleriyle birbirine ekledikçe her yere duanın kokusu yayılırdı. Derken bu alışkanlık hâline geldi; her gün, sabah karanlığında babamın dua çiçekleri uyku defterimde büyümeye başladı. Bütün ev, o güzel kokuyla dolardı. Her gün yeni bir sayfa çevirdim hatta uyku defterim çiçeklerle dolup taşıdı. Sonra babamın ölümüyle çiçekler solunca tohumları ruhumu serpildi ve bir keder mevsiminde aniden filizleniverdi.

Dedi: Neyse ki geceleyin benliğinin kapılarını kapatıp uyumuyormuşsun. Bazı insanların bir ânı olur, aslında o günlerde kalbinin kapıları açık olmasaydı dua tohumları yüreğine serpilmezdi. Çocuklukta benlik tarlasının top-rağı çok verimli olur.

Dedim: Sonra geri kalan ufak tefek eksikliği de annem giderdi. Yüksek sesle Kuran okuması, yüreğine gömülüp dualar etmesi, yana yakıla ağlaması, Allah'ın huzurunda uzun süre ellerini açması. Annemin o keder mevsimlerindeki hıçkırıkları gözpınarlarımın tarhlarına gözyaşları ekti ve benlik tarlamı dua ürünü için hazır hâle getirdi. Babamın benliğime ektiği dua tohumlarına annem, dualarıyla öyle bir su verdi ki tohumlar kök saldı.

Dedi: Senin gözlerinde bir korkuluk görüyorum. Çiftçiler bu tahta adamı tarlalarının kıyısına diker; orman hayvanları ve kuşlar, ondan korkup tarlaya yaklaşmasın ve ekine zarar vermesinler diye. Sen dua ekinini korumak için gözlerine korkuluk yerleştirmişsin, o beni de korkutuyor. Belki pek çok kişi bu korkuluk yüzünden sana uzak duruyordur ama her ekinin olgunlaşması için uygun bir mevsime de ihtiyaç var.

Dedim: Mevsim aslında çok uygundu. Yoksul hanelerin mevsimi dua ekini için her zaman uygundur. Oralarda tencere bile dua ateşiyle kaynar. Keder günlerinin gölgeleri uzadıkça yoksul haneler, dua yardımıyla kendilerini arayıp bulur. Yoksul hanelerde duadan başka ne olur ki zaten! Varsıl hanelerin çocukları bir şey istediklerinde ebeveynler satın alıp çocuklarına verirler ama yoksul hane çocuklarının her isteğine annenin cevabı “Dua edeyim!” olur. Bizim evde de duadan başka bir şey yoktu. Yani dua ürünü için bundan daha güzel mevsim mi olur! Her meselede ağlayıvermek, kederden haz almak; bunları annemden aldım. Anneminki gibi benim de benlik tarlamın toprağı yüzeyde sert ve taşlı çakıllı; derinlerde son derece yumuşak ve keder yetiştirmek için verimlidir. Dua için bundan daha verimli toprak ve daha uygun mevsim başka ne olabilir ki? Yani bu dua ürünü gözyaşı yağmuru ve keder güneşinde yetişti.

Dedi: Ama yoğunlaşmak da gerekir.

Dedim: Yoğunlaşmayı, kerpiç evinin sahanlığında oturup büyük bir dikkatle sıkıntı söküklüklerini dikip duran kızdan almıştım. Kendini öylesine kapatarak dikiyordu ki sanırsın iplik kendiliğinden kumaşın içinde boy atıyor.

Dedi: Dua da iplik gibidir; Allah ile kul arasındaki ilişki onunla dikilir.

Dedim: Duanın da birçok rengi vardır, iplikler gibi. Sadece istek dileme rengine boyanmış ipliklerle yapılan ihtiyaç duasının rengi farklı olur. Ama Allah aşkına boyanmış iplik ile ihtiyaç dualarının kokular bambaşkadır. Duanın gölgesinde oturup her an Allah’tan bir şey dilemek şart değil; o gölgeliğe yayılan güzelim yolculuğun ayak seslerini de dinlemek gerekir. Zaman örtüsünün düğümündeki güzelliğin hazzını da almak gerekir. Duanın anlamı sadece dilemek değildir.

Dedi: Allah aşkı öz suyunun dua avucuyla içilebileceğini nasıl fark ettin?

Dedim: Benliğimde dua ekinleri yetişmiş ama henüz tahıllaşmamıştı ki birisi onlara Rabia Basri Hazretlerinin dua yağmurunu serpti. Rabia Basri Hazretlerinin duasının o bölümünü biliyordur. Hep şöyle dua ederdi: “Ey Allah’ım, cehennem korkusuyla ibadet edersem beni cehennemine koy; cennet tamahıyla ibadet edersem beni cennetine koyma ama eğer senin rızan için ibadet edersem benden uzak durma.”

Dedi: Sen de hiç böyle dua ettin mi?

Dedim: Bu çok zor bir iştir. Böyle duaları ancak Allah sırrına eren insanlar yapabilir. Böyle dualar etmeden önce ruhu talep, hakikat ve marifet ateşinde pişirmek gerekir. Yoğunlaşmak gerekir. Riyazet tarlasını dere kıyısına kurmak gerekir. Nefsi öldürmek gerekir. Kendi ruhunun yolunu kesip karşısına dikilmek gerekir. Ruhunun gölgesinde dikilip kendine nöbetçilik yapmak gerekir. Kendini tanımak gerekir.

Dedi: Allah sırrına ermeye çalıştın mı?

Dedim: Bu nasıl laf böyle! Herkes Allah sırrına eremez; kendimi ruhumun aynasında seyretmeye elbette çalıştım ama o ayna benim aynamdı, Ebu Yezid

Bistami'nin aynası değildi ki. Ondaki ayna bende de olsaydı ben de Allah sırtına ererdim, Allah'a kadar ulaşırdım. Ebu Yezid Bistami ruhunu kalıba dökerek o aynayı yapmıştı. Derdi ki "On iki yıl boyunca ruhum için demircilik yaptım, ruhumu disiplin ocağına koyup büyük bir çaba ve güçlkle dövülmeye hazır demir kıvamına getirdim. Sonra onu serzeniş ve lanet melâmet örsüne koyup bizzat kendim melâmet çekiçleriyle dövdüm; ruhum ayna şekline dönüştü.² Beş yıl boyunca kendim kendime ayna oldum. Sonra Allah'a hizmet ve itaat ile o aynayı parlattım. Sonra bir yıl kadar yansımama baktım dikkatle. Küfür, nefis tutkusu, gurur ve kibir kuşağının belimde sarılı olduğunu gördüm. Belime dolanan küfür serabı kuşağı parçalanana kadar beş yıl daha riyazet ettim.

Dedi: Sen de ruhunun demircisi olmak istiyor musun? Soğuk demir ile kor demir arasında büyük fark vardır. Soğuk demire vurulan çekicinin sesi çok uzaklardan duyulur ama ocakta kor hâline gelmiş demir, çekicinin darbelerini ve sesini içine çeker.

Dedim: Ruhumun demircisi olmaya çalıştım. Çocukluğumda Kuran okumaya gittiğim hafız da demirciydi; ayrıca cami imamıydı. Akşamları hafız efendi hiç aksatmadan hücresinin karşısına oturup demircilik yapardı; küçük ve büyükbaş hayvanların boyunlarına çingirak yapardı. Demiri örsün üzerine koyup çekiçle öyle bir döverdi ki demir, yavaş yavaş istenen şekle dönüşürdü. Hafız efendi çingirak yapma bahanesiyle aslında kendi ruhunu çekiçlediğinin belki farkındaydı. Ben o zamanlar yarım demirci olmuştum zaten ama ne zaman elime çekiç alıp demire vurmaya yeltensem hafız efendi, bu iş zor, öğrenmek için zaman gerekir, derdi. O günlerde ben, zaman zaman değişik evlerden hafız efendi için yemek getirirdim, bu da ruhumu melâmet ocağına sokmaktan geri değildi, insanlar tuhaf bakışlarla bana bakarlardı sanki sen düşüksün, basitsin, dilencisin derlerdi.

Dedi: Ne iyi tesadüf ki hocan demirciymiş yoksa Ebu Yezid Bistami'nin kendi ruhunun demircisi olmasını asla anlayamazdın. Uzaktan demirci dükkanını görmekle demircilik işinin ne olduğu anlaşılamaz. Hafız efendi için yemek dilenip getirirken de senin ruhuna çekiç darbeleri inmiş olmalı.

Dedim: Bunlara katlanmaktan haz duyardım. Gözlerim yaş dolu eve vardığımda ev halkının azarlarına maruz kalırdım; avare dolaşıyorsun, okumaya hiç hevesin yok! Kendimi odaya kapatırdım. Bazen karşı evin penceresinde iki güzel göz, yıldız gibi parlardı; yolumu bulmam için birisi ruhumun duvarına iki meşale iştirmiş gibi. İçimde bir şeyleri kaybetme ve sonra onları arama hissi çoğalırdı.

Dedi: Bana da olur bazen ama ne kaybettiğimi anlayamam.

Dedim: Ben anlamıştım, aslında kendim kaybolmuştum. Yavaş yavaş kendimi kaybediyordum. Tam da o günlerde babam beni Data Ganc Bahş Hazretlerinin mezarına götürmüştü; ben o gün kaybolmuştum.

Dedi: Ee, peki sonra kendini aradın mı?

Dedim: Ben her yazımda kendimi bulmaya çalışıyorum. Bazen sokağı süpüren çöpçüde kendimi bulmaya çalışırım. Bir defasında kendimi ermiş bir sofinin mezarı çevresinde yemlenen güvercinler arasında aradım. Çölde büyükbaş hayvanların boyunlarında asılı cingıraklarda kendimi aradığım oldu, her hıçkırıkta kendimi dinlemeye çalışırım. Boş bir kişilikte kendime seslenirim; siyah ve beyaz renkte kendimi ararım; kendi kendimi her mezarın kitabesinde okumaya çalışırım; güzellik haritasındaki aşk köyünde kendimi ararım; sınırsız bir yalnızlıkta kendimi parmaklarımla hesaplarım. Ruhumun kapısını çalıp adımı sorarım; süt bebeğinin ağzından gelen kokuda kendimi koklarım. Köpeğin havlayarak tekrar sürüye soktuğu sürüsünden ayrılmış koyunda kendimi ararım. Ben kendimi mart, nisan tarihlerinde ararım; aralık-ocak karında ararım. Ama bulduğum şey çekip gider, ben kırılıp dağılım.

Dedi: Kendini adımlardan ayrı düşmüş yolculuklarda ara, kendini birleştir, parçalarını birbirine ekle.

Dedim: Ben, bir kızın bütün boncukları dağılmış kolyesi gibi paramparça olmuş hâldeyim; evin her yerinde onları arayıp dururum ama boncuklar kayıp. Bir çocuğun alçı oyuncağının raftan düşüp paramparça olduğunu görmüşsündür. Ben de kendi ellerimden düşüp parçalandım, parçalarımı birleştirmem otuz beş yılımı aldı ama hâlâ kendimi birleştirebilmiş değilim, bir parçam kirli günlerin merdivenlerine düştü. Bir parçam güzel renkli gözler kadehindeki zehrin içinde duruyor bir parçam, küçük bir hatanın kenarına düştü. Başka bir parçam sessizliğin ortasına düştü. Bir parçam tutulmamış sözde durmakta. Ben gürültünün içine düştüm. Bir rakamım, doğru sorusunun yanında. Bir parçam gençliğimde tandıra düştü tıpkı iyi yoğrulmamış hamurun tandırın duvarına yapışmayıp yarısının tandırın içine düşmesi gibi. Varis Şah'ın oturup Hîr'i³ yazdığı hücreğini görmeye gittiğimde o küçücük karanlık odada da bir parçam, Baba Ferid Ganc Şakar'ın mezarı ihatasında da bir parçam... Data Ganc Bahş'ın mezarına da bir parçam düştü, sen söyle parçalarımı nerelerde arayayım ben.

Dedi: Sen kendini arayıp bulamıyorsan Allah'a nasıl ereceksin.

Dedim: Bir defasında birisi Ebu Yezid Bistami Hazretlerinin eşiğine varmış ve seslenmiş. Ebu Yezid Bistami Hazretleri sormuş: "Kimi arıyorsun?"

"Ebu Yezid'i" demiş.

Bistami Hazretleri cevap vermiş: "Ben de otuz yıldır onu arıyorum, henüz bulmuş değilim."

Dedi: Kendini kaybederek de Allah bulanabilir ancak herkes kendini kaybederek Allah'a eremez.

Dedim: Zulneyn Misri Hazretlerine ölüm döşeğinde son arzusu sorulduğunda "Arzum ölmektir, bir dakikalığına bile olsa ölmek, ta ki Allah'ı tanımış olayım."

Dedi: Allah şöyle buyurur, "İnsanı Biz yarattık. Onun için nefsinin kendisine neler fısıldadığını da pekiyi biliriz. Çünkü biz ona, şah damarından daha yakınız."

Dedim: Şah damarına kadar ulaşmak için de çok riyazet gerekir. Fenafillâh'a kadar nice merhaleler var, marifet için çok menziller kat etmek gerekir; türlü korkular, birçok yasaklar ve muhabbet yollarından ilerleyerek geçmek gerek. Hafız efendi beni Allah ile korkutmak yerine içimde Allah sevgisini derinleştirdi. Dua aracılığıyla Allah ile konuşma yolunu öğretti. Ben, Allah'tan bizim için yasakladığı şeyleri bile diliyorum. Ben, ufak tefek şeyler için bile Allah ile konuşuyorum. Payıma düşen yalnızlığı, aşkı ve üzüntüyü de Allah'tan istiyorum. Zaman zaman din ve toplum konusunda da büyük ihtilaflar olur ama ben, o meseleleri de Allah'ın huzuruna getiririm. Gönlümün iyi veya kötü her türlü isteğini Allah'ın huzurunda arz ederim. Böyle anlarda gözlerimden yaşlar boşalır.

Dedi: Şaşkın haldeyim, sen ağlar mıymışsın?

Dedim: Ben kadınlar gibi ağlayıveririm. Ufak tefek şeyler beni ağlatır. Film seyrederken acıklı bir sahne geldiğinde hıçkırarak ağlarım. Gar veya havaalanında vedalaşırken insanlar birbiriyle kucaklaştıklarında gözlerime yaşlar dolar. Ağlamayı çok severim. Yalnızlık, üzüntü ve ağlamak benim mesirelerimdir; ağlamakla ruh yıkanır, kişilikten geçilir, ruhumu gözyaşıyla kirlelerinden arındırırım. Kişiliğimdeki bu yağmur mevsimini çok severim.

Dedi: O mevsimde hiçbir güzel kız yoluna çıkmadı mı?

Dedim: Çocukluğumda bazen Allah Data Sarter'ın yakınında saf tutup namaz kılardım o, çok büyük bir âbid, inanç sahibi ve perhizkâr bir uluydu. Dua etme vakti geldiğinde sakalı gözyaşlarıyla sırlıslık olurdur. Onun gözyaşlarıyla sanki benim benliğim yıkanıyor gibi hissederdim, tıpkı annemin sabunla ovalayarak beni yıkaması gibi. Allah Data hıçkırarak ağlayıp gözyaşı döktüğünde sanki birisi beni çamaşır yunağına götürmüş taşın üzerine vura çarpa kirlerimden arındırıyor gibi gelirdi bana. Bükerek suyum sızdırırdı sanki. Sanırdım ki ben, Allah Data Sarter'ın elindeki üzerinde Allah'ın adresi yazılı olan bir nottum ama Allah Data Sarter, Allah'a kadar ulaşmam için beni hangi kareye koyup nereden başlatacağını bilemiyordu.

Dedi: Benliğinde kir kalmış mıdır acaba?

Dedim: Süpürmesine ben çok süpürdüm. Evini cam gibi parlatan o kız, her gün elbeziyle toz almaya ve evinin sahanlığını süpürmeye başladığında bana benliğimi süpürüyormuş gibi gelirdi. O süpüre süpüre benliğimi parlatmıştı. Evlenip gittiğinde benliğimde kir katmanları oluştu. Sonra kendim süpürmek zorunda kaldığımda caminin avlusunu süpürdüm ve benliğimdeki kiri temizlerdim ama ben, onun gibi süpüremezdim, defalarca hata yapardım. Dert ocağında ruhumun demir gibi korlaşmasından çok önce acıdan kıvranırdım; tıpkı altın işleyenlerin işledikleri figürde her defasında bir "eksik" kalması gibi bende de her defasında bir "eksik" kalır. Dürüstlük ellerimden kayıp bir yerlere düşüverir. O günlerde ruhuma bir çekiç darbesi daha geldi; tifoya yakalandım, birkaç ay boyunca ateşle kıvrandım. Ateş hoşuma gitti, haz duydum, bütün bedenim ocağa döntüştü; ruhum, demir gibi korlaştı.

Dedi: Ateşlenmek hoşuna mı gidiyor?

Dedim: Ateşten çok hoşlanırım. Disiplin ocağını ateşlemek için yıllar gerekiyor, ateşlenmekle iş biraz daha kolaylaşıyor. Bedenin kendisi ocak hâlini alıyor, gerisi ruhu onun içine atmaktan ibaret, Allah sırrına erme yolu kolaylaşıyor. Yakınlaşma hissi artıyor.

Dedi: Ateş, çok fazla olunca insan ölebilir de.

Dedim: Ölüm kötü bir şey değil ki. Rabia Basri Hazretlerinin ölüm anı yaklaştığı ve insanlar onu ölüm döşeğinde odasında bırakıp dışarı çıktıklarında bir ses duyular, “Ey ruh, mutlulukla Rabbine dön!”

Dedi: Hikâyelerinde de ölümden çok bahsediyorsun.

Dedim: Ölüm, aslında yeni bir yaşamdır. Bir defasında “Yaşam Duası” yazmıştım. Dinle.

Ey Allah’ım

Benim adım yaşamdır

Ölümden birkaç adım ötede

Gözler kolonisinde yaşıyorum

Elbiselerimin rengi hazdır

Ama ayaklarımda olaylar ayakkabısı

Günbegün daralmakta

Dün gece bir kız

Beni kendinden çözüp

Ölüm şehrine giden yol üstüne

Fırlatıp attı

Çok uzun bir süre

Soğuk havayı, yaşlı ve yalnız yolu

Üzerime örtüp oturdum

Faytoncu

Atına vuruyor yanılışıyla

Üstüme kamçılar yağdırdı

Bedenimde

Mor kanatlar büyüti verdi

Ancak avcının tüfeği

Bana belli ettirmeden

Kanatlarımın uçuşunu çaldı

Ben karanlığı yırtarak

Güne doğru koştum

Ama kulübeye adım atar atmaz

Midem kazınmaya başladı

Köşede oturan çocuğun

Başucuna ilişip

Hüngür hüngür ağlamaya başladım

Gözyaşlarım deniz gibi boşaldı

Ve denizde yalnız bir kayık gibi
 Çalkalanmaya başladım
 Zaman hızlı hızlı kürek çekti
 Beni tekrar kıyıya getirdi
 Ben, kendi kendime
 Mezarlığa kadar omuz verdim
 Ve akşam olup eve döndüğümde
 Beni gören açlık gülümsedi
 Ben cimri kadın gibi
 Yüzümü döndüm
 Beni kim çağırırdı
 Hastanede sesler
 Park etmeye izin yok
 Bana herhangi bir adrese mektup yazılabilir
 Ama onu gözlerle postalamak gerekir
 Bütün zamanımı tek kişiyle geçiremem.

Dedi: Bu yaşam duası aslında ölümün başka bir yüzü. Ama sen çocukluğunda bir ölüm düşüncesi beslemiştin, neydi o?

Dedim: Babam, Ey Allah'ım beni kabir azabından koru, diye dua etmeye başladığında babamın ölüm hazırlığı yaptığını sanırdım. O, bütün dikkatini ölüme vermişti. O zaman, insanların kendi rızası, isteği ve dileğiyle ölüme gittiğini düşünürdüm. O zamanlar, henüz hac nedir bilmiyordum. Herkes hacca giden insanların Allah'ın evine gittiğini söylerdi. Ben hac için gidenin kendi isteğiyle ölmeye gittiğini ve bu yüzden herkesin onu uğurladığını sanırdım. Daha sonra başka bir olay bu izlenimi daha da derinleştirdi. Bir arkadaşımın büyük amcası ki oldukça yaşlı ve çok da zayıftı, hacca gitmek üzere yola çıktığında herkesin onun boynuna çiçek halkaları taktığını ve ağladığını gördüm, beyaz renk bir ehram da çantasına konmuştu. Bir süre sonra cenazesi geldiğinde (hac yapıp geri dönerken yolda öldüğünü sonradan öğrendim) insanlar tekrar üzerine çiçekler serdiler ve aynı şekilde ağladılar. Uzun bir süre onun kendi rızasıyla ölmeye gittiğini sanmıştım.

Dedi: Tam da çocukluğunda ölüm hakkında böyle hoş bir izlenimin olmuş.

Dedim: Şimdi bile gönlümün bir köşesinde ölüm sevgisi mevcut. Yaşam gibi ölüm de güzel, sadece ölüm mevsiminin iyi olması gerek. Ölmek için yaz mevsimini severim. Naaş koku salar. Ben ölümüne ilişkin bir de hikâye yazmıştım.

Dedi: O hikâyeyi okumuştum. Adı "Unutturmak İçin Bir Hikâye" idi. Onu okuyunca korkmuştum.

Dedim: Bazıları ölümü son ve sadık dost olarak görürler. Türk geleneğinde ölüm kara bir devedir ve mutlaka her insanın kapısına bir kez gelip çöker. Bu geleneğe göre ölümü kara devenin bineği olarak da düşünebiliriz. Daha geçenlerde arkadaşım Doktor Şakıl, Londra'dan bir mektupla annesinin ölüm

haberini verdi, son demlerinde annesinin ona ölümün nasıl karşılanması gerektiğini öğrettiğini yazıyor.

Bazı insanlar asıl yaşamın ölümden sonra başladığını düşünür. Bir yere kadar bu doğrudur da. İnsan Rabbini tanıyınca zor, kolaylaşır. Kişinin içinde cesaret ve güven oluşur. Sonra ölüm kalım meselesi ortadan kalkar. Her iki yolculuk da aynı olur. Usul-erkân merhaleleri kolaylaşır. İnsan aşkın zirvesine erer.

Dedi: Sen de bir yerlere erebildin mi?

Dedim: Bir şey elde etmek için bir şey yapmakla bir şey olmaz. Aşk merkez noktadır. Tutku ve dua o noktanın merhaleleridir ve kendi kendini aramaksızın hiçbir şey ele geçmez. Ben şimdilik Allah'a eren o sofî uluların gölgelerinde kendimi arıyorum. O uluların yansımalarını birleştirip kendime libas dikiyorum.

Dedi: Bu ne demek?

Dedim: Dervişin biri İbrahim Davut Varkî Hazretlerinin gömleğinden bir parçayı abasına yama yapmıştı. Bir gün ormana gittiğinde yırtıcı bir hayvan ona doğru saldırıya geçmiş. Ama o yırtıcı, dervişe yaklaştığında dervişin ayakları dibinde başını eğmiş ve sessizce dönüp geri gitmiş.

Dedi: Bu libası giyince yırtıcılardan korunacağına inanıyor musun?

Dedim: Nefisten daha büyük yırtıcı ne olabilir ki? Bu libas, hakikat libasıdır, aşk libasıdır; bu libası giyinin ruhu serzeniş örsüne koyunca melâmet çekiciyle dövmek kolaylaşır. Şehir halkının sövgülerine, aşağılamalarına katlanmak daha kolay hâle gelir.

Dedi: Dua mevsiminin geldiği nasıl anlaşılır? Sözlerin yüreğimi dertle doldurdu.

Dedim: Yüreğin gerçekten dertle doluyorsa şimdi ona biraz da aşk ve yalnızlık ekle.

Dedi: Sonra?

Dedim: Sonra sert merhaleler rüzgârı eser, dert ocağının alevleri yükselir, tomurcuk kokusu dalga dalga yayılır ve aşk sarhoşluğu başlar, işte o zaman bil ki dua mevsimin gelmiştir.❧

¹ 4 Ağustos 1949 Haneval (Pakistan) doğumlu yeni kuşak öykü ve oyun yazarlarından. Orta öğrenim yıllarında şiirle yazın hayatına başlayan Mazhar-ul İslam, daha sonra düz yazıya yöneldi. Urdu Edebiyatı alanında yüksek öğrenim gördükten sonra Eğitim Bakanlığı, Devlet Televizyonu ve Radyosu'nda çalıştı. Üslup, teknik, dil ve seçtiği konuları bakımından farklı bir öykücü olarak Urdu edebiyatına taze bir soluk getiren yazarlardandır. Öykülerinde sembollere dayalı anlatımı öne çıkarır. Ülkesinde bir türlü son bulmayan demokrasi dışı yönetimlerin özellikle edebiyatçı ve aydın kesime yönelik baskıları, yazarı sembollere yönelten önemli bir etken olarak görünmektedir. Konu ettiği karakterler genellikle toplumun çalışan, üreten kesiminden olan sıradan insanlardır. Öykülerinin içeriği, toplumun büyük kesiminin gerçeğini yansıtan fotoğraflardan oluşur. Toplumsal yaşam içinde çeşitli sosyal ve ekonomik faktörler sonucu ortaya çıkan çıkar-kışık çatışmasını çoğu zaman öykülerine konu eder. *Atlar Şehrinde Yalnız Adam*, *Sözcükler Yağmurunda Islanan Kız*, *Oyuncağın Gözüyle Şehri Seyret*, *Mektupta Postalanın Öğlen Vakti* gibi öykü kitapları yeni kuşak öykücülüğünün öncü eserleri oldular.

² Eskiden metal aynalar varmış.

³ Hîr Ranca: Syed Waris Shah (1722-1798)'ın ünlü manzum trajik aşk destanı.

MAZHAR-UL İSLAM
Türkçesi: Celal SOYDAN

MAKET ŞEHRİNİN HİKÂYESİ

Kâğıttan yapılan bir maket şehrin hikâyesidir bu.

Sanat ve elişî öğretmeni idi ve sınıfta çocuklara elişî dersi verirken mavi ve beyaz kâğıtlardan bir şehir kurmuştu.

Bir çocuk ayağa kalkarak sordu: “Öğretmenim, bu şehirde benim evim nerede?”

Öğretmen sarı saçlarını arkaya savurdu ve biraz eğilip kâğıt şehirde evlerin bulunduğu bölgede parmağını dolaştırarak, “Burada, işte bu evler arasında. Aslında sen herhangi bir evde de yaşayabilirsin. Çünkü bu şehirdeki bütün evler güzel ve konforludur; aydınlık ve havadar” dedi.

Çocuğun yüzü asıldı. Öğretmen sebebini sordu. Çocuk “Öğretmenim, bizim kocaman bir villamız var ama kâğıttan yaptığınız bu şehirde siz, bana küçük bir ev veriyorsunuz” dedi.

“Değil, bu ev küçük değil, bütün ihtiyaçları karşılayacak bir ev.”

Çocuk tatmin olmamıştı; şehre doğru bakarak, “Öğretmenim bu şehirde bizim çalışanlarımız ve hizmetçilerimizin evi nerede olacak peki?” diye sordu.

Öğretmen, kahverengi gözlerini sevgiyle doldurup ufaklığa baktı. “Bu şehirde temizlikçiler ve hizmetçiler için ev olmayacak ve bu şehrin her kavşağına üzerinde, bu şehirdeki herkes eşittir yazan levhalar asılacak. Bu şehirde temizlikçi olmayacak. Bu yüzden herkes kirlettiği yeri kendisi temizleyecek. Lütfen şehrin temizliğine dikkat ediniz.”

Sonra öğretmen, kâğıt levhalar hazırlamaya başladı. Çocuklar becerikli bir şekilde çalışan ellerine dikkatle bakmaya başladılar. Kısa bir süre sonra şehrin işlek kavşaklarına levhalar asılmıştı.

Sonra başka bir çocuk ayağa kalktı. “Öğretmenim bu şehirde polis olmasın. Babamı çok dövmüştiler.”

“Tamam, bence de bu şehirde polis olmasın.”

O arada başka bir çocuk sırasından kalktı ve oldukça yüksek bir sesle, “Öğretmenim bu şehirde polis olsun, benim babam polis. O olmazsa ben bu yeni şehirde yaşayamam” dedi.

Öğretmen her iki çocuğa da oturmalarını işaret etti ve derin bir düşünceye daldı. Çünkü onun babası da polis teşkilatındaydı. Ama şimdi bu dünyada değildi. O da bir zamanlar babasından ayrı nasıl yaşayacağını düşünürdü. Ama babasından ayrı yaşıyordu işte. Onun babası bambaşka biriydi. Teşki-

latta amir düzeyindeydi ama pek çoklarına göre felsefe veya tarih profesörü olması gerekirdi. Fakat o anda yeni şehirde polisin olmamasını isteyen o öğrencinin sözünden daha çok etkilenmişti.

Öğretmen derin düşüncelere dalmışken başka bir çocuk ayağa kalktı. “Öğretmenim, yaptığınız yeni şehirde tren istasyonu yok” dedi.

“Ooo! Unutmuşum. Tren istasyonu mutlaka gerekli.” Hemen kâğıtları eline aldı ve bir tren istasyonu binası yapmaya koyuldu. Binayı bitirip tren yapmaya koyulduğunda bir çocuk oturduğu sırasından “Öğretmenim, yaptığınız şehirde havaalanı yok” dedi.

“Evet, o da çok gerekli. Annen şehir dışına mı çıktı?”

“Evet öğretmenim, o başka bir şehirde. Ben, burada babamla yaşıyorum. Babam, her gün annemin akşam uçağıyla geleceğini söylüyor. Ama ne zaman gelecek bilmiyorum. Bu kâğıt şehre havaalanı muhakkak yapınız, yoksa annem nasıl gelir?”

“Tamam, hemen yapıyorum.”

O sırada başka bir çocuk elini kaldırarak “Öğretmenim ben de bir şey söylemek istiyorum” dedi.

“Söyle” dedi öğretmen.

“Öğretmenin yaptığınız bu şehirde hapisane ve karakollar olmasın. Amcamı bugünlerde yine hapishaneye koydular. Her mitingde konuşma yapıyor ama bilmiyorum ne söylüyor da polis her defasında onu tutup hapishaneye atıyor.”

Öğretmenin derin, kahverengi gözlerine bir hüznün çöktü. Çocuğun ağlamaklı yüzüne baktı “Ben de aynı fikirdeyim; bu şehirde hapisane ve mahkemeler olmayacak.” dedi. Ama sonra kendi kendine düşünmeye başladı, eğer karakollar ve mahkemeler olmazsa adalet nasıl sağlanacak? Kendi sorusuna kendisi cevap verdi: Adaletsizlik olmazsa adalet aramaya gerek kalmaz ki. Sonra birden şehrin hırsızları, soyguncuları, yankesicileri, katilleri ve diğer hak tanımazları için hangi merci ceza kesecek diye düşündü. Huzursuz oldu.

Sınıfın diğer öğrencileri hep bir ağızdan “Öğretmenin neden sustunuz?” diye sordu.

İrkildi. “Dinleyin çocuklar.” Sesinde azar vardı. “Bu şehirde hırsız, yankesici, soyguncu olmayacak. Kimse kimsenin hakkını çalmayacak. Ayrıca dikkatle dinleyin kimse yalan söylemeyecek. Hepiniz söz verin, yaptığımız bu yeni şehirde hiçbiriniz yalan söylemeyeceksiniz.”

Sınıftaki bütün öğrenciler yüksek sesle yalan söylemeyeceğine söz verdi. Bütün çocuklar yerlerine oturduklarında ufak tefek kahverengi gözlü sevimli bir kız yerinde ayakta kaldı.

Öğretmen ona doğru baktı ve “Prenses, sen neden ayaktasın?” diye sordu.

“Öğretmenim, dedem bana bir hikâye anlatmıştı. Hikâyede beyaz atlı bir prens atına binip geliyordu. Bu şehre de atına binip gelen biri olacak mı?”

Öğretmen gülümsedi. Bir anda aklına birçok şey geldi ama verecek bir cevap gelmedi. Sadece şu kadar söyleyebildi: “Bu şehirde hayal kurmak yasak olmayacak.”

Çocuk, “Öğretmenim bu şehir için kelebekler yapmadınız. Burada kelebek olmayacak mı?” diye sordu.

“Neden olmayacakmış, elbette olacak.” Öğretmen eline kâğıt aldı ve keşip kelebekler yapmaya koyuldu. Sonra çocukların isteği üzerine şehir için güzel kanatlı kuşlar yaptı. Serçeleri biçimlendirirken bir kız çocuğu ayağa kalkıp “Öğretmenin, bu şehir için hamurdan serçeler yapmalısınız.” dedi. Öğretmen, birden çocukluğunu anımsadı. Babaannesi hamur yoğururken onun için serçeler yapardı. Bir defasında bir serçenin üzerine boyayla onun adını yazmıştı. Ancak hamurdan yapılan serçelerin uçmadığını o zaman anlamıştı. Birden o ufacık kız çocuğuna döndü ve “Hamurdan yapılan serçeler uçmakta zorlanırlar.” dedi.

Kız çocuğu “Peki öğretmenim.” dedi ve yerine oturdu.

Fakat hemen başka bir öğrenci ayağa kalktı. “Öğretmenin bu şehir için karga yapmayacak mısınız?” diye sordu.

“Eyvah! Bunun unutmuşum ben.”

Başka bir öğrenci “Öğretmenim karga yapmayınız.” dedi yüksek bir sesle. “Kargalar, çocukların elindeki ekmeği kapıp uçuyorlar.”

“Tamam, karga olmasın bu şehirde.”

O ana kadar sessizce oturan ve maket şehirle hiç ilgilenmeyen başka bir çocuk ayağa kalktı ve gür bir sesle “Öğretmenim, ben yaptığınız bu şehirde yaşarım ama o şehirde fare ve kertenkeleler olmamalı.” dedi.

“Olursa ne var bunda? Fare ve kertenkeleden korkuyor musun yoksa?”

“Hayır öğretmenim. Ama fareler, çay fincanlarını kirletiyor, yiyeceklere ağızlarını sürüyorlar. Dolapların arkalarına kemik, ekmek parçaları, şişe kapakları ve daha başka birçok kirli şey biriktiriyorlar.”

Öğretmenin kahverengi gözleri sevgiyle doldu. O duygusal çocuğu yatıştırmaya çalıştı. “Peki, kertenkelelerin neyi var? Onlar, beni görünce korkup kaçarlara zaten.” dedi.

“Ama öğretmenim, siz, beni yalnız bırakıp kendi evinize gideceksiniz.”

“Hayır, ben de bu şehirde sizinle birlikte yaşayacağım.” Eline bir kâğıt aldı ve katlayıp ona bir şekil vermeye koyuldu. O arada başka bir çocuk ayağa kalktı. “Öğretmenim, bu şehirde bomba patlamaları olacak mı?” diye sordu.

“Hayır bebeğim... bu şehirde bomba patlamayacak.”

O sırada okulun paydos zili çaldı. Çocuklar aceleyle çantalarını hazırlamaya koyuldular. Sıraların üstündeki kitap ve defterleri çantalarına tıktırdılar ve sınıftan çıktılar.

Sınıfta masanın üzerinde bir şehir durmaktaydı ve yanında bir tek öğretmen kalmıştı. Şehre doğru bakarken onda eksik kalan şeyleri evde tamamlamayı düşündü. O maket şehri büyük bir dikkatle yerinden kaldırdı ve evine götürdü.

Evine vardığında neşesi yerine geldi. Onu bekleyen biri vardı. Hâlbuki sürprizlerden hoşlanmadığını defalarca söylemişti. Yine de haber vermeden

böyle çıkagelirdi. Hemen ona doğru yaklaştı ve elinde tuttuğu şehre doğru başını eğerek “Bak, sınıfta yeni bir şehir yaptık; kâğıtları birleştirerek” dedi.

Adam gülümsedi. “Yaptığınız bu şehirde bana da yer olacak mı?”

“Elbette olacak, ben bu şehirde yaşayacaksam senin de burada yaşaman gerekecek.” Haliya oturdu ve elindeki kâğıt şehri de halının üzerine koydu.

Adam da koltuktan kalkıp onun yanına gelip oturdu. Şehrin çevresinde yan yana oturduklarında öğretmen “Sen her şeyde bir trajedi arıyorsun. Söylediğime kulak ver; bu yeni şehirde trajedi olmayacak. Sevenler asla ayrılmayacak.” dedi.

Adam, sessiz bir şekilde onun güzel gözlerinde yeni şehrin yansımaları seyretilip durdu. Öğretmen durmaksızın konuşuyordu. O gün, sınıfta yeni şehirle ilgili konuşmaları detaylıca dinledikten sonra adam “Gerçekten bütün çocuklar sanki benim isteklerimi dile getirmişler.” dedi. Sonra güldü ve şehre doğru bakarak “Ama bu şehirde bir eksik var.” dedi.

“Nedir?”

“Şehrin kenarında meyve ağaçları da olmalı. Sen vişne ve çilek seversin. Bunları ben yapacağım.” Vişne ağaçları yapmaya başladı.

“Sen elma ve nar suyunu seversin. Ben de birkaç elma ve nar ağacı yapayım.”

Kısa bir süre sonra kâğıt şehrin çevresinde vişne, nar ve elma ağaçları dizisi oluştu.

Adam sevgi dolu gözlerle öğretmene baktı. “İzin verirsen bir elma koparıp yiyeyim” dedi.

“Ama sen de çok yiyorsun” dedi gülerek.

Birlikte gülüşmeye başladılar. Gülerken öğretmenin gözlerine yaşlar yürüdü. Birden ciddileşti.

“Biliyor musun, bu şehirde üzgün bir kız var, her an pencerenin yanında; gözleri bekleyişle dolu.”

“Sen biliyor musun, bu şehirde üzgün bir adam var. Onun da gözleri bekleyişle dolu.”

Sonra göz göze geldiler.

Yanında duran bir kâğıt parçasını alıp kırmızı renkli bir kalemle “Artık birleştiler, ayrılmayacaklar.” diye yazdı.

Adam dikkatle bu cümleyi okudu. “Sen bu şehir için kabristan yapmamışsın.”

“Yine bir trajedi sokuşturdun ya araya! Ben ta baştan söyledim; keder istemiyorum.”

“Ölüm aslında güzel bir şeydir. Kabristan olmazsa benim mezarım nerede olacak? Mezarıma nasıl geleceksin?”

Öğretmenin gözlerinde yabancılaşma belirdi. “Ben ölmüşlere inanmam. Ölenin mezarını çiçeklerle süslemenin ne faydası var?”

“Öldükten sonra bütün bağlar kopuyor mu yani? Aşk son mu buluyor?”

“Öldükten sonra ilişkiler de toprağa girdiğine göre sen söyle, toprağı kim eteğine doldurup dolaşır durur. Eteğe doldurulan mezarlardan hoşlanmam.”

“Yani senin bu şehirde sevgi olmayacak mı?”

“Sevgi mutluluğun adıdır. Bu şehirde dert keder olmayacak. Sadece mutluluk olacak.”

“Öyleyse bu şehirde kimse kimsenin dert ortağı olmayacak mı?”

“Dert çekme olmayacaksa dert ortaklığına ne gerek var.”

Adam tekrar şehre doğru baktı. “Kanımca şehirde az da olsa keder olmalıdır. Bir şehirden sadece kahkahalar yükselirse oradaki hayat eksik kalır.”

Öğretmen kararlı bir sesle “Ben, mutluluk aramaya çıktım. Böyle devam edersen birbirimizden uzaklaşırız.” dedi.

“Ama sen demiştin ki aşk...”

“Evet demiştim.”

“Öyleyse gün gelir aşk da son bulabilir, değişebilir mi?”

“Evet olabilir. Sevgi bağı her yeni şehirle kurulabilir. Uzun yıllar bir şehirde yaşadıktan sonra başka bir şehre yerleşen insanların o şehri de önceki şehir kadar sevdiklerini görmedin mi hiç?”

“Ama ata şehrine olan sevgileri de bitmez.”

“Biter” dedi kesin bir inanca.

“Öyleyse onlar, kendi şehirlerini sevmедiler demektir. Yoksa bana göre sevgi, asla son bulmaz.”

“Ben buna inanmıyorum.”

Yaptığı bu şehre o adamın yerleştiğini hissetmeye başladı. Ama kendisi o şehri bırakıp gitmeye hazırlanıyordu sanki.

Adam “Başka bir şehir mi kuracaksın?” diye sordu.

“Neden olmasın, kesinlikle.” Sesinde ayrılık kokusu vardı.

“Bak, yeni bir şehir kurmak zaman alır, ayrıca yeni şehir istediğin gibi olur mu olmaz mı bilemezsin.”

“Bunu kim söyledi. Bütün şehirler aynı olur.”

“Kendi yaptığın bu şehri sevmedin mi?”

“Yeni yapacağım şehri de severim.”

“Ama bu şehri sevdiğini söylemiştin. Yani sevgi bitebilir mi? Bu şehirde kimse yalan söylemeyecek demiştin.”

“Saçmalamaya başladın.”

“Ama ben, senin yaptığın bu şehri ve ondaki her şeyi hâlâ seviyorum. Allah için bu şehri terk edip gitme. Bak nasıl yoğun bir yağmur başladı. Şehri ni kurtar. Bu şehir, bizim dürüstlüğümüzün sembolü.”

Ancak öğretmen onun söylediklerini duymazdan gelip oradan ayrıldı. Sanki orayla hiçbir bağı yoktu.

Bu olayın üstünden birkaç yıl geçti. O kızın nerede olduğunu bilmiyordu. Ama o, hâlâ onun yaptığı o maket şehirde yaşamaktaydı. ❧

SAADAT HASAN MANTU¹

Türkçesi: Celal SOYDAN

AÇIVER

Hususi tren, öğlen ikide Amritsar'dan hareket ettikten sekiz saat sonra Moğolpura'ya ulaştı. Yolda pek çok kişi öldürüldü; çok sayıda insan yaralandı veya kayboldu.

Sabah on sularıydı... Kampın soğuk zemininde Siraceddin, gözlerini açıp etrafında dalgalı bir denizi andıran mahşeri kalabalığı gördüğünde kavrama gücü daha da zayıfladı. Gözlerini hiç kırpmadan uzun süre kirli gökyüzüne baktı. Aslında kamp çok gürültülüydü ama yaşlı Siraceddin, kulakları sağırdı sanki hiçbir şey duymuyordu. Onu gören derin bir düşünceye dalmış sanırdı... Ama onun duyu organları işlevlerini kaybetmişlerdi. Bütün vücudu boşlukta gibiydi.

Aptal gökyüzüne boş boş bakarken Siraceddin'in gözleri güneşe takıldı. Keskin ışık, birden vücudunun bütün damarlarına işledi; yerinden hoplattı onu. Kafasından bir anda birçok düşünce geçti. Yağma, alevler, kaçışmalar, istasyon, mermiler, gece karanlığı, Sakina! Siraceddin birden yerinden fırladı ve deliler gibi dört bir yanını dolduran insan denizini taramaya başladı.

Tam üç saat "Sakina! Sakina!" diye bağırarak kampın altını üstüne getirdi ama tek varlığı olan gencecik kızına ait bir tek iz bulamadı. Her yer ana-baba günyüdü. Kimi çocuğunu arıyor, kimi karısını, kimi kızını... Siraceddin yere çöktü, hafızasını zorlayarak Sakina'yı nerede ve ne zaman kaybettiğini düşünmeye başladı. Ama düşünceleri gele gele Sakina'nın annesinin tüm bağırsakları dışarı dökmüş cesedinde takılıp kalıyordu; ya sonra? Sonrasını hatırlayamıyordu.

Sakina'nın annesi ölmüştü; Siraceddin'in gözleri önünde son nefesini vermişti. Peki, Sakina neredeydi? Annesi ölürken "Beni bırak, Sakina'yı al ve çabucak buradan kaçın!" dediğini hatırlıyordu.

Sakina onunlaydı; ikisi yalın ayak kaçıyorlardı. Sakina'nın başörtüsü düşmüştü. Onu almak için durmak istemişti ama Sakina koşarken "Babacığım, bırak kalsın!" demişti. Ama o, örtüyü almıştı... Bunları düşünürken ceketinin kabarık cebine baktı. Elini sokup bir bez parçası çıkardı; Sakina'nın başörtüsüydü... Peki, Sakina neredeydi?

Siraceddin, yorgun zihnini çok zorladı ama bir sonuca varamadı. Acaba Sakina'yı istasyona getirmiş miydi? Trene beraber binmişler miydi? Yolda

tren yağmacıların baskınına uğrayıp durduğunda o bayılmıştı da Sakina'yı yağmacılar mı kaçırmıştı yoksa?

Siraceddin'in kafası sorularla doluydu ama hiçbirine cevap bulamıyordu. Teselliye ihtiyacı vardı ama etrafındaki herkesin teselliye ihtiyacı vardı. Siraceddin, ağlamak istedi ama gözleri ona yardım etmedi. Gözyaşları kim bilir nereye kaybolmuştu!

Siraceddin altı gün sonra kendine geldiğinde ona yardıma hazır bazı kişilerle görüştü. Bunlar, bir kamyoneti olan sekiz delikanlıydı. Silahları vardı. Siraceddin onlara dualar etti ve Sakina'yı tarif etmeye koyuldu: "Beyaz tenli, çok güzel bir kız. Bana değil annesine çekmişti. On yedi yaşlarında, gözleri irice, siyah saçlı. Sağ yanağında büyükçe bir ben... O, benim tek kızımdır, bulup getirin onu ne olur! Allah ne muradınız varsa versin..."

Gönüllü gençler, derin bir duygusallıkla eğer kızı hayattaysa birkaç gün içinde bulup getireceklerine dair Siraceddin'e söz verdiler.

Bu sekiz delikanlı, uğraşıp didinip kelle koltukta Amritsar'a gitti. Pek çok kadın, çocuk ve yaşlıyı oradan alıp güvenli bölgelere ulaştırdılar. On gün geçmişti ama Sakina'yı bulamadılar.

Bir gün gene aynı iş için Amritsar'a giderlerken Çeharta yakınlarında yol üstünde bir kız gördüler. Kız, kamyonetin sesini duyunca irkilip kaçmaya başladı. Gönüllü gençler kamyoneti durdurup hep birlikte onun arkasından koştular. Bir tarlada kızı yakaladılar. Kız, gerçekten de çok güzeldi, sağ yanağında irice bir beni vardı. Delikanlılardan biri "Korkma... Senin adın Sakina mı?" diye sordu. Kızın rengi iyice sarardı. Cevap vermedi. Gençler, onu yatıştırmaya çalıştılar, kızın korkusu biraz azaldı ve Siraceddin'in kızı Sakina olduğunu kabul etti.

Sekiz delikanlı kızı teselli etti, sakinleştirdiler. Yemek verdiler, süt içirdiler ve kamyonete bindirdiler. İçlerinden biri ceketini çıkarıp ona verdi, zira örtüsü olmadığından kız, sıkıntı çekiyor ve ikide bir kollarıyla sinisini kapatmaya çalışıyordu.

Günler geçti... Siraceddin, Sakina ile ilgili hiçbir haber alamadı. Gün boyu çeşitli kamplar ve daireleri dolaşıp duruyordu ancak hiçbir yerde kızından bir haber yoktu. Gönüllü gençlerin başarısı için geceler boyu dua etti durdu. Zira Sakina hayattaysa birkaç gün içinde bulup getireceklerine söz vermişlerdi.

Siraceddin, bir gün kampta o gönüllü gençleri gördü. Kamyonete binmişlerdi. Siraceddin koşarak onların yanına gitti. Kamyonet hareket etmek üzereydi ki Siraceddin: "Oğul, Sakina'mdan bir haber var mı?" Hepsisi ağız birliği etmişçesine "Haber alacaksın, alacaksın!" dediler ve kamyonet hareket etti.

Siraceddin, bu gençler için tekrar tekrar dualar etti, yüreği bir nebze olsun rahatlamıştı.

Akşam üstüydü. Kampda Siraceddin'in oturduğu yerin yakınlarında bir kargaşa oldu. Dört kişi bir şey tartışıyordu. Sorduğunda, rayların yanında baygın hâlde yatarken bulunan bir kızı taşıdıklarını öğrendi. Onu hastaneye götürüyorlardı. Siraceddin de onların arkasına takıldı. Halk, kızı hastanede-kilere teslim etti ve dağıldı. Siraceddin, hastanenin dışındaki elektrik direği-ne yaslanarak bir süre bekledi. Sonra yavaş yavaş içeri girdi. Odada kimse yoktu. Sadece üzerinde bir ceset olan sedye vardı. Siraceddin, küçük adımlarla sedyeye yaklaştı. Oda birden aydınlandı. Siraceddin, cesedin sararmış yüzünde parlayan beni görünce “Sakina!” diye haykırdı.

Odanın ışığını yakan doktor, Siraceddin'e “Ne var?” diye sordu.

Siraceddin'in sadece “Ben.... ben babasıyım!” diyebildi.

Doktor, sedyede yatan cesede baktı, nabzını kontrol ederken Siraceddin'e pencereyi işaret ederek “Açıver” dedi.

Sakina'nın ölü bedeninde bir hareket oldu. Cansız elleriyle uçkurunu çözdü, şalvarını aşağı kaydırdı. İhtiyar Siraceddin, “Yaşıyor... kızım yaşıyor!” diye inledi.

Doktor baştan aşağı tere batmıştı. ❧

¹ 11 Mayıs 1912'de Ludhiana (Hindistan)'da doğdu. Siyasi faaliyetleri yüzünden tahsilini tamamlayamadan Aligarh Üniversitesi'nden atıldı. Bir süre Delhi Radyosu'nda çalıştı. Hindistan'ın bölünmesine şiddetle karşı çıkan Mantu, Ocak 1948'de Pakistan'a göç etti ancak bu ülkede yaşadığı hayal kırıklığından dolayı tekrar Hindistan'a dönmek istemişse de bunu gerçekleştirmedi. İlerici Akım yazarlarından olan Mantu, ağırlıklı psikolojik çözümlemelere yer verir. Toplumun her kesitinden seçtiği yaşam manzaraları öykülerinin temel konusudur. *Açıver* öyküsünün de aralarında bulunduğu altı öyküsünden dolayı hakkında dava açıldı. Akli dengesi bozuk olduğu gerekçesiyle iki kez tedavi gördü. 18 Ocak 1955'te öldü. İlk çalışmalarına Victor Hugo, Oscar Wild, Anton Cehov gibi romancıların eserlerini Urdu diline aktarmakla başladı. 1934'ten sonra öykü yazmaya yöneldi. 17 öykü kitabı yayımlandı. *Ateş Parçası*, *Manto'nun Öyküleri*, *Duman*, *Taşlanma Keyfi*, *Soğuk Et*, *Padişahlığın Sonu*, *Yezid*, *Boş Şişeler Boş Kutular*, *Nemrud'un Tanrılığı*, *Yol Kenarında*, *Avcı Kadınlar...* Öyküden başka *Mantu'nun Dramaları*, *Gel, Kadınlar* (tiyatro eserleri), *İsimsiz* (roman), *Hoparlör*, *Kel Melekler*, *İsmet Çağatay* (biyografi), *Acı Ekşi ve Tatlı* (hiciv), *Kamacı* (senaryo) türlerinde eserleri vardır.

SAADAT HASAN MANTU

Türkçesi: Celal SOYDAN

YENİ KANUN

Faytoncu Mangu, faytoncular arasında çok akıllı birisi olarak bilinir. Gerçi eğitim durumu sıfıra eşitti ve okul yüzü görmüş birisi değildi ama yine de dünyada olup bitenler hakkında bilgi sahibiydi. Dünyada neler olup bittiğini bilmek isteyen durağın diğer faytoncuları Üstat Mangu'nun geniş bilgi birikiminden haberdardılar.

Geçenlerde Üstat Mangu, faytonuna aldığı bir yolcusundan İspanya'da savaş olasılığı hakkında bir şeyler duyduğunda Gama Çodhri'nin geniş omzunu avuç içiyle sarstıktan sonra bilge bir edayla öngöründe bulundu: "Göreceksin Çodhri, çok yakında İspanya'da savaş başlayacak."

Gama Çodhri, İspanya'nın nerede olduğunu sorduğunda Üstat Mangu metin bir ses tonuyla "İngiltere'de elbette, başka nerede olacak." diye cevapladı.

İspanya'da savaş başladı ve herkes bundan haberdar olduğunda faytoncular durağında bir araya toplanmış nargile içmekte olan bütün faytoncular Üstat Mangu'nun ne kadar büyük biri olduğunu içten içe itiraf ediyordu. Üstat Mangu ise o sırada Mall Road'un geniş yolunda fayton sürerken müşterisiyle Hindularla Müslümanlar arasında yeniden başlayan çatışmalar konusunda fikir alış verişinde bulunmaktaydı.

O gün akşamüstüne doğru durağa geldiğinde yüzü olağandışı bir şekilde parlıyordu. Nargile sırayla faytoncular arasında dolaşırken Hindu-Müslüman çatışmaları konusu açıldığında Üstat Mangu, başına doladığı haki başlığını çıkarıp koltuğunun altına sıkıştırdı ve filozofça bir edayla anlatmaya başladı:

"Hindularla Müslümanlar arasında her gün yaşanan bu bıçaklı sopalı çatışmalar bir pirin bedduasının neticesidir. Atalarımın duyduğuma göre Ekber padişah bir defasında derviş birinin kalbini kırmış ve o derviş öfkeyle, Ey Ekber, Hindistan'ından fitne fesat eksik olmasın diye beddua etmiş ona. Bakın işte Ekber iktidarı son bulduğundan beri Hindistan çatışmalardan kurtulamadı." Derin bir iç çekip nargileden bir nefes aldı ve konuşmasını sürdürdü: "Kongresçiler¹ Hindistan'ın bağımsızlığı için çalışıyorlar. Ama ben diyorum ki o insanlar, bin yıl bile kafalarını patlatıp dursalar bir şey olacağı yok. Olabilecek en büyük değişiklik ne olur; İngilizler gider İtalyanlar veya çok güçlü olduklarını duyduğum Ruslar gelir. Ama Hindistan hep köle olarak ka-

lır. Ha söylemeyi unuttum, beddua eden o pir Hindistan'da daima yabancılar saltanat sürsün diye de beddua etmişti.”

Üstat Mangu, İngilizlerden nefret ederdi. Bunun sebebini de onların Hindistan'a hükmetmeleri ve halka zulmetmeleri olarak açıklardı. Ancak nefret etmesinin en büyük sebebi kışladaki beyazların² canını çok sıkmalarıydı. Ona miskin bir köpekmiş gibi davranıyorlardı. Ayrıca onların renginden de hiç haz etmezdi. Onların o al beyaz suratlarını her gördüğünde istifra edecek gibi olurdu. Bilinmez nedendir sıklıkla, “Ne zaman onların kırmızı sivilceli suratlarını görsem derisi çürümeye yüz tutmuş ceset aklıma gelir.” derdi.

Alkollü bir beyazla tartıştığında bütün gün asabı bozuk dolaşırdı. Akşamüstü durağa gelir perişan bir hâlde sigara veya nargile içer ve her nefes çeğişte o beyaza verir veriştirirdi.

“...” beyaza bu kaba küfürden sonra başını sallayıp “Ateş almaya gelmişlerdi şimdi ev sahibi oldular. Perişan etti bizi o maymun soyu; sanki babalarının uşağıymışız gibi hava atıyorlar...”

Yine de öfkesi geçmiyordu. Bir arkadaşı yanına gelip oturana kadar içindeki ateş sönmek bilmedi.

“Suratını görüyorsun ya... sanki çürümeye yüz tutmuş. Murdar, bir şamarlık adam, ama vır vır öyle konuşuyor ki sanırsın öldürecek beni. Yemin ederim hemen o melunun kafatasını paramparça etmek geçti içimden. Ama o murdarı öldürmenin bana yakışmayacağını düşünerek vazgeçtim.” Sonra biraz duraksayıp sustu; haki renkli kamizinin ucuyla burnunu temizledikten sonra tekrar homurdanmaya başladı.

“Tanrıya yemin ederim o efendi sahiplerin nazını çekmekten bıktım usandım. Menhus yüzlerini her gördüğümde damarlarımdaki kan kabarmaya başlıyor. Yeni bir kanun manun yapılırsa onlardan ancak o zaman kurtuluruz. Yemin ederim canıma can gelir o zaman.”

Bir gün Mangu, adalet sarayı önünden faytonuna iki yolcu aldığı anda onların konuşmalarından Hindistan'da yeni yasaların yürürlüğe girmek üzere olduğunu öğrendi. Mutluluğuna diyecek yoktu.

İş mahkemesinde davaları için gelen iki Marvarlı eve dönerlerken aralarında Yeni Anayasa hakkında konuşuyorlardı:

“Duyduğuma göre bir Nisan itibarıyla Hindistan'da yeni kanun yürürlüğe girecekmiş. Bu durumda her şey değişecek mi yani?

“Her şey değil ama söylendiğine göre çok şey değişecekmiş. Ayrıca Hindistanlılar özgürleşecekmiş.”

“Faizler konusunda da yeni bir kanun yapılacak mıymış acaba?”

“Sormak gerekir. Yarın bir avukata danışırız.”

O Marvarlıların konuşmaları Üstat Mangu'nun gönlünde anlatılması imkânsız bir mutluluk yaratmıştı. Atına daima küfürler eder ve kamçıyla fena şekilde vururdu ama o gün defalarca dönüp dönüp Marvarlılara baktı, uzamış bıyıklarını büyük bir özenle yukarı doğru kıvrıdı, atının dizginlerini gevşetip sevgi dolu bir sesle “Yürü oğlum, hadi oğlum... yolun tozunu attır da görelim.”

Marvarlıları gidecekleri yere ulaştırdıktan sonra Anarkali'de bir pastane- de yarım litre kadar ayran içip uzun bir geçirmeden sonra bıyıklarını dudak- larının arasına sıkıştırıp emmeye başladı. Sonra yüksek bir sesle “Defolun, anasını avradını...”

Akşam durağa geldiğinde her zaman olduğunun aksine durakta tanıdığı kimse yoktu. Bu durum yüreğinde tuhaf bir fırtına kopardı. O gün çok büyük bir haber verecekti arkadaşlarına. Çok büyük bir haberdi ve o haberi içinde tutamıyordu, bir an önce dışarı çıkarmalıydı ama ortalıkta kimsecikler yoktu.

Kamçısını koltuğunun altına sıkıştırmış bir şekilde durağın demir çatısı altın- da yarım saat kadar sabırsızlık içinde dolanıp durdu. Kafasını çok güzel hayal- ler süslemeye başlamıştı. Yeni Kanunun yürürlüğe gireceği haberi onu yeni bir dünyaya taşımıştı. Bir Nisan itibarıyla Hindistan'da yürürlüğe girecek olan ye- ni kanun hakkında derinlemesine düşünmeye başladı. Marvarlıların konuşma- sında geçen “Faizler konusunda da bir düzenleme yapılacak mıymış acaba?” en- dişesi kulaklarında çınlıyordu. Bütün bedeni mutluluktan dalgalanıyordu. Defa- larca gülr bıyıkları altından gülümseyip Marvarlılara sövdü... “Yoksulların ka- nını emen tahtakuruları... yeni kanun onları silip süpüren bir sel olacak.”

Çok mutluydu. Özellikle beyazlar, o beyaz farelerin (onları bu isimle anardı) pis burunlarını yönetim işlerine artık ebediyen sokamayacaklarını ha- yal ettiğinde yüreğine bir ferahlık yayılırdı.

Kel Natthu sarığını koltuğunun altına sıkıştırmış hâlde durağa girdiğinde Üstat Mangu, ona doğru koşup kucaklaştı ve elini eline alıp yüksek sesle hay- kırmaya başladı. “Ver, elini ver bana... öyle bir haber vereceğim ki mutlu- luktan uçacaksın... o kel kafanda tüyler bitecek.”

Sonra büyük bir keyifle yeni kanun hakkında arkadaşıyla sohbete başladı. Sohbet esnasında defalarca kel Natthu'nun eline sert vuruşlar yaparak “Sen gö- receksin, bak neler olacak. Bu Rus padişah muhakkak bir şeyler yapacak.” dedi.

Üstat Mangu, mevcut sosyalist Sovyet sistemi hakkında çok şey duymuş dinlemişti. Oradaki yeni kanunu ve diğer gelişmeleri çok beğeniyordu. Bu yüzden o “Rus padişah”ı Hindistan yasasıyla yani yeni kanunla özdeşleştir- miş ve eski sistemde bir Nisan itibarıyla yürürlüğe girecek olan değişiklikle- rin “Rus padişah”ın etkisiyle gerçekleşeceğini düşünüyordu.

Bir süredir Peşaver ve diğer şehirlerde kızıklar hareketi devam etmektey- di. Üstat Mangu, bu hareketi kafasında “Rus padişah” ve yeni kanunla birbi-

rine karıştırmıştı. Ayrıca her ne zaman filan şehirde şu kadar bombacı yakalandı veya filan yerde bilmem şu kadar adam isyan suçundan tutuklanıp yargılandı gibi haberler duysa tüm bu olayları yeni kanunun habercisi sayar içten içe çok mutlu olurdu.

Bir gün faytonuna İngiltere’de eğitim görmüş iki avukat bindi. Yeni anayasa hakkında şiddetli bir eleştiriye başladılar. Mangu, sessizce onları dinliyordu. Biri diğerine şöyle diyordu.

“Yeni anayasanın federasyonla ilgili olan ikinci bölümünü henüz anlamış değilim. Böyle bir federasyon dünya tarihinde bugüne kadar ne görüldü ne duyuldu. Siyasî bir görüş olarak da bu federasyon çok yanlış bir şey. Hatta şöyle söylemek gerek, bu yapılacak olan şey federasyon bile değildir!” Avukatların arasında geçen konuşmanın çoğu sözcüğü İngilizce olduğu için Üstat Mangu sadece yüzeysel olarak bir şeyler anlayabilmişti. Anlayabildiği kadarıyla bu avukatların Hindistan’a yeni kanunun gelmesini iyi karşılamadıklarını ve ülkelerinin bağımsızlığını istemediklerini düşündü. Bu düşünceyle birkaç kez avukatlara hakaret dolu gözlerle dönüp baktı ve içinden “Soytarılar” diye geçirdi.

Mırıltı şeklinde de olsa ne zaman birine “soytarı” dese o sıfatı tam da yerinde kullandığını ve iyi insanlarla soytarılar arasında ayırım yapma yeteneğine sahip olduğunu düşünüp çok mutlu olurdu.

Bu olaydan üç gün sonra Devlet Koleji’nde okuyan üç öğrenci faytona bindi. Mizang istikametine yola çıktıklarında öğrencilerin aralarında geçen konuşmaya kulak misafiri oldu.

“Yeni anayasa ümitlerimi artırdı. Eğer... Sahib meclis üyesi seçilirse devlet dairesinde bir memurluk kesin demektir.”

“Aslında pek çok başka yer boşalacaktır. Belki o hengâmede biz de bir şeyler kaparız.”

“Elbette, neden olmasın.”

“İşsiz güçsüz dolaşan lisans mezunlarının sayısı da azalır biraz.”

Bu konuşmalar Üstat Mangu’nun yüreğinde yeni anayasayı daha da önemli hâle getirdi. Onu çok parıltılı bir “şey” gibi algılamaya başladı. “Yeni kanun!” Bunu gün boyu birçok kez tekrarları. “Yani yeni bir şey!” Bunu söylerken gözlerinin önüne iki yıl önce Çodhri Hudabahş’tan enine boyuna inceleyerek atı için satın aldığı koşum takımı gelirdi. O zamanlar yepyenyidiler. Koşum takımına yer yer kakılmış gümüşü nikel somunlar parıl parıldı. Bazı yerlerdeki bakır işlemler altın gibi ışıltıyordu. Tıpkı bunun gibi yeni kanunun da parıltılı ve ıslıl ıslıl olması gerekiyordu. Bir Nisana kadar Üstat Mangu, yeni anayasanın lehinde ve aleyhinde çok şey duymuş dinlemişti. Ancak bu konudaki düşüncesi hiçbir şekilde değişmedi. Bir Nisanda yeni

anayasanın yürürlüğe girmesiyle birlikte her şeyin düzeleceğini düşünüyordu ve onunla birlikte gelecek olan şeylerin hayatını değiştireceğine inanıyordu.

Nihayet Martin otuz bir günü geçmiş ve Nisanın başlamasına gecenin birkaç suskun saati kalmıştı. Hava olağanın dışında soğuk ama temizdi. Mangu bir Nisan sabahı erkenden kalktı. Ahıra gitti, atını faytona koştu ve dışarı çıktı. O gün keyfi yerindeydi. Yeni kanunu görmek üzereydi.

Sabahın puslu havasında birçok çarşı pazar dolaştı ama her şey eski görünüyordu. Gökyüzü gibi eskidi gördüğü her şey. Özellikle o gün yeni renkler görmek istiyordu gözleri ama atının boynuna taktığı rengârenk tüylerden yapılmış gerdanlıktan başka her şey eskidi. O gerdanlığı yeni kanunun şerefine otuz bir mart günü Çodhri Hudabahş'tan on dört buçuk Ane'ye satın almıştı.

Atının ayak sesleri, loş sokaklar, sokakların her iki yanına aralıklarla dikilmiş elektrik direkleri, dükkânların levhaları, atının boğazını çevreleyen koşumdaki küçük zillerin çınlamaları, çarşıda dolaşan adamlar... hangisi yeniydi? Elbette hiçbirisi değildi. Ama Üstat Mangu, moralini bozmadı.

“Henüz çok erken, dükkânlar bile daha açılmadı.” Bu düşüncelerle kendini sakinleştirmekteydi. Ayrıca “Yüksek mahkemede işler saat dokuzdan sonra başlar, orası açılmadan yeni kanun nasıl görünebilir ki?” diye düşündü.

Faytonuyla Devlet Koleji'nin kapısına ulaştığında Kolej'in büyük saati büyük bir görkemle dokuzu vurdu. Kolej'in kapısında gördüğü her öğrenci tertemiz giysiler içindeydi ama nedendir bilinmez onların giysileri Üstat Mangu'ya kirli görünmekteydi. Belki bunun sebebi gözlerinin o gün şaşırtıcı bir manzara görmek istemesiydi.

Faytonunu sağ tarafa çevirdi, kısa bir süre sonra Anakali'ye ulaştı. Çarşının yarıya yakın dükkânı açılmıştı ve insan trafiği artmıştı. Pastaneler müşterileri doluydu; kuyumcuların vitrinlere dizdikleri takılar insanlara seyir daveti sunuyordu. Elektrik tellerine konan birçok güvercin aralarında itişip kakışıyordu. Ama bütün bunlar Üstat Mangu'nun ilgisini çeken şeyler değildi. O, yeni kanunu görmek istiyordu; tıpkı o an atını gördüğü gibi.

Üstat Mangu, hanesinde bir çocuk doğacağını öğrendiğinde son dört beş ayı dayanılmaz bir sabırsızlıkla geçirmişti. Çocuğun bir gün mutlaka doğacağına inanıyordu ama o bekleyiş bir türlü bitmek bilmiyordu. Doğacak bebeğini bir anlığına olsun görmek istiyordu, sonra bebek ne zaman doğacaksa varsın doğsun. Bu alt edilemez istek yüzünden birçok kez hasta karısının karnına bastırarak ve kulağını dayayarak doğacak bebeği hakkında bir şeyler öğrenmeye çalışmış ama başaramamıştı. Bekleyişten o kadar bıkmış usanmıştı ki bir defasında öfkesini karısından çıkarmıştı.

“Her zaman ölü gibi yatıyorsun! Kalk biraz gez dolaş, bedenine biraz olsun can gelsin. Böyle odun gibi yatmakla bir şey olacağı yok. Bu şekilde yatarak bebeğin doğacağını mı sanıyorsun?”

Üstat Mangu, karakter olarak çok aceleci biriydi. Her sebebin fiili oluşumunu görmek istemekle kalmıyor ayrıca onu merak da ediyordu. Karısı Gan-gau, onun bu aceleciliğini gördüğünde “Henüz kuyuyu bile açmış değilken susuzluktan hâlsiz düşüyorsun” diye çıkışırdı ona.

Yine de Üstat Mangu, yeni kanunu bekleyişinde karakterinde var olan acelecilik ölçüsünde aceleci değildi. O gün yeni kanunu görmek için evinden çıkmıştı, sanki Gandhi veya Cevahir Lal’in mitingini seyretmek için çıkmış gibiydi.

Liderlerin gücünü daima onların meydana topladığı kalabalığa, hareketliliğe ve onların boyunlarına takılan çiçek haklarına bakarak ölçerdi. Eğer bir liderin boğazı güllerle donatılmış çiçek halkalarıyla doluyorsa Üstat Mangu’ya göre o, büyük bir insandı ve eğer o liderin mitinginde iki üç provokasyon son anda engellenmişse onun daha da büyük biri olduğunu düşünürdü. İşte yeni kanunu beynindeki bu ölçükle tartmaya çalışıyordu.

Anarkali’den çıktı ve Mall Road’un asfalt zemininde yavaş yavaş faytonunu sürmekteydi. Motorcu dükkânlarının yakınında kışlaya gidecek bir yolcu buldu. Ücret pazarlığından sonra atını kamçısıyla dürtükledi ve içten içe düşünmeye başladı.

“Bu iyi oldu. Belki yeni kanunla ilgili kışlada bir şeyler öğrenirim.”

Kışlaya ulaştığında yolcuyu istediği yerde indirdi. Cebinden bir sigara çıkarıp sol elinin son iki parmağı arasına sıkıştırıp yaktı ve faytonun ön koltuğuna oturdu. Üstat Mangu, yolcu beklemediği veya geçmiş bir olay hakkında düşünmek istediği zamanlarda genellikle ön koltuğa değil arka koltuğa keyifle kurulur atının dizginlerini sağ koluna dolardı. Böyle zamanlarda atı hafifçe kişnedikten sonra yavaş adımlarla yürümeye başladılar. Sanki bir süreliğine de olsa koşturmaktan kurtulmuş gibi olurdu.

Atın yürüyüşü gibi Üstat Mangu’nun kafasından geçenler de ağır ilerliyordu. Tıpkı atının ağır adımlarla ilerlemesi gibi Üstat Mangu’nun zihninde yeni kanunla ilgili yeni kıyaslamalar yer bulmaktaydı.

Yeni kanunun gelmesiyle belediye komisyonunda faytonlara numara verilmesi konusunu düşünüyor ve bu önemli konuyu yeni yasalar ışığında tartmaya çalışıyordu. Bu düşünceler içindeyken bir yolcunun ona seslendiğini duyar gibi oldu. Geri dönüp baktığında caddenin karşı kıyısında elektrik direğinin yanında bir “beyaz”ın el sallayarak onu çağırdığını gördü.

Daha önce bahsedildiği gibi Üstat Mangu, beyazlara sınırsız bir nefret duyardı. Faytonuna alacağı yolcunun beyazlığı, içindeki nefret duygularını uyandırmıştı. Önce onu umursamayıp yoluna devam etmek geçti içinden ama sonra “Onun parasını tepmek de ahmaklık olur, gerdanlığa yoktan yere on dört buçuk Ane harcadım bunu onun cebinden karşılamak gerek. Haydi, gidip alalım şunu.” diye düşündü.

Boş yolda usta bir manevrayla faytonunu yolcunun bulunduğu yöne doğru çevirdi ve atını kamçıyla dürtükleyip çabucak elektrik direğinin yanına ulaştı. Dizginleri çekip faytonu durdurdu ve arka koltukta oturduğu yerden beyaza seslendi.

“Yönetici Sahib nereye gitmek ister?”

Soruda keskin bir iğneleme vardı. ‘Yönetici Sabib’ derken bıyık yüklü üst dağ aşığı doğru sarkmış; yanağının alt kısmında burun deliği kenarından başlayıp çenesine kadar uzanan hafif çizgi sanki birisi sivri uçlu bir çakıyla şımşır ağacına bir oyuk çekmiş gibi bir hareketle derinleşmişti. Yüzünün her yerinde garip bir gülümseme vardı. O ‘beyaz’ı yüreğindeki alevle yakıp küle çevirmişti.

Elektrik direğini siper ederek sigara yakmaya çalışan beyaz, dönüp faytonun binek basamağına adımını attığında birden Üstat Mangu ile göz göze geldi. Sanki o an birbirine doğrulmuş silahlardan kurşunlar boşalmış, birbirleriyle çarpışarak bir ateş topuna dönmüş ve havalanıp gitmişti.

Sağ koluna doladığı dizginleri kolundan çözüp faytondan inmek üzere olan Üstat Mangu, bedeninin her zerresini gözleriyle eziyormuşçasına karşısında duran ‘beyaz’a bakıyordu. Beyaz ise Mangu’nun bu saldırısından bedeninin bir kısmını olsun korumaya çalışıyormuş gibi mavi pantolonundan ölü artıkları silkmekteydi.

Beyaz, sigara dumanını içine çekip “Gidecek mi yoksa problem mi yapacak sen?” diye sordu.

“Bu o.” Üstat Mangu’nun zihninde beliren bu sözcükler geniş göğsünün içinde koşturmaya başladı.

“Bu o!” Birkaç kez mırıldandıktan sonra karşısında duran beyazın geçen yıl kafası kıyak olduğu için yoktan yere kendisine sataşan ve dalaştığı kişi olduğuna emin oldu. O tartışma yüzünden hiç yoktan yere bir ton azara katlanmak zorunda kalmıştı. Üstat Mangu, onun aklını başına getirmek isteseydi kesinlikle kafasını parçalardı ama belli sebepten dolayı suskun kalmıştı. Bu tür kavgalarda adli makamların genellikle faytonculara yüklendiklerini çok iyi biliyordu.

Üstat Mangu, geçen yılki kavgayı ve bir Nisan kanununu bir arada değerlendirek tekrar sordu:

“Nereye gitmek istersin?”

Mangu’nun sözlerinde kamçı gibi sertlik vardı.

Beyaz, “Hiramandi” diye cevapladı.

“Beş Rupî tutar.” Üstat Mangu’nun bıyıkları hareket etti.

Beyaz şaşkın bir haldeydi. Haykırdı. “Beş Rupî mi? Sen...”

“Evet, evet beş Rupî.” Mangu’nun sağ omzu biraz yukarı kalktı parmakları büzüldü ve ağır bir yumruk atacak şekle dönüştü. “Biniyor musun yoksa boş konuşup duracak mısın?”

Üstat Mangu'nun konuşma tarzı daha da sertleşti.

Beyaz, geçen yılki olayı düşünerek Üstat Mangu'nun geniş omuzlarını göz ardı etmişti. Onun tekrar kaşındığını düşünüyordu. Bu kendine özgüven sağlayan düşüncenin etkisiyle kasım kasım faytona doğru ilerledi ve copuyla Üstat Mangu'ya faytondan inmesini işaret etti. Bambudan yapılma parlak ince cop birkaç kez Üstat Mangu'nun kalın baldırlarına temas etti. Mangu, bakışlarının ağırlığıyla ezmek istiyormuşçasına aşağıda duran kısa boylu beyaza tepeden baktı. Sonra yumruğu yayından fırlamış ok gibi gerildi ve göz açıp kayana kadar beyazın çenesinin altına ulaştı. Beyazı faytonun yanından püskürten Mangu aşağı indi ve evire çevire dövmeğe başladı.

Şaşkın ve ne yapacağını bilemez hâlde kalan beyaz, sağa sola kaçarak Üstat Mangu'nun ağır yumruklarından kurtulmaya çalıştı ama rakibinin çıldırmış gibi saldırdığını ve gözlerinden ateş püskürdüğünü görünce haykırarak bağır-maya başladı. Onun bağrışları, Üstat Mangu'nun kollarını daha hızlı çalışır hâle getirdi. “Bir Nisanda da aynı kasıntılık ha... Bir Nisanda da aynı kasıntılık. Artık zaman bizim zamanımız bebe” diye diye beyazı doyasıya dövdü.

İnsanlar toplandı. İki polis Üstat Mangu'nun elinden beyazı güçlkle aldı. Mangu iki polisin arasında ayaktaydı, nefes nefeseydi, göğsü inip kalkıyordu. Ağzından köpükler sızıyordu. Gülümseyen gözlerle şaşkın kalabalığa doğru baktı. “Halil Han'ın keyif sürdüğü günler bitti artık.... Artık yeni kanun var efendi... yeni kanun!”

Zavallı beyaz, dağılmış yüzüyle ahmakça bakışlarla kâh Üstat Mangu'ya kâh toplanan kalabalığa bakıp durdu.

Polis memurları Mangu'yu karakola götürdü. Yol boyunca ve karakolda “Yeni kanun, yeni kanun!” diye bağırıp durdu Mangu ama kulak veren olmadı.

“Yeni kanun, yeni kanun diye ne zırvalıyorsun? Kanun aynı kanun!”

Mangu'yu nezarethaneye kapattılar.❧

¹ Congress Partisi.

² İngiliz.

İNTİZAR HÜSEYİN¹
Türkçesi: Celal SOYDAN

BRAHMAN KEÇİ

Dekan civarında, Narbadandi kıyısında bir Brahman yaşırdı. Bir erkek evladı olmaması dışında her bakımdan huzurlu bir hayatı vardı.

Bir defasında köyüne bir derviş çıkageldi. Brahman hemen onun yanına koştu. Ayaklarına eğilip selamladı. “Derviş baba, bana da yardım et. Bir erkek evlat istiyorum.”

Derviş “Tanrıçaya bir keçi kurban et. Sana bir oğlan verecektir.” dedi.

Brahman oradan ayrıldıktan hemen sonra bir keçi satın aldı. Tanrıça ona toparlak bir oğlan çocuğu versin diye keçiyi meyvelerle iyice besledi. Keçi meyveleri yerken birden gülmeye başladı. Gülmekten kendini alamadı. Brahman keçinin güldüğünü görünce şaşırdı. “Bre keçi, neden gülüyorsun?”

“Ey Brahman! Zamanın neler getirdiğini görünce gülmekten kendimi alamadım. Nasıl bir zaman bu, ne değişimdir böyle? Sen keçiydin, ben Brahman. Şimdi ben keçi oldum, sen Brahman.”

“Ey keçi, bu ne zaman olmuştu?”

“Brahman, bu Raca Bakrama Cî’t’in Acîn tahtında oturduğu zamanlardı. Ben o zamanlar Acîn ülkesinin tanınmış Brahmanlarından biriydim. Bhagvan her şey vermişti bana, sadece bir erkek çocuğu vermemişti. Tek üzüntüm buydu. Bir dervişe bu üzüntümü anlattığımda, Tanrıçaya bir keçi adarsam bana bir oğlan çocuğu vereceğini söyledi. Hemen bir keçi satın aldım. Tanrıça mutlu olup bana bir oğlan çocuğu versin diye keçiyi meyvelerle iyice besleyip semirttim. Ey Brahman o keçi sendin.”

Keçi sustu. Zavallı Brahman şaşkın hâldeydi. Bıçağı eline aldığı gibi tekrar yerine bıraktı. Günlerce keçiyi yedirip içirdi. Günlerden sonra tekrar bıçağı eline aldı. Bugün onun boğazını kesip Tanrıçaya sunayım diye düşündü. Karnını son kez doyursun diye önüne bolca meyve doldurdu. Keçi, birkaç meyve yedikten sonra birden ağlamaya başladı.

Brahman keçinin ağladığını görünce şaşırdı. “Bre keçi, neden ağlıyorsun?”

“Brahman, ağlıyorum çünkü bugün benim boğazımı keseceksin. Yarın bir başkası da senin boğazını kesecek.”

Brahman güldü. “Bre keçi, ben keçi miyim ki bir insan evladı boğazımı kessin? Keçi olduğum hayatı unuttum ben. Artık ben insan sınıfındayım.”

“Evet, şimdi insan sınıfındansın.” Derin bir nefes aldı keçi. “Ama boğazımı kestikten sonra insan sınıfından olmayacaksın artık” dedi.

“Nasıl olmayacaktım?”

“Brahman, ben ötesini bilmem. Ama şu kadarını biliyorum ki bir insan kan akıttıktan sonra insan yaradılışından çıkar. Değişik hayatların acılarını çektikten sonra anladım ki yaptığın işlerin semeresini mutlaka alırsın. Kim ne yaparsa karşılığını bulur.”

Brahman bunları duyunca tekrar bir tereddüt yaşadı. Bıçağı çıkardığı gibi tekrar yerine koydu. Günlerce bıçağı çıkarıp keçiyi kurban edecek cesareti bulamadı kendinde. Keçi de rahatladı. Brahmanın önüne doldurduğu meyvelerin tadını çıkarmayı sürdürdü.

Sonunda bir gün Brahman yeniden cesaretlendi. Bıçağı çıkardı, iyice biledi. Kendi kendine, bu keçi çok kurnaz dedi. Kâh güllüyor, kâh ağlıyor ve öyle nasihatler ediyor ki ben tamamen keçileşiyorum. Artık ister ağlasın ister gülsün, isterse nasihatler etsin bir tekini bile dinlemeyeceğim. Bıçağı boğazına dayayacağım. Uzun bir süre bunları düşündü. Kendini kararlı, bıçağı daha keskin hâle getirmeye çalıştı durdu. Ancak o gün, keçinin suskun olduğunu gördü; ne ağlıyor, ne güllüyor, ne de konuşuyordu. “Ey keçi, bugün suskunsun. Elimde bıçağı görüyorsun, yine de bir şey söylemeyecek misin?”

Keçi, derin bir nefes aldı. “Ahmakla konuşmakla sözler değerini kaybeder, ayrıca olacağı kim ne zamana kadar engelleyebilir ki? Benim boğazımın kesilmesinden kaçışım yok, senin de keçi olmaktan. İkimizin de boynu aynı ipe bağlı. Tek fark, biri bugün kesilecek biri yarın.”

Brahman, tekrar vazgeçmek üzereyken çabucak toparlandı. Biraz düşündü. “Ey Keçi, senin boğazını kesmeden yaşayamam. Tanrıçaya kurban vermem gerek. Acaba beni keçi sınıfına konmaktan, seni de bıçağımdan kurtaracak bir yol yok mudur?”

Keçi biraz düşündü. “Ey Brahman, sen benim dileğimi yerine getir, sonra senin dileğini nasıl gerçekleştirebiliriz bir bakalım.”

“Dileğin nedir?”

“Boğazımı kestikten sonra Gita’nın sekizinci bölümünü okuyup üzerime bir avuç su serpivermeni istiyorum. Bu sayede yeni hayat arayışından çıkacağım ve kurtuluşa ereceğim.”

“Dileğin bu ise yerine getiririm.”

Brahman, keçinin boğazını kestikten sonra Gita’nın sekizinci bölümünü okudu. Sonra bir avuç su alıp keçinin üzerine serpti. Keçi o an bulunduğu bedenden tanrı bedenine geçti. Hemen ardından cennete gitme hazırlığına başladı. Brahman’a dönüp “Ey Brahman, Gita’nın sekizinci bölümünü okuyup beni hayat arayışından kurtarmakla bana iyilikte bulundun. Şimdi ey Brah-

man, keçi bedeninde olmaktan çekiniyorsun ancak keçi görünümüne geçmediğin sürece dileği yerine getirmiş olmayacaksın.” dedi.

Bunu söyledikten sonra cennetin yolunu tuttu. Brahman, mutlu bir şekilde karısının yanına sokuldu. Aynı gece kadın hamile kaldı ve dokuz ay sonra bir oğlan çocuğu doğurdu. Ancak bir yanda oğlan çocuğu dünyaya geldi diğer yandan Brahmanın süresi doldu.

Brahman öldü ve maymun bedeninde can buldu. Ancak maymun bedeninde huzur bulamadı. Gözlerini açtığı memlekette kıtlık vardı; insanlar açlıktan ölüyorlardı. Nereden yiyecek bulacaktı? Ne kadar aç yaşayabilirdi? Sonunda son nefesini verdi. Hemen ardından maymun bedeninden çıktı. Sonra köpek bedeninde can buldu.

Köpek bedeninde çok zorluklar çekti. Bir kemik için birçok köpeklerle dalaşmak zorundaydı. Dalaştığı her köpeğe boyun eğmek zorunda kaldı. Bir defasında bir eve girdi ve tencereye ağzını soktu. Ev sahibi gördü. Öyle bir sopa çekti ki ayağı kırıldı. Topallayarak hangi sokaktan geçse küçük büyük herkes onu taşlardı. Çok sopa yedi. Sonunda bitkin düşüp son nefesini verdi. Ama sonra başka bir bedene büründü, ardında başka bir bedene, sonra bir başkasına. Birçok bedenlere girip çıktı. Uzun bir süre geçtikten sonra kedi bedeninde yeniden can buldu. O bedende de rahat yüzü görmedi. Can bulduğu beldenin çocukları çok yaramazdı. Kediye bir şey verdikleri vaki değildi. Ne zaman onlara sırtışmaya çalışsa boynuna ip bağlayıp yerlerde sürükler ve sebepsiz yere sopa atarlardı. Ayrıca o beldenin köpekleri de onun peşini bırakmıyorlardı. Bir köpek bir defasında onu öyle hırpaladı ki bütün bedeni yara bere içinde kaldı. Yarı ölü hâldeydi.

Yarı ölü hâldeki Brahman eski hayatlarını anımsadı; çok üzüldü. Eski ve yeni hayatları birer birer kafasından geçti. Hangi hayatına baktıysa elem yüklü olduğunu gördü. Sayısız hayat, sayısız acı; sanki hayat dizisi değil acılar dizisiydi. Acı dolu bir sesle mırıldandı: Ram, huzur hangi bedendedir, acaba hayatın bir yerinde var mı yoksa tüm bu beden değiştirmeler bilinmez dert düğümleri midir? O an bu yaşam kargaşasının ne kadar gereksiz olduğunu; hiçbir amacı ve sonunun olmadığını anladı. Yeni bir hayata girdiğimizi, yeni bir yaşam elde ettiğimizi sanıyoruz. Ama sadece beden değişiyor, gerisinin değiştiği yok. Hep aynı acılar, hep aynı zorluklar. Yeni bir yaşama geçtiğimiz yok aslında. Hayat, kendi kendini tekrarlayıp duruyor sadece. Bu düşüncelere dalınca beden değiştirmeler esnasında ne kadar yorgun düştüğünü hissetti. Yaşa sonra öl; tekrar yaşa sonra tekrar öl. Durmadan yaşa, durmadan öl; nasıl bir hayattır böyle? Bu defalarca yaşayıp ölmeye var olan ne? O kadar hayatım oldu, her görünümde yaşadım, her bedende hayat sürdürdüm. Elime ne geçti? Sadece acı ve üzüntü. Bunları kafasından geçirdikten sonra çok çekti-

ğini düşündü. Artık bu kargaşanın son bulması gerek. Cennete giderken keçinin ona söylediği şeyler aklına geldi; sonunda keçi olması gerekecekti. Öyleyse niçin gereksiz yere başka yaşamlara giriyorum? O hayattan bu hayata, şu bedenden bu bedene; bazen köpek görünümüne, bazen kedi görünümüne. Kendimi neden yoruyorum? Yorulup tükendiğimde en sonunda keçi olmak zorunda kalacağım. Artık sonumun geldiğini kabul edeyim ve keçi olayım. Hangi talihli adamın eline düşersem ona yalvarırım; ey mihrace, boğazıma bıçağı dayadığında bana bir iyilik yap ve Gita'nın sekizinci bölümünü okuyup bedenime bir avuç su serpiver. Ram seni korusun. Beni kurtuluşa erdir.

Bu düşünceyle Brahman kedi son nefesini bıraktı ve derhal keçi hayatına geçti. İyi birinin onu satın alıp Tanrıçaya adamak üzere boğazını keseceği ve Gita'nın sekizinci bölümünü okuyup üzerine bir avuç su serperek kurtuluşa erdireceğini düşünüyordu. Ama orada bambaşka bir şey oldu. Onu satın alan adam hayvan oynatıcısı çıktı. Adam keçiye döve döve ona dans etmeyi öğretti. Küçük bir sehpa hazırladı ve keçiye dört ayağını birleştirip sehpanın üzerinde durmayı öğretti. Eğilerek seyircileri selamlamayı öğretti.

Onu satın alan adam, Brahman keçiye eğittikten sonra onunla gösteriler yapmaya başladı. Adamın dişi bir maymunu ve bir keçisi vardı. Her ikisinin boynuna ip bağlayıp şehir şehir dolaşmaktaydı. Dümbelek çalarak insan kalabalığı oluştururdu. Maymuna dans ettirir, keçiye de küçük sehpa üzerine çıkartıp oynatır ve seyircileri selamlatırdı. Adam, hayvanlarıyla geze dolaşa bir gün Acîn'e çıkageldi. Pazar yerinde bir topluluk oluşturup gösterisine başladı. Brahman keçi, dört ayağını bir araya getirip sehpanın üzerinde dikildiğinde kafasını kaldırıp seyircilere doğru baktı. O an seyirciler arasında oğlunu gördü; gösteriyi zevkle izliyor ve alkışlıyordu. Bu manzara karşısında Brahman utancından eridi. Derhal sehpadan yere atladı. Adam, sehpayı çıkması için defalarca onu zorladı; itti kaktı, vurdu, fakat keçi itaat etmedi. Adam, keçinin maymuna küskün olduğunu bu yüzden gösteriye çıkmadığını söyleyerek seyircilere açıklamada bulundu.

O akşam çadırlarına gittiklerinde keçi yere öyle bir serildi ki sanki canı kalmamıştı. Önüne yiyecek içecek konulduğunda bıkkın bir şekilde yüzünü diğer tarafa çevirdi. Adam, itip kakarak yedirmeye çalıştı ama keçi yiyecekleri ağzını bile sürmedi. Gece yarılarına kadar sessiz sedasız yerde serilmiş hâlde yattı. Düşünüp duruyordu. Ey Ram, bu nasıl bir iradedir böyle; doğması için keçi bedenine girmek zorunda kaldığım çocuk burada beni seyredip mutlu oluyor. Dünya böyle bir yer mi, hayat bu mu? Gözleri yaşla doldu. Bu hayat diğer hayatlarımdan daha ağır geldi diye söylenmeye başladı; diğer hayatlarımda bu hayatımda olduğu kadar rezil olmamıştım. Öyle bir hayat dizisi ki birbirini kovalıyor; hayatın birini ne kadar çabuk terk ettimse o kadar ça-

buk bir şekilde diğeri yakaladı. Ama bu hayata gelince takılıp kaldım. Bana yapışıp kaldı. Boğazıma bıçağı dayayacak olan kişi hangi dönülmez yerde öldü kaldı! Ey Ram, ne zamana kadar bu hayatı çekeceğim, daha ne kadar insanların teması olarak kalacağım? Gözlerinden muson yağmurları gibi yaşlar boşaldı. Uzun bir süre sessiz sedasız gözyaşı döküp durdu. Sonra kendini tutamadı ve böğüre böğüre ağlamaya başladı. Adam uyandı. Be hey keçi bugün çok dırdır ettin sen diye bağırdı. Kalkıp keçiye iki tekme yapıştırdı.

Sabah olmak üzereydi. Adam keçiye bağladığı kazıktan çözdü ve dışarı çıkmaya hazırladı. Çıktıklarında keçi yürümekte ayak direyince sahibinden iki sert tekme daha yedi. Zavallı ne yapsın; uygun adım yürümeye başladı. Adam pazar yerine varıp dümbelek çalarak bir kalabalık oluşturduğunda keçiye işaret etti ve Brahman keçi ikiletmeden küçücük sehpa öncesi ön toynağını, sonra ikinci ön toynağını koydu. Sonra yavaşça arka iki ayağını kaldırarak dört ayağını bir araya getirdi. Bir ara kayıp düşeceğinden korktu ama çabucak toparlandı. Sonra sanki seyircileri selamlıyormuş gibi gözlerini kapatıp başını eğdi.❧

¹ 1922’de Hindistan’da doğan yazar, roman ve öyküleriyle Urdu edebiyatında önemli bir yer edinmiştir. Yazar, 1947 yılında Pakistan kurulunca bu ülkeye göç etti. Pakistan’da yayınlanan çeşitli gazete ve dergilerde yazarlık ve yöneticilik dâhil birçok görevde bulundu. Doğu kültürü tutkunu olan İntizar Hüseyn, öykülerinde ağırlıklı tarih, mitoloji ve bölgesel kültür öğeleri üzerine kurulu konuları işler. Semboller sıkça kullanması ve metamorfoza ağırlık vermesi öykücülüğünün belirgin özelliğidir. Sembollerle bezeli anlatım tarzıyla yaşadığı sosyal çevrenin ve kültür yapısının aksayan yönlerine göndermelerde bulunur. Roman ve öykülerinde yarattığı imgesel betimlemeler, okuyucuya yeni fotoğraflar sunar. İmgesel anlatım tarzı ve Urdu dilini kullanmadaki üstün becerisi onu diğer edebiyatçılardan ayıran önemli bir özelliğidir. *Sokaklar, Taşlık, Son İnsan, Matem Şehri, Ay Tutulması, Gece Gündüz*, öykü kitaplarından bazılarıdır. *Yer ve Gök ve...* yazarın gezi yazılarının toplandığı eseridir. Yazdığı çeşitli oyunlar ise *Bizim Beldeler* adı altında toplanmıştır. Yazarın, öykü, roman, gezi yazısı ve oyunlarından başka İngilizceden yaptığı çeşitli çeviri çalışmaları da vardır.

MUHAMMED MUNŞA YAD¹

Türkçesi: Aykut KİŞMİR

GÖNÜL BORCU

Ev inşa etmek için arsa, para, şevk ve daha bir sürü şeyin yanında insana da ihtiyaç vardı. Mesela tuğla, demir, ahşap... Borç veren nüfuzlu dostlar... Briket, kum ve çakıl getirecek müteahhit... Yapı ustası, demirci, marangoz, boyacı, tesisatçı, işçiler vs. vs... Ancak hepsinden önemlisi derhal işleri düzene sokacak, inşaatı bekleyebilecek dürüst ve sorumluluk sahibi bir bekçinin gerekli olduğunu anlamam çok uzun sürmemişti. Neyse ki o sırada Gulbazhan'a rastladığım için kendimi şanslı sayıyordum. Daha önce birer birer üç bekçiye tecrübe etmiştim. İlk tuttuğum bekçi, işe gireli daha birkaç gün olmadan yapı ustasıyla birlik olmuş ve arkamdan iş çevirmeye başlamıştı. İnşaatta çimentoların dizili olduğu köşede torbaların yeri bir anda boşalmıştı.

İkinci tuttuğum bekçi çimento satmıyordu. Kum getiren müteahhitle anlaşmıştı. Bir kamyon gelen kumu iki kamyon boşaltılmış gibi hesaplıyordu. Bu durumu müteahhidin önüne koyduğu faturayı ödeyince anladım.

Tuttuğum üçüncü bekçi hırsız değildi. Herhangi birisiyle de arkamdan iş çevirmiyordu. Beş vakit namaz kılıyordu. Son derece dürüsttü. Ama o da sedirde yatmayı çok seviyordu. Sadece namaz vakitleri kısa süreliğine sedirden inerdi. Namuslu, Allah'tan korkan biriydi. Mahalle sakinlerine tuğla, briket kalıbı, kum kovası ya da inşaatın kimin ne ihtiyacı varsa esirgemedi hayrına dağıtıyordu.

Gulbazhan'ın gelmesi benim için yeni bir tecrübe olmuştu. Aradığım bekçi işte oydu. Gün boyu ustaların yanında çalışıyordu. İlk başlarda bekçiliğin yanında işçi olarak da çalıştığı için, çift yevmiye alacağını düşünmüştüm ancak onun paydos zamanlarında bile çalıştığını görünce içimdeki şüphe kayboldu ve onun iyi bir işçi olduğuna kanaat getirdim.

Gulbazhan'ın karşısında yığınla iş olsa bile hepsini özveriyle yüksünmeden düzene sokuyordu. Sayesinde, yapı ustaları ve müteahhitlerle çalışan işçilerden en az iki adam azalmıştı. Eğer yaptığı bekçiliğe ek olarak o iki işçinin yevmiyesini istemiş olsaydı bile, ben yine kârda olmuş olacaktım ancak Gulbazhan, son derece sade ve masumdu. Bırakın çift yevmiyeyi, yaptığı bekçilikten kazanacağı maaşın hesabını bile düzgünce bilmiyordu.

Memleketi Çatral'dı. Urdu'yu çok iyi bilmiyordu. Para kazanmak ve çocuklarının karnını doyurabilmek için evinden bu kadar uzağa gelmişti ancak

paraya düşkünlüğü yoktu. Zaman zaman onun parayı çakıl taşı sandığını düşünürdüm. Ona maaş verirken defalarca sayardım o ise saymadan parayı alır, cebine koyar; teşekkür olarak dişlerini göstererek selam verip işine kaldığı yerden devam ederdi. Her ay ona verdiğim maaşın iki katını borçlu olduğumu hissederdim ve hakkını ödeyemediğim için hep daha fazlasını vermeyi planlıyordum ancak bu düşüncemi hiçbir zaman gerçekleştiremedim. Evin inşaatına su gibi para akıyordu. Cebimdeki paradan hep daha fazlasına ihtiyaç duyuyordum. Yine de içimden şöyle bir karar almıştım. İnşaat bittikten sonra Gulbazhan'a fazladan bir aylık maaşı ikramiye olarak verecektim. Sonra kış gelince ona yeni elbise diktirip eskiciden de birkaç palto alacaktım. Eski ayakkabılarımdan da birkaçını verecektim. Böylelikle en azından onun hizmetlerin karşılığını ödeyememiş olmanın verdiği ezikliğin altında kalmayacaktım.

Evin inşaatı aylar sürdü. Gulbazhan'a olan minnettarlığımın altında git gitte eziliyordum. Bir gün avluda yığılı duran molozları kaldırmaları için bir eşek arabacısıyla seksen ruپیe anlaştık. Ancak Gulbazhan eşek arabacısını içeriye almadı. Kendi iki üç günde bütün molozları kaldırıp dışarı çıkaracaktı. Ertesi gün de ustanın vakti zayi olmasın ve fazla işçi çalıştırılmasın diye için gece boyu çatıya kum çekti.

Bir gün inşaatta uzun merdivene ihtiyaç oldu. Uzun merdiveni de bulup kiralamak mümkün değildi. Nereden bulduysa o gün Gulbazhan bir merdiven buldu geldi. Sorduğumdaysa sadece gülümsedi. Sonradan öğrendiğime göre merdiveni alıp geldiği yere merdiveni kullandırtmalarına karşılık bahçelerini düzenlemek için söz vermiş.

Yapı ustası marangoz ve diğer işçiler artık ondan bıkmışlardı. İnşaatta her şeyi hazine sanıp üzerine yılan gibi çöreklenip oturuyordu. Boyacıya yeni boya kutusunu açtırmadığına dair şikâyetler gelirdi. Harcı ziyan eden sıvacıyla kavgalıydı, ev sahibinin önceden izni olmadıkça elektrik ustalarının aletlerini alıp gitmelerine bile müsaade etmezdi.

Küçük kızım zaman zaman pazar günleri benimle inşaatla gelirdi. Gulbazhan onu görünce çok sevinirdi. Yasaklamama rağmen kendisinin bile şimdiye kadar alıp tadamadığı bisküvi ve şekerlemeleri kızıma getirir verirdi. Eğer küçük kızımın gelmediği bir pazar olursa hâlini hatırlını sormayı ihmal etmezdi. Birçok defa ben de onun çocuklarının hatırlını sormayı düşünmüştüm ama nasıl oluyordu bilmiyorum her defasında unutupordum.

Evin inşaatı tamamlanmaya yakın para da neredeyse tükenmişti. Her ne kadar tasarruf edip kenara bir miktar ayırmaya çalışsam da pahalılık o kadar artmıştı ki istediğim gibi Gulbazhan'ın maaşına ikramiye veremedim.

Sonra, kiracı olduğumuz evden kalkıp yeni yaptırdığımız eve taşındık. Gulbazhan da bir gecekonduya geçti. Maaşını kuruşu kuruşuna vermiştim

ama yine de onun emeğinin en azından üçte birlik bölümünü geleneksel burjuva zihniyeti sergileyerek gasp ettiğimi ve hakkını sömürdüğümü düşünmekteydim.

Kış gelmişti ve çocuklara kışlık üniforma, süveter; hanıma şal ve kendime yeni bir takım elbise derken çok para harcamıştım. Bu yüzden Gulbazhan'a giyecek alamadım. Hanıma ve çocuklara kıyafet alırken ona da bir şeyler almayı düşünmüştüm ancak çok pahalıydı, imkânım olmadı. Evde kullanmadığım kıyafetlerden Gulbazhan'a veririm diye düşünüp rahatladım.

Gulbazhan işten ayrılıyordu. Hanıma eski kıyafetlerimden ve ayakkabılarımdan bir kaçını çıkarmasını söyledim. Ama taşınma ve yeni eve yerleşme telaşı nedeniyle bütün eşyalar kutu ve sandıklardaydı. Hangi eşya nerede hiç bilmiyordum. Önemli bir iş var bahanesiyle Gulbazhan'a Pazar günü gelmesini tembihledim. Tamam, anlamında kafasını sallayıp her zamanki gülüşüyle selam verip gitti.

O gittikten sonra aklım başıma geldi. Nerede iş bulduğunu bile sormamıştım... Ancak o boş kalmazdı... Böyle adamlara her zaman her yerde ihtiyaç olurdu. Gulbazhan pazar günü sözleştiğimiz gibi bize geldi ancak biz o gün bir dostumuzun kızının doğum gününü kutlamaya gitmiştik oysa o gün denk gelseydik kalbimin yükü hafifleyecekti. Yine de onun ertesi gün ya da gelecek Pazar mutlaka geleceğini umuyordum ve böyle de oldu. Ertesi gün akşamleyin yine geldi ama o zaman da karımın bir arkadaşı bize misafirliğe gelmişti karım onu ağırlamakla meşguldü. Bu kadar gün geçti varsın olsun birkaç gün yine beklesin sonra yine gelir diye düşündüm ve Gulbazhan'dan ertesi pazar gelmesi için söz aldım. O da her zamanki gülüşüyle selam verip gitti.

Odama çıkıp ajandama pazar günü Gulbazhan'la randevum olduğunu not ettim. Sabah kalktığımda ilk işim onun için bir şeyler ayırmak olacaktı.

Pazar sabahı gözlerimi açtığımda kulağıma Rayya Selun'dan eski filmle rin şarkıları geliyordu. Yatak keyfi yaparken karıma seslendim, Gulbazhan için kıyafet çıkarmasını söyledim. Karım bütün işini bırakıp yanıma geldi ve sandığı açıp eski elbiseleri çıkarmaya başladı. Birkaç rengi solmuş ve çekmiş tişört vardı. Bunlar Gulbazhan'a olmazdı. Onun yapılı vücuduna bunlar fanila gibi olurdu. Yazlık kışlık birkaç eski pantolon vardı ancak o şalvar giyiniyordu. Bunlar onun için uygun değildi. İyi durumda olan iki gömlek vardı ancak gömleğin biri eski olmasına rağmen yine de gri takımımınla çok hoş duruyordu. Diğer gömleğin rengi solmuştu ama onu da gece yatarken kullanıyordum. Hem eşime göre onu hâlâ gündelik olarak giyebilirdim.

Sıra ceketlere gelmişti. Mavi kareli ekose ceketimi geçen sene bir kez giyip bırakmıştım. Eşime göre onu pardösünün altına giyebilirdim. Kullanılmayan bir ceket daha vardı. Ancak küçük kardeşim birkaç gün önceki mek-

tubunda ceketlik kumaş için benden para göndermemi istemişti. Bu ceket onun ihtiyacını karşılayabilirdi böylece yeni kumaş alma ve diktirme masrafı cebimde kalır bu da benim için güzel bir tasarruf olabilirdi.

Şimdi sıra ayakkabılara gelmişti. Ne yazık ki birçoğu yepyenydi. Bazılarını özel günler için kimisini de ofise gitmek için ya da günlük kullanıyordum. Bir ikisini yağmurda giymek için bir ikisini de çarşıya pazara gitmek için ayırmıştım. Bir tane bile kullanmadığım ayakkabım yoktu ve ayakkabı o kadar pahalıydı ki şimdi yeni bir ayakkabı almak orta sınıf bir ailenin aylık bütçe dengesini yerle bir edebilirdi.

O gün Gulbazhan'ın bir sebepten ötürü gelmediği iyi oldu. Yoksa çok utanırdım, üzüldürdüm ve vicdanım rahatsız olurdu. Kalbimin yükünü hafifletmek için biraz daha zaman bulmuştum. Evin inşaatı için bunca para harcamışken yüz-iki yüz rupinin lafı olmazdı, Gulbazhan geldiğinde onu çarşıya götürüp çok olmasa da ona şalvar, gömleklik kumaş ve poşu alacaktım.

Ertesi Pazar da geçti. Gulbazhan gelmedi. Onun için ayırdığım parayı kenara koymuştum. Para harcanıp gidince bir gün Gulbazhan'ı aramaya çıktım. Ona nerede kaldığını, nerede çalıştığını hiç sormadığım o an aklıma geldi. Sonra şehirde yeni inşaatların yapıldığı semtte onu bulabileceğimi düşündüm.

Gulbazhan'ı ararken gece geç saatlere kadar yollarda motosikletimle dolaştım ancak ondan hiçbir ize rastlayamadım.

Sonraki gün şöyle bir olay oldu. Akşamüzeri evimin inşaatında birkaç gün çalışan bir işçi geldi. Gulbazhan'ın arkadaşıydı. Büyükçe bir paketi bana uzattı.

“Beyim, 1...111...Gulbazhan'ın karısı hastalandı. Apar topar memleketine gitti. Bize küçük kızınızı çok sevdiğini söyledi. Onun için bu hediyeyi hazırladı. Size ve eşinize selamlar söyledi” diyerek gitti.

Paketi açtığımda gördüm ki içinde çok güzel ipek bir elbise fular vardı. ❧

¹ 1938 Sheikhpora (Pakistan)'da doğan yazar inşaat mühendisliği eğitimi aldı. Ancak edebiyata daha yatkın ve yetenekli olduğunu düşünen Munşa Yad, Pencab Üniversitesi'nde Urdu ve Pencabi dillerinde yüksek lisans yaptı. Eğitiminden sonra yazın hayatına ve çeşitli dergilerde çalışmalarını yayınlamaya başladı. Öykülerinde ustalıkla kullandığı sembolizmi, klasik anlatımcı üslubuyla birleştiren Munşa Yad, kısa sürede edebiyat çevrelerinin beğenisini kazandı. Köy uyanışının yazarı olan ve alt orta sınıfın insan manzaralarını öykülerinde işleyen Munşa Yad, sosyal çarpıklıklara bazen sembolik ifadelerle bazen de açık açık göndermelerde bulunur. Sosyal çevreden seçtiği karakterler herkesin her yerde karşılaştacağı kişilerdir ve ele aldığı konular okuyucuya yabancı olmayan türdendir. Öykülerindeki kurgu sade ve yalındır. *Avuçtaki Ateşböceği, Et ve Toprak, Boşluk İçinde Boşluk, Zaman Denizdir* adı altında öykülerini topladığı eserleri vardır.

GULAM ABBAS¹

Türkçesi: Aykut KİŞMİR

KİTABE

Şehrin yaklaşık 1,5-2 mil uzağında havadar bahçeler ve çiçek tarlaları arasında, yan yana birbirine benzeyen yapılar, sıra sıra uzaklara kadar uzanmaktaydı. Bu binalarda küçüklü büyüklü ofislerde yaklaşık 4000 kişi çalışmaktaydı. Gündüzleri genelde buraların yoğun temposu, ofis odalarında, dört duvar arasında yaşanırdı. Sabah 10.30'dan önce, akşam da 16.30'dan sonra şehrin büyük giriş kapısından bu bölgeye uzanan düz ve geniş yol, adeta dağlardan aşağı bir sürü şeyi önüne katıp sürükleyen bir nehir gibi görünürdü.

Yazları ikinci olunca, sokaklarda ağaçların gölgesi uzamaya başlardı. Toprak, ayakkabıların içinde tabanları yakacak kadar sıcak olurdu. Yeni geçen sulama kamyonunun ardında, yolda yer yer biriken sulardan buharlar yükselirdi. İkinci sınıf memur Şerif Hüseyin, o gün ofisten biraz erken ayrılmıştı. Büyük kapıdan dışarı çıktığı yerde, faytoncular şehre giden yolcuları alıyorlardı. Maaşı alınca, ilk birkaç gün eve giden yolun yarısına kadar faytonla gitmek çok keyifli oluyordu. İşte bugün de o mutlu günlerden biriydi.

Maaşı alalı sekiz gün olmuştu. Aybaşında karısı, çocukları da alıp birkaç günlüğüne ailesine gitmişti; bu yüzden Şerif Hüseyin'in cebinde hâlâ beş ruپی banknot ve birkaç kuruş artmıştı. Evde yalnızdı. Gündüz ofisin kantininden birkaç poğaç alıp yemiş, üzerine de su içip karnını doyurmuştu. Akşam şehirde ucuz bir lokantaya gidip yemek yemeyi düşünüyordu. Tamamen başıboştu, evde onu bekleyen kimse olmadığından tamamen özgürdü. İster eve gider, isterse tüm gece yollarda dolaşırdı.

Az sonra memurlar gruplar hâlinde ofislerden çıkmaya başladı. İçlerinde kâtipler, kayıt memurları, sevk memurları, muhasebeciler, başkâtipler, müdürler kısaca, her kıdem ve kademedeki memur vardı. Görünüşlerinden kimin hangi mevkide olduğu anlaşılıyordu. Bisikletleri, yarım kollu gömlekleri, haki yeşili pantolonları, sandaletleri, güneş şapkaları, kol saatleri ve siyah gözlükleriyle içlerinden bazıları diğerlerine nazaran daha çok göze çarpıyordu. Koca göbekli tekâmülcüler, şemsiyelerini açmış, ağızlarında sarma sigara, koltuklarının altında dosyalarla gidiyorlardı. Kalabalık ofis ortamında gürültüden çözemedikleri problemleri evde dingin kafayla çözmek umuduyla her gün eve dosya taşırlardı. Maalesef eve gittikleri zaman ev işlerinden fırsat bulup asla dosyalara bakamazlar ve ertesi gün aynı dosyaları ofise geri getirip kendilerine gereksiz yere yük etmiş olurlardı.

Bazı bıçkın memurlar, fayton ve bisiklete tamah etmezlerdi, şemsiyesiz, şapka elde, ceket omuzda, kopan düğmelerden açılan yakalarını ise çengelli iğne ile tutturmaya çalışırlardı. Bağlılarında terden sırlıslık olmuş göğüslerinin gür kılları görünürdü.

Yeni yetme memurlar ise o sığağa rağmen ucuz, kötü dikilmiş, üzerlerine bol gelen takım elbiseleri boyun bağı ve yelekle giyerlerdi. Ceketlerinin üst cebinde ikişer üçer kalem olurdu, çalımı çalımı yürürlerdi.

Çoğunun anadili bir olsa da bozuk aksanlarıyla kendi aralarında yabancı dilde konuşmaya özen gösterirlerdi. Başka bir dilde konuşmaya teşvik edilmekten pek hoşnut olmasalar da yine de ofiste şefleriyle gün boyu yabancı dilde konuşurlar ve kendi aralarında sohbet ederek pratik yapmış olurlardı.

Bu memurlar arasında her yaştan insan vardı. İçlerinden bazıları okuldan mezun olalı henüz üç ay olmamış genç, tecrübesiz çaylaklardı. Kimileri ise uzun süre gözlük kullanmaktan burunlarının üstünde derin izler olmuş 25-30 yıldır bu yolu tepen eski topraklardı. Çoğunun hafif kamburu vardı. Kör ustura ile günlük tıraş olmaktan boyunlarında isilik çıkmıştı, sakalları kurumuş ot gibiydi.

Yaya gidenler, ev ile iş arasındaki yolu binlerce kez gidip gelmişlerdi. Herkes şeflerinin huysuz ve beceriksiz olduğundan şikâyetçiydi.

Şerif Hüseyin, faytonun birinde bir kişilik boş yer gördü ve hemen arabaya zıpladı. Araba, biraz ilerleyip şehrin ana kapısına ulaştığında faytoncuya çıkarıp 1 kuruş verdi. Eve gitmeyip şehrin merkez camiine doğru yürüdü. Her akşam camiinin merdivenleri etrafında pazar kurulur ve seyyar satıcılar güzel, sakın bir atmosferde mallarını sergilerlerdi. Dünya dolusu eşya ve her türden insan burada buluşurdu. Maksat alışveriş olmasa bile insanların bir şeyler almalarını, fiyat sormalarını, piyasa yoklamalarını izlemenin keyfine doyum olmuyordu. Lokman hekimlerin, Hint fakirlerinin, kurnaz muska satıcılarının, şipşak fotoğrafçıların arasında kalabalığın içinde birer ikişer dakika aylak aylak gezinerek eskici dükkânlarının olduğu yere gelmişti. Burada türlü türlü eşya vardı. Bazıları orijinal mükemmel sanat eserleriydi ancak eskicilerin elinde bazı eşyalar, kırıla döküle tanınmaz hâle gelmişti. Çin vazoları, kap kacaklar, masa lambaları, gramofon, sitar, saatler, bitmiş piller, çerçeveler, pirinçten bir balıkçıl, Budha'nın heykelciği vs...

Dükkânın birinde, Şerif Hüseyin'in gözü bir mermer parçasına takıldı. Moğol padişahlarından birinin mozolesinden ya da türbesinden sökülmüş bir parça gibi duruyordu. Uzunluğu 40 cm, genişliği 30 cm civarındaydı. Şerif Hüseyin, parçayı eline alıp baktı. O kadar zarif işlemeliydi ki sırf merakından fiyatını sordu.

“3 rupi.”

Eskicinin söylediği fiyat, fazla değildi ancak ne işine yarayacaktı. Böyle düşünerek eline aldığı parçayı yerine bırakıp yürümeye devam etti.

“Durun Beyefendi, nereye gidiyorsunuz? Ne kadar verirsiniz? Siz de bir fiyat söyleyin.”

Şerif Hüseyin durdu. Mahcup olmuştu. Bu şey, ona lazım değildi ama yine de fiyatını merak ettiği için sormuştu. İçinden, eskicinin kabul edemeyeceği bir fiyat söylemeyi geçirdi. Böylece eskici en azından, kendisini beş parasız, dükkân sahibinin zamanını boşa harcayan bir serseri olarak düşünmeyecekti.

“Bir rupiden fazla vermem.” Böyle dedikten sonra hızlı adımlarla oradan uzaklaşmayı düşünmüştü ancak eskici buna müsaade etmedi.

“Dinle! Neden biraz daha çıkmıyorsun? Çeyreklik de mi yok? Peki... Neyse, al hadi...”

Şerif Hüseyin, neden yetmiş beş kuruş söylemedim, diye kendi kendine kızmıştı. Artık pazarlıktan dönmenin de imkânı yoktu. Parayı vermeden önce mermer parçasını eline alıp bir kez daha baktı. Eğer bir tek leke, çizik görse pazarlıktan geri dönecekti ancak parça kusursuzdu. Eskicinin onu neden bu kadar ucuza sattığını anlayamadı.

O gece, evin çatısında açık havada yalnız başına yatağında dönüp duruyor gereksiz yere masraf yaptığını düşünüyordu. Allah'ın hikmetinden sual olunmaz. O, merhamet sahibi bağışlayıcı ve cömerttir. Kim bilir belki bir gün talihi dönebilirdi, kıdeminde artış olur, müdürlüğe yükselir ve maaşı kırk rupiden dört yüz ruپیye çıkardı... Böyle olmasa bile en azından şef olabilirdi ve böylece kiracı olduğu apartman dairesinde yaşamak zorunda kalmazdı. Belki küçük bir ev alabilirse bu mermer taşın üzerine de adını işlettirip evinin kapısına asabilirdi.

Geleceğe ilişkin bu pembe düşler içini öyle bir sarmıştı ki; mermer parçası gözünde birden bire değer kazanmıştı. Onu artık gereksiz bir masraf olarak görmüyordu. Sanki uzun süredir böyle bir eşyaya ihtiyacı vardı ve eğer onu almamış olsaydı bu büyük bir hata olurdu diye hissediyordu.

Memurluğunun ilk yıllarında Şerif Hüseyin fevkalade coşkulu ve hırslıydı ancak iki yıldır bir sonuç alamadığı koşuşturma sonunda yavaş yavaş bu coşkudan soğumuş ve mizacına durgunluk çökmüştü. Ama şimdi bu mermer parçası, hayallerine tekrar canlılık getirmişti. Çeşit çeşit hayaller her gün aklını meşgul ediyordu. Otururken, kalkarken, uyurken, uyanırken geleceğe güzel düşler zihninde dolaşıp duruyordu. Ofise gidip gelirken villaların önünden geçtiğinde kapılarda isimlerin yazılı olduğu levhalar gözüne çarpıyordu.

Aybaşında maaşı alır almaz ilk iş olarak, mermer parçasını şehrin en meşhur oymacısına götürdü. Üzerine, kenarlarında küçük, güzel süslemeler olacak şekilde adını yazdırttı.

Mermer parçasının üzerinde kendi adının yazdığını görmek değişik bir duyguydu. Hayatında ilk defa adının bu kadar kalın harflerle yazıldığını görüyordu.

Oymacı dükkânından ayrılınca, pazardan geçerken, gazeteyle sarılı olan kitabeyi çıkarıp çıkarıp bakmak istedi. Ancak her defasında bilinmeyen bir

çekingenlik Şerif Hüseyin'in elinden tutup bırakmıyordu. Belki de yoldan geçenlerin bakışlarından korkuyordu. Eğer kitabeyi görürlerse günlerdir aklından geçen hayalleri fark edebilirlerdi.

Evin önünde merdivenin birinci basamağına adımını atar atmaz gazeteyi yırtıp attı ve kitabenin üzerindeki güzel yazıdan gözlerini alamayarak yavaş yavaş merdivenlerden çıkmaya başladı. Üst kattaki dairenin kapısına gelince durdu. Cebinden anahtarı çıkardı. Kilidi açtı. İki senedir burada yaşıyordu ve evinin önünde bu kitabeyi asabilecek bir yer olmadığını ilk kez fark ediyordu. Yer olsaydı bile böyle bir kitabe oraya asılmazdı. Bu tür kitabeler, yoldan geçenler görsün diye büyük evlerin avlu kapısına asılırdı.

Kilidi açıp eve girdi, düşünmeye başladı. Şimdi bu kitabeyi nereye koymalıydı. Kiracı olarak yaşıyordu. İki küçük oda, bir banyo ve bir de mutfak vardı. Dairede tek bir dolap vardı, onun da kapağı yoktu. Sonunda kitabeyi, o kapağı olmayan dolaba koydu.

Her akşam ofisten yorgun argın geldiğinde ilk işi kitabeye bakmak olurdu. Umutları yeşerir ve ofisin tüm yorgunluğunu üzerinden atmış olurdu.

Ofiste çalışırken iş arkadaşlarından birisi çözemediği bir konu hakkında ondan yardım istediği zaman gözleri parlardı. Kendini önemli biriymiş gibi hissedirdi. Ne zaman arkadaşlarından birinin terfi haberini duysa aynı başarı arzusu kalbini heyecanla doldururdu. Ofiste şefin takdir dolu bir bakışı onu bir hafta neşelendirirdi.

Çoluk çocuk gelene kadar kendini hayallere kaptırmıştı. Ne arkadaşlarıyla görüşüyor ne de dışarıda vakit geçiriyordu. Akşam olunca lokantada yemeğini hemen yiyip eve geliyor, uykusu gelinceye kadar saatlerce acayip acayip hayallere dalıyordu. Ancak karısının ve çocukların dönmesiyle bu rahatlık ve başıboşluk da son bulmuştu. Geleceğin parıltılı düşleri artık yavaş yavaş gözden kayboluyor, yerini etrafını saran kaygılara bırakıyordu.

Kitabe, yıl boyunca kapaksız dolapta öylece durdu. Şerif Hüseyin, bu zaman zarfında özveriyle çalışarak şeflerini memnun edebilmek amacıyla elinden geleni yaptı ama terfi alamadı.

Oğlu, artık dört yaşına basmıştı. Kapaksız dolaba rahatlıkla ulaşabiliyordu. Çocuğun kitabeyi düşürmesinden korktuğu için onu, dolaptan kaldırıp sandığın içine, elbiselerin altına koydu.

Kitabe, bütün kış sandıkta kaldı. Yaz gelince Şerif Hüseyin'in karısı gereksiz eşyaları sandıktan çıkarıp eski bir kutuya koymak zorunda kaldı. Eşyalar arasında; kırık bir çerçeve, kılsız fırçalar, eski bir sabunluk, bozuk oyuncaklar ve daha pek çok ıvrık zıvrık vardı. Eşi, kutunun içine kitabeyi de tıktırmıştı.

Şerif Hüseyin, geleceği her zamankinden çok düşünmeye başlamıştı. Ofiste şeflerin tutumuna bakılacak olursa terfi etmesi çok zordu. Sıkı ve çok çalışmayla eline bir şey geçeceği yoktu. İki yılda bir maaşında üç rupilik ar-

tış oluyordu. Bu para, çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılamaya yeterse ona fazla yük olmazdı.

Peyderpey ümitsizlikle, memurluğunun on ikinci yılını devirmişti. İçinde yükselmek gibi bir heves kalmamıştı. Kitabeyi bile unutmuştu. İşte o sıralar, onun dürüstlüğünü ve emektarlığını göz önünde bulunduran amirleri, Şerif Hüseyin'i üç aylığına izne ayrılan bir şefin yerine vekâleten atamaya karar verdiler.

Atama haberini aldığı gün, dünyalar onun olmuştu. Karısına haber verebilmek için faytonu beklemeden doğruca eve koştu. Fayton bile onun arkasından yetişememişti.

Ertesi ay, mezattan ucuz bir yazı masası ve döner koltuk aldı. Masa ofise getirilince kitabe aklına geldi. Yıllar önce kurduğu hayaller yeniden canlandı. Evdeki kutuyu didik didik ederek kitabeyi buldu çıkardı. Sabunla güzelce yıkadı, ofise getirip masanın üzerine duvara yasladı.

Şimdi çok kaygılanıyordu. Amirlerine kendini ispatlamak için vekâletini yaptığı şeften iki kat fazla çalışıyordu. Astlarının da kalbini kazanabilmek için çoğu zaman, onların işlerine de koşturuyordu. Eve gidince, gece yarılara kadar dosyalarla cebelleşiyordu ama yine de mutluydu. Sadece vekâlet ettiği şefin bir gün izinden döneceğini düşündüğü zamanlar, içi daralıyordu.

“Belki iznini uzatır... Belki hastalanır... Belki de hiç gelmez...”

Fakat üç ay sonra, o adam, ne iznini uzattı ne de hastalandı. O gelince Şerif Hüseyin de eski görevine dönmek zorunda kaldı.

Sonraki günler Şerif Hüseyin, büyük bir bunalıma girdi. Ofiste şeflik yaptığı kısacık zamanda biraz olsun mutluluğu tatmıştı ama şimdi eski görevine geri dönmüş içinde bulunduğu durum çekilmez bir hâl almıştı. İşine odaklanamıyor, geceleri uykusunu alamıyordu. Tembelleşmeye başlamıştı. Her zaman canı sıkındı. Ne yüzü gülüyor ne de biriyle konuşmak istiyordu. Bu durum birkaç günden uzun sürmedi. Amirlerinin tavrı onu çabucak yola getirdi.

Büyük oğlu altıncı sınıfa geçmişti. Küçük oğlan dördüncü sınıftaydı. Ortanca olan kız annesinden dikiş dikmeyi, nakış işlemeyi, Kuran okumayı öğreniyor, ev işlerinde de annesine yardım ediyordu. Ofise aldığı masayı ve döner sandalyeyi eve getirmişti. Büyük oğlan ödev yapmak için kullanıyordu. Kitabe masanın üzerinde çok yer kapladığından, bir de masa sallandığında düşme tehlikesi vardı. Büyük oğlan onu kapaksız dolaba kaldırdı.

Yıllar geçti. Bu zaman zarfında kitabe, evin içinde oradan oraya birçok yer değiştirdi. Bazen kapaksız dolaba, bazen masa üzerine, bazen de sandığa konuldu. Kimi zaman çuvala sokulup karyolanın altına itildi, kimi zaman kutuya tıkıştırıldı. Bir keresinde birisi onu, mutfak rafı üzerinde günlük kullanılan kapların yanına koymuştu. Şerif Hüseyin kitabeyi dumandan sararmış vaziyette buldu. Oradan aldı, yıkadı, kuruladı ve tekrar kapaksız dolaba koydu.

Kitabe, birkaç gün sonra oradan yine kayboldu. Şerif Hüseyin'in kitabe koyduğu yere büyük oğlu bir arkadaşının hediye ettiği kocaman çiçek saksı-

larını koymuştu. Sararmış kitabe, dolapta çirkin duruyordu. Onun yerine kırmızı kâğıt çiçekler, hem dolabı aydınlatmış hem de oraya renk katmıştı.

Şerif Hüseyin artık yirmi yıllık memurdu. Başındaki saçın yarısı beyazlamış, sırtı da hafif kamburlaşmıştı. Hâlâ arada sırada zenginlik dolu güzel günler düşlediği oluyordu ancak buna artık eskisi kadar kafa yormuyordu. Eski hayaller, yerini üzüntülü iç çekişlere bırakmıştı. Artık kızının düğünü için endişeleniyor, oğlanların eğitimini ve artan masrafları düşünüyordu. Bunun yanında çocuklara iş bulması gerektiği de bir an bile aklından çıkmıyor ve başka bir şey düşünmüyordu.

50-55 yaşlarında emekli oldu. Büyük oğlu demiryolu ambarında çalışıyordu. Ortanca oğlu bir ofiste kâtipti. Küçük oğlu, üniversiteye hazırlanıyordu. Aldığı emekli aylığı ve iki oğlunun maaşları toplamı, ayda yaklaşık 150 rupi ediyordu. Bu para rahat yaşamaları için yeterliydi. Buna ek olarak, ufak ufak ticarete atılmayı düşünüyordu fakat zarar etme korkusundan buna cesaret edememişti.

Şerif Hüseyin, tutumluluğu ve karısının kanaatkârlığıyla büyük oğluna ve kızına ihtişamlı birer düğün yapmıştı. Bu zorunlu görevlerden kurtulduktan sonra bir de Mekke'ye hacca gitmek istiyordu ancak gücü yetmedi. Yine de vaktinin çoğunu camide geçirdi. Bir süre sonra yaşlılıktan ve hastalıktan aniden çökmeye başladı. Hatta çoğu zaman yataktan çıkamaz hâle gelmişti.

Emekliliğinin üçüncü yılında bir kış gecesi bir sebepten ötürü yatağından kalktı. Sıcak yorganından çıkmıştı. Gece geç vakit, soğuk rüzgâr ok gibi göğsüne işledi ve zatürreye yakalandı. Çocukları onu iyileştirmek için ellerinden gelen en iyi bakımı yaptılar. Karısı ve gelini gece gündüz başından ayrılmadı ama durumu gittikçe fenalaştı. Dört gün yatalak kaldıktan sonra öldü.

Şerif Hüseyin'in ölümünden sonra bir gün büyük oğlu evi boyattı. Eşyaları ayırırken küçük bir çuvalın içinde kitabeyi buldu. Genç adam, babasına sonsuz bir sevgi besliyordu. Kitabenin üzerinde babasının ismini görünce ister istemez gözleri doldu. Derin düşüncelerle kitabedeki yazıya ve işlemelelere baktı. Aniden aklına bir şey geldi ve gözleri parıladı. Ertesi gün kitabeyi de yanında götürüp soluğu bir mermer ustasının yanında aldı. Yazıda küçük değişiklikler yaptırdıktan sonra aynı gün akşamleyin, mermer parçasını babasının kabrine koydu. -1947-

¹ 1909 yılında Amritsar (Hindistan)'da doğdu. Lahor (Pakistan)'da eğitim gördü. Uzun süre *Çiçek* ve *Kadın Islahı* dergilerinde yazdı. 1940'lı yılların başında Birleşik Hindistan Radyosu'nda çalışmaya başladı. Pakistan kurulunca bu ülkeye göç etti ve Pakistan Radyosu'nun dergisi olan *Aheng*'in editörlüğünü üstlendi. Abbas, öykülerinin konusunu etrafında yaşanan gerçek olaylardan seçer ve onları en ince ayrıntılarına dek gözlemleyerek ince bir üslupla aktarır. Öykülerinde insan en saf ve aldatılmaya yatkın haliyle işlenir, zira ona göre bizzat yaşamın kendisi aldatmacadan başka bir şey değildir. Gerçekçi bir yazar olduğu için öykülerinde hayal ürünü konular yer almaz. Romantizm yanı zayıf, düz anlatımcı bir yazın tarzı benimser. 1982'de hayatını kaybeden yazarın yayımlanmış öykü kitapları arasında *Anendi*, *Karakış*, *Melodiler* edebiyat çevrelerinden en önemli eserleri arasında sayılır.

MAZHAR-UL İSLAM
Türkçesi: Davut ŞAHBAZ

TAHTİREVANCI

O gün, tren, küçük bir köyün istasyonunda durduğunda o, trene bindi. O, beni ben de onu tanıma gayretindeydik. Uzun bir süre birbirimizin gözlerini süzdük. Ancak o, çok çabuk yoruldu. Gözlerini kaçırıp koltuğa oturur oturmaz, göğsüne bastırıldığı torbayı kucığına koydu. O an, onu tanıdım. O, Şeyde idi ve bugün ben onu 20 yıl sonra görmüştüm. 20 yıl önce memurluk amacıyla köyümden ayrıldığım Şeyde henüz gençti ve bölgenin bütün halkı onun kahramanlığını kabul etmekle birlikte ondan korkuyorlardı da.

Köyümden ayrıldığım o günlerde köylüler Şeyde'nin, teyzesinin kızıyla olan aşkının hikâyesini, yaşlıların ceplerine tütün ve şeker kamışı sarmaladıkları gibi dillerine dolamışlardı.

Bir kez daha Şeyde'ye doğru baktım. Ancak o, pencereden dışarıya bakıyordu. Sağlam vücudu artık güçsüzleşmişti. Sakalı uzamıştı ve sarığının kıvrımları gevşemişti.

Usulca “Şeyde” dedim. İrkilerek bana doğru baktı, bir an durakladıktan sonra tanıdı ve “Ooooo, Sen! Nasılsın?” dedi.

Daha sonra laf lafı açtı. 20 yıl önceki konulardan ayranın, şeker kamışı suyunun ve ayrılığın kokusu yayılmaya başladı. Ona, “Rani nasıl?” diye sordum.

Şeyde, kucığına koyduğu torbayı sıkıca kavrayarak “Eski mevzu ama bana hâlâ dün gibi geliyor. O gün, tıpkı birkaç gün önce oyuncak bebeğini süslediği gibi süslendiğinde, ablası eski bir kutudan oyuncak bebeğinin giysisini çıkararak ona verirken “Al! Artık senin kendi evlenme vaktin geldi, sen ise oyuncak bebeğini evlendirme peşindesin” diye söylemişti. O günlerde bana annesinin teyzesiyle gizli gizli konuşmalar yaptığını ve sanki annesiyle teyzesi arasında geçen konuşmaların evin herhangi bir bireyinden değil de sadece kendisinden saklandığını fark ettiğini anlatmıştı. Tıpkı henüz küçükken annesinin ondan tatlı şeyleri sakladığı gibi... Ben ise bu durumun iyi bir şey olduğunu ve onun faydasına olduğunu söylemiştim... O güldü. O an, bana bu durumun sadece onun yararına değil, benim de yararına bir şey olduğunu anlatmak istediğini fark ettim. O gün gerçekten çok mutluydu.

Bebeğini gelin yapmıştı. Dantel işlemeli elbiseler giydirmiş, tatlı pilav pişirmiş ve kız arkadaşlarıyla buluşarak şarkılar söylemişti. Keder ve terk edi-

liş şarkıları... Dantel işlemenin şarkıları... Sözünde durma şarkıları... Eğer dinlemiş olsaydınız, o şarkılarda nelerin olduğunu tahmin ederdiniz” diye söyledi.

Şeyde’nin gözlerinin nemlendiğini gördüm. Gözyaşı, fil katarları gibi gözlerinde parlamıştı.

Sessizleştğinde “Sonra ne oldu?” diye sordum.

“Sonra ne olacaktı ki? Bir gün bebeği gibi o da gelin edildi. Benim için değil, başka birisi için. Annesi onu başka yere gelin etti. Buluştuğumuzda eteği gözyaşlarıyla doluydu. Benden bebeğine sahip çıkacağımın sözünü aldı. İsteğini kabul ettim ve bebeği örtüyle sarmalayarak yanımda taşıdım. Düğün alayı geldi, her taraf çiçeklerle donatıldı.

Düğün alayı gittiğinde, annesi omzumdan yakalayarak silkeledi ve “Şeyde, Rani’nin tahtirevanına omuz ver” diye söyledi... Bizim bağımız onun düğün tahtirevanına omuz verecek türden değildi! Ancak nedendir bilmiyorum, Rani’nin tahtirevanını kaldırıp omuzlarıma aldım. Bana tahtirevan evlendirilmemiş bebeklerle doluymuş gibi geldi.”

Gözlerinden yaş geldi, sessizleşti. Ancak bir süre sonra örtüyü kaldırarak kamizinin düğmesini açtı ve sıyrarak omzunu gösterir şekilde “Bak bu ize!” dedi.

Omzunda tahtirevanın derin bir izi olduğunu gördüm. Kucağında tuttuğu torbayı açtı ve kumaşlara sarılmış bir oyuncak bebek çıkarttı:

“Bu gördüğün onun bebeği. 20 yıldır üzerine titriyorum. Ancak artık bebek onsuz çok üzgün hâle geldi. Bu yüzden onunla görüştürmeye götürüyorum” dedi.

Çok üzüldü. Lafı değiştirmek için “Vai Bici nasıl?” diye sordum. Derin bir ah çekerek:

“Hepsi bırakıp gitti. Ben ise şimdi köyün her kız çocuğunun tahtirevanına omuz veriyorum. Ve köylüler beni tahtirevancı Şeyde adıyla biliyorlar” diye söyledi. ❧

MAZHAR-UL İSLAM
Türkçesi: Davut ŞAHBAZ

UYKU DÜŞLEYEN GÖZLER

Uykusuzlukla geçen bir dönemde, uyku dolu gözlerini görüp özendiğimde ona dedim ki:

“Bugünlerde gece boyunca uykum tam olarak gelmiyor, zoraki uyumaya çalışa çalışa kötü bir duruma geldim. Sen, benim çok sevgili arkadaşısın. Arkadaşlar hastalıkta sağlıklı dayanışma içinde olurlar: Bir çare söyle.”

Gülümseyerek bana baktı ve “Uyumamak senin huyun zaten.” dedi.

Onun uyku dolu gözlerine kaçamak bir bakış atarak: “Allah için, benim böyle bir huyum yok. Bütün gece ilmekte sallanır gibi olmayı kim ister ki? Gece boyunca zihnim kaynayıp durdu. Akbaba gibi sağlam vücudumu kemirdi. Bir gün sinirlerimin çöktüğü haberini duyarsın.” dedim.

Uzun süre esnedi. “Sen sıradan bir adam değilsin, bu yüzden dayan. Sıradan olmamanın çeşitli zorlukları vardır. Zaten ölmeye çok heveslisin” dedi.

Ancak daha sonra bana acıdı ve dudaklarına yayılmış gülümsemeyi toparlayıp ciddi bir şekilde “Sana bir yol anlatayım. Eğer bunu yaparsan sürekli derin bir şekilde uyursun.” dedi. Ben hızlıca “O nedir?” diye sordum.

“Şöyle ki geceleyin uyumak için yatağa uzandığında gözlerini kapatarak, benimle birlikte yolculuğa çıktığını hayal et.”

Henüz söylediklerini dikkatlice düşünmeye başlamıştım ki uykusunun geldiğini söyleyerek kalkıp gitti. Gece uyumak için yatağa uzandığımda, gözlerimi kapattım ve zihnimde, arkadaşım ile birlikte yolculuk yapmak için hazırlığa başladım. Ardından tren istasyonuna vardım ve onu beklemeye koyuldum. Kısa bir süre içinde o da geldi.

“Şimdi gidip bilet al!” dedi.

Nereye bilet alacağımı sorduğumda, istasyonun adını söyledi.

Çabucak bileti alıp geldim. Tren perona giriyordu. Arkadaşım bileğimi tutarak çekti:

“Acele et, tren bu istasyonda çok az kalır!”

Tren, yavaşça peronu geride bırakmaya başladı. Peronda sallanan pek çok el an be an mesafenin artmasıyla kaybolup gidiyordu. Vagondaki yolcu, akşamleyin kümeste oturmuş tavuklar gibi esniyordu. Arkadaşım yanıma oturdu, aniden üşüyüp bana sokuldu ve çantadan battaniye çıkarıp yarısını benim üzerime diğer yarısını kendi üzerine örtterek: “Göreceksin, şimdi ne kadar çabuk uykun gelecek. Bak tüm insanlar nasıl da keyifle uyuyor.” dedi.

Bir ara yolcuların üzerine göz gezdirdi, aniden battaniyeyi atıp ayağa kalktı ve “Dostum, o karşıda oturan benim çok eski bir arkadaşımıdır. Onunla biraz görüşüp geleyim. Kaygılanma, hemen geliyorum. Sen uyumaya çalış.” dedi.

Tekrar tek başıma kaldım. O, karşıda arkadaşının yanında oturmuş kendini kaybedercesine bir şeye gülüyordu. Uyumaya çabaladım ancak her zaman ki gibi zihnim uzun gagalı kuşlar gibi uykumu gagalıyordu. Arkadaşım geri geldiğinde uyumuş olacağımı düşünüyordum. Uzunca bir süre arkadaşının yanında oturup sohbet etti, güldü ve arkadaşısı sıkılarak esnemeye başladığında yeniden yanıma geldi, bana sokularak:

“Sen hâlâ uyumadın mı? Bir süreliğine oraya gittiğim içim özür dilerim. Aslında o benim çok eski bir arkadaşımıdır. Bir ara birbirimize küsmüştük. Ancak sen de biliyorsun ki eski dostlar herhangi bir yerde karşılaştıklarında, bütün kızgınlıklar, üzüntüler yumuşayarak son bulur. Özünde çok iyi bir insandır. Biz çok sıradan bir konu yüzünden birbirimize küsmüştük. Önemsizdi. Eşinden çok korkardı. Ne zaman görüşmek istesem, mutlaka bir bahane yaratırdı. Çok bilgili biridir. Gönlü çok güzeldir. Bana da çok saygı duyar” diye açıklama yaptı.

Tren bir istasyonda durdu. Bazı yolcular bindi. Onlardan biri arkadaşımın da tanıdığıydı. Arkadaşım oyun kâğıtlarını bırakıp tanıdığının yanına giderek oturdu ve uzunca bir zaman kahkahalar atıp durdu. Sonra aniden elini cebine soktu, aranarak hemen yanıma döndü ve “Sen hâlâ uyumadın mı?” dedi.

“Nasıl uyurum, benim yanımda durduğun mu var. Yalnız kalıyorum... Sen benimle yolculuk yapmaya söz vermiştin. Şimdi senin içinden başka biri ortaya çıktı!”

Daha sonra cebini yoklayarak “Paralarım” diye mırıldandı.

“Paralarımı düşünme, paranın dışında başka şeylerden bahset. Ben, parayla ilgilenmiyorum. Sevğiden, arkadaşlıktan bahset.”

Yönünü değiştirdi, “Sevgi nedir? Sevgi menfaattir. Sevgi bir şey değildir.”

“Ne söylediğinin farkında mısın?”

“Ben doğruyu söylüyorum.”

“Lütfen böyle şeyler söyleme. Bu şekilde bütün uykum uçup gidecek.”

Ona doğru dikkatlice baktım. Yüzü deniz gibi açık, temiz ve şeffaf; ancak gönlü dar bir sokak gibiydi.

Uzunca bir süre onun hakkında düşünüp durdum. Sonra horuldama sesini duydum. Çok derin uyuyordu.

Birçok istasyon geldi geçti. Tren, gürültüyle yol alıp gidiyordu. Ancak o hâlâ uyuyordu. Ve ben onun başında oturmuş uykusuna muhafızlık yapıyordum. Hakikaten eğer o vakit ben uyuyor olsaydım, o beni uyur hâlde bırakıp çeker giderdi.

Birisi çok doğru söylemiş, “Eğer birisini tanımak istiyorsan onunla yolculuk yap.”

Yolculuktan önce onun aksanı çok sakindi, konuşmasında masumiyet vardı. Ancak trene biner binmez değişti.

Beni uyutacak olan kişi derin bir şekilde uyuyordu, ben ise uyanıktım. Onun yüzüne, akşam vaktinin azalan güneş ışığı gibi bir gülümseme yayılmıştı. Dünyada mutlu yaşama madalyası varsa bu, arkadaşına verilmeliydi, diye düşündüm. Allah Teâlâ, gönülleri dertten arınmış, gözlerinde sevgi görünmeyen, hiçbir fikri olmayan, sadece bu dünyayı düşünen türlü türlü insanlar yaratmıştır. Onlar, ölümden sonraki hayatı hiç düşünmezler.

O sırada arkadaşım homurdanarak kalktı: “Paralarım!”

“Ben, senin yanındayım, paralarını kimse almaz” diyerek onu yatıştırma-ya çalıştım.

“Benden mi şüpheleniyorsun yoksa! Böyle şeyleri kalbinden söküp at! Benim gözüm paranda değil, arkadaşılığındadır. Ben arkadaşımın. Parana ihtiyacım yok. Aksine isteğim, benimle yolculuk yapmaya başladığından bu yana bir kuruş dahi harcamamandır.”

“Ben, parayı umursamıyorum. Paraya önem vermiyorum.” Kırgın bir ses tonuyla: “Yolculuğa başladığımızdan beri senden bir isteğim oldu mu?” diye devam etti.

“Hayır, tabi ki hayır, Allah için para mevzusunu kapat. Bu korkudan kurtul ve benimle yolculuğa devam et. Şimdi benimle geldiyse benimle kal.”

“Seninle yolculuk yapmam her şeyi unutacağım anlamına gelmez. Pek çok insanla benim hukukum var. Çoğu insan beni tanır.”

Arkadaşımın sözünü keserek, “Doğrudur, onlar eski dostlarıdır, dolayısıyla çok seversin. Ancak benimle yolculuk yapmaya söz verdin. Benimle geldin... Eğer benimle yolculuk yapmazsan uyum nasıl gelecek? Birlikte gidiyorsak, Allah aşkına benimle kal!” diye söyledim.

O, umursamaz bir şekilde sözlerimi dinledi ve ceplerini yoklayarak “Paralarım!” diye söylendi.

“Sakin bir şekilde bak, paran bir yere gitmez, buralardadır. Sen paranı neden bu kadar düşünüyorsun. Ceplerini boşalttığımdan mı korkuyorsun?” diye sordum.

“Hayır, mesele bu değil. Yine de parana dikkat etmelisin. Sen kendi parana dikkat et, ben kendi parama bakarım.”

“Paradan bahsetmeye niçin başladın. Böyle önemsiz konuşmalardan bunaldım. Biz arkadaşız.”

Arkadaşım sözümü duymazdan geldi ve uzun bir süre evinin kıymetli eşyalarını, arabasını ve şu anda birinci sınıf tarifeyle yaptığı yolculuk hikâyesini anlatıp durdu.

Şimdi onun tavrı da değişmişti ve bir tüccar gibi konuşuyordu. Büyük bir övünçle arkadaşımın bir derneğin genel başkanı seçilişini de anlattı.

Ben, Allahın ona ne kadar güzel bir yüz, iri gözler, uzun boy verdiğini ancak onun kalbini neden böyle yarattığını içten düşündüm. Çantadan uyku ilacını çıkarttım ve susuz bir şekilde yutarak gözlerimi uyum gelene kadar kapattım. O sırada arkadaşım omzumu sarstı ve “Dostum, o karşıda oturan kişi

büyük bir keyifle fıkralar anlatıyor. Sen uyumaya çalış, ben birkaç fıkra dinleyip hemen geliyorum.” dedi.

“Boş ver arkadaşım, o çok pis espriler yapıyor” diyerek onu durdurmaya çalıştım.

“Zaten böyle espriler eğlenceli olur” deyip hızlı bir şekilde kalktı ve fıkrayı anlatan kişinin yanına doğru yürüyüp gitti. Bir müddet birbirlerine fıkra anlatıp güldüler. Daha sonra birisi oyun kâğıdı çıkarttı ve kâğıt oynamaya başladılar. Oyun esnasında çirkin küfürler de savuruyorlardı.

İyi tanıyıp anladığımı sandığım o arkadaşımın, benim için bir muamma olduğunu hissettim. O, açık, temiz bir kâğıt gibi yolculuğa başladığım kişi benim için şimdi bir kafes olmuştu ve o kafes içinde uykum hapsedilmişti. Uykum çaresiz bir kuş gibi bu kafese kafasını çarpa çarpa bitkin bir hâle geliyordu. Sanki trenin bütün dumanı vagona doluyormuş gibi hissediyordum. Uykum da duman olup gitti. Daha önce zaman zaman bir, bir buçuk saatliğine de olsa uykum gelirdi. Ancak şimdi bir an için dahi uykusu gözlerime uğramadı. Bu ne garip bir rastlantıdır ki beni uykunun tadıyla tanıştırmaya gelen kişi, uykusuzluk olup gözlerime çökmüştü. İlk defa onun, hayatı çok kolay sandığımı hissettim. Onun için uykusu da çok kolaydı. Arkadaşlığı bile sıradan bir şey sanıyordu. İlişkilerinin dünyası çok genişti. Bu yüzden ben şimdi uyursam, beni uykuda bırakıp gidebilirdi. Onun nazarında iyinin ve kötünün farkı yoktu. Hatta kısa bir süre önce ona vagona farelerin olduğunu hissettirdiğimde ve yere düşmüş tarağı saçına sürmemesini söylediğimde “Ne fark eder! Fareler tarağın içine girmezler ya!” demişti. Bu olaydan önce onun fareden tiksinimediğini de bilmiyordum. Eğer o benimle yolculuk yapmamış olsaydı, arkadaşımın hayat görüşünde en önemli şeyin para olduğunun farkına varamayacaktım.

Tren şimdi gecenin son istasyonuna dâhil olmuştu. Arkadaşım yavaş yavaş eşyalarını toplamaya başladı. O an onun beraberinde götüreceği hiçbir şeyi unutmadığını anladım. Hüzün dolu gözlerle ona doğru baktım.

“Ne oldu? Eşyalarını topluyorsun” dedim. “Tren son istasyona gelmek üzere... Bundan sonra nereye gideceksek araç değiştirmemiz gerekir” diye söyledi.

“Peki, benim uykum” diye sordum. Herhangi bir cevap vermedi. Ben de susarak oturdum. Trenin durmasının ardından istasyona indiğimizde onu birilerinin almaya geldiğini görünce şaşkınlığım had safhaya ulaştı. Beni umursamaksızın gelen kişiyle birlikte gitti. Omzuna elimi atarak onu durdurdum ve “Sen benimle birlikte gelmiştin, sadece benim için!” diye söyledim. Omzundan elimi kenara itti ve “Aslında ben o tarafa gidiyordum, sen uykusuzluktan şikâyet edince seni de yanıma alayım, yolculuğum daha iyi geçsin diye düşünmüştüm.” dedi. Bunu söyleyerek hızlıca uzaklaştı ve görüş menzili-
limden çıktı.

Şimdi platformda ayakta dikilmiş düşünüyorum. Beni bir geceliğine uyutmaya gelen o kişi, tüm hayatımın uykusunu alıp gitmişti. ❧

AHMET NEDİM KASMI¹

Türkçesi: Recep DURGUN

AYAKKABI

Karmon, yıllarca bir kavvali² grubunda alkışla tempo tutmuştu. Sonra ses çıkarmayı da öğrendi. Aradan zaman geçti, arkadan öne geldi; gün geldi, büyük kavval ile diz dize oturmaya bile başladı. Kavval kendisinin de önüne geçeceği endişesiyle Karmon’u grubundan kovdu. Aslında Karmon’un sesi sıradan bir sestî fakat kavvali metodunu, grup içinde sesini ahenkle gizleyip öne çıkarma tarzını öğrenmişti. Karmon, kendi kavvali grubunu kurup düğünlerde, nişanlarda, sünnetlerde kavvali söylemeye ve üç oğlunu da okutmaya başladı. Aslında o, büyük Kaval ile ülkenin pek çok şehrini görme fırsatını bulmuştu, eğer çocuklarını okutmazsa onların da kendisi, babası ve dedesi gibi kavvali gruplarında davul çalarak, alkış tutarak heba olacaklarını ve alt dudaklarının sürekli sarkık olacağını düşündü.

Üç çocuğunu da köy okuluna kayıt ettirdiğinde bütün köy adeta büyük bir sessizliğe büründü sanki. Köylüler, “Hazreti Âdem’in yeryüzüne inişinden bu yana, çocuklarını okula gönderen ilk mirasidir³ bu.” diyorlardı. Ağa, onu kapısına çağırıp azarladı. “Utan Karmon hem mirasisin hem de çocuklarını mı okutuyorsun? Düğünlerde insanlar senin çocuklarından davul zurna yerine kîtap mı dinleyecekler? Onları neden bozuyorsun? Neslinizi neden bozuyorsun?”

Karmon, ağanın sözlerini sessizce dinledi. Sadece biraz gülümsedi. Sonra Ağanın bu azarına karşılık olarak yüksek sesle şunları dedi: “İkbal Kaim ömür boyu mercimek, pırasa yiyen birinin bazen canı tavuk, bıldırcın da çekiyor.”

Karmon, kavvali grubunda şarkı söyleyerek, alkış tutarak para biriktirmiş ve çocuklarını okutmaya başlamıştı. Çocukları yaz tatilinde köye geldiklerinde artık kendilerini bir mirasi çocuğu gibi hissetmiyorlardı. Sonra kim bilir ne okumuşlardı da mirasi çocuğu olmaktan da utanmıyorlardı. “Doğrudur, biz Karmon mirasinin oğluyuz ama ağa gibi bizim neslimiz Hazreti Âdem’e dayanmaktadır” diyorlardı.

Sonra bu çocuklar Lahor’da, Kalaşahaku’da ve Feysılabad’da şirketlerde iş bulmuşlar ve her ay babalarına ihtiyaçlarını karşılayacak kadar para gönderdikleri için Karmon, kavvali işini bırakmış evinde oturmaya, tertemiz elbiseler giyinmeye başlamış ve sonunda zekât verecek konuma ulaşarak insanları şaşırtmıştı. Ağa bunu duyduğunda gözlerinden yaş gelinceye kadar

gülmüştü. “Haramzade” dedi. “Alçak, pislik. Hele şuna! Eğer o zaman kadar kıyamet kopmazsa bakın iki yıl içinde zekât dilenecek konuma gelecek. Bir mirasi zekât vermeye başladığında bilin ki güneş iki mızrak boyu tepemize inmiş demektir.” Sonra Ağa, sanki ağlıyormuş gibi gülmeye başladı.

Birileri Karmon’a Ağa’nın bu sözlerini anlattığında Karmon “Ağa niçin öfkeleniyor. Ben ona zekât göndermedim ya. Ona da gönderirim ama şu an onun zekât almaya hakkı yok. Gelecekte hakkı olacak. Zaman değişiyor.” dedi.

Ağa’nın sözlerini Karmon’a iletenler, Karmon’un sözlerini de Ağa’ya iletmeyi bir görev bildiler. O anda Ağa şerbet içiyordu, bu sözleri duyunca şerbet genzine kaçtı ve burnundan akmaya başladı.

Bir gün Karmon sokakta oturmuş, insanlarla sohbet ediyordu. Laf lafı açtı. “Ben bir mirasiyim ama aslan gibi üç oğlanın da babasıyım, bunun için sokakta yerlerde oturmak yerine güzel bir köy odası yapmak istiyorum. Bu odayı halı ve sandalyelerle döşeyeyim de sizinle birlikte oturup dünyanın güzelliklerinden, iyiliklerinden bahsederek tatlı tatlı sohbet edelim. Oturmak için Ağanın odası var ama orda otururken kendimi rahat hissetmiyorum, sanki başımın üzerinde amuda kalkmış duruyorum.” dedi. Bunu söyledikten sonra evine gitti. Nargileyi tazeledi. Marpuca köz koydu ve içmek için sandalyeye tam oturmak üzereyken Ağa onu çağırttı. Bahçe kapısından adımını atar atmaz ağanın üç adamı onu yakalayıp yere yatırdı ve Ağa’nın fedaileri ve kâhyası karnını tekmelemeye başladı. Bununla birlikte Ağa, ona küfürler savuruyordu; “Köy odası yapacaksın öyle mi? Benimki bir köy odası öyle mi? Üç beş kuruş para yüzü gördün de geçmişini unuttun. Rezil. Vurun. Daha da vurun” dedi.

Karmon o kadar çok tekme yedi ki şayet başkası bu tekmeyle yeseydi saymayı unutturdu ama Karmon saydı... “Ben sayıyorum.” Yanına gelenlere yarın kıyamet gününde Allah’ın huzurundan bu tekmelerin hesabını sorarken yanlışlık yapmayayım diye saydım” dedi. Altmış iki taneydi. Altmış ikinin hesabını soracağım Allah’ın huzurunda inşallah. Bire karşı yetmiş olmasa da bütün insanların önünde benim bir tekmem bile Ağa için çok acı olacak.”

O günlerde nüfus sayımı yapıyordu. Sayımı yapan memurlar bu köye de geldiler ve Karmon’un bilgilerini yazmaya başladıklarında içlerinden biri sordu: “Kardeş isminizin Kurma olduğunu söylediniz, ama Kurma diye isim olur mu? Kerem İlahi, Kerem Ali ya da Keremuddin olmasın. Bu sizin isminizin bozulmuş hâli olmalı.” dedi.

Karmon dedi ki: “Ben mirasiyim beyim ve mirasilerin isimleri böyle olur. Benim adımın bozulmuş hali Karmon, babama da insanlar Gamun derlerdi, aslında asıl adı Gama idi.”

Sıkılıp deftere Kurma, baba adı Gama, mirasi kastından ve mesleği dilenci yazdıklarında Karmon itiraz etti. “Hayır beyim. Ben dilenci değilim. Di-

lenciliğin bir kuruşu bile bana haramdır, ömür boyu alın terimin karşılığını yedim. Çocuklarım okumuşsa bu da benim çalışmamın sayesinde. Şimdi onlar çalışıyorlar ve benim emeklerimin karşılığını bana ödüyorlar. Artık ben zekât veren biriyim, nasıl dilenci olurum. Dilenci yazacaksanız Ağaya yazın zira köylü çalışıyor, o yiyor” dedi.

Nüfus memurlarının karşısında Karmon’un kendisine dilenci dediğini duyan Ağa hemen onu konağına çağırttı ve bütün köylünün önünde kâhyasına tekmeletti. Tekme devam ederken Karmon birden ayağa kalktı ve kâhyanın bileğinden tutarak; “Yeter altmış iki tamam oldu, benim kotam doldu, daha fazla vurursan kıyamet günü Ağa daha fazla eziyet çekecek” dedi.

“Ben mi eziyet çekeceğim?” Ağa başına güneş düşmüş gibi şaşırıp kaldı. “Ben niye eziyet çekecekmişim?”

Karmon’un yüzü değişmeye başladı. “Size eziyet olmasa bile, sizin hesabınızı tutan meleğ eziyet olacak.” dedi.

“Benim hesabım?” Ağa yönünü değiştirdi. “Ne saçmalıyorsun? Ne hesabı?” dedi.

“Fakirleri tekmeletme hesabı. Bire yetmiş. Karmon daha fazla tekme beklemeden kalkmıştı ve yerden fesini kaldırıp çırpı. “Şimdi kendin hesap et. İkbal Kaim, altmış iki tekme şimdiki ve altmış iki de dünkü, hepsi yüz yirmi dört eder. Kıyamet gününde şayet bire yetmiş karşılık varsa yüz yirmi dörde kaç olur. Kâhya hesapla da Ağaya söyle.”

Ağa, öfkeyle elini ayakkabısına doğru götürdü ancak oradaki insanların çoğunun Karmon’un sözlerini güldüğünü görünce elini geri çekmek yerine yerden bir toprak parçası alarak parmakları ile ufalayarak un gibi yaptı. Küfürler dudaklarını titretti, yutkundu.

Kuşların yuvalarına dönme vaktiydi. Akşam yakındı. Ağa bu olaydan sonra Karmon ile daha sakın konuşmaya başladı. Karmon bir mirası idi ama zengin bir mirası ve zengin insanlarla konuşurken düşünüp konuşmalıydı, tıpkı Amerika’nın Rusya ile Rusya’nın Amerika ile konuştuğu gibi. Ağanın köy odasından sıradan insanlar ayrılıp sadece yakınındaki insanlar kaldığında, Ağa içinin yangınını onlara anlatıyordu. “Artık bu alçağa ekşi yedirmeyi bırakıyorum. Ona bundan böyle tatlı tatlı hap yutturacağım.” Sonra kendi durumunu uzun uzun gözden geçirdi. “İnsanlar şarabın sarhoşluğunun kötü olduğunu söylerler, bence sonradan görmenin sarhoşluğu ondan da beter. Karmon’a bakın. Bu mirasın oğlu da bana İkbal Kaim, İkbal Kaim diyerek önümde rüku a gidiyordu, nerde o günler. O günler geçmişte kaldı. Ben, Lahor’a, Feysilabad’a gidiyorum. Bir şey isterseniz getireyim, baston maston, ayakkabı mayakkabı! İşte bunlar hep para sarhoşluğu.” Sonra Ağa boynunu çekebildiği kadar çekip sağa sola bakarak konuştu: “Buralarda bir yerde oturuyor olmasın

haramzade. Hatırlıyor musunuz bir defasında burada oturmuş onun hakkında konuşuyorduk, karanlıkta o alçağın da burada olduğunu fark etmemiştik. Karga tavus kuşunun kanadını taksa da yine kargadır. O eskiden bana nargile hazırlayan biriydi. Ahırımı temizleyen biri... İleri gelenlerden biri konuştu: “Doğru Ağam, büyüklerden duyduğuma göre tavus kuşu da karga türünden bir kuşmuş. Sadece renkli kanatları çıkmış ve dans etmeyi öğrenmiş!” Hatırlıyorsunuz değil mi? Para, Eflatun’un çırağının zihnini ne kadar da açmıştı, yoksa şimdi benim yanımda kedi gibi miyavlayıp duruyordu. Para onun dilini benim ayakkabılarıma kadar uzattı. Ama böyle sonradan görme zenginleri alt etmede de hünerliyimdir. Ayakkabı elmaslarla da süslenirse ayakkabı yine de ayakkabıdır ve ayağa giyilir. Bu mirasinin çocukları benim köyümde kalmak istiyorlarsa mirası olarak kalmak zorundalar. Göreceksiniz.”

Kış mevsimi idi. Karmon oğullarının yanında birkaç gün geçirdikten sonra köye döndüğünde altın renkli bir battaniye getirmişti. İnsanlar bu battaniyeye dokunduklarında, “Bir koyunun bu kadar mı yumuşak yünü olurmuş!” deyip şaşkınlıklarını gizleyemiyorlardı. Karmon’un bir akrabası bu battaniyeye dokunduğunda bismillah çekip battaniyenin bir kenarını yüzüne sürerek “İrmik helvası gibi mübarek, ister ye ister örtün!” dedi.

Karmon yanına gelenlere bu battaniyenin tam yüz rupi olduğunu söylüyordu. “Sonra sadece güzel değil, insanı da çok sıcak tutuyor. Dışarıda kar, fırtına soğuk olsa da battaniye bir fırın gibi ısıtıyor. Zemheri soğukunda insanı terletiyor, beş bedene yemin olsun.”⁴⁷ diyordu.

Bu battaniye bütün köyde meşhur olmuştu. Karmon’un “Böyle bir battaniye Ağa’ya bile nasip olmaz” sözü Ağanın kulağına gitmişti. Bunu duyunca Ağa sinsi sinsi gülümsedi. Karmon’un paraları Ağa’ya ilm-i siyaseti öğretmişti...

Bir gün Karmon, bu battaniyeyi örtünmüş Ağa’nın konağının olduğu sokaktan geçiyordu. Ağa, adamları ile birlikte evin önünde oturmuş güneşleniyordu. Karmon’u çağırdı, battaniyeye dokunarak, “Bunu nereden çaldın?” dedi.

Karmon yanındaki bir taşın üzerine oturdu. “Ben... İkbâl Kaim... Ömrüm boyunca bir çöp bile çalmadım. Battaniyeyi niye çalayım. Battaniye de ne battaniye ama. Sen de dokunduğunda şaşkınlığını gizleyemedin.” dedi.

Ağa’nın yüzü sanki hırsızlık yaparken yakalanmış gibi soldu. Bıyık altından gülümseyerek “Peki, peki çalmadın, o hâlde nerden aldın?” dedi.

Karmon, cevap vermeden önce biraz düşündü. Gözleri parıldadı. Oğullarından bahsederken daima gözlerinin içi sanki fener koyulmuş gibi hep parıldardı. “Kalaşahkaku’da benim oğlum yok mu Serfiraz.”

“Evet. O Serfa!” Ağa Karmon’u düzeltti.

“Evet. O Serfiraz” Karmon yanlısının düzeltilmesini hiç önemsemedi. O “Baba buradan sana güzel bir ayakkabı alayım” dedi. Ben de “Oğlum ayak-

kabı köyde çok. Başka bir şey al.” dedim. O da hediye olarak bir battaniye aldı. Malezya’da bir arkadaşının babası oturuyormuş. Bu battaniyeyi oğlu için getirmiş. Serfiraz da ondan babacığı için almış.”

Ağa dedi: “Bak Karmon. Bu battaniye bana lazım desem... sen...”

“Al İkbal Kaim senin olsun” dedi güçlülükle Karmon. “Serfiraz sorarsa da çalındı derim.”

Ağa Karmon’un bu sözleri üzerine bir kahkaha patlattı ancak bunun yapmacık bir kahkaha idi. Sonra birden ciddileşip “Ne kadar istiyorsun?” diye sordu.

“Hiç para istemiyorum İkbal Kaim” Karmon’un sesinde büyük bir rahatlık ve umursamazlık vardı.

“Ancak ben bedava almam.” dedi Ağa. “Bizim aile geleneklerimize göre biz bedava bir şey almayız, bedava verimiz. Senin de bunu biliyor olman lazım. Ömür boyu böyle görmüşsündür.”

“Evet” dedi Karmon. “Alanların verme vakti de gelir İkbal Kaim. Alınız hadi. Serfiraz bana başka bir tane daha gönderir.”

“Hayır, Karmon” dedi ağa. “Sen bizim mirasimizsin. Senin deden, baban bizim büyüklerimizin ayakkabılarını tamir ettiler, boyadılar. İşte, ne istersen iste bu battaniyeye. Serfa sana kaçça aldığını söylemiş olmalı.”

“Evet, Serfiraz söylemişti” Karmonun sesinde bir plan yapmış olmanın rahatlığı vardı. Sonra bir karara varıp konuştu: “Bu battaniye başka bir battaniye ağa. Hâlbuki Serfiraz’a bu kadar fuzuli harcamalar yapma demiştin. Hiçbir şey bizim babamızın rahatından önemli değildir dedi. Meğer siz doğru söylüyormuşsunuz. Eğitim çocukların dimağını bozuyor İkbal Kaim. Fiyatı biraz pahalı...”

“Yani o kadar pahalı ki Serfa mirası ödeyebiliyor ben ödeyemiyorum öyle mi?” Ağa öfkesini gizlemeye çalışıyordu ama tam anlamıyla başarılı olamıyordu.

“Söyle kaçça almış. Elli, yüz, iki yüz, üç yüz. Kaça?”

“Üç yüz değil efendim.” Karmon Ağa’nın kâhyasına, kâhyanın onu tekmelemeden önce ona baktığı gibi baktı. “Toplam iki yüz altmış iki rupiye geldi” dedi. Etraftakilere kurnaz bir bakış attı.

“Bu kadar parayı senin oğlun vermiş mi?”

“Kazanıyor İkbal Kaim.”

“O hâlde sen, benden iki yüz altmış iki rupi istiyorsun öyle mi?”

“Siz altmış iki eksik verin. Altmış iki indirim yapayım, iki yüz verin.”

“Ben Ağayım, iki yüz altmış ikiye altmış iki neden fazla vermeyeyim.”

Ağa zafer kazanmış bir eda ile konuştu. “Neticede sen bizim mirasimizsin.”

“Peki, o zaman fazla verin İkbal Kaim... Üç yüz yirmi dört verin.”

“Tüccarlar gibi hesap yapmayı iyi biliyorsun.” Ağa gönlünü almaya çalıştı.

Karmon battaniyeyi kaldırıp “Ben artık hesapsız harcıyorum İkbâl Kaim. Hesap ediyorsam yalnız bu altmış ikiyi hesaplıyorum” dedi.

Ağa Karmon’un iğneleyici cümlesini umursamayıp kâhyasına “Kâhya ona üç yüz yirmi dört rupi ver” dedi.

“Parayı ver kâhya. Üç yüz yirmi peysa! Peysa kelimesini zar zor telaffuz ederek. Karmon “Peysa değil rupi rupi.” dedi. Kâhya gömleğin altına giydiği yeleğinin iç cebinden bir banknot destesi çıkardı ve şöyle dedi: “Aslında gönlümden geçen sana üç yüz yirmi dört rupi yerine üç yüz yirmi dört tekme atmaktı ama...”

Ağa’nın etrafındaki herkes kahkaha patlattı. Herkesin kahkahasının anlamı farklı farklı olduğu anlaşıyordu. Ağanın kahkahası zoraki bir kahkahaydı; sanki çelikten zırh giymişte zırha taş atılıyormuş gibiydi.

Karmon parayı alıp gülererek gitti.

Ağa battaniyeyi karşısında serdirdi. İyice çırpıttı, sanki mirasının ona sinen ruhunu çıkarıyordu. Onu katlattırıp kâhyaya teslim etti. “Eve götür, akşama kadar güneşte bekletilsin ve sonra da sandığın birine koyulsun” dedi. Sonra etrafındakileri “Evde bunun gibi bir sürü battaniye var. Ancak ben üç kuruşluk mirası iki yüz elli, üç yüz rupilik bir battaniyeyi örtünürken görmeye katlanamam. Ayakkabı, ayakkabı olarak kalmalı” dedi. ❷

¹ 1916’da Sergodha (Pakistan)’da doğdu. Pencab Üniversitesi’nde lisans eğitimini tamamladıktan sonra çalışma hayatına atıldı. Bir süre memuriyet yaptı, ancak devlet memurluğu işinin kendine uygun olmadığı sonucuna varan yazar, basın ve yayın alana geçti. *Çiçek, Kadın Islahı, Edebiyat* dergileri ve daha pek çok yayın kuruluşunda çeşitli görevlerde bulundu. 1963 yılında çıkarmaya başladığı *Funun* dergisinin yayını hâlâ devam etmektedir. Kasmi, öykü yazarlığı yanı sıra şairliği ve gazeteciliği ile tanınır. Ahmet Nedim Kasmi, ülkesinin siyasi, sosyal, kültürel ve özellikle köylü çiftçi kesiminin sorunlarını derinlemesine ele alan İlerici Akım yazarlarının öncülerindendir. İdealist görüşleri ve gerçekçi yazın tarzıyla edebiyat çevrelerinde örnek alınan bir yazardır. Gerçekçi üslubuyla Pencab eyaletinin köy yaşamını derinlemesine işler. Yöre halkının gelenek ve göreneklerini, inançları ve yaşam tarzlarını, beklentileri ve sorunlarını öykülerine konu etmeyi öncelikli amacı sayar. *Köyodası, Doğuş ve Batış, Girdap, Kabarcık, Sel, Etraf, Issızlık, Hayat Pazarı, Kına Yaprağı, Evden Eve, Pamuk Kozası* gibi önemli öykü kitapları vardır.

² Hint Yarımadası sofilerinin geleneksel müziğine verilen isimdir.

³ Pakistan’da genellikle düğün, nişan gibi önemli törenlerde çalgı çalan, diğer zamanlarda ağaya hizmet eden alt tabakadan bir gruba verilen ad.

⁴ Beş bedenden kasıt Hz. Muhammed, kızı Hz. Fatıma, damadı Hz. Ali ve iki torunu Hz. Hasan ve Hüseyin’dir.

BELRAC KOMEL¹
Türkçesi: Recep DURGUN

KUYU

Belediye, şehrin pek çok bölgesine çeşmeler yaptırdıktan sonra kuyular işe yaramaz hâle gelmişti; bir müddet öyle de kaldılar. Sonunda uyanık bir şehirlinin aklına parlak bir fikir geldi. Kurnaz şehirli, bir atlayışta kuyunun üzerinden geçmeyi denedi. Bu deneme başarı ile sonuçlandı. Sonunda bu zeki şehirli, bu meşgalesini düzenli bir işe dönüştürdü. Bir kuyudan atladıktan sonra, canı hemen başka bir kuyudan atlamak istiyordu. Her defasında, daha zor sitiller deniyor, seyircilerin alkış ve tezahüratları altında başarıdan başarıya koşuyordu. Zamanla şöhreti ülke sınırlarını aştı, adı dış ülkelerin gazete-lerinde de görünmeye başladı.

Her başarılı kişinin karşısına gün gelir bir rakip çıkar. Nitekim Gulenkar'ın karşısına da bir rakip çıktı. Bir gün posta yoluyla bir mektup aldı. Bu mektupta bir yabancı Gulenkar'ı kuyunun üzerinden atlama yarışması için düelloya davet ediyordu. Gulenkar mektubu okudu, okur okumaz erkeklik duyguları kabardı ve hemen yarışmaya kabul etti. Gulenkar hemen kendisine meydan okuyan kişiye belirlenmiş bir zamanda, yazılı kurallar altında kendisi ile yarışmaya hazır olduğuna dair mektup yazdı. Birkaç hafta içinde yarışma şartları belirlendi ve yarışma tarihi açıklandı. Yerel ve ulusal basında yarışmanın ayrıntıları ilan edildi.

Gulenkar, antrenmanlı idi ve pek çok kuyudan atlamış olmasına rağmen yarışma günü yaklaştıkça endişelenmeye başladı. Endişesini yenmek, şöhretini kaybetmemek ve kazanabilmek için oldukça etkili antrenmanlar yapmaya karar verdi.

Bu kararı aldıktan sonra Gulenkar, daha önce üzerinden atladığı pek çok kuyuyu dikkatle inceledi. Her bir kuyunun çapını ölçtü. Atlama açılarını hesapladı. Aslında Gulenkar gibi meşhur bir atlayıcının şehirdeki bir kuyuda antrenman yapması pek de uygun değildi. Bundan dolayı bu iş için şehrin dışındaki bir kuyuyu seçti. Kuyunun dört tarafı ağaçlarla çevrili idi, dışarıdan geçen biri bu koruluğun içinde bir kuyu olduğunu tahmin bile edemezdi. Bu kuyunun bir başka iyi tarafı da onun kenar duvarının ve çapının atlayışa elverişli olması, dört bir yanının boş olması ve bu kuyunun dördüncü yarışma için seçilmiş olması idi.

Kuyuyu seçtikten sonra uygun hazırlıklar yapmak şarttı. Gulenkar, üç dört gün içinde bütün hazırlıklarını tamamladı ve bir sabah kuyuya doğru yola koyuldu.

Mart'ın bu sabahı ne kadar da güzeldi. Havada bahar mevsiminin belirtileri, insanların yüzlerinde mutluluk vardı. Çocuklar avlularda oynuyorlardı. Hayatın akışı her zamankinden daha da güzeldi sanki. Gulenkar, bu renk cümbüşünden ve insanı mest eden kokulardan haz alarak, şehrin yavaş yavaş hızlanan gürültü patırtısından kaçarak, üzerinde atlama antrenman yapacağı korulukların içindeki kuyuya doğru gidiyordu. Yaşama sevinci ile dopdoluydu. Adımlarını güvenle atıyordu, sanki yüzünde yarışmayı daha şimdiden kazanmış gibi bir eda vardı.

Şehrin bitişiğinde bir mahallede bir parktan geçti. Sahada birkaç çocuk kriket oynuyordu. Tam o anda bir çocuk altı sayılık mükemmel bir vuruş yaptı. Gulenkar'ın gönlü mutlulukla doldu. Kenar mahalleden çıkıp, içinde sıra sıra konakların bulunduğu sokağa geldi. Bir konağın önünde tombul, beyaz yüzlü, al yanaklı bir çocuk şekerleme yiyordu. Gulenkar onun yumuşak yavaşlığını okşadı ve ilerledi.

Koruluğa epeyce yaklaşmıştı. Durdu, etrafına bir göz attı. Doğanın bütün güzelliği, tarlaların yeşilliği altın rengine bürünmeye başlamıştı. Gulenkar, bir müddet manzarayı seyretti, sonra koruluğa girdi. Kuyunun yanına yaklaştığında, görmeyi aklının ucundan bile geçirmediği bir manzara ile karşılaştı. Kuyunun kenarında soluk ve yırtık pırtık elbiseli ve eğilmiş büyük bir dikkatle kuyunun dibine bakan bir genç oturuyordu. Yabancı, Gulenkar'ın geldiğinde habersizdi, bunun için Gulenkar yanına yaklaştığında irkildi. Gulenkar tepkisini bir soru ile dile getirdi:

“Sen de kimsin?”

Yabancı hâlâ kuyunun kenarında oturuyordu, Gulenkar'a küçümseyici bir bakış atıp eğildi ve kuyunun dibine bakmaya devam etti.

Gulenkar'ın sorusu onu hiç etkilemişti.

Gulenkar sorusunun tekrarladı:

“Sana soruyorum, sen kimsin? Ne yapıyorsun ve buraya niçin geldin?”

Yabancı gözlerinin kuyunun dibinden çevirdi ve Gulenkar'ın yüzüne dik dik bakmaya başladı. O anda Gulenkar, yabancının kendisinin ruhunun derinliklerine inerek, bütün sırrını öğrenmeye başladığını hissetti. Gulenkar'ın yüzünde sinirlenme belirtileri görünmeye başladı. Yabancının dudakların yavaş yavaş hareket etmeye başladı:

“Yalnızca amaçları aynı olan iki insan birbirinin dert ortağı olabilir.”

“Yani sen bir dert ortağı mı arıyorsun?”

“Belki de yanlış bir kelime kullandım. İlişki ya da bağ gibi bir kelime kullanmalıydım. Her neyse ben hiçbir sorunun cevabını vermek istemiyorum.”

Gulenkar, şaşıtı kaldı. Acayip bir insanla karşılaşmıştı. Bir müddet yabancıyı boş bakışlarla süzdü ve sonra konuştu:

“Bak, ben buraya özel bir amaçla geldim. Sen buradan git.”

“Ben geri dönmek için gelmedim. İstersen sen gidebilirsin.”

“Öyleyse sen ne istiyorsun” diye sordu Gulenkar.

“Ben artık, isteme ya da istememe eyleminden oldukça uzağım.”

Gulenkar’ın zihninde bir başka soru şimşek gibi çıktı:

“Sen intihar etmek mi istiyorsun?”

“Hayat ve ölüm arasında hiçbir fark göremiyorum” diye cevap verdi yabancı.

Yabancı’nın esrarlı kişiliğinin bir köşesinin perdesini aralamış olma başarisından ötürü Gulenkar’ın yüzüne biraz mutluluk ve kendine güven gelmişti.

“Sen benim buraya niçin geldiğimi biliyor musun?”

“Başkalarının sorunları artık beni hiç ilgilendirmiyor. Gerçekte hiçbir sorun ilgimi çekmiyor.”

Gulenkar’ın şaşkınlığı her an daha da artıyordu.

“Mutlaka bir evin vardır. Karın vardır. Çocukların vardır.”

Yabancı bir defa daha kuyuya eğilerek “Vardı! Artık yoklar” dedi.

“Nereye gittiler?”

“Öldüler.”

“Nasıl öldüler?”

“İnsanlar nasıl ölürse öyle. Açlıktan, hastalıktan, cinayetten...”

“Bunlar çok yuvarlak ifadeler, senin karın ve çocukların nasıl öldüler?”

Yabancı, Gulenkar’ın sorularına gereğinden fazla cevap vermişti.

Sinirlenerek: “Senin hiçbir soruna cevap vermek istemiyorum. Neden beni mecbur bırakıyorsun?”

“Bazı soruların cevapların sen kendin isteyerek verdin. Ben seni sevdim, seninle arkadaş olmak istiyorum.”

Arkadaş, kelimesi üzerine yabancı küplere bindi. Ayağa kalktı bütün kuvvetiyle haykırdı:

“Git buradan. Sen kim oluyorsun da benimle arkadaş olmak istiyorsun.”

Gulenkar gülümsedi.

“Ben senin düşmanın değilim.”

“Öyleyse sen kimsin?” Yabancı soru sordu, sonra kendi sorusuna şaşırdı.

“Bu soruyu biraz önce ben sana sormuştum, sen cevap vermeyi reddettin, ben reddetmeyeceğim. Benim adım Gulenkar, bu şehirdeki herkes benim adımı bilir. Ben meşhur kuyu atlayıcısıyım.”

“Ben seninle ilgilenmiyorum.”

“Sen benimle ilgileniyorsun, çünkü az önce benim kim olduğumu sordun.”

Yabancı'nın gözündeki öfke, bir anda dindi ve yavaş bir ses tonu ile:

“Kuyudan atlayanlar hiç ilgimi çekmez.”

“Zıyanı yok. Ben kuyudan atlamanın yanı sıra pek çok başka şeyler de yaparım.”

“Ben biliyorum senin neler yapacağını, yalan-dolan, hırsızlık, soygun, cinayet ve tecavüz...”

Yabancı'nın bu sözlerini duyan Gulenkar sessizliğe gömüldü.

“Herhalde kendi marifetlerini sayıyor olmalısın.”

“Evet, kendimin, senin bütün insanların marifetlerini”

“Ancak senin karın ve çocuklarına ne oldu?”

Yabancı'nın gözlerinden, bu soruya cevap vermek istemediği anlaşılıyordu.

“Yalan, hırsızlık, soygun, cinayet...”

“İnsanın hayatı sadece kendisi ile sınırlı değildir.” Yabancı, Gulenkar'ın lafını kesti.

“Ben bütün felsefeleri iyi bilirim. Sen kendini kuyulardan atlaya atlaya hayatın sırrını keşfetmiş zannetme.”

“İntiharla, sadece kendi sorunun halletmiş olursun.”

Yabancı'nın sözleri, Gulenkar'ın daha da ilgisini çekmeye başlamıştı.

“Hayatta, senin ve benim sorunlarından daha önemli sorunlar da var.”

“Evet, ben biliyorum, onların sebebi yalan, hırsızlık, soygun, cinayet ve tecavüzdür. Bireyden topluma sadece ayrıntılarda fark vardır.”

“Farz edelim, intihar ettin gerçi bu zor, ben sana asla izin vermeyeceğim. Kendi sorunların ve dünyanın sorunları çözülecek mi?”

“Bu soru beni alakadar etmiyor. Sorun çözülsün ya da çözülmesin, ben son kararımı verdim ve dünyanın hiçbir probleminin konuşarak çözülebileceğine de inanmıyorum zaten. Sadece geçici olarak çözülür, ben sadece kendi sorunumu çözeceğim.”

“Sen deli misin?”

“Kim bilir, kim delidir.”

Her ikisinin de soru ve cevaplardan kafası karışmıştı, bir süre sessiz kaldılar. Konuşmaya yeniden yabancı başladı:

“Sen buradan git. Ben son kararımı hemen uygulamak istiyorum.”

“Bunun anlamı, ben buradan gitmeden sen kararını uygulayamayacaksın.”

Yabancı yüzünde öfke meydana geldi.

“Ben her aldığım kararı uygulardım.”

“Öyleyse bu kararının uygulamak için niçin tereddüt ediyorsun. Sorunu niçin ertelemek istiyorsun.”

Yabancı daha da öfkelenerek:

“Sana son kararımı hemen uygulamak istediğimi söyledim. Sadece buradan gitmeni istiyorum.”

“Eğer bu karar, senin kararın ise ve hemen uygulamak istiyorsan, benim varlığımın sana ne zararı var?”

“Ben ölürken yalnız olmak istiyorum. Sen benim ölümüne şahit olamazsın. Sana bu hakkı veremem.”

“Sana bir defa daha söylüyorum, hayat güzel, yaşamaya çalış.”

“Senin ümit verici bu sözlerin bana anlamsız geliyor. Hayat güzelse ondan zevk almakta özgürsün, benim işime niçin burnun sokuyorsun.”

“Bunun anlamı, sen son kararını uygulamak istiyorsun. Rahat rahat intihar et. Ben buradan gidiyorum.”

Bunu söyleyip Gulenkar oradan uzaklaştı. Yabancı kuyunun duvarın üzerine çıktı ve kuyunun eğilip kuyunun dibine bakmaya başladı.

Gulenkar birkaç adım attıktan sonra durdu, biraz önce bulunduğu yere geri döndü.

“Son bir sorum olacak.”

Yabancı zafer kazanmış bir eda ile “sor” dedi.

“Sen intihar etmek için niçin bu kuyuyu seçtin?”

“Sen atlamak için neden bu kuyuyu seçtin?”

“Benim için bu kuyu çok uygundu.”

“Tam ben de bunu diyecektim. Bu kuyu benim için çok uygun.”

Bu cevap ile Gulenkar’ın kalp atışları hızlandı. Bir an düşündükten sonra yabancıya sordu:

“İntiharımı biraz erteleyebilir misin?”

“Sen hâlâ ne istiyorsun?”

“Ben buraya kuyunun üzerinden atlama antrenmanı yapmaya gelmiştim, iki gün sonra benim yarışmam var.”

“Ben ne yapayım? Bu tür esprilerle beni etkileyebileceğini mi sanıyorsun?”

“Senin bir şey yapmana gerek yok. Ben buraya antrenman yapmak için gelmiştim, antrenmanı mı yapıp gideyim, bunda seni etkileyecek ne var? Cehenneme git. Lanet olsun sana.”

“Hadi işini yap, ama hızlıca. Çünkü ben kararımı daha fazla ertelemek istemiyorum. Sabrımın son noktasına geldim artık.”

Bunu dedikten sonra yabancı kuyunun kenarında çekildi. Gulenkar, kuyunun kenarından özel bir mesafe ölçüp, yere bir işaret çizdi. Bir başka işaretin üzerinde durup kuvvetini bir merkezde topladı. Vücudunu test etti ve sonra koşarak kuyuya doğru ilerledi. Yoldaki bir başka işaret üzerinden bütün kuvvetiyle zıpladı. Yabancı’nın kalbi küt küt atmaya başladı. Zıplayan Gulen-

kar'ın bedeni havada kavis çizip, kuyunun üzerinden geçmeye başladı ve o anda yabancı'nın ümidi onun karşıya ulaşması idi. Kuvvetli bir gürültü koptu, Gulenkar'ın vücudu kuyunun kenarının iç kısmına şiddetle çarptı ve kuyunun derinliklerine yol alarak suyun içine düştü.

Yabancı'nın beyninde şimşekler çaktı. Bütün vücudu tir tir titremeye başladı ve o batanın kaderinden habersiz, amacından ve kararından habersiz, korulukları yara yara, yeşillikleri ayağıyla eze eze şehre doğru kaçtı.❧

¹ 1927 yılında Siyalkot'ta (Pencap-Pakistan) doğdu. Çocukluğunu ve gençliğini Siyalkot'ta geçirdi. 1947'de ailesi ile birlikte Delhi'ye göç etti. Delhi Üniversitesi'nde İngilizce öğretmenliği yaptı. N.M. Raşid, Miraci, Feyz ve Ahtaru'l Eyman'dan sonra serbest nazım türünde önemli şairlerden biridir. Yazar'ın "Akiyli", "Ankhiyn aur Paun" adlı iki öykü kitabı vardır. "Meyre Nazmiyn", "Rište-i Dil", "Sefer Mudem Sefer", "Parindon Bhara Asman" ve "Agla Varak" şiir kitaplarından bazılarıdır. Eski kuşak bir edebiyatçı olmasına karşın Komel, yazdığı modern ve yenilikçi şiir ve hikâyeleriyle yeni nesil tarafından ilgiyle takip edilmektedir. Komel'in şiir, öykü ve eleştiri kitaplarının yanı sıra İngilizceden yaptığı pek çok çeviri eseri vardır.

HADİCA MASTUR¹

Türkçesi: Asuman BELEN ÖZCAN

YOL

Çayhanenin küllüstür radyosunda istekler programı bangır bangır çalışıyordu. Ses öylesine yüksekti ki Lata'nın sihirli sesi ta uzaklardan duyuluyordu. Şubatın bu soğuk gecesinde gerçekten çok üzgün ve yapayalnız olduğunu hissetti. Kimse ona sarılmıyordu. Lata'nın söylediği şarkının sözlerini içinden tekrarlardı. "Sarıl bana, çok kederliyim ben."

Donuk gözlerle çay içenlere baktı, sonra çayın parasını bırakarak oturduğu siyah demir sandalyeden kalktı.

Karşıdaki sinemadan son seansın başlama zilini net bir şekilde duyuyordu. Yolun bu yanında ayakta bir süre merakla karşı tarafa baktı. Üçüncü sınıf bilet alamayanlar arasında arbeye yaşıyordu. Bilet almış olanlarsa sinema salonunun kapısına hücum ediyordu.

Büyük bir titizlikle eski kaşkolünü kulaklarına sardı, bitpazarından aldığı paltonun ceplerine ellerini sokarak ağır ağır kaldırımda yürümeye başladı.

Her gece, saat on birlere kadarki bu avarelik onun yazgısı olmuş gibiydi. Hava sisli de olsa, yağmurlu da olsa, hatta ter kana batacağı kadar sıcak da olsa amaçsızca dolaşıyor, düşünüyordu.

Böyle sayısız gecelerde dolaşmaktan yorulduğunda kaç kez başarısızlıklarına ve gerçekleşmeyen arzularına için için ağlamıştı. Yoksunluk hissi onu ürkütmüştü. İşte bu sokaklarda dolaşırken geleceğini değiştirme planları yapmıştı. Yine böyle ıssız gecelerin birinde çocuklar gibi kapalı dükkânların vitrinlerini seyretti. Bedenini vitrindeki güzel elbiselerle süsledi. Sârilerle bezeli masum güzel mankenleri göğsüne bastırdı. Mankenlere bakıp bakıp dil ve beynin vefasızlığın simgeleri olduğunu düşündü. Filozof edasıyla kendince çok büyük şeyler düşündü. Dünyanın sayısız güzelliğini tahmin etmeye çalıştı. Savaş ve barış sorunlarına eğildi. Aynı sokaklarda ayla kaplı bir gecede orduya katılmaya karar verdi. Bir gün, saatlerce bunu düşünerek öfke ve endişeyle titredi; komşu ülke onun vatanının sınırlarına asker yığıyordu. Komşu ülkenin bu kötü mizah anlayışına üzüldü. O ülke virane miydi? Orada yaşayanlar yok muydu? Orada güzellik doğmuyor muydu? Kadınlarının bindi-ya² taktığı, ayaklarına çiçeklerin serildiği bir ülkede hele hele Camna ve Ganga nehirlerinin aktığı bir memlekette savaştan nasıl bahsedilebilirdi? Eğer ül-

kesine ufacak bile olsa bir zarar gelirse kanının son damlasını onun uğruna akıtacağına dair kendi kendine söz verdi. Bu sihirli fezaya zehir saçılmasına izin vermeyecekti. Bütün bunları düşünürken zayıf bedenine takat kim bilir nereden gelmişti ki göğsünü indirip kaldırarak uzun bir süre bir sağa bir sola volta atıp durdu.

Mümkün olduğunca eve gitmezdi. Issız, viran hâldeki iki odalı evi, onu sadece yemeğe çağırırdı. Evine giderken yolda rahmetli annesini hatırladı. Dul annesi, büyük emek ve meşakkatle onu okutmuştu. Okurken bu yorgun, yaşlı annesini bir gün ebedî uykusuna yatıracağını düşünürdü. Yüksek lisans sınavlarına hazırlandığı günlerin birinde annesi öylesine yorgundu ki uyu-
mak için yatağına bile gidemeden oracıkta kırık dökük bir somyaya uzanivermiş ve sonsuza dek uyumuştı.

Evin ıssızlığı ona, Necma'yı hatırlattı. Sınavlarından geçemediğini görünce aşk, nişan her ikisine de yüz çevirmiş geleceği parlak biriyle evlenmişti. Daha sonra yüksek lisansını tamamlayamadı. Necma'nın vefasızlığı geleceğini öyle etkilemişti ki nefret etmesine rağmen memuriyeti kabul etmek zorunda kalmıştı.

Zaman zaman vefasızlık acısı, dünyanın bütün acılarından ağır geliyordu ona. Geceleri uyurken bile Necma, göğsüne bastırıyor, onu ezip geçiyordu. Bu eziyet onu uyandırıyor bir daha da uyuyamıyordu. Böyle anlarda yasalarda cinayetin cezasının idam olduğunu, vefasızlık suçunun ise herhangi bir cezayı gerektirmediğini düşünürdü: Nasıl da ironik bir durumdu. Boyun kırma suçu ama kalp kırma suç değildi! Adalet Bakanı olsaydı mutlaka kalp kıranları idama mahkûm edecek bir yasa çıkarırdı. Sonra düşündüğü bu saçma sapan şeylere gülmeye başladı: Eğer adalet bakanı olsa vefasızlık acısını zaten çekmezdi ki!

Necma'yı unutmak kendisini avutmak için bencilce bir yaşam sürdürmeyi istemişti. Birçok kez para karşılığında bir kadınla birlikte olmuşsa da gerçek anlamda mutlu olamamıştı. Her defasında bir kadınla birlikte olmak için var olan parasını harcasa da eline hüsrandan başka bir şeyin geçmediğini düşünürdü. Evi git gide daha da ıssızlaşıyordu. Çabucak bu girdaptan çıkmıştı ancak birisine sahip olmaktan ve âşık olmaktan da korkuyordu. Necma, onun yaşamından güven duygusunu çalmıştı.

Şubatın bu sert gecesinde dolaşıp durmaktan yorulmuştu. Bugün bütün duygular boynuna dolanmıştı. Bugün yalnızlığı, hüznü, onu içten içe iyice mateme boğmuştu ve içindekiler açığa çıkmıştı. Şimdi yorgunluktan bitmiş hâldeydi. Eve gidip çabucak uyumak istiyordu. Vakit geç olduğundan Mall caddesinin irili ufaklı dükkânları kapanmıştı ama büyük dükkânların vitrinleri ıslık ıslık. Bekçiler kalın kalın sopalar ellerinde öksürerek bir o yana bir bu yana gidip geliyorlardı. Zaman zaman birer ikişer yolcu görünüyordu. Ara-

balar için gece, soğuk hiç fark etmiyordu. Kim bilir nereden gelip hızla nereye kayboluyorlardı. Sisler içinde arabaların arka lambaları uzaktan ateş böceği gibi parlıyordu.

Şimdi sis daha da artmıştı. Sokak lambalarının ışıkları sanki soğuktan titreyerek sararmışlardı. Bedenini sıcak tutmak için çok hızlı bir şekilde Mackheas caddesine doğru ilerledi.

Filmlerin son seansları bitmişti. At arabaları, taksi ve rikşalar yolcu almak için gelmişlerdi. Tezgâhlarının başında oturan pan ve sarma sigara satanlar gerinirken irkilmişlerdi. Bir an durup at arabası ve taksilere doğru koşuşan insanları seyretti, sonra yeniden yürümeye koyuldu.

Pek çok at arabası, hınca hınç yolcusuyla yanından öylesine hızlı geçiyordu ki rahmetli annesini hatırladı. Eğer annesi hayatta olsaydı, gidip kıl payı kurtulduğunu anlatır o da mutlaka sadaka verirdi.

Sinemaları artık geride bırakmıştı. At arabaları ve taksilerin gidiş gelişleri de sona ermişti. Şimdi güvenli bir şekilde hızlı hızlı yürümeye başladı. Eve azıcık kalmıştı.

“Ay şu ana kadar at arabası bulamadın mı? Beklemekten yoruludum.” Arkadan birisi gelip omzuna elini koymuştu. Dönüp baktı. Siyah nikabından bir ay parçası bakıyordu. Artık elektrik direğinden uzaktaydı. Orası karanlıktı. Ama gördüğü o çehrenin herhangi bir ışığa ihtiyacı yoktu. Kadın çok samimi ve sevgiyle elini onun eline doğru uzattı.

“At arabası olmasa da olur, taksi çevir. Evdekiler geç oldu diye çok endişelenmiştir. Sen de böyle geç uyursan sabah işe nasıl gidersin?”

Yorgunluktan bir şey söyleyememişti. Kadının uzattığı el kim bilir eline nasıl değmişti. Bu yumuşak el soğuk yüzünden buz parçası gibiydi. Bir şey düşünmeye gayret bile etmedi. Kadının baştan ayağa titrediğini hissetmişti. Bu yüzden seven bir koca gibi heyecanlanmıştı. O an, kadının kendisinin hiç bir şeyi olmadığını düşünmüyordu. Bu sisli karanlık gece, aklını başından almış kocalık kisvesiyle onu hemen sahiplenmişti.

“Üşüyorsun! Şimdi at arabası ya da bir taksi buluruz” diye kısık sesle konuştu. Dönüp baktığında arkasında bir asker ikisini süzüyordu. Öfkeyle “Siz neye bakıyorsunuz öyle?” diye sordu. Zavallı kadını yalnız gördüğü için geldiğini düşünmüştü.

“Beyefendiciğim bu devirde kadını yalnız bırakıp kırırdamak bile doğru değil. Film seyretmek için magandalar da geliyor. Her kadını başıboş sanıyorlar. Az ileride at arabası bulursunuz.” Asker sopasını çevire çevire ilerleyip gitti.

“Ağzını dağıtman gerekirdi. O kim oluyor ki bize nasihat veriyor. Kavga edersin diye korkumdan bir şey söylemedim. Sen at arabası bakmaya gitti-

ğinde bu peşimde dolaşmaya başlamıştı. Hemen senin arkandan koştum. Bak şimdi nasıl sinsice gelip arkamızda durdu.” Öfkeden kadının sesi kısılmıştı.

“Affet beni, benim hatamdı. Seni bırakıp gitmemem gerekirdi.” Sesinde sahiden utanç vardı.

Kaldırımında yavaş yavaş yürümeye başladılar. Karanlıktan geçip elektrik direğinin yanına gelince bilinçli olarak yüzünü öteki tarafa çevirdi. Kendisini ya tanırsa diye düşünmüştü. Bu mutluluk dolu anların çabucak bitmesini istemiyordu.

Birçok kez kadını kaçamak bakışlarla süzdü. Ne kadar güzeldi... Kederli, kapkara hayatına aniden aydan bir parça düşmüştü. Bir an durup kaşkolüyle sadece gözleri açıkta kalacak şekilde yüzünü gizledi. Bu uçuşan anları yakalamak için kendisini kadının kocası şekline nasıl sokacağına akli ermiyordu. Bir ömür geçirsinler ama o gerçeği fark etmesin istiyordu. Her şey o kadar güzeldi ki...

Yüzünü kadına çevirip gözlerine baktı. Kadın sevgi dolu gözlerle ona bakıyordu. Göz göze gelince ürktü ama neyse ki kadın gülümsüyordu. Sanki dudaklarında çiçekler açıyor, loş ışıktaki gözleri yüzüyor gibiydi.

“Yorulmadın ya” diye sordu kadına.

“Seninle beraber yürüyüp de daha önce hiç yoruldum mu?”

Kadın elini bir kez daha ona verdi. O, bu minicik nilüferi kendi toprağına bastırdı. Ama aniden bunun el değil, elektrik santrali olduğu gibi bir hisse kapıldı. Elektrik dalgaları buradan dağılıyordu. Bütün şehir işte bu elin ateşiyle aydınlanıyordu.

Kesik kesik soluk aldı. Bu ıssızlıkta kadına öyle sarılmak istiyordu ki ama bu duygusunu hemen bastırdı. Böylesine masum, seven ve güzel bir kadının yanılığısından yararlanamazdı. Böyle çirkin bir harekette bulunmayacaktı. Tekrar kadına doğru baktığında kadın gülümsedi, onun sert erkeksi elini büyük bir coşkuyla sıktı.

Ansızın zihninde yoksa bu kadın da o tür kadınlardan mı diye bir şimşek çaktı. Onu aptal yerine koyuyor olmasın. Kim bilir onu nereye götürecekti. Hiç kadın kendi kocasını tanıma konusunda yanılabilir miydi? Hiçbir şey anlamıyordu. Kısa bir süre muallâkta kaldı. Kadına dikkatlice baktı. Ne tür bir güven ve masumiyetle kendisiyle yürüyordu. Yine de kalbi ferahlamamıştı. Bu kadın millete güven olur muydu? Katıksız bir erkek tarzıyla düşündü. Her gün gazetelerde ne tür haberler çıkıyordu. Polisten kurtulmak için ondan faydalanmadığı nereden belliydi...

“Benden istediğin nedir senin” aniden kadının elini bırakıp sordu.

“Bak işte!” Bir şeyler düşünüyormuşçasına irkildi kadın. “Ben bir şekilde araba ayarlamamı istiyorum. Ufaklık uyanmıştır; Selim, benim için ağlıyordur. Ay, ağlarken bile çok sevimli oluyor değil mi? Tıpkı senin gibi. Huyları da aynı olacaktır.” Kadın tekrar elini tuttu.

Demek adı Selim! Gerçekten de bu zavallı kadın yanılığ içindeydi. Peki, ona şimdi ne demeli, hangi ismi vermeliydi. Necma? Bu isim sanki ciğerlerini dağlamıştı. Fakat bu kadın nasıl Necma olabilirdi? Necma yaya yürümekten, güçlülere maruz kalma düşüncesinden bile korkup onu terk etmişti. Buysa onunla yürümekten yorulmuyordu. Necma, nasıl olabilirdi bu? Bu kendisini kocası sanıp tatlı şeyler söylüyordu... Ya kadının gerçek kocası taşıt bulmak için ileriye gittiyse... Geri geldiğinde kim bilir nasıl perişan olacaktı. Ya bunu arıyorsa... Bu düşünceler kalbini sıkıştırmıştı... Ya kocası yolda rastlar da onu kendinden alırsa! Kadının elini sımsıkı tuttu.

“Şimdi bir araç buluruz. Diğer sinemalardaki filmler henüz sona ermedi.”

Kadın kısık bir sesle; “Evet!” dedi ve adımlarını hızlandırdı. Yol sessizce uzuyordu.

“Hava ne kadar soğuk” üzgün söylemişti.

“Evet.” Kim bilir kadın ne düşünüyordu. Elini sadece bir kez sevgiyle sıkı ve bıraktı.

Sis, öyle bastırılmış ki kısacık bir mesafeden bile bir şey görünmüyordu. Paltosu atkısı ikisi de ıslanmıştı. Ama hiç üşümüyordu. Sisle bürülü bu gecenin bitmesini hiç istemiyordu. Bu geceyi doğa sadece onun için hazırlamıştı.

“Ne düşünüyorsun” diye sordu.

“Hiçbir şey. Ufaklığın ağıladığını düşünüyordum. Selim, ne kadar uzun bir süreden sonra ilk kez bugün seninle dışarı çıkmak kısmet oldu. Bir sürü insanla beraber yaşarken seninle dışarı çıkma düşüncesi hep geri planda kalıyor. Herkesin keyfini yapmaktan canım çıktı.” Kadın derin bir ah çekti.

“Doğru söylüyorsun, benim bile nefesim daralıyor” kadının söylediklerini çabucak onayladı.

“İşte bak bir at arabası” kadın, durup karşıyı işaret etti. O, faytoncuya selendi. Faytoncu çok yavaş geliyordu. Faytoncu battaniyeye sarılmış kestiriyordu belki de. Tekrar seslenince fayton yanlarına gelip durdu. Arka sıraya çıkıp oturdular.

“Nereye gidiyoruz Beyim” diye sordu faytoncu.

Şaşkın, bir o yana bir bu yana baktı. Nereye gideceksiniz? Hangi sokak? Hangi mahalle? Bu ay parçası hangi eve inecek? Hiçbir şey bilmiyordu.

“Ne düşünüyorsun, arabacıya cevap versene. Rehmanpur’a çek baba. Bu her an düşünme huyun hiç bitmiyor senin.” Kadın sessizce güldü.

“Sadece ufaklık eğer uyanmışsa ağlıyordur diye düşünüyordum ve... Sustu.

Kadın usulca; “Evet! Çocuğum ağlıyordur. Böyle film mi seyredilmiş lanet olsun” dedi.

Gece, sessizlik, toprak yolda atın nal sesleri... Kadının ondan yavaş yavaş uzaklaştığını hissediyordu. Nallar kaçıp giden anlar gibi onu çok rahatsız ediyordu.

Korkuyla kadına doğru baktı. Şimdi sadece ve sürekli olarak ona bakmak istiyordu. Bu durumun resmini gözleriyle çekmek istiyordu.

“Ne düşünüyorsun” kadın boynunu çevirdi, kaybolmuş gözlerle ona bakıyordu.

“Hiçbir şey” bakışlarını indirdi. Bu nasıl bir mecburiyetti ki kadına hiçbir şey söyleyemiyordu. Duygularını bile açıklayamıyordu. Bu şekilde vaktinden önce tanınırdı.

Kadın rüyasında seslenir gibi “Selim” dedi.

“Efendim!” kaşkolünü iyice sararak cevap verdi.

“Annem, kız kardeşlerim ve aylak ağabeyim hepsi uyanık bekliyorlardır.” Kadın derin bir soluk alıp verdi.

“Evet, zavallılar araba bulamadığımızı nereden bilecekler! Ufaklık da mutlaka uyanmıştır. Seni göremeyince ağlamıştır.”

Çocuktan öyle söz etmişti ki gerçekten de kalbine baba sevgisi dolmuştu. Şu anda kimsenin babası olmadığını farkında değildi.

“Evet ağlıyordur.” Kadın, derin bir uykudaymış gibi gözlerini kapattı. Yüzüne garip bir hüznün yayılmıştı. Boynu hâlâ aynı şekilde ona doğru dönüktü.

Şimdi kadını doyaya seyreliyordu. O an kendisini tanıma tehlikesi olmadığını düşünüyordu.

Sıska at sürünerek ilerliyor gibiydi. Faytoncu üç dört defa kırbaç sallayıp battaniyesinin içine elini soktu. Öyle bir oturuş şekli vardı ki sanki bıkmış usanmıştı. Sokağa tamamen sessizlik yayılmıştı. Artık yolcu falan görünmüyordu. Soğuk, gazap gibiydi sanki bugün dışında hiç olmayacak gibiydi. Ama o soğuğa ve sessizliğe aldırmaksızın kadına bakıyordu.

“Selim!” Kadın gözlerini açtı. Sen söyle ağabeyim kendi annesinin, kız kardeşlerinin sorumluluğunu üstlenmiyorsa bunda benim ne suçum var. Açlıktan ölürlerse ölsünler. Senin kazancının bir lokmasını bile onlara vermeyeceğim, eğer çok zengin olsaydın belki benden dolayı onlara bakardın ama hepsi bu kadar değil. Sonra şunu da bir düşün, kim bu kadar insanın sorumluluğunu üstlenir ki! O kadar hasta ve aç insan dolu ki bu evde. Bütün bu insanlarla beraber nasıl yaşadığımı bilmiyorum. Hepsinin ölmesini istemiyorum. Kendinin olana duyduğu sevgi kör oluyor ya hani...” Yüzünü kolları arasında gizledi ve hafifçe iç geçirdi.

“Bak dinle” eliyle kadının kolunu tuttu. Kadının acılarıyla sırat köprüsünden geçiyordu. Ve bu hızlı yolu kat ederken düşmek üzereydi ki kadın başını yukarı kaldırdı, ellerini onun kucağına koyarak gülümsedi. O da kendisiyle savaşıma eziyetinden kurtulup gülümsedi. Kadını gülümserken görmekten çok mutlu oluyordu.

“Dünyada insanın bu kadar çok mecburiyeti niçin olur Selim?” Yeniden hüzünlenmişti.

“Oluyor işte.” Ne söyleyeceğini bilememiştir.

Kadının iki elini tutup yavaş yavaş gönlünü ferahlatmaya başladı. “Bunları sen hiç düşünme, deli!”

“Düşünmek gerek! Allah insana akıl vermeseydi ne iyi olurdu.”

“Ama hiç değilse şimdi düşünme.”

Kadın başını kollarının arasına alınca tekrar gözlerini kapadı.

At arabası Mizang Çongı bulvarından geçiyordu. Bulvardaki dükkânlar kapanmıştı. Çırak çocuklar boş kola şişelerini topluyorlardı.

“Aaaa Mizang Çongı’ye geldik mi” diye dükkânlara doğru bakarak sordu kadın.

“Evet” üzgün bir edayla cevap verdi. Sonra sisler içinde uzakta bir yerlere bakan kadını seyretti. Bir eli hâlâ kucağındaydı.

Artık Mizang da geride kalmıştı. Birazdan Rahmanpur’a varacaklarını, güzel, sevgi dolu karısıyla kucaklaşacaklarını düşündü. Tamamen onun gibi olan biricik oğlu kendisine asla baba demeyecekti. Her şey sona erecekti. Keşke zaman dursaydı. Bilim adamları geçen zamanı yakalayabilen bir alet bulabilselerdi ne kadar iyi olurdu...

“Bu at, öyle hızlı gidiyor ki beni korkutuyor.” Sesinde korku vardı.

“Sahiden de yavaş sürsene, atın ayakları kayarsa ya!” Birden atın hızla gittiğini o da fark etmişti.

“Beyim, bu at hayatında hızlı gitmek nedir bilmez. İstersen derisini yüz. Sizse onun hızlı gittiğini söylüyorsunuz.” Faytoncu onlara yüksek sesle güldü.

Faytoncunun gülmesi onu utandırdı. Gerçekten de at o kadar yavaş gidiyordu ki yine de o, atın daha da yavaş gitmesini istiyordu, hatta hiç gitmemesini... Bu müthiş soğukta atın ayakları tutulsaydı bütün gece, hayatı boyunca, kadının elini tutup sokağın köşesinde otursaydı.

“Selim, düşünüyorum da...” sustu.

“Şey, artık ufaklığı bırakıp eğlenmeye bir daha asla gitmeyeceğim, eve hemen varmak istiyorum.”

“Onu hiç bırakmayı istemiyorum.” Uzun bir ah çekti, sonra yanaşıp başını onun göğsüne yasladı. “Beni yanına al, eve gitmek istemiyorum.” Fısıltıyla “Orada yığınla can düşmanı başımın etini yiyip bitiriyor. Seninle oturmak için bir dakika bile bulamıyorum, seni düşünemiyorum bile...” başını göğsü üzerinde dolaştırdı.

Adam, “Bense seni bulur bulmaz kaybettiğimi hissediyorum” diye usulca söyledi. Başka şeyler de söylemek istiyordu ama dili yardım etmiyordu. Şu an aşırı duygusallığına engel olamıyordu. Sadece bir kez kadına sarılma iste-

ğiyle ölüyordu. Ama sadece elini kadının başında gezdirip durdu. Kadında öyle bir kutsiyet, masumiyet görüyordu ki küçücük bir isteğini bile yerine getirmeye takati yoktu.

At arabası, Rahmanpur'a dönmüştü. Uzaklarda yanan lambalar ona darağaçları kurulmuş gibi geliyordu. Her şeyin yitip gitmesi fikri onu hayli ürkütüyordu. Kim bilir hangi sokakta, hangi evde yaşayan karısı ve oğlu kendisinden ayrılıp ebediyen onu acı içinde bırakıp gideceklerdi...

Faytondan iner inmez kadına gece karanlığının onu yanılttığını, kocası olmadığını söylemeyi düşündü. Kendisinin tanımamasının ne anlamı vardı ki kim bilir neler düşünecekti. Namussuz, rezil... Ama rezillik sayılacak hiçbir davranışta bulunmamıştı. Ona şunları söyleyecekti; öyle güzeldi ki sadece hayallerinde ona sahip olmuştu, düşünmek günah değildi ya! Düş görmek adilik değildi ya! Vicdanı tamamen rahattı. Elini kadının başından yavaşça kaldırdığında sanki yaşamdan elini çekmişti. Uzun bir ah çekti. Üzüntüsünden o yana, bu yana dönmeye başladı.

“Ne var Selim” yorgun bir şekilde paltosunun yakasını çekiştirdi.

“Yok bir şey” duyulmayacak bir şekilde cevap verdi. Bu kadın bir gün unutabilecek mi diye düşünüyordu.

“Selim bana biraz daha sokul!” Kadın tekrar omzuna başını koydu.

“Ben zaten hep yanıdayım.” İki yaşındaki bir çocuğun başını okşar gibi kadının başında gezdirdi elini.

Fayton, Rahmanpur'un bir sokağına dönmüştü. Tekerleklerin takırtısı ve atların nal seslerini duyan birçok köpek havlamaya başlamıştı. Sokak, karanlıktı ve sis perdesi burada daha da kalındı.

Kadın “Aaa, arabanın biraz ileri gitmesini söylemedin” diyerek burkasının üst bölümünü iyice kapadı.

“Tamam, burada dur. Sokağın ilerisine araba giremez.”

Fayton durur durmaz kadın indi. Ama o, sanki oturduğu yerde donakalmıştı. Kalbi deli gibi çarpıyordu. Geçirdiği vaktin böyle sona ermesi ona elem veriyordu.

“İnsene!” Kadın ayakta elini uzatınca adam kukla gibi aşağı iniverdi. Faytoncuya para vermek için cüzdanını aradı.

Faytoncu faytonu çevirerek gidince kendi aptallığını fark etmişti. Niye faytondan inmişti ki? Hâlbuki aynı faytonla geri dönmesi gerekiyordu.

Kadın elini sıkıca tutmuş yürümüyor, sanki emekliyordu. Sokağın başında durunca kadın da durup yüzüne bakmaya başladı.

“Ben... ben... demek istiyorum ki...” dili dolanmıştı.

“Şunu değil mi, sen benim kocam değilsin... Bir süre daha söylemesen iyi olurdu, biraz daha vakit geçerdi...” çok güç duyulacak biçimde söylemişti kadın. Sesini gözyaşları bastırmıştı.

“Belki senden bu şekilde saklanmama üzölmüşsündür ama sana karşı bir yanlış yapmadım, buraya kadar sağ salim getirdim seni. Her neyse beni bağış-lamanı istiyorum. Aslında şu var ki...” durdu. Söylemek istediklerini söyleye-medi. Kadına baktı ve “Ufaklığa sevgilerimi götür...” Cığerleri dağlanıyordu.

“Tıpkı senin gibi olan ufaklık, yolda doğdu ve benim bu sokağa gelişimden sonra öldü.” Kadın hıçkırarak ağlamaya başladı. “Durmuş yüzüme niye bakı-yorsun artık? Defol!...” Burkasını hışımla çekip toplayarak koltuğunun altına sıkıştırdı. “Şimdi o kadar aç insan senin canını sıkacaktır. Elim boş gidiyorum eve...” Haset gözlerle adama baktı ve tekrar diğer sokağa döndü hızla. Ama o, acı ve şaşkınlıkla karışık duygu yüküyle olduğu yerde kalakaldı. Sessizlikte ka-dının ayakkabıllarının topuk tıkırtıları ve hıçkırık sesi yavaş yavaş uzaklaşıp kim bilir nerede kaybolmuştu... Birden soyulduğunu fark etti. Deliler gibi so-kakta koştu ama sessizlik dışında başka hiçbir şey yoktu orada. Evlerin kapıla-rı kapalıydı. Pencerelerinden karanlık yayılıyordu. Hiçbir yerde bir damla ışıık bile görünmüyordu. İçinden tek tek kapıları çalıp kadının adresini öğrenmeyi geçiriyordu. Onu aramak için şehir şehir gezmek geliyordu içinden.

Çektiği acıdan yorulunca geri döndü. Dönerken sokağın korkunç karanlı-ğında minicik kefenli bir cesedin yüzdüğünü gördü. Hızlı hızlı yürüyerek so-kaçın başına geldi. Kenarda bekleyen faytoncu sönmüş meşalelere yağ koyu-yordu. Atlayarak arabaya bindi.

“Şimdi nereye Beuim!” faytoncu göz kırparak güldü.

“Maklod caddesi!” diye yavaşça cevap verdi. Buz gibi yüzünü elleriyle tutunca ağladığını anlamıştı. ❷

¹ 11 Aralık 1927’de Lakhnov’da dünyaya geldi. 24 Temmuz 1982’de Londra’da vefat etti. Urdu öykü-sünde alt tabaka insanının yaşamını öykülerinde dile getiren ender kadın öykü yazarlarındandır. Kahra-manları ya barakalarda ya kulübelerde yaşar, ya da evsizlerdir. Mastur öyle etkileyici bir anlatım kul-lanır ki; okuyucu kahramanlarının yaşamlarını değiştirme mücadelesinde yer almak ister.

² Hintli kadınların saçlarının arasına minik bir kancayla tutturup alınlarında taşıdıkları takı. Üçüncü göz olarak da adlandırılan bu takı yapıştırılarak da kullanılabilir.

AHMED NEDİM KASMI
Türkçesi: Asuman BELEN ÖZCAN

ACİZ KUL

Mıyan Hanif’in evden camiye, camiden eve gidip gelmekten başka bir işi yok gibi görünüyordu. Evi tek odadan ibaretti. Epeyce uzun bir odaydı bu. Ortasında bir kapı, çatısında yuvarlak bir delik vardı. Miyan Hanif bu deliği, muson yağmurları zamanında taşla kapatırdı. Kapı kapandıktan sonra Miyan Hanif’in dış dünya ile tek bağıni çatıdaki bu delik sağlardı. Yöre halkı bu deliklere ‘ağız’ diyordu. Gündüzleri oda buradan gelen ışıkla aydınlanırdı; bu delik geceleri de yatağına uzanan Miyan Hanif’in, bazen minicik de olsa bir yıldız görüp içinin kıpırdamasına yarardı. İşte o an Miyan Hanif âşikâr yalnızlığına rağmen yalnız olmadığını düşünürdü. Bu yıldız, gecelerin karanlık sessizliğinde ona arkadaşlık ederdi. Ağustos, Eylül ayı bulutları Miyan Hanif’i ürkütürdü çünkü yağmur korkusundan deliği kapatmak zorunda kalırdı. Zaten siyah yağmur bulutları yıldızları yutuverirdi. Birçok gece gökyüzü berrakken delikten yıldız görememek onu huzursuz eder, yatağıının yönünü değiştirir dururdu. Büyük bir mücadeleden sonra yıldız kıvılcımı görse gülümser, yüzü aydınlanırdı. Yıldızla öyle sevgiyle bakardı ki eski bir dostuyla buluşmuş gibi olur, içinden: “Nerelere kayboldun arkadaş, böyle dostluk olur mu hiç? Yokluğunda bütün gökyüzünü dolaştım ama seni hiçbir yerde göremedim! Madem şimdi göründün bundan sonra da hep görün. Yoksa uykularım kaçır, eğer uykum gelmezse de baka baka seni uyuturum ha!” diye geçirirdi.

Evin ortasında duvara asılı bir raf vardı, tahılını bu rafa koyardı. Çiftçiler düzenli olarak ona üç dört tas tahıl getirirdi. Rafın üstünde Miyan Hanif’e gerekli ufak tefek şeyler dururdu. Bir sürahi, hatta bir vazo bile vardı. Öbür tarafta duvara gömülmüş yassı bir tahta parçasının üstünde fitilinden hiç yağ eksik olmayan topraktan bir kandil yanıp dururdu. Miyan Hanif, yatsı namazını kıldıktan sonra evine döner, kandili yakar sonra da kapıyı kapatarak yatağına oturur ve yüksek perdeden bir makamda Kuran’dan on on beş sure okur, sallanır dururdu. Namaz dışında sadece bu sureleri ezbere bilirdi. Bu yüzden sürekli onları tekrarlardı. Bitirince de ağaç direktteki çiviye asılı tespihini alır, defalarca Allah’ın adını zikrederdi. Yorulunca ışığı söndürür, yatağına uzanarak delikten bir yıldız görmeye çalışırdı. Yıldızı bulduğundaysa sanki Tanrıyı bulurdu.

Miyan Hanif, çocukken sekizinci sınıfa kadar medresede eğitim görmüştü. Kur'an'ı da hatmetmişti. Gençken evlenmiş ama bir yıl bile geçmeden dul kalmıştı. Doğum yaparken karısı ölmüş, çocuk da ölü doğmuştu. İşte o günden sonra Miyan Hanif, dünyadan elini eteğini çekmiş, kendini Mevla'ya ibadete vermişti. Bir iki ahbabı onu yörenin meşhur şeyhine götürmek istemişti. Şeyhin müridi olur da düzelir diye düşünüyorlardı. Fakat Miyan Hanif, her defasında: “Benim için en büyük şeyh kurban olduğum peygamberimdir; beni Mevla'ma kavuşturacak olan da O'dur. Bu şeyh dediğiniz kimseler bizzat benim peygamberimin merhametine muhtaçtır” diyerek onları geri çevirirdi.

Yine böyle bir gün, Aralık sonları Ocak başlarıydı; yağmur günlerce devam etmiş, hiç kesilmeyen damlalar derme çatma çatılardan içeri girmeye başlamıştı. Miyan Hanif'in çatısının bir bölümü de akınca, damlayan her yerin altına bir kap koymuş, toprak zeminde suçiçeğine benzer izler oluşmasını istememişti. Bronz bir kâseye çatıdan yavaş yavaş düşen damlalar, bir müzik aleti gibi ses çıkarıyor gibiydi. Miyan Hanif, bu garip rastlantıya gülümsemişti; kaplara düşen her damla farklı ses çıkarıyordu; hepsi bir araya geldiğinde bir cam armonika müziği duyuluyordu sanki.

Sonra yatağına oturup Allah'ın adını zikrederken başka bir şey daha onu gülümsetmişti; Mevla'sının ona ne denli lütufkâr olduğunu düşündü. Yağmurlu havalarda derme çatma çatılar akardı, onun çatısı da akıyordu ama sadece bir yarısı; yatağının bulunduğu yer kupkuruydu. Oraya küçücük bir damla dahi düşmüyordu. “Mevla'm kulunun ne düşündüğünü bilir”, diye geçirdi içinden. Sonra dalıp gitti: “O, evden camiye, camiden eve gidip gelişlerinde sadece ve sadece Mevla'sının adını zikreden bu aciz kulunu görmez mi hiç! Belli ki benim şu aciz kulumun sabah ezanına kadar uyuduğu yerin çatısı korunaklı olsun diye emretmiş.”

Bunları düşüne düşüne uyuya kaldı. Ama korkunç bir sesle irkilerek uyanı. Kıyamet kopuyor sandı. Kelime-i şahadet getirmeye başladı. Birden bir ışık yumağı gördü. Bu ışık evin içine kadar nasıl gelmişti! Yataktan kalktı rafta duran kandili ararken ortadaki sütuna doğru yöneldi, çiseleyen yağmurda ıslandı. Evin içine bu çisenti nereden giriyordu! Şimşek bir kez daha çakınca; yıkık çatı enkazının yanında durduğunu gördü. “Aman ya Rabbi” diye mırıldandı. “Bu aciz kuluna da tıpkı diğerlerine yaptığını yaptın demek. Evi-min çatısının yarısını yıktın, sonra da ışık yakıp gösteriyorsun marifetini, al sana enkaz, vay benim Mevla'm vay!”

Birden korkup geri çekildi, gidip yatağına oturdu. Soğuktan değil de korkudan titriyordu. “Ben böyle ne zırvaladım ya Rabbi.” “Rahmetin bu aciz kulunun altında yattığı çatının tarafına azıcık bile değmedi. Demek, bir çatının tamamının yerinde durmasının şart olmadığını gösterdin. Ne de olsa rabbimin

aciz kulları da oluyor. Onları korumak da gerek. İşte sen, bu aciz kulunu sakındın. Senin büyüklüğünü kim anlayabilir, yüce Mevlam!”

O sırada çok uzaktan gelen sabah ezanını duydu. Cami çok uzak değildi. Ama sürekli yağan yağmur müezzinin sesini bastırıyordu. Ezan bitince Miyan Hanif, kelime-i şahadet getirdi. Bir beze sarındı. Az da olsa ıslanmaktan kurtulabilmek için başının üstüne bir kutu koydu. Kulübenin kapısından çıkıp kapıyı kapattı. Anahtarı eline aldı, bir şeyler düşündükten sonra kapıyı kilitledi. Suyla kaplı sokaklardan aceleyle geçti. Camiye varınca kutuyu bir tarafa koydu. Islanan bezi caminin içindeki bir çiviye tutturarak abdest aldı ve namaza durdu.

Namazdan sonra imam dua etti: “Ya Âlemlerin Rabbi, artık bu rahmetini durdur, her şeyin aşırısından kaçınmayı bize telkin eden sensin. Bizler fakir insanlarız. Evlerimiz kerpiçtedir. Yağmur evlerimizi yıkıyor. Ya İlâhî bu yağmur artık dursun!” Tam o sırada Miyan Hanif’in herkesten yüksek sesi camide yankılandı: “Amiiiiinnnn!”

İmam efendi ve cemaat şaşkınlıkla Miyan Hanif’e baktı.

Sonra dua tekrarlandı “... yağmur dursun!”

Miyan Hanif gürlledi: “Amiiiiinnnn!”

“Yağmur dursun.”

Miyan Hanif gümbürdedi: “Amiiiiinnnn!”

Herkes Miyan Hanif’e bakıyordu. Bu az konuşan sessiz, sakın dini bütüne bugün ne olmuştu ki sesi, camiın çatısından dışarı taşacak kadar yüksek sesle “Amiiiiinnnn!” diye haykırıyordu.

Duadan sonra imam efendi, Miyan Hanif’e: “Dua ederken ‘Amin’ demek caizdir ama bu kadar yüksek sesle ‘Amiiiiinnnn!’ demenin de gereği yoktu” diye çıkıştı.

Miyan Hanif, “İmam efendi, bu, Mevla’mı bu aciz kulu arasındaki bir meseledir” dedi.

Herkes birbirinin yüzüne baktı.

Miyan Hanif, ıslak beze sarılıp başına kutuyu koydu ve camiden dışarı çıktı. Güneş doğmak üzereydi ama ortalık hâlâ alacakaranlıktı. Bulutlar alçalmıştı, biraz daha alçalsalar yere değeceklerdi sanki. Gök, sürekli boğuk boğuk gürlüyordu; bulutlarsa içten içe patlıyordu. Miyan Hanif, göle dönmüş sokaklardan geçerek kulübesine vardığında yağmur şiddetini artırmıştı. Kiledi açtı, zinciri açmak için elini uzatmıştı ki korkunç bir gümbürtü koptu. Miyan Hanif korkudan birkaç adım geriye sıçradı. Şaşkınlık içindeki gözlerinden ne olup bittiği okunuyordu: Evinin çatısının sağlam duran kısmı da çökmüştü. “Eyvah!” dedi sessizce. Kiledi çevirip kapıyı açmak istedi ama açılmadı. Çökmüş çatı kapının arkasına yığılmış, kapının açılmasını engelliyor-

du. Miyan Hanif meraklanmıştı. Yıkılan çatıyı kendi gözleriyle görmek istiyordu. Patlama sesini duyan etraftaki insanlar orada toplanmıştı. Herkes yüklenince kapı kanatları azıcık açıldı ve Miyan Hanif de o zaman yarı aralıklı kapıdan içeriyi gördü. Gülümseyerek başını yukarı kaldırdı: “Ne diyeyim Mevla’m senin insafına. Bu aciz kulunla alıp veremediğin nedir, ne hesabın var Senin benimle! İstedğin buysa, peki öyle olsun.” Biriken komşular evlerine dönmeye başlamıştı. Miyan Hanif, elindeki anahtarı bir yana fırlattı, ellerini çırpı ve oradan ayrıldı.

Miyan Hanif, caminin yakınına gelince şimşek binlerce ışık saçtı. Gök, öyle şiddetli güreledi ki etraf uzunca bir süre sallandı. Miyan Hanif, durup gökyüzüne baktı ve “Yoksa bu aciz kuluna çok mu kızdın ya Rab! Sadece bir tane-cik odası vardı. Onun da çatısını senin yağmurların yerle bir etti. Peki, şimdi niye gürlüyor göğün? Geriye üstüme yıldırım düşürmek kaldıysa onu da düşür. Ey gökyüzü! Hadi güre... güre!” Uzun bir süre gökyüzüne öfkeyle baktı.

Camiye girdiğinde sırlıklam ıslanmıştı, soğuktan da titriyordu. Mihrabın yanındaki duvara tutunarak oturdu, oturur oturmaz da başladı ağlamaya. “Bütün bunlar öfkeyle söylediğim saçmalıklardı Mevla’m ve öfkenin de haram olduğunu biliyorum. Beni affet yüce Mevla’m. Bu aciz kulunu affet ya Rab!”

Yanında yöresindeki üç beş kişi gelip Miyan Hanif’i teselli etti. Yağmur, bütün gün yağdı. Aralıklarla yıkılan kerpiç duvarların sesine Miyan Hanif irkiliyor sonra gözleri yaşıyordu. “Ne kadar pervasızmışsın ya Rabbim. Kerpiçten evler yıkılmakta, tuğladan evlerse dimdik ayakta. Senin hikmetinden sual olunmaz Mevla’m.”

Akşam namazının ardından herkes gökyüzünün ansızın berrak oluşuna öyle şaşırmıştı ki sanki buradan bir bulut dahi geçmemişti. Ay, güneş gibi parlıyordu. Yıldızlar gökyüzünden aşağı sallanıyor gibiydiler. İmam efendi ve cemaat Miyan Hanif’i caminin küçük bir odasına getirmişlerdi. Cemaatten biri Miyan Hanif için kolunun altına döşek sıkıştırmıştı. İmam efendi: “Ee Allah büyüktür Miyan Hanif, sen Yüce Allah’ın iyi ve aciz bir kulusun; caminin küçük odasında kalmak senin hakkındır. Artık burada kal!”

Miyan Hanif “Tamam imam efendi. Benim evimin çatısı yıkıldı ama Mevla’mın evi var. Benim Rabbim bana yer vermeyecek de başka kim verecek ki.”

Yatsı namazından sonra cami boşalınca odaya geldi. Yere döşek serdi, üstüne oturup on on beş sureyi tekrar tekrar okudu. Tespihi yanında değildi. Bu yüzden parmaklarını kullanarak salavat getirdi. Yorulunca yatağa uzandı. Birden alev almışçasına fırladı. Karanlıkta odada dolaşarak bütün çatıyı gözden geçirdi. Hayal kırıklığına uğramışçasına kapıyı açtı, dışarı çıktı. Caminin

bahçesinin bir köşesinde bir hizmetçinin yaşadığını biliyordu. Miyan Hanif onun kapısını çalınca hizmetçi içerden, “Kim o ya hu?” diye sordu.

“Benim, Miyan Hanif. Hanif, Mevla’nın aciz kulu.”

Hizmetçi dışarı çıkıp Hanif’in elini tuttu, merakla; “Ne oldu Miyan efendi? Sen odada değil miydin?”

“Evet kardeş.” “Odadaydım odada ama sana bir şey sormaya geldim; o odanın çatısında herhangi bir delik yok mu?”

“Var. Niye olmasın” dedi hizmetçi “Yağmur yüzünden kapattık.”

“Yağmur artık durdu kardeşim. Delikten kapağı kaldırmak lazım.”

“Kalkacak Miyan efendi. Sabah ilk işim bu olacak.”

“Olmaz kardeşim. Miyan Hanif ısrarla “Şimdi yukarı çıkıp kaldır kapağı. Benim Mevla’ma söyleyecek birkaç sözüm var.” diyordu.

Hizmetçi bir şey demedi. Miyan Hanif’in söylediklerinden korkar gibi olmuştu. Hemen yukarıya çıktı, geri gelip “Kaldırdım kapağı Miyan efendi.” dedi.

“Mevla’m seni hep mutlu etsin.” Miyan Hanif, dua etti sonra odasına gelerek yatağına uzanıp çatıya bakmaya başladı.

Sonra delikten bırak birini, dört yıldız birden göründü. Tam tamına dört tane yıldız! Sevinçten gülmeye başladı: “Aynı anda dört yıldız! Mevla’m beni avutuyor. Fakat ben sana hiç kızabilir miyim ki... Evimin çatısı yıkıldığında altında değildim. Bana iyiliğin az mı senin! Senden yana hiçbir şikâyetim yok. Bana dört yıldız birden gönderdin, beni mutlu etmek için mi? Senin bu aciz kulun, ömrü boyunca tek bir yıldızınla avunmuştu oysa!❧

AKIN ÇOKUĞURLUEL

KEHANET

“Çok acı çekeceksin sen evladım. Çok.”

Ne yani bunun için mi geldim ben şimdi. Dünya kadar da para verdim. O kadar diyorum şu haytaların sözlerine göre iş yapmayayım diye ama olmuyor. Öyle insan meraklanıyor işte. “Abi insan değil. Her şeyi bildi. Tüylerim kalktı.” filan deyince ben de bir gideyim demiştim. Gittik de aldık işte boyumuzun ölçüsünü.

Bir de bekleme salonu vardı. Küçük çocuğu ile bir anne. Genç kız çocuğu ile bir anne. Tek başına bir anne. Muhtemelen bir numaralı annemiz çocuğunun sınavları dolayısıyla gelmiştir. İki numaralı annemiz kızının izdivacı için. Üç numaralı annemiz için net bir kanıya varmak güç: Kaynana derdi olabilir, kocasının kaçamakları olabilir yahut çocuksuz olması filan belki de. Ama yok o zaman anne olmaz. Neden hepsini anne olarak düşündük ki şimdi. Alakasız. Hepsi de gelecekten bir haber almak istemişler demek ki. Bu haliyle zaten bir doktor muayenehanesinden bir farkı da yok. Oradaki gibi sessiz ve saygılı bir hava var içeride. Herkes birbirinin hastalığını sormaktan imtina ediyor gibi. Göz göze gelmek yok. Küçük çocuk sessiz. Genç kız sessiz. Anneler sessiz. Ben sessizim.

Ben niye buradayım? Girdiğimde süzmüştü beni. Belki de bir ‘süzme’ olduğum için bu konuda zorlanmış olduğumu tahmin etmiyorum. Bir genç yirmi iki yaşında neden bir falcıya gitsin ki? Ne duymak ister? Ne öğrenmek ister? Okul, sınavlar, aşk meşk? Hepsi birden belki. Bundan on beş yıl sonra o kadının ağzından duyacaklarım ne kadar da önemsiz birer ayrıntı olarak kalacak kim bilir. Kim bilir belki de unutup kalacağım. Belki de unutmayacağım. Yazacağım. Her neyse. Beklentim yoktu zaten. Anlamış olmalı gözlerimden. Klasik birkaç kelam etti. Okuyormuşum. Sayısal bir bölümmüş. Sanat gibi bir şeymiş. Böyle büyük binalardan filan bahsetti. ‘Çok katlı binalarda statik kuramları’ dersimi anlatmaya çalışıyor sanırım. Gözler kırmızı, ellerde rapido kullanmaktan mütevellit siyahlıklar olunca mimar adayı olduğumu anlamak için dahi olmak gerekmiyor. İyi gözlemci diyelim. Bir de ‘süzme’ olduğum düşünülürse ‘çok acı çekeceğimi’ söylemesini de şaşırtıcı bulmadım aslında. ‘Çok kısa zamanda. Bir yolculukta’ demişti.

Çıktım. İnsanlar hızlı. Geçiyorlar yanımdan. Çarpıyorlar. Durmuyorlar. Bakmıyorlar. Herkes ne kadar önemli gözüküyor gözüme. Herkes ne kadar yoğun. Bir dilencinin önünden geçtim. Bakmadı bana. Hâlbuki önümdeki adama ne dualar etmişti. ‘Allah gönlüne göre versin’ diye. Bir diğerine ‘Allah ne muradın varsa versin’ demişti. Ben geçerken yüzüme baktı. Nefes verdi yüzüme karşı. Sıkıntısı bana geçti. Arkamdakini yakaladı sonra ‘Allah sevdiğine bağışlasın’ dedi. Beni es geçti. Önemsiz buldu. Ben de ona para vermeyecektim zaten. Bozukluklarım var ama lazım onlar bana şimdi. Çikolata alacağım kendime. O beni mutlu ediyor. Bir süreliğine. Hele fıstıklı olursa bu süre artıyor tabii. Bir de metro jetonu alacağım. Metroya doğru yöneldim. Her basamakta dibe batmak rahatlatmış beni. Yukarıdaki önemli insanlar burada da var ama o önemli insanlar dibe batmaktan rahatsız. Buradaki aceleleri bu yüzden. Bir an önce buradan ayrılmak için. Anlıyorum ben bunu. Ama ben öyle değilim. Ben bu dünyaya aitim. Güneşsiz karanlık serin. Yer altında kurulmuş başka bir komün düzene aitim. Başka bir tür. Üsttekilerle aynı değerlere sahip olmayan bir tür hem de. Aslında değer kısmı üzerinde düşünmedim. Belki kendi değerlerimi bir sayfada toparlayabilirim bir ara. Anayasamız gibi bir şey olur. Bir sayfa yeterli olur.

Jetonum tamam. Geçtim turnikeden. İşte bekliyorum metroyu. Kısa sürecek seyahatim. Şimdiden üzüliyorum. Dört beş durak filan. Kısa zamanda kısa bir seyahat demişti bayan Nostradamus. Aman neyse ne. Daha fazla acı daha mı fazla yakar insanın canını ki? Bilemedim şimdi. Kapı hidroliğinden mekanik bir takım sesler çıkarken bunlar geçiyordu aklımdan. Aslında bekleyenler arasında en sonda değildim ama kendimi sonda buluverdim. Kapı kapanmaya yakın bindim. Acı çekeceğim kısmı bu muydu acaba? Binerken kapı kapanacak. Boş istasyonda yapayalnız kalacağım. Şimdi durumum çok mu farklı. Yok ama içerdeyim şimdi neyse ki. Kapının kenarındaki demire tutundum. Dışarı bakıyorum ama karşıdaki manzara filan değil. Karanlık bir tünel. Fon karanlık olunca camdan dışarı bakarken kendimi gördüm. Pek acı çekiyor gibiydim. Yoksa ‘acı çekeceğim’ kısmı farklı bir şey değil miydi. Yanlışlıkla filan mı söyledi: ‘çok acı çekiyorsun’ demek yerine ‘çok acı çekeceksin’ mi dedi. Her daim yani. Yok. Sanmam. Önümdeki koltuk boşaldı. Mümkün değil bu saatte ve bu durakta. Bakınız bayan Nostradamus, içimiz acı çekiyor –ya da çekecek olabilir- ama dışımız rahat nefes alacak af edersiniz. Şansımız dönüyor işte. Kapı açıldı. Bir adam girdi vagona. Kör. Yardım ettiler. Hareketlendim yerimi vereyim diye. Başkası önce davrandı. Keşke ben verseydim yerimi diye geçirdim içimden. Belki o dilenci gibi ‘Gerrek yok, senin daha çok ihtiyacın vardır. Yazık sana.’ bakışlarını gönderirdi bana kim bilir. Gözlerimi kapattım ben de. Ben oturuyorsam onunla eşit ol-

malıym ama değil mi. Pek aptalca bir düşünce esasen ama bir an mantıklı geldi. Kapı açıldı. İnenler var. Binenler var. Şimdi de bir engelli bindi. Kolu yok. Yer verilmeli mi ona? Diğer kolu var. Ayakta da duruyor. Bir dakika. Yanında bir kız var. Sevgilisi bu. O kolundan tutmuş. Ne güzel bir tamamlanmışlık. Kendimi çok daha fazla sakat buldum karşılarında. Yer vermedim. Kötü baktılar. Ben bakmadım onlara. Gözlerimi kapatıp gördüklerimi unutmaya çalıştım. Empati kurdum körle. Kışkandım göremediği için.

Duraklar tükeniyor. Binenler, inenler, oturanlar, müzik dinleyenler, kitap okuyanlar, uyuyanlar, uyuyor gibi yapanlar, ayakta duranlar, ayakta duramayanlar, konuşanlar, görenler, göremeyenler, gülüşenler, mutlular, mutsuzlar, sevgililer, yalnızlar, yalnız kalanlar, yalnız kalacaklar, acı çekenler, acı çekecekler... Hepsi bu kısa yolculuk içinde. Duraklar bitiyor yavaş yavaş. Vaziyet berkemal. Son durağa yaklaşıyoruz artık. Bitiyor yolculuğum. Acı çektim sayın falcı. Mutlu musunuz? Çektim ama farklı değildi diğer günlerimden. Fazlası değildi. Her zamanki gibiydi. Bilemedin o kısmını. O küçük çocukla annesinin hayatlarına dair bir şeyler bilmişsindir umarım. Ya da genç kızla annesine. Ya da çocuksuz anneye.

Önümde ayakta dikilen birkaç kişi de indi. Kör gitti. Kolsuz indi. Karşımda simsiyah saçları önüne dökülmüş zayıf bir kız var. Kulağında kulaklıklar. Arada tizler duyuluyor. Yüksek ses. Yıpranmış bir kot var altında. Siyah bol bir bluz üstünde. Deriden bileklikleri, kaba görünümlü spor ayakkabıları. Saçlarından yüzünü seçemiyorum. Uyuyor gibi. Birden yıpranmış kotunda koyu lekeler görüyorum. Artıyor lekeler. Nice sonra başını kaldırıyor. Koyu renk ojeler sürdüğü parmaklarını gezdiriyor yavaşça yüzünde. Gözlerini silmediği an göz göze geliyoruz. O çok üzgün. Çok.

Ah sayın falcı. Ciddiye almamam gerek seni. Biliyorum. Biliyorum ama elimde değil.

Biliyorum çok acı çekeceğim ben.

Çok.

“Merhaba. Mendil alın lütfen.

...oturabilir miyim yanınıza?”

FATMA ATICI

ALİ

O'ndan geldik, O'na döneceğiz.

Toprak yol... Nereden gelip nereye gittiğini bilir misin?

Deli Mehmet... Sen ölmemiş miydin?

Arabanın önünü kesmiş bana bağırıyor: “Ölen hayvan imiş âşıklar ölmez.” Beni ne zaman görse böyle söylerdi. “Kimlerdensen?” diye soranlara; “Atam Yunustur” derdi. Sen ölmeden önce öldün mü? Kim olduğunu bildin mi? Allah’ım bu sesler... Dünya bir ses karnavalı, içinden geçiyorum. Bedenim kulaktan ibaretmiş gibi tepeden turnağa kulak kesilmişim. Dünyanın altından, üstünden, her yerden ses geliyor. Motor sesi... Çıldırılmış gibi bağırarak rüzgâr kendini oradan oraya atıyor. Ali’nin annesi, çoktan toprak olmuş saçlarını yolamıyor. Ali’nin annesi; kendi ölümünü doğuran kadın... Ölüm göklerden mi düşer insana? Vakitsiz uyanmış bir çocuk gibi ansızın toprağın altından mı kalkıp geliverir? Kelimeleri içlerine dökülen yolcuların sessizliği... Gri bir ses kulağımda uğulduyor. Ali varlığını yağmura yaslamış. Pencerenin önüne bırakmış. Orada unutulmuş, sanki hiç var olmamış. Onu kimse görmüyor. Yağmur yeryüzünü dövüyor. Ali’nin sessizliği yüreğimi... Deli rüzgâr, kovaladığı toprağın kahverengi nefesini cama çarpıyor. İnsanın nefesi sıcak, toprağın nefesi soğuk... Ah Ali... Neredesin? Ders zili çalıyor, neden yoksun?

Ali bir genç çocuk, kanı hiç deli akmamış! Sağ omuzuna yetimlik, sol omuzuna öksüzlük oturmuş, peşini hiç bırakmamış. Hep düşünceli... Gözleri buğulu birer cam, ruhunu örtüyor. Dili hiç söylemiyor, hep susuyor. Ali; annesinin ölüm bileti... Pencereye yaslanmış. Uzaklara bakıyor. Annesinin olduğu, babasının gittiği uzaklara... Toprak kadar yakın, gökyüzü kadar uzağa... Ali âlemi seyre dalmış. Âlemler Ali’de âdemi seyre dalmış.

Bu sesler beni öldürüyor. Uzanıp radyonun düğmesini çevirsem... “Böyle canlar teneşire konulmaz.” Allah’ım! Bu yolun ara sokağı ne kadar çok. Hangisine yol düşürsen aynı meydana çıkıyor. Ah be Ali... Bu göğsüme dolan ne? Yalnız gözlerimden değil parmak uçlarımdan bile akıyor. “Yeryüzünde yolculuk edenin ayağı; gökte yolculuk yapanınsa kalbi su toplar.” diyordu büyük bilge. Bana Ondan bahsettiğinde ve sonra senin verdiğin, hayatını an-

latan kitabı okuduğumda en çok bu sözünden etkilenmişim. Şimdi benim yolum nereden geçiyor ki; yalnız ellerim, ayaklarım, kalbim değil, saçlarım bile su toplamış. Yollarımı buraya düşürmek de mi vardı? Şahin tepesine çıkmak, dünyayı bir de oradan izlemek, rüzgârın sesine ses vermek varken... Hani orada gövdeni toprağa doğru eğen hâllerini anlatacaktın. Sonra Kars'a götürecektik garipliğimizi, Ona misafir olacaktık. Yaşadığı yerlerde iz sürecektik, ötelere doğru sefer edecektik. Şimdi bu içimden söküp atamadığım, dünya üzerinde cırlıçıplak ve tek başıma olduğum duygusuyla sana nasıl geleceğim söyler misin? Hep susuyorsun. Başka türlü olamazdı zaten. Sen dünyadan sükûtu öğrenmiştin. "Tanrı sükûttur." derdin bir Hint bilgisi gibi. Seninle, o gözlerine benzeyen gölün kenarında yaptığımız ve oltayla balık tutar gibi kelime yakalamaya çalıştığımız kısa sohbetlerimizden aç kalkarken yavaş yavaş bana da susmayı öğrettiğini anlamamışım. Sen öğretmen olmalıydın. Şiirlerini öğrencilerine okumalıydın. İsminin yerine giderayak yaşama tedirginini yazdığın şiirlerini... Tedirginliğine değdi mi bari? Şöyle rahat bir nefes aldın mı şimdi orada? Ders zili çalıyor, arka sırada -hani o varlığını yokluğa çevirdiğin yerde- sen- oturmuyorsun! Gövdeni toprağa, yokluğunu varlığımın üzerine serdin.

İşte yine bütün sesler, sessizlikler, yollar, yolculuklar oraya çıktı. Belki de oradan hiç ayrılmıyordum da farkında değildim. Orası neresi mi? Bunu sen mi soruyorsun? Olduğun yeri bilmiyor musun? Nasıl dayanacağım? En zor yolculuğum... Bitsin artık! Yol bitsin istemiyorum. Yolun sonu toprak kokuyor... Başlangıcı ve sonu aynı nokta olan bir daire bu... Tam bitti dediğim anda yolculuk yeniden başlıyor. Arabadaki insanların sessizliği bağıyor: Ali ölmüş! Nereden biliyorsunuz? Onu tanıyor musunuz? Ali nerede çocuklar? Bilmiyoruz öğretmenin gelmedi bugün, diyor birisi. Ezel mürekkebi siyah damlamış... Ali yola koyulmuş, kimse onu geçirmeye kalkmamış. Deli Mehmet oradaymış bir tek. Bağırıldığını duyuyorum toprağa karışırken: "Bir garip ölmüş diyeler..." Cennetin kapısına doğru bir kadın koşuyor. Hiç görmediği oğlunu karşılayacak. Onu, giderken duyduğu son şeyden kokusundan tanıyacak. Ali'yi ilk kez bu kadar neşeli görüyorum. Üzerindeki toprağı silkelirken, annesine ıslıl ıslıl bir gülümse ile babasının nerede olduğunu soruyor. Deli Mehmet bağırıyor, bu kez kulağıma fısıldıyor: "Her dem yeniden doğarız bizden kim usanası." ❧

HANİFE ALTUN

KAYIP

Kaybolmuşum. Herkes beni arıyor dört koldan. Polise haber vermiş babam. Kazalar, hastane kayıtları tüm şehirde didik didik ben arıyorum.

Sol yanıma döndüm şırl şırl bir dere tam da residance olacak yerler buralar, nasıl olmuşsa kaçmış; Yapı patronlarının gözünden, güneş tepemde suya değdiriyorum ayaklarımı sıcaktan bunalmış halime deva oluyor serin dere ohh!! Diyorum.

Şakır şakır bir yağmur eşliğinde devam ediyor tüm ahali beni aramaya, annem perişan; zihninde bin bir vesvese. İmgesinde; organ mafyası, sapığı, katili sıralanmış cümle uğursuz suretler gülümsüyorlar. Kendinden geçiyor annem. Pek bir haz veriyor annemin perişan hâli zihnindeki imgelerin uğursuz suretlerine, adeta iştahları kabarıyor, korkunç kahkahalarıyla sağır ediyorlar annemi. Yağmura karışıyor yaşları annemin, sokaklardan sel olup akan suların yarısı annemin gözyaşı desem yeridir.

Üç saattir yokum ortada... Islak sokaklar, yağan yağmurda silinmiş izlerim. Beni arayan ahalinin telaşına inat nasıl da huzurlu bir yerdeyim... Doğrusunu söylemek gerekirse hiç umurumda değil arımda beni arayan perişan hısımlar, akraba, konu, komşu. Kocaman kırmızı bir çikolata paketi üstelik açılmamış, içindeki çikolata yerli yerinde, az ötede bir bisiklet, yanımda Pelin (en iyi arkadaşım) atlıyor bisiklete ben önde Pelin arkada, çikolatamı bölüşmeye razı olmuşum Pelin'le. Değmeyin keyfimize.

Annem kendinden geçmişti. Su, soğan, limon kolonyası üçlüsüyle ilk yarıdım yapıyor komşular kendisine. İhtimaller yeniden gözden geçiriliyor, mahallede mevcut her taşın altına bakılıyor. Yokum hiçbir taşın altında, hiçbir kömürlükte, Çakıl'ın kulübesinde karnımı da doyurmuyorum. Sırta kademi bastım çok eğlenceli. Arkadaşlarım sırayla sorgudan geçiriliyor, bin bir hikâye kurguluyor çocuk aklı, salıyor da sallıyor. Fildamı'nı dan atladığımı, gördüğünü iddia eden bile var. "*Pelin beni ele verir mi?*" diye korkuyorum ama o benim 'en' arkadaşım, üstelik aklın ve fikrinde benzeşiriz kendisiyle... İki kafadarız Pelin'le geniş çayırda, yaz sıcaklığında, taşkın derenin kıyısında.

Yağmur iliklerine işlemiş tir tir titiyor annem. Adım dilinde ağıtımsı bir ezgiyle tınılıyor, bu tını kulaklarım da çınlıyor. Birden çok kişi beni arıyor, beni arıyor. Nasıl kıymete bindim? Niye daha önce düşünmedim? Alıp başını giden

her zaman böyle kıymetli midir? Kaçan hep kovalarlar mı? Şimdilik böyle, tadını çıkarmalı dört yaş nimetlerinin ince hesaplar için henüz çok erken vakit.

Elma ve horoz şekeri yüklü camdan bir el arabası geçiyor. Bedeli, plastik patlak bir top kadar ucuz üstelik. Ama yok ki öyle bir topumuz. Anladım! Maddi değeri önemli değil hiçbir nesnenin, onu değerli kılan olup olmama hâli, yoklukla değerlendiriliyor bir tel ip bile. Çaresiz bakıyoruz. O, canım kırmızı rengin ardı sıra. Ağzımız sulanıyor... Dilimiz birkaç tur dönüyor çepeçevre dudaklarımızı, yalanıyoruz acıyla.

O kadar çok gürültü yapmaması konusunda uyarıyorum Pelin'i, mahvedecek güzelim yitme planımı. Evet evet benim fikrimdi evden kaçmak, ele geçtiğimizde yanacak Pelin de, yaşın yanında ki kuru konumuyla... Yok yok tam tersiydi, kurunun yanında yaş Pelin. Nerede bir şeytanlık var hep benim başımın altından çıkarmış, ne çileli bir başım var ya. Ben çocuğum düş kurma hürriyetim var benim, gerekirse eyleme koymakta en doğal hakkım. Önce yazar sonra oynarım hikâyeleri, başkahraman kişisi benim her kurgunun. Bazen, figüran kişiler de alırım yanıma; yola yoldaş olsun diye.

Pelin'in canı gazoz istiyor, tutturuyor bakkala gidip alalım diye.

"Saçmalama Pelin! Bakkal Erdoğan amca hemen haber verir annemlere, zaten karakol da bakkalın tam karşısında. Mantıklı ve tutarlı ol lütfen, piknik yapmıyoruz burada, biz kaybolduk çekip gittik." Diyorum.

"Tamam." Diyor pelin. Ona yazdığım rolde gazozdan vazgeçmesini uygun görmüşüm.

Dereye girmeye karar veriyoruz Pelin'le, sıcaktan bunaldık iyice. Buz gibi su, ürperiyoruz başlangıçta, suya alıştıkça ilerliyoruz derken, derenin ortasındayız. Suyun akışı ayakta durmamızı zorlaştırıyor, korkuyla birbirimize tutunuyoruz, düşmemek için yere sağlam basıyoruz, suyun dibindeki taşlar ayaklarımıza batıyor, yarı belimizi geçiyor suyun boyu. Pelin ağlamaya başladı ben de korkuyorum... Annemi istiyorum. Zorda kalmış, acze düşmüş her insan gibi benim de; *"anne!"* oluyor ilk çığlığım.

Annemin hançeresini yırtan kelime benim adım. Akşam olmuş güneş bulutların arasından yüzünü hiç göstermeden batıyor. Garp yönü annemin gözleriyle aynı renk, kırmızımsı-kızılımsı tuhaf bir karışım. Bulutun da anemin de ne çok yaşı varmış, tüm gün aralıksız yağdı sağanakları sokaklara.

"İçim yanıyor"

Diye iki kelime terennüm halinde annemin dilinde. Babam, annemin yanına körükle gitmekten kaygılı nasıl davranacağını bilmiyor.

"Sus hanım aklına kötü şey getirme elbet çıkacak bir yerden" vari cümleler kuruyor. Annemin onu duyduğu falan yok. Adım dilinde ağıt, esmer bir gölge, sokak lambasının ışığında.

Pelin düşüyor. Düşen birinin elinden tutuyorsan, senin de düşmen kaçınılmaz oluyormuş, tutmayı beceremediğinde. Pelin'in elimle olan ilişkisi keşildi... Uzak ara sürükleniyoruz ben ve Pelin aynı suda bata çıka. Can havliyle çırpınıyoruz boğulmaktan kurtulmak için ama nafile, bu durumda çırpındıkça daha çok batarmış insan. Önüme çıkan bir dala tutunuyorum, diğer elimi Pelin'e uzatıyorum... Tutuyor elimi Pelin... Derken; tutunduğun dalın elinde kalması nasıl bir şey yaşayarak tecrübe ediyoruz. Pelin başını taşa çarpıyor, suyun rengi bir anda horoz şekerinin rengiyle aynı oluyor. Pelin'le el ele sürükleniyoruz. Çok korkuyorum! Kötü şeyler olacak korkuyorum! Bizim Çakıl'ın arkadaşı vardı, Duman. Hiç kıpırtısız uyuyordu bir gün, öldü dediler alıp gittiler, sonra bir daha gelmedi. Birden aklıma geliyor bu.

"anneeee!! Anneee!!"

"Peliüin!" Uyuma. Son yuttuğum sular nefes almamı imkânsızlaştırıyor. Tatlı suyla dolu ciğerlerim. Nefes alamıyorum. Boğuluyorum. Çok karanlık burası korkuyorum.

"Anneee!"

Babam karakolun kapısını aşındırdı. Polislerden aman diliyor yine, elinden geleni ardına koymuyor polis amcalar ama biz boğuluyoruz. Anne tek arzum var o da seni yeniden görebilmek. Bir derin kuyuda gibi annem. Ciğer acısı diye betimledikleri durumun etkisiyle, per perişan annem.

Dip akıntısında sürükleniyoruz ben ve Pelin. Pelin'in annesi memlekete gitti üç gün önce... Annesi ağırlaşmış, burada olmadığı için bilmiyor, beni ve Pelin'i. Sanırım öldük. Pelin daha önce ölmüş olmalı, dakikalardır hiç tepkisiz bedeni. Üzerimde bir baskı var tonlarca yükün altın da gibiyim. Oysa kuş olup uçmam gerekiyordu. Ayağım kanıyor acıyla tekmeler atıyorum suyun içinde, o zaman ölmedim henüz, ölümle pençeleşiyorum. Avazım çıktığınca bağıyorum;

"anneeee! Anneee! İmdaat!!!!" kapı gibi bir şeye çarpıyor ayağım birden aydınlanıyor etrafım, tekmelerime dayanamıyor dolabın kapağı, açılıyor; yere yuvarlanıyorum, gözümü açıyorum, Pelin başucumda bağıyor.

"Ayşe teyzeeee! Ayşe teyzeeee! Buldum buldum, dolabın içindeymiş, gel bak burada."

Derenin taşkın suları getirip halının üstüne bırakıveriyor beni. Annem ömründe bir daha böyle bir sevinç yaşar mı? Bilmiyorum. Tüm gün feryat fiğan, aradığı yitiği kollarında, şükürler Tanrı'ya...

Ah anne ya... Önce dolabın içine bir bakar insan, ne gerek vardı bunca acıya, akıl etsen daha ilkten oraya bakmaya. Ki, bilmediğin şey değil, benim kıyıya kuytuya olan düşkünlüğüm, ah be anne, ah ya. ❧

ÖZLEM GÜRHAN

HAYAT BİR TERCİH MİDİR?

Hasibe teyzen ağırlaşmış, dedi annem. Camekânda sakladığımız zemzemi getir. Az sonra Ayla'yla yanına gideceğiz, dedi. Üzüldüm. Garip yaşamış bir kadına. Sızlayan kalbime gözlerim destek çıktı.

Vasi amca öldüğünde de üzülmüştüm. Niye? Oysa onu Hasibe teyzem kadar sevmezdim, daha doğrusu sevmemem gerekir diye düşünürdüm. Kızardım üzüyor teyzemi diye. Sevecen şakaları bile unutturamazdı kızgınlığımı. Ama öldüğünde niye üzülmüştüm?

Son zamanlarında yitirmişti kendini Vasi amca. Sokaklarda bağırıp çağırıyor eve zorla götürüyorlardı. Bu yüzden mi acı mıştım, bilemiyorum. Anlamak zor, bazen ayırt edemiyor insan. Üzülmek mi gerek ölene yoksa yoksa sevinmek mi gerek hesap verecek diye?

Ama biliyorum mahallenin tüm çocukları severdi Vasi amcayı. Ne haber yeğenim derdi bizlere. Çoğu kez eve getirdiği şeylerden çocuklara dağıtırdı. Anlıyordum ya da büyüdükçe anlamıştım tüm çocuklara olan sevgisini. Çünkü kendi çocuğu yoktu, olmamıştı.

Bu, sebep midir bir gönlü derinden yıkmaya bilmiyorum ama gitti, evlendi. Hasibe teyzeyi bin kez yıkarak. Yine kendi köylerinden aldı geldi Zeynep hanımı. Ona hanım diyorum zira Hasibe teyze de öyle hitap ederdi. Hasibe teyze teyzeydi teyzemizdi anne yarısıydı Zeynep Hanım hiçbir şeydi, hiçbir şeyim olamadı.

Bize gelip derdini döken ağlayan teyzemizle haşır neşirdik. Annemle halleşirken göz ucuyla sokağı kollayışımı hatırlıyorum. Mendili göz pınarlarından indirmeden.

Kocası üstüne evlenen tek ben değilim a derdi. Böyle derdi ama gene de ağlardı. Değildi gerçekten, ilk kadın değildi, sonuncu da olmayacaktı.

Bir gün bizde yine annemle oturlurken Hasibe teyze diye atıldım: Vasi amcam seni sevmiyor mu artık? Annemden bana doğru anlamını çok iyi bildiğim bir bakış! Sen niye laf dinliyorsun? Sen niye her lafın içindesin bakışı.

Sevmez olur mu yavrum! İnsan eşini, hayat arkadaşını sevmez mi? Ama hayat işte bu, insan olanın başına her iş gelir.

Hayat bize garip oyunlar oynuyor. İnsanın aklı birçok şeyi almıyor. Hele çocuksanız işiniz iyiden iyiye zor. Büyüklerin işlerine akıl sır ermiyor. Bir gün anneme Hasibe teyze neden Vasi amcayı bırakmıyor ki? Diye de sordum.

Annem içini çekti. Ergene karı boşamak kolay dedi. Evlenince öyle bırakıp gidemezsin, gittiğin yer eski baba evin değildir. Sığamazsın. Olmaz dedi.

Ama Hasibe teyzenin gitmesini engelleyen Vasi amcaya olan sevgisiydi. Bugün bile bunu kabullenmek bana çok zor geliyor. Hele çektiklerinden sonra...

Hatırlıyorum, bir gün okul dönüşü bizdeydi yine. Ağlıyordu, annem: bırak ağlamayı Hasibe abla, valla bu acıyla bir marazan çıkacak diyordu. Daha belli değil belki çocuk değildir. Ne belli kadının çocuk beklediği. Biraz vakit geçsin, hem olsa ne olur; belki çocuk olunca sana zulmü kini azalır, diyordu.

Anlamıştım, kumasının çocuğu olmasından korkuyordu. Anneme diyordu ki bilsem ki bu adam beni sevmiyor, bilmesem ki bu kadınla sırf çocuk için evlendi, dayanamazdım, çok güç diyor ağlıyordu.

Zaman, annemi yalancı çıkardı. Zeynep hanımın bir kızı oldu, sonra bir kızı daha. Sonra bir oğlan getirdi dünyaya. Sanki Hasibe teyzeye inat doğurdu. Bir çocuk süttten kesilmeden diğeri geldi dünyaya.

Ancak zaman değildi bizi şaşırtan. ,Hasibe teyze çocukları öyle sahiplendi ki şaştık. Kadını kıskanmadı ya da bize hissettirmedi. Kendi doğurmuş gibi mutlu oldu.

Geceleri başlarını bekledi. Gündüzleri karınlarını doyurdu, ayaklarını, sırtlarını giydirdi, ellerinden tuttu, burunlarını sildi. Anaları sokakta unuttu o unutmadı. Annem bu kadın sana güvendi de ardı ardına doğurdu dediğinde anneme bile darılır oldu.

İşin aslı şuydu Hasibe teyze mutluydu, çünkü Vasi amca mutluydu.

Kadın gezmelere gidiyor, o çocuklara bakıyordu. Döndüğünde vardan yoktan bir sebeple kadın onu Vasi amcaya şikâyet ediyor Vasi amca bağıırıyor çağırıyor ama Hasibe teyze susuyor, oturuyordu.

Bir gün çocukların sütünü içiyor yoğurdunu yiyor diye şikâyet etti kadın. Vasi amca yeme kadın, içme kadın, diye bağırdı, olmadı sövdü. O zaman bile tamamdı başka söz etmedi.

Belki de Zeynep Hanım gitsine tutuyordu, ama o inat mı etti gitmedi. Her şeyi sinesine çekti bir yere kıpırdamadı. Sözler azara, azarlar dayağa döndü.

Çocuklar büyüdü, okudu ayrı şehirlerde ev kurdular, iş buldular. Vasi amca ömrünün son deminde bir çeşit inmeyle, kendini bilmezlikle öldü. Göçtü gitti. İşte o sıralar Hasibe teyze ayağında iyileşmeyen yaralarla tanıştı. Ayağını bacağına çekemez oldu. Doktorlar şeker hastasıym dediler, kaderine razı oldu ne zaman olmamıştı ki.

Son demleri nasıl geçti? Fakirim diyenlere Vakıa suresini, hapiste yatam var diyenlere Yusuf suresini okumakla...

Onun ömrü böyle bitti. Kapanmayan yaraları kapandı. Ağrısı sızısı kalmadı. Mutlu yaşamadı, mutlu olamadı.

Tek inanmak istediğim; mutlu yaşamadıysa da mutlu öldü... ❧

EMİNE KOCABAŞ

SAAT ON BİR KIRK SEKİZ

Saat 11.48. Bu Pazar gününü, diğer pazarlardan ayıracak belirgin bir şey, Shiç değilse başlangıçta, olsun istemediğimden saatin 11.48 olduğunu belirtmek dışında bir şey söyleyemezdim. O ise bütün Pazar günlerinin 11.48'i kadar durgun, tekdüze ve alışılmışın dışına çıkmayan bir an olarak kendi başkalığına dair görünme hakkı kazanmış olacaktı. Ona bir şans vermek istedim. Onun bana doğru tek hamlesiyle şans verme hakkını elinde tutmak istediğini ve bunu biraz da benden öç alırcasına yapmaya niyetlendiğini kestirmem kolay olmadı. Öyle pek zeki biri sayılmam. Sabah, diğer Pazar günlerinde yaptığım gibi erkenden uyandım. Panjur perdeleri açıp sokağa göz gezdirdim. Kimseler yoktu. Pazar günlerinde sokağın katlanılmaz sessizliği kapıları yüz yıllarca kilitli kalmış çaresizlikler olarak belirir zihnimde. Tuvalerime istemsizce iliştiğim taşların Pazar günlerinden toplanmış çaresizlik anıları olduğunu düşünmüşümdür hep. Belki de Sera'nın kayıp sözcükler kadar ağır dediği -bunu Proust'a atıfla söylemişti sanırım- bir geçmiş izi. Sera'yla Trakai'de tanışmıştım. Yarım aksarıyla söylediği şarkıları günlerce duydum, tekrar tekrar dinledim. İnsanlar, onlarla henüz tanışmış olsanız bile, kendilerinden bir şeyleri nasıl da ekleyiverirler yaşantınıza. Sera Kırım'dan Trakai'ye göç eden Karaim (Karay) Türklerinden genç bir anne, gitarı ve sesiyle acıların üzerine yükselmeyi bilen amatör bir müzisyen, aynı zamanda üniversitede filoloji eğitimini sürdüren bir öğrenci. Onunla yarı Türkçe yarı İngilizce Karayların tarihinden Karay Türkçesinin nasıl bir kırgınlıkla, evet evet tam o sıra söylemişti, yosun yeşili gözleri uzakların sınırını arar gibi ötelere doğru uzanmışken bir yandan da şimdiyi dolduran gerçeğin soğukluğuyla mat, kasatı ve buğulu bir bakışla, "gereğince yaşayamadığımız her şey yeraltına çekiliyor" demişti. Sonrasında bir birimize dönüp Woolf'un yeraltına uzattığı merdivenleri aynı anda masaya sürmemiz, o anda aramızda görünen şeyin oraya, o küçücük parçaya sığamayacak genişliğini farketmemize sebep olmuş her ikimizde de nedenini sorgulamaktan imtina ettiğimiz bir tedirginliğe dönüşüvermişti. Böyle anlarda ellerimi nereye koyacağımı bilemem ben. Bir anda nasıl çıktıysa ağzımdan 'ellerim' dedim. Sera; benzer bir şaşkınlıkla 'ellerin?' dedi. Nesi var ellerinin demek istiyordu. 'Yeraltına çekilmek istiyorlar sanırım' dedim. O su çağlıtı sesinde kahkahasını pervasızca savurdu, o an gölü eriteceğinden korktum. Onca dışardalığın, ıssızlığın arasında hayata

öyle sıkıca tutturduğu elleri gitarın tellerinde akıp giderken iki kadın eli arasındaki benzerlikleri aradım. Onun inişli çıkışlı sesini bir yeryüzü çizgisi olarak hayal ettim ve kendimi yeraltına batırdım. İskeletlerimizin birbirine karışmış parçalarını bir nar değneğiyle karıştırdım. Biraz daha derinlere inerssem ağırlığımla onu inciteceğimden korktum. Apar topar koştum yukarıya, sesini sarkıttığı kuyulardan bir ağrının hızla yükselişi gibi yeryüzüne ulaşmayı umdum. Her defasında ayağıma takılan taşların batışımdan duyduğu lezzetle karşılaştım. Bir taşın umursamaz zalimliğiyle. Suskunluğa sıkıştırılmış şiddet duygusunu taşlardan öğrendim. Yoksa söylemiştim ya, pek zeki biri değilim. Sera şarkının ortasında susuverdi. İkimiz de ne yapacağımızı bilemedik yine, ben ellerimi... Ellerin, dedi, yeraltına inemeyecek kadar maharetli. Gülümsedim ona. Sözlü metinlerde gülümseyişlerin kırık çizgiler olduğunu düşünürüm. O kırık çizgilerden hikayeler kurabilen bir yazar olmayı hayal ederdim küçük bir kızken. Defter kaplıklarındaki resimleri kesip bir deftere yapıştırdığımı ve onlara çocukça hikayeler yazdığımı hatırlarım. N’palım hepimiz yazacak kadar maharetli değiliz. Kırık çizgileri gülümsemeler olarak birbirimize uzatıyoruz. Neyse ki Sera beni anlıyor, ikimiz arasında yeraltından panikle yeryüzüne fıskırmaya çabalayan bir dil olduğunu o ilk tedirginlik anında ikimiz de hissetmiştik.

Kar altında kış uykusu güzelliğine bürünmüş Trakai gölünün üzerini ellerimizde sıcak çay ıspanaklı kışınlarımızla geçerken ayaklarımızın karda bıraktığı gıcırta geçmişin o kadar da sessiz olmadığına, suskunluk anlarını kendi diliyle doldurduğuna ikna etmiş olmalıydı ki bizi, ben ‘kış uykusu’ tablo mu o günlerde ve olabildiğince kısa bir sürede tamamlamıştım. Sera’ysa gittiği her yerden ona ilginç gelen taşları toplayıp getirdi bana. “Biliyor musun, bir şeyin bana ait özelliğiyle, üzerine titrenerek nasıl saklanabileceğine dair tek anım: sıradan bir taşı, sadece benim ona bakışımın kattığı başkalıkla annemin itina ile temizleyip ütülediği kıyafetlerimin bulunduğu dolapta aylarca saklayışımıdır.” ‘Taş mı’ dedim. ‘Evet, herkesten gayrı, sadece bana ait, benim için özel bir şeyi saklamak duygusunu tatmak istemiştin sanırım’ dedi. “Yetişkinlerin buna aşk dediğini biliyor musun?” dedim. “Kimse bunun aşk olduğuna inandıramaz beni” diyerek o gürül gürül kahkahasını göle tehditkarca savurdu. Korkudan mı bilmiyorum, kemiklerimin soğuktan duyarsızlaştığını titreme duygusunun bütün benliğimi kuşattığını hissediyordum. Ayak parmaklarım donmuş olmalıydı. O şarkıyı kaldığı yerden mırıldanmaya başladı, yarım İngilizcemle şarkının sözlerini çözmeye çalıştım. “Taşlarını kendine fırlatan benim yitmez bir iz kalsın diye yüzümde.” diyordu sanırım. Sera şarkının ritmine uyarak hızlanmış, ben donmuş parmaklarımın yetersizliğiyle epey geride kalmıştım. Trakai kalesinden yankılanarak dönen sesinin dağılmışlığın-

dan kelimelerini tutmaya çalışıyordum. Birden geriye doğru dönüp şarkıyı bana doğru söylemeye başladı. Donmuş gölün neşeli kuğusuydu o. ‘Dokunmak taşta, taş olmayı denemek, matlaşmıyordu dokundukça ellerim sana. Henüz çok geç. Kabahat olamayız birbirimize. Kaskatı bir taş olmalıydım aşkın altında. Ürpermekten mat sayılısaydı kabahat. Romeonun taş olması şart aşkın altında kalan bir kadınsa Claudel sadece mat.’ ‘Taşı gediğine koymuş olabilir miyim?’ dedi. Taşın değdiği tende bir kırıklık olurdu ya gülümsedim yine. ‘Sen bir gedik olabilir misin?’ dedim. ‘Nerde?’ dedi. ‘Su yüzeylerinde, kayıp dillerde, yeterince yaşamadığımız günlerde’ dedim. ‘Şiir yazmayı denedin mi hiç, gerçi deneysel bir şey midir şiir yazmak bilmiyorum ama’ dedi. ‘Ben kendimi renklerle boğabiliyorum. Kelime, taşla başetmeyi bilenlerin işi. Ben onun ağırlığıyla yürüyemiyorum’ dedim. ‘Seni pek anlamasam da peki’ dedi. Benim için bir resim... senden bir iz... Bunlar, bu yaklaşan adımların sesi, denizin içlerine doğru, boğulacağını bilerek ilerleyen birisine dönüştürdüğünde beni bütün gücümle kaçmaya yarıyor ayaklarım. Bütün çizgilerden kaçmak, oluşmasında büyük katkım olsa da bütün yakınlıklardan çekilmek istiyorum. Kısa süreli dokunuşların bana nefes alma olanağı tanıyan boşluklarını bana ait nesnelerle doldurmak. Resim yaparken de evi toparlarken de çocuklarıma bir şeyler anlatırken de yaptığım bu aslında. Belli belirsiz kaçmak. Kimsenin şahit olamayacağı bir şekilde, anlaşılaksızın kaçmak. O Pazar günü, saat tam 11:48’de benim için hiç umulmadık bir an, Pazar kahvaltısının rehavet dolu dağılmışlığından evi tekrar eski haline döndürmek için çabalarken her şeyi olanca açıklığıyla anlatıp, 11:48’in canımı yakarak benden nasıl acımasızca öç aldığını gözler önüne serecek, zamanın şiddetini ifşa edecektim. Canımı daha fazla yakan bir kaçış anında suçüstü basılmışım duygusuyla mat olmamış olsaydım. Oğlum yanıma yaklaşıp köstebekgilleri -izlediği bir çizgi film- rüyasında gördüğünü ama onların, çizgifilmde -bunu, sanırım onlara ait tek gerçekleşme alanı saydığından- yaşamadığı bir olayı rüyasında gördüğünü söylediğinde, bulaşık yıkadığım 11.49-11.58 aralığında söylemiş olmalı, musluğu kapatıp ona döndüm, “Onların yaşamadığı bir şeyi nasıl rüyanda gördün” diye sordum. “Ama anne, rüyalar zaten böyledir” dedi. Çocukların, anları kâğıt parçalarını savurmuşçasına dağıtması, 11.48’de olanlar hakkında susmam gerektiğine belli ki bir göndermeydi. 24

FARUK TURINAY

BEŞ MİNİK KELEBEK

Beş minik kelebek... Yepyeni bir dünyaya gözlerini açmanın şaşkınlığındalar. Gözleri buruş buruş. Belli ki yumurtalarını henüz kırmışlar. İlk nefeslerini çekiyorlar içlerine. Beş minik, şirin, temiz, masum kelebek... Korumaları yok. Niyetlenen olsa bile sesini soluğunu çıkaramıyor korkudan. Ne için korkarlar ki? Yürekları ağızlarına gelip gidiyor Fırtına'nın adı anıldığında. Fırtına mı, o da kim? Kalplere ürperti salan bir yaratık. Esip gürlediğinde dizlerin titrediğı, zalimliğiyle nam salmış fırtına. Beş yavru kelebek... Kanatlarındaki ıslaklık daha kurumamış. Belli ki yumurtalarını yeni kırmışlar.

Evet, fırtına zalim mi zalimdi. Bütün orman canlılarını egemenliği altına almıştı. Tir tir titriyordu onun kokusu duyulduğunda orman sakinleri. Yıllar yılı çile çekmişlerdi. Ama içlerinden bir tanesi çıkıp, onu uyaramıyordu: "Ey fırtına, bu yaptığın insafa sığar mı hiç? Nerede kaldı dostluk, nerede kaldı kardeşlik..."

Tavşanlar, sincaplar, ağaçkakanlar, ala geyikler, güvercinler, ceylanlar, kurbağalar, tilkiler, kurtlar, hatta ormanlar kralı aslan ve diğerleri. Hepsi birkaç gün önce dünyaya gelmiş, kasırganın gaddarlığından habersiz kelebekleri bilgilendirme yarışındaydı. "Aman dikkatli olun! Size zarar vermesin. Bize bile bunca sıkıntıyı reva gördü. Hele sizin gibi savunmasız yavrucaklara kim bilir neler yapar? Sakın ha yuvanızdan dışarı çıkarken etrafınızı kolağan etmeyi unutmayın! Ne şeytandır o..."

Aslanın idarecilik gururu çok fena örselenmişti. Kolay mıydı hiç? Şunun şurasında yıllar ve yıllar boyu onun ataları hükmetmişti bu uçsuz bucaksız ormana. Sonunda da kendisi yönetmişti. Uçsuz bucaksız mı? Elbet öyle. Ondan büyük fundalık olamazdı ki.

Hava apaçık olmasına rağmen birkaç güne kadar bozmanın belirtilerini taşıyordu. Mor-siyah bulutlar ufuk çizgisinin sanki hemen ardındaydı. Pusuya yatmışlardı. Fırtına için gün doğmuştu. İşte bayram günü bugündü. Birkaç güne kadar nasıl olsa kara bulutlar toplanır; şimşekler çakmaya, yıldırımlar düşmeye başlardı. Yıldızlar titremeye yüz tutardı nasıl olsa. Hava her ne kadar bu kötüye gidişten memnun değilse de elinden bir şey gelmiyordu. İster istemez acımasız fırtınanın emrine girecekti. Buna da az üzülmüyor değildi. O da haberini almıştı minik kelebeklerin doğuşunun. O da arasındaydı minikleri uyaranların. O da arasındaydı endişeli bekleyenlerin. Zaten beklemekten başka yol yordam yoktu. Eli kolu bağı beklemek meğer ne berbat işti.

Yalancı yaz günleri bir hafta kadar sürmüştü. Artık gerideydi o mutluluk ve huzur dolu günler. Kapkara bulutlar grup grup ormanın üzerinde birikmeye başlamıştı. Elektrik yüklü bulutları zorlaması için küçük kardeşi rüzgâra emreden fırtına, yakında kopacağını düşünerek için için sevinmekteydi. Çok ihtişamlı kopması lâzımdı. Öylesine görkemli ortaya çıkmalıydı ki tanıkların ağzı açık kalsındı.

Bu arada hakimi olduğu ormanın izbe köşelerinin birinde, yarım deste kadar kelebeğin doğduğunu haber almıştı. Onlara da kendisini tanıtmalı, gücünü kuvvetini gösterip gözdağı vermeliydi. “Buraların benden başka sahibi yoktur, her şey benimdir, bunu böyle bilirsiniz!” demeliydi.

Fırtına, kalabalıkların arasında yapayalnızdı. Bir tane bile samimi dostu, arkadaşı yoktu. Fakat yandaşları... Çok miktarda dalkavuğu vardı. İçlerinden her ne kadar nefret etseler de çıkarları uğruna kendine taraftar gözüken dalkavuklar... Kargalar ile baykuşlar, bu grubun başında sayılabilirdi. Kendisinden habersiz bir kuşun dahi uçuşmasını istemeyen fırtına, ormanın hemen her yerini casus karga ve baykuşlarla doldurmuştu. Aleyhine en küçük bir sözü en ağır biçimde cezalandırıyor, bu sebeple kimse itiraz etmeye kalkışmıyordu. Bir korku ve jurnal imparatorluğu kurmuştu fırtına. Komşu ormanda hüküm süren abisi kasırgayı sever görünse de aslında için için kin bilemekteydi. İleride oyuna getirip abisinden elinden o ormanı almayı kuruyordu. Ne olur ne olmazdı. Babasından miras kalan bir söz vardı. Ölüm döşeğindeyken söylemişti babası: ‘Su uyur, düşman uyumaz’ Dost kim, düşman kimdi? Bu söze başlangıçta pek kulak asmadıysa da bir iki deneyim ona sözün önemini kavratmıştı. O gün bu gündür tedbire aşırı derecede dikkat ediyor, ihtiyatı elden bırakmıyordu.

İşler böylesine karışırken ağustosböceği bir ağacın altında elindeki masal kitabına kendini kaptırmıştı. Okudukça okuyordu:

“Bir varmış, bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, develer tellal iken, pireler berber iken, ben ninemin beşiğini tıngır mıngır sallarken uçsuz bucaksız ovalara kurulmuş, sadece mutlu ve umutlu insanların yaşadığı, şırl şırl akan ırmakların, nazlı nazlı salınan bulutların süslediği, adaletli ve merhametli bir kral tarafından yönetilen şirin mi şirin bir ülke varmış. Bu ülkenin insanları tatlı dille konuşur, güleryüz gösterirlermiş. Asla aralarında kavga etmezler, balım cicim hayatlarını devam ettirirlermiş. Bütün bu güzelliklerin yanı sıra bu mutlu ülkenin, bu verimli toprakların çok daha ilginç ve eşsiz bir özelliği varmış: Kışın karlar sıcak yağarmış. Yanlış duymadınız sevgili okurlar. Gerçekten şimdi olduğu gibi kar yağdığında çocuklar kartopu oynamaya çıktıklarında hiç üşümezlermiş. Evdeymişçesine gözleri kömürden, burnu havuçtan kardan adamın tadını çıkarırlarmış. Daha da ina-

nılmazı yağan karların rengi beyaz değil pembeymiş. Ve çocuklar pembe ve beyaz karlarla saatlerce oynar, hasta olmazlarmış...”

Fakat masal bu ülkede gerçekleşen üzücü bir olayın sonrasında karların –tıpkı şimdi olduğu gibi- beyaz ve soğuk hâle bürünmesiyle sona eriyordu.

* * *

Fırtına’nın kopmasının, sağanak halinde yağan yağmurun üzerinden iki ay geçmişti. Fırtına hiddetliydi. sağa sola bağılıyor, emrindeki karga ve baykuşları azarlayıp duruyordu. Belli ki fırtına istediği şiddette kopmamış, ortalık yeterince karışmamıştı. Oysa ne planlar kuruyordu. Önce ormanındaki az da olsa çıkan çatlak sesleri tamamen yok edecek, ardından komşu ormanın sahibi abisi kasırgayı çağırıp –davet edip- gücünü gözler önüne serecekti. Ama olmamıştı. Ormandaki masum hayvancıklara; tavşanlara, karıncalara, kumrulara acıyan rüzgâr fırtına’nın emrini tamamen uygulamamış, bulutlara dağılıp gitmelerini gizlice fısıldamıştı. Vicdanı masumlar için öyle sızlıyordu ki ancak bu yolla susturabilirdi içinden kopan sesi. Zaten ağabeylerinin hareketlerine hiç anlam veremiyordu. Böylesine eziyet etmenin, baskının sebebi neydi? Hangi gerekçe böylesine bir zulme kapı açabilirdi ki? Neden birisi bu kadar hoşgörüstüz ve dar görüşlü olabilirdi? Bunlar gibi onlarca soru zihnini aralıksız kurcalıyordu.

* * *

Aradan geçen zaman beş küçük kelebeği olgunlaştırdı, gürbüzleştirdi. Artık üzerlerinde ilk doğdukları günün acemiliği ve çekingenliği yoktu. Aktif bir şekilde mantık yürütüyor, kafa yoruyor, ormandaki bu baskı iktidarını, Fırtına yönetimini devirmenin hesaplarını yapıyorlardı. Aslında pek de güçlü sayılmazlardı. Buna rağmen yavaş yavaş orman sakinlerini teşkilatlandırmışlar, bir fikir birliğine ulaşılmasını sağlamışlardı. Başlangıçta herkes bu zayıf kelebeklere gülüp geçse de zaman içinde gayretlerini, coşkularını görek onlara inanmış ve destek olmuşlardı.

Kelebekler bu çabalarında tedbir açısından çok dikkatli olmaya çalışıyorlardı. Ne olur ne olmazdı. Öyle ya, karşılarındaki sıradan bir düşman değil, fırtınaydı. Fakat bazı orman sakinlerinin dedikodularına kulak kabartan casus kargalar Fırtına’ya gizlice haber uçurdu. Hummalı çalışmalarından söz etti. Fırtına bir süredir meselenin bu ölçüde büyüdüğünü bilmiyordu. Ama yine de bir şeylerden de şüphelenmiyor değildi. Kıpırdanmalar, hareketlenmeler gözden kaçmıyordu. Fırtına’yı büyük bir endişe sarmıştı.

* * *

‘Barış Ormanı’ baskıcı Fırtına’dan kurtulalı iki güneş yılı geçmişti. Bu iki yıl boyunca ormanda emniyet ve asayiş sağlanmış, düzenli ve herkesin eşit haklara sahip olduğu bir yönetim kurulmuştu. Diğer yandan ormana ‘Barış Ormanı’ ismi verilmiş, üstelik bu karar oy birliğiyle kabul edilmişti.

Fırtına ise, kelebek kardeşlerin önderlik ettikleri bu çalışmalardan çok korktu, çekindi. Arkasında bir sürü dalkavuk karga ve baykuş bırakarak kaçtı abisi Kasırğa'nın ormanına. Fundalığın ihtiyarlarından oluşan adalet kurulu kısa sürede toplandı. Kalan baykuş ve kargaları yargıladı. Düzene uymak şartıyla suçlarını bağışladı mahkeme üyeleri. Bazı tavşanlar kararı beğenmedi: "Neden affettiniz?" dediler yargıçlara, "Onlar fırtınanın yordakçılığını yapmadılar mı?Aslında ağır bir cezayı hak etmişlerdi." Öte yandan karga ve baykuşlar da suçlarına pişman olmuştu zaten. Eski kardeşlerinden özür dilemiş, ormandaki mutluluk ve gönençle bezenmiş hayata karışmışlardı.

Bütün orman sakinleri gönül borçlusuydu beş yavru kelebeğe. Onlar böylesine içten çaba harcamasaydı; birlik olamayacak, Fırtına'yı kovamayacaklardı. Üstelik yaşamları boyunca asla bu denli uyumlu bir ortama kavuşamayacaklardı. Bu yüzden minik kelebeklere minnet borçlarını biraz olsun ödemek için her birini yönetime getirdiler. Büyük yetki ve sorumluluklar verdiler. Küçük kardeş kelebekler de görevlerini sevinçle kabul ederek yönetimi ele aldılar. Güzel bir kardeşlik ortamının temelini attılar.

Onlar gelecek kuşaklara iyi örnek olacaklardı. Onlar kendilerinden öncekiler tarafından iyilikle ve özlemle anılacaklardı. Onlar barışın ve huzurun simgesi olarak asla belleklerden silinmeyeceklerdi.

Onlar beş minik, şirin, temiz ve masum kelebektir...✍

EVREN İNANÇOĞLU

KAYIP

Yemek sonrası kahve sipariş ettim. Tanrım, ne güzel bir gün. Kafede daha önce hiç duymadığım bir müzik çalıyor. Kitabımı açıp okumaya başladım. Kahvem geldi, kitabı masada bulunan gazetenin yanına bırakarak havadaki huzuru derin derin içime çektim. Gözlerim, yan masaya oturmak üzere olan iki genç güzel kadına takıldı bir an. Masalar o kadar yakındı ki konuşmalarına kulak misafiri olmamak mümkün değildi.

“Telefonda sesin çok kötü geliyordu, ne oldu? İyi misin?” diye sordu Bayan Kumral

“İşler iyi gitmiyor bu aralar” dedi Bayan Esmer, sesi yorgun ve hüzünlüydü.

“Son görüştüğümüzde çok mutluydun oysa. Neyin var?”

Evlilik bana iyi gelmedi sanırım. Bunları söylemekten hicap duyuyorum, evleneli daha iki ay oldu ne de olsa. Kocamı sevdiğimi sanıyordum, artık o kadar da emin değilim.

Kavga mı ettiniz yoksa?

Tuhaf olan da bu; kavga falan etmedik. Hayatımın geri kalanını birlikte geçirmek istediğim kişinin o olduğundan artık emin değilim, hepsi bu.

Bir nedeni olmalı, birlikte olabilmek için çok mücadele ettiniz. Buna en yakından şahit olanlardan biri de benim.

Her şey tam da mutlu sona ulaştığımı düşündüğüm anda oldu zaten. Ne yaptıysam evlendikten sonra zihnimi kurcalayan “İstediğim gerçekten bu mu? Aradığım adam bu mu? Kocamı gerçekten seviyor muyum?” gibi soruları kafamdan atamadım.

Ne düşünüyorum biliyor musun? Yakın zamanda işe başlamış olmanla bir ilgisi olabilir mi? İş stresi ya da yorgunluk bazen kafa karışıklığına sebep olabiliyor.

Sanmıyorum. İş yerinde evliliğimi etkileyecek bir sorun yaşamadım. Ama aslına bakarsan iş hayatım da çok iyi gitmiyor.

Aklım karıştı, işle ilgili sorunun var mı yok mu?

Öğretmen olmak çocukluğumdan beri hayalimdi. Kendimi bildim bileli teyzem gibi matematik öğretmeni olmak istedim. İki aydır matematik öğretmeni olarak görev yapıyorum ama içimde mutluluktan ziyade bir boşluk hissi var. Hem evliliğimi hem de iş hayatımı, ne zaman ekildiğini anımsamadı-

ğım dev bir hiçlik ağacı gölgeledi. Tam da mutluluğu yakaladığımı düşündüğüm bir anda, mutluluk yerini derin bir tatminsizlik hissine bırakarak benden uzaklaşıp gitti. Kaybolmuş hissediyorum. Hem aşk hem de iş için mücadele etmek ne güzeldi oysa, hayallerimin gerçek olacağı günü düşünerek mutlu oluyordum. O gün keşke hiç gelmese, hayallerim hiç gerçek olmasaydı. Mutluğu yanlış şeylerde aramışım belli ki.

Bayan Kumral Bayan Esmer'i teselli etmeye başlamıştı ki ben düşüncelere dalıp gittim. Kendi iç konuşmalarımı dinlemekten onların konuşmalarını duymaz oldum.

Bayan Esmer'in beyhude arayışında kendi hayat hikayem gizliydi. Arzuladığım şey, henüz daha ilkokul yıllarında küçük bir çocukken motorlu oyuncak bir gemiydi. 17 yaşına girerken motorlu geminin yerini âşık olduğum bir kadın aldı. Yirmili yılların ortasında ise hayatın anlamı benim için iş hayatında iyi bir kariyer yapıp toplumun gözüyle kendime baktığımda gördüğüm şeyden memnun olmaktı. Çocukluk hayallerimi süsleyen oyuncak, pille çalışan küçük motorlu bir gemiydi. Büyük bir marketin oyuncak reyonunda görmüş, görür görmez de büyülenmişim. Bir hafta boyunca annemi o gemiyi almaya ikna etmeye çalıştım, bir hafta sonra aynı marketten gemiyi alıncaya kadar geceleri yattıktan sonra uyuyana kadar başka hiçbir şey düşünmemiştim. O gemi benim olmalıydı, onu bahçemizde bulunan içinde su konulunca havuza benzeyen betondan kabın içinde yüzdürme hayalleri kurup durdum bir hafta boyunca. Karşı komşumuzun oğluyla iyi arkadaşım, benim yaşlarda bir çocuktu. Onların bahçesinde büyükçe bir süs havuzu vardı. O gemiyi o havuzda yüzdürmek ne kadar da güzel olacaktı. En sonunda ısrarım işe yaradı ve gemiye sahip oldum. Maddî durumumuz çok da iyi sayılmazdı lakin annem gemiyi çok istediğimi anlamış, oyuncak için kaynak yaratmayı başarmıştı. Çok mutluydum ama beklediğim gibi bir mutluluk değildi bu. Az önce yan masadaki kadın tarafından tarifi yapılan eksiklik duygusu bana ta o zamandan musallat olmuştu. Zaman geçtikçe gemiyi yüzerken izlemek beni daha az mutlu etmeye başladı.

Lise yıllarından bir kıza âşık oldum. Uzun yıllar İngiltere'de yaşadktan sonra ailesiyle birlikte ülkesine geri dönüş yapmıştı. Hem davranışlarıyla hem de fiziksek özellikleriyle diğer kızlardan farklıydı. Sarı saçlı, mavi gözlü, zayıf, uzun boylu bir kızdı. Biraz ukala, biraz da başına buyruktu. Otoriteyle sorun yaşamaktan imtina eden bizlere kıyasla ziyadesiyle özgür ruhluydu. Biraz ret edilme korkusundan, biraz da ona sahip olma hayallerimden aldığım hazzın bana yetiyor olmasından, bir türlü ona hislerimi söyleyemedim. Ondandır daha güzel, ondan daha iyi bir kız yoktu, olamazdı. Yıllar sonra yirmili yaşların sonuna doğru arkadaş grubuyla gittiğim bir barda aynı masada

oturup da benimle flört ettiğinde, onun için hiçbir şey hissetmediğimi fark etmek şaşırtıcıydı. Oysa onca zaman onunla birlikte olma hayali kurmamış mıydım? Onunla birlikte olursam başka hiçbir şeye ihtiyaç duymam, başka hiçbir şey istemem, diye düşünmemiş miydim?

Yirmili yaşların ortalarına doğru arzulanan şey ise iş hayatında bir kariyerdi. Artık heyecanım dindi ama. Gidilecek yolun keyfini çıkartmaya çalışıyorum zira bu yolun bir yere varmayacağı gerçeğini zor da olsa kabul ettim.

Var olmayan bir şeyi arayıp durmak bir lanet değil de anlamsız, absürt bir dünyada bizi ayakta tutan bir nimet mi, bilemiyorum doğrusu. Kim olduğunu bilmediği kişilerin ya da ne olduğunda emin olmadığı nesnelerin izini roman boyunca takip eden muhayyel kahramanlar geldi aklıma. Hepsi de ziyadesiyle çilekeşti. Roman ilerledikçe onların tatminsiz hayatları da hazin bir sona doğru ilerliyordu. Sadece romanlar da değil üstelik, izlediğim birçok film kendilerine yöneltilen “ne istiyorsun?” sorusunu cevapsız bırakan, ne istediğinden, neyi aradığından asla emin olamayan karakterlerle doluydu.

Sonra uykudan uyanır gibi gözlerim yeniden görmeye, kulaklarım yeniden işitmeye başladı. Yan masadaki iki kadın konuşmalarına ara vermişler, yemeklerini yiyorlardı.

Kahvemi ne zaman bitirdiğimi hatırlamıyordum bile. Kafede yankılanan müziğe kulak verdim; U2 grubundan “I still haven’t found, what I’m looking for” (Aradığım şeyi henüz bulmadım...) çalıyordu. Gözlerim büyülenmiş gibi kitabımın yanında duran gazetede bir yazıya odaklandı biran, “Hâlâ arıyor musunuz?” Neredeyse, evet arıyorum, diyecektim ki, bunun bir emlak şirketinin gazeteye vermiş olduğu bir reklam olduğunu idrak ettim. Çantamdan başkalarının öykülerini not aldığım ipadı çıkartıp yazmaya başladım: Yemek sonrası kahve sipariş ettim. Tanrım, ne güzel bir gün. Kafede daha önce hiç duymadığım bir müzik çalıyor...☞

M. YÜCEL ÖZTÜRK

AĞIR TÜY

-her acının gölgesi başka acıların üstüne düşer-

Kuşlar.

Dönsün dursun.

Çocuklar gölgelensin kanatlarıyla.

İçlerinden biri ayrıldı. Gelip sokağın ortasında durdu. Eğilip baktı suya. Yağmur biriktiren çukuru avuçlarıymış gibi düşündü. Avuçlarında biriktirdiği suda yüzüne bakar gibi yaklaştı çukura. Suretini yokladı.

-her sabah bahçeye çıkarım buraya geleli her sabah ağaçların arasındaki musluktan doldurup ellerimi taze gün değmiş alnımı ararım avuçlarımda su tıp tıp damladıkça sıkarım parmaklarımı sonra kaşlarımı bulurum gözlerimle bakışırım burnumu dudağımı bulurum o su tükenmeden sudaki yüzümü yüzüme sürerim her sabah ben böyle bütünlenirim-

Yokladı, ama bulanık bir aynaydı baktığı. Bir kuş kanadından artakalan tüye dalıp gitti. Sokaktan geçenler yağmur çukuruna eğilmiş çocuğun elindeki anahtara bakıp iç geçirdi. Az ötede bağrıışan çocuklar onu orada unuttu. Gözlerini, yağmurun suyunu tutan sokağın avucundan ayırıp aynı hizadan geçen ayaklara baktı.

-hayriye teyze dikiliyor başucumda onun terliği kırmızı iple dikilidir çorabının ucu deliktir ama kınalı elleriyle çocuklara kurabiyeler dağıtması yok mudur işte ondan biz hiç dalga geçmeyiz delik çoraplarıyla şimdi bir şey demeden geçiyor yanımdan başımı kaldırıp bakmıyorum yüzüne gölgesi de beleniyor bulanık suda onu bir de kardeşinin ölümünde böyle sessiz görmüştüm o geçince eğilip kendi silik yüzümü görmeyi deniyorum tekrar-

Sımsıkı tuttuğu anahtarı bırakmadan ellerini dizlerinde birleştirdi. Su içmeye niyetli bir güvercin ürkek adımlarla gezindi yöresinde. Kanatlarındaki ısıltıya baktı gözlerini sağa sola çevirerek. Orada duran ayaklar konuştu. "Üvey müveydi ama çok severdi bu çocuk annesini." Bu konuşmaların sürüp gideceğini biliyordu. "Çağırırsak da gelmez ki..." Yine başını kaldırmadı. Sessizliğine bürünüp öylece oturdu. "Kadın şuncacık çocuğu bırakıp gitti, acı-

madan.” Tap tap sekerek geldi top. Çukurdaki suya düştü şap. Şır şır uçtu güvercin. Daha da bulanıklaştı su.

-daha da yalnızlaştım annem gideli ben her sabah gece kaybolan yüzümü bulmak için suyu avuçlarıma doldurduğumda aslında içeriden onun sesleri gelirdi kokuları gelirdi ben sudaki yüzümü yüzüme sürüp bütünlenirdim sonra onun sevmeleriyle gün boyu eksilmezdim biz bu sokağa sonradan geldik-

İkinci güneşi gölgeleri uzatırken dönüp çocuklardan kalan oyun kırıntılarına baktı. Ağaç dalları, kırık. Havasız kalmış top. Kutular, kola içildi. Pencereleden seslendi anneler. Uçuşan kuşların gölgelerini boşaltıp gitti herkes. Perdeleri çekilmiş eve baktı. Konuşmayan kapıyı, çağırmayan bahçeyi izledi oturduğu yerden. Güvercinin düşürüp gittiği tüy gibi ağırlaştı. Ayaklar konuşarak konuşmayarak gelip geçti yanından. Gözler bakarak bakmayarak. Demir koktu avuçları. Koku uğuldadı yöresinde. Boş evleri açmaktan korkup da sırlıslıkam terler mi anahtarlar? Gelecek olanı bekledi vakti çekiştirip. Gideni cızırdadı içinde bir yerler.

-dudakları yanağıma son kez değdiğinde yanık kokusu sardı ortalığı ölümde soğukmuşum ayrılıkta yangındım önceki annem sessiz annem aslında beni doğuran annem bir kış gecesi ölmüş hatırlayamayacak kadar küçükmişim sonra gelmiş yeni annem şen annem beyaz perdeler dalgalanırdı camlarda tavada balıklar kızarırdı gözleri gülerdi babamın sonradan başladı küfürler kapılar sonradan çarpıldı gidişi ani oldu biz bu sokağa neden geldik-

Gün akşama yaklaşırken, geldi. Arkasında durdu, eğildi usulca; yüzünü oğlunun sudaki yüzüyle bütünledi. Bıyıklarını sıvazladı alçılı elleriyle. Hadi, dedi. Geçtiği yeri derinden yaran adımlarla eve yöneldi. Annesiz oğlunun ikinci annesizliğine. Yemek kokusuzluğuna. Yüz gülmezliğine. Ağırlaştırmış kapının arkasındaki kavga izlerine. Sonradan gelinmiş evin yabancılığına. Sonradan gelinmiş, eski sokaktan uzayan dedikodularla huzursuzlanmış evin. Budanmışlık hissiyle terli anahtarı çevirdi. Kırık bir dalı sürükleyerek ardınca. Ne kadar devam edeceğini bilmediği o korkuyla, ölümünden arta kalan korkuya benzemeyen o korkuyla, üçüncü kez, kapıyı açtı. İçeri girerken oğlunun bahçedeki musluğa takılan gözlerinde şırıldayan suları görmemek için yukarı baktı. Dağılıp toplanıyordu kuşlar. Bir şey kaybetmiş olmalılar. Kapının aydınlık yüzünü bırakıp, karanlık yüzünde kayboldular. İkisi.

Ziyankâr gölgeler sokaklarda.

Onları örtsün.

Kuşlar. ❧

MEHMET EKİNCİ

KAN

S oğuk bir kış akşamı... Sessizlik dahi, sanki sesini alıp gitmişti Ak Tepe köyünden. Köy halkı şehre yaptıkları göçlerle köye ihanetlerini mi sergilemişlerdi; yoksa -haklı bahaneleri vardı elbette terk edişlerinin- çekici bir şehir hayatını, imkânları, fırsatları mı düşünüp de baba ocağını, ata yadigârı topraklarını, -kerpiç de olsa- çocukluklarının geçtiği evlerini bırakıp gitmişlerdi. Parmakla sayılabilecek çoklukta hane kalmıştı Ak Tepe köyünde, kalanı harabeye dönmüştü evlerin.

Sahipsizler vardı bir de köyde. Kimileri isteyerek terk etmişti. Lakin bazıları vardı ki istemeyerek de olsa terk etmek zorunda kalmıştı, hem köyü hem hanesini hem hayatı. Var yok her şeyi geride bırakmıştı, geride kalanlara. Yalnızca, köyün girişinde küçük bir kerpiçten ev, üç koyun, bir inek, iki tavuk, bir horoz, küçük bir pinek, bir küçük ahır kalmıştı kendisinden arta arta. Bir de kocaman bir yalnızlık kalmıştı, ardında bıraktığı eşine ve üç yaşındaki oğlu Özcan'a. Komşuların yardımıyla, özellikle Veysel Ağa'nın -ki ne toprak ne mal ne mülk ağalığı vardı Veysel'in. Yalnızca herkesle olan irtibatından dolayı yaşı çok da geçkin olmamasına rağmen öyle seslenirdi köy ahalisi- yardımıyla hayatını götürüyordu Feride. Veysel Ağa da hanımına her gün halini hatırlarını sordurur, 'Yetim hakkı' derdi. 'Biz yetimin hakkını gözetmez, düşküne, zorda kalmışa yardım etmezsek, Hak Teâlâ sorar bize bunu yarın.' Düşünceli adamdı Veysel Ağa; köy küçük. Laf söz ederler, Feride ele güne mahcup olur diye düşünür evinin yakınına dahi uğramazdı. Feride'nin kocası Latif arkadaşıydı Veysel Ağa'nın. Arkadaşına vefa borcunu ödüyordu bir yerde. Lakin içerisinde bir yerlerde gençliklerinde, köylerinin en güzel kız Feride'ye karşı bir şeyler kıpraşır dururdu. Ama nasibi değilmiş, Latif önce davranmıştı. Bilmezdi Latif, Feride'ye tutkun olduğunu. Söyleyememişti. Latif ilk dediğinde 'Feride'ye düştü gönlüm'. İçinde derinlerde bir şeylerin çatırdadığını, kırılıp tuz buz olduğunu hissetmişti. Yine de ses edememiş, arkadaşının sevgisine feda etmişti bağrındaki ateşi. Düşünleri olmuştu Latif'le Feride'nin. Uykusuz geçen son gecesi olmuştu. Önceleri gece boyunca düşündüğü Feride şimdi başkasına yar olmuştu. Yar olduğu yâranıydı. Bir bıçak kesiği, kesip atmıştı içinden hastalıklı duyguyu -ki artık hastalıklı bir duyguydu, yanlışla meylettirirdi...- rahatlamış ama yine de kanser hücresi gi-

bi tamamı sökülüp atılamamıştı. Hep içinde minicik, küçücük bir şeyler kıpırdadığını hissediyor, bunu kardeşçe şefkat duyduğuna yoruyor, vefasının gereği diye salıklıyordu kendine. Kendisi dahi ya fark edemiyor, ya da fark ettiği kendini, kendi kendine itiraf edemiyordu.

Köyün kimsesizliğinden, sakinliğinden istifade eden bazıları da tünemişti köye. Harabe yerleri az çok onarıp oralarda barınmaya başlamış, başka şehirlerden, başka köylerden gelenler vardı. Kısa zamanda köy halkından olmuşlar. Kahve muhabbetleri, akşam gelip gitmeleri artmıştı. Birkaç yıl içinde bir kişi hariç her kes kaynaşmış; fakat bu yeni genlere Veysel Ağa bir türlü ısınamamıştı. Bir şeyler umar gibi konuşurdu hep onlardan bahsedilirken. Bir şeyler mi duymuştu bir şeyler mi görmüştü bilmiyordu. Arkalarından konuşmazdı Veysel Ağa hoş bu zamana kadar kimsenin dedikodusunu yaptığına hanımı dâhil kimse şahit olmamıştı. İtidal üzere yaşardı Veysel Ağa kimseye yan gözle baktığı, ters bir şey söylediği vaki değildi. Ama ısınmamıştı bu gelenlere kanı.

Bir gece aniden bir ses işitiyordu Veysel Ağa. Yatağının içinde doğrulup pencereden, sesin geldiği tarafa doğru baktığında, Feride'nin evinden geldiğini fark etti. Biraz kulak kabartınca Feride'nin de sesi işitiliyordu. Hızlı bir şekilde üzerini değiştirip, dışarıya fırladı. Feride'nin evine yaklaştığında içerideki ve dışarıdaki adamları gördü. Bunlar yeni gelenlerdendi. Önce kapıdaki görmüştü Veysel Ağa'yı. Tam içeriye seslenecekti ki sarhoşluğun etkisiyle olacak görürü görmez önce tepki veremedi, algısal bir boşluk yaşadı. Bu aleyhine olmuştu. Kaçamamış hareket edememiş ve tam da alnına gelen, havada bir yay gibi kavis çizen, Veysel Ağa'nın elindeki kışlık için ayrılmış odunlardan birini görememişti. Sadece kafasındaki acıyı hissetmiş ve darbeye birlikte etrafa sıçrayan kanlarına eşlik edip bir köşeye fırlamıştı. İçeri girdiğinde, Özcan dudağı patlamış olarak duvar kenarında baygın bir şekilde yatıyordu. Feride hâlâ; biri başında diğeri ayakucunda duran adamlara direnmeye devam ediyordu. Ayakucunda duran adam tam da kapının girişine yakın bir yerdeydi. Daha Veysel Ağa'yı göremeden kafasına aldığı darbeye odanın ortasında kurulu duran sobaya doğru fırlayıvermişti. Sobanın üzerindeki güğümdeki hâlâ fokurdamakta olan su olduğu gibi üzerine boşalmıştı. Kafasına aldığı darbenin acısını hissedip hissetmediği meçhul, ama aldığı darbenin etkisiyle sersemlemiş ayağa kalkamıyor, yerde üzerine dökülen kaynar suyun etkisiyle çığlıklar atarak kıvrım kıvrım kıvranıyordu. Kaynamış suyun etkisi kendini göstermiş adamın yüzündeki ve elindeki deriler soyulmaya etleri sarkmaya başlamıştı. O anda Feride'nin başucunda olan adam şoka girmiş, hareket etmeden öylece bakakalmıştı. Bir şey söyleyemiyor, hareket edemiyordu. Feride dahi başına gelen şeyi unutmuş olduğu yerde dona kalmıştı bu hadise karşısında. Sonra kendine gelmiş ve ağlamaya devam ederek, edebin-

den; kıyıda kenarda duran parçalanmış elbiselerini toparlayıp üzerine çeki düzen vermeye çalışmıştı. Veysel Ağa burnundan soluyor, gözü ayakta duran adamdan başkasını görmüyordu. Adam Veysel Ağa'yla göz göze geldiğinde ve elindeki, üzeri kanlı, yarı yerden çatlamış odunu görünce pantolonun rengi bir anda değişmişti. Paçalarından aşağıya doru sarı bir sıvı akmaya, odanın orta yerine doğru yayılmaya ve oda sidik kokmaya başlamıştı. Veysel Ağa burnundan ateş püskürten ejderhalar gibi duruyordu diğer adamın karşısında. Bir anda Veysel Ağa'nın omzunun hareket ettiğini görebilmişti adam. Sonrasını hatırlayıp hatırlamadığı meçhul sol elmacık kemiğinden aldığı darbeye, patlayan dudağından sıçrayan kanla, sol tarafındaki dişlerinin bir çoğu ağzından dışarı fırlamış ve odanın ortasına biraz önce bacaklarından yavaş yavaş, ılık ılık akan sidiğinin içine gömülmüşü kafası. Bütün bunlar olurken köylü ancak hazırlanabilmiş ve -belki de bana mı düştü el âlemin karısını kızını korumak deyip uyumaya devam etmişlerdi son ana kadar- eve ulaştıklarında Feride'yi bitkin Veysel Ağa'yı öfkesinden çıldırmış gibi bakarken evin içinde iki, dışında da bir kişiyi ölmüş olarak bulmuşlardı. ❧

SEMA TARGAN

VEDA

Akşamlar okunur gibi

Arapçanın en sesli hali
Bir annedir havvadan beri

Yeşil biberlerin içindeki çekirdekleri parmaklarıyla tek tek ayıklarken çıkardığı sese domateslerin ince kıyım tizliği ve tavada kızaran yağın cızırtılı korusu eşlik ederken duyduğum şarkı acı bir tat bırakıyor dilimin altında. Ne yana kaçsam duyuramıyorum sanki içimdeki bağırtıyı. İş aramaktan bitkin düştüğüm bilmem kaç kapının yüzüme kapandığı günler annemi mutfakta öyle bir ayini yönetircesine kendinden göçmüş halde bulurdum. Sebzeleri elleriyle öldürdükten sonra yeni bir can verirdi onlara. Her yemek sonrası midedeki hazımsızlığa başka anlam veremiyorum yoksa. Mutfak ev içinde ev, kirletip temizlediği, bitiremeyip döktüğü, yemeyip içirdiği. Mutfak annemin mabedi her güne helva pişirdiği.

İki yıldır iş bakıyorum kendime. Okul biteli çok oldu. Evde oturmaktan içimin kıyıldığı bazı günler bal gibi de bulurum deyip evden çıkarken arkamdan bağıyor

- Veda kızım toz şekerimiz bitmiş almayı unutma.
- Kızım ayakkabılığın üzerinde para var, gelirken bir kilo kıyma al.

Her gün mutfakta özene bezene pişirdiği yemekler annemle aramda iştah açsa da söz açmadığı kesin. Her mevsim döne döne mutfaka misafir olan sebzegillerin hatırına yaşar gibiyiz. Ağzı var konuşmaz yani ben anlatıyorum o dinliyor zannediyorum. Alakasız yerlerde yemeğin altını kısmaya gittiğinde içimin iştahı kaçıyor konuşmaz oluyorum. Elim boş döndüğümde eve iki yana bağladığı saçları gibi yüzü düşüyor yere. O anlarda anneliğini değil de çocukluğunu yaşıyorum sanki. Doğduğum günden beri üzerinde siyahtan başka bir renk görmedim. Parmak uçlarını örten uzun siyah elbisesiyle evin içinde dolanırken kilimler yasa bürünüyor sanki. İncecik omuzlarını kapatan iki yana bağladığı örgüleri açılacağı güne yalvarır gibi yüzüme bakıyorlar. Avuçlarımı gösteriyorum onlara, elimden bir şey gelmez. Abimin öldüğü gece renkler de ölmüş geriye gecenin karası kalmış.

Küçükken teyzeme gelip gidip baktığım üzerinde Sibel Can'ın resminin olduğu koca bir aile albümü var. Hatırlıyorum da uzun süre Sibel Can'ın da

ailemizden biri olduğunu ama benden gizlendiğini düşündüm. Annem koca albüme sığacak ne varsa hepsini toparlayıp çıkarmış evden bir bana kıyamamış sanki. Acı bir masal dinler gibi dinliyorum teyzemden. O anlattıkça isminin ağırlığı çöküyor üzerime. Albümde abimin jelatinli yüzünü izlerken çocukluğumun bütün yaşları yas ilan etmiş gibi içim sıkılıyor. Abimden ek-silme bir hayatı yaşarken doğumumun diyetini ödüyorum.

-Abin nur toplu, dokuz canlı mahallenin bir örnek çocuklarına örnek bir evlat.

Teyzemin tılsımlı sesinden çıkan, içinden abimin geçtiği hikayeleri dinlemek için koş a giderdim yanına. Annemden ayrı giderdim, giderdim ki teyzemin tılsımlı sesi değişmesin. Yoksa annemin yaptığı yemekleri, domateslerin artık eski tadını vermediğini, karşı manavın meyveleri pahalıya sattığını, e pazar dururken manava gitmenin enayilik olduğunu, annemin geçen yaptığı helvanın kıvamını çok iyi tutturduğunu, zaten kimsenin annem gibi helva yapamadığını, kaç kere dinlediğimi hatırlamıyorum. Teyzem abimli hikayeleri annemin yanında anlatmaz. Neden anlatmadığını sessiz ve kimsesiz anlatıverdim. Abimin gölgesi beni beden yapan. Oysa herkesin bir vatanı var değil mi annesi olan. Annemin rahmine düştüğümde ben vatanıma Veda olmuşum meğer.

“Doğduğu gün doğumhanedeki tüm bebekler minik ağızlarından çıkan baloncuklarla karşıladılar abini. Ateşi çıkanların sıcaklığı geçti, midesi bulananlar annelerinin memelerine yapıştı, şişeden çıkacak cinin haberini aldılar bir kere. Annenin koca bir şişeye dönmüş karnından abin tiy gibi çıkıverdi. O dakika doktorun parmaklarını tatlı bir rüzgar yaladı. Bebek kendi beyazlığını annenin yüzüne kattı. Öyle beyaz öyle beyazdı ki görenlerin içi amlandı. Annen rüyasında bebeğini Vedat diye sevdi. Ondandır doğduğunda 3 kere fısıldadı, Vedat’ım, Vedat’ım, Vedat’ım. İçinden sevgi geçen adı mahallenin her karış evinde duyuldu. Çocuğun ismini Vedat koymayan anneler bin pişman çocuklarının yüzüne baktı.”

Teyzemin masalsı sesi uyku sesine dönüştüğünde gözlerim açık giderdi uykuya. Abimin 5 yaşına geldiğinde okuma yazmayı söktüğünü, mahallenin kolalı gömlekli çocuklarına sayı saymayı öğrettiğini, markayla ekmek alınan günlerde kokusu caminin minaresinden duyulan sıcacık ekmekleri apartman komşularının kahvaltı sofralarına yetiştirdiğini, mucize kabilinden boy atışını, annemin bir türlü kumaşları yetiremediğini anlatacakken daha teyzem hikayenin uzun metrajında uykuya daldı. Gözlerimi zorla kapattırdım ben de. Bazen de yumuşak sesiyle yutkunurken hikaye usulca bir yerde dinlenirdi. Teyzem es verdiğinde anlattıklarına arada bir gözlerim memelerine ilişirdi. Ayırık iki tepeyi andıran memeleri sallanırdı aşağı. Ayırık memeli kadınların özlemi bol olur dağ bayır aranır der dururdu da ben anlayalı geç oldu. Teyzemin kocası kaptan. Evlendiklerinin ilk haftası deniz aşırı yola gitmiş, peşinden sesi de gitmiş, izi denize karışmış sanki. O gün bugün ne gören var ne duyan. Perçem perçem yüzüne düşen kederden anlıyorum ki ailenin kadınları acıya gebe kalmış doğurmuş can diye kederi. Ondandır ana dilim acı söyler.

Bastığım her karış yere veda eder gibi yaşıyorum. Ondan birlikte olduğum her adam daha ilk günde ayrılık oldu bana, ondan girdiğim işlerde ilk maaşımı göremeden işten çıkartıldım ondan cebim hiç dolmaz. Annemin dokuduğu kimsenin sırtına giymek istemediği kötü kazaklar gibiyim. Sahibinden çalıntı şarkılar gibi kasetlere çekilmişim ya da. Nereden baksam ucuza gitmişim. Hiçbir zaman abim gibi olamadım. Mahallenin çocuklarına sayı saymayı öğretemedim mesela. Üniversiteyi 7 yılda bitirdim. Alt tarafı muhasebecilik okudum. Sayılardan nefret ederim oysa. Abimin gölgesinde kendim olamadım. İlk ve tek suçum doğmak oldu. Bir katil gibi dönüp dolaşıp geldiğim yer iki oda bir salon ve abimin ölüsünün kalktığı yatak.

“Abin ateşlenip ölümüne gaip olduğu o gece yıldızlar kanatsız annenin saçlarına düştü. İki yana sımsıkı bağladığı saçları o geceden kaldı zaten. Nazara geldi diye diye ağladı mahallenin komşu kadınları. Abinin önce nefesi kaçtı. Kısık kısık güliyor, kısık bakıyordu. Alnunda ateşler yakılmıştı da biz söndüremiyorduk. Soğuk havluları yetiştiriyorduk sırtına. Geceleri başında kuyruk oluyorduk.. Kalbi kısık kısık atıyordu. Götürmediğimiz doktor, okutmadığımız hoca kalmadı. Gün gün gece gece soluyordu yavrucak. Annen o gece mutfakta şifa niyetine çorba kaynatırken abin içeride yatağın ucuna usulca bırak ı canını. Annen o gece mutfakta oğlunun canını kaybetti. Bu yüzden mutfaktan çıkmaz hiç. En güzel yemekleriyle oğlunun ruhunu doyurur, yaş dönümlerine en güzel pastalarını yapar. Annen abinin ölümüyle içine kapandı, lal oldu da kimseciklerle konuşmadı babanla bile. Ağzına içki koymayan baban alkolle unutmaya çalıştı oğul acısını. Her gece içip içip mahalleyi ayağa kaldırıyordu gözüne uyku girmezken kimseler uyumasın diye. Ateş düştüğü yakar, giden geri gelmez laflarıyla mahalleli avutmaya çalışıyordu babanı. Gün gün hırçınlaşan kendini kaybeden baban bir gece abinin yattığı yatakta uyuyan annenin içene zorla girdi. Bıraktı rahmine dölünü. Babanın kollarında çırpınan annenin içi acı acı bağırdı. Sabah ezanı sustu, mahalleliler o gece yataklarında bir acıya şahit oldu.”

Teyzem hikayeyi tam da can veren yerde birden bitirirdi. Her sonda yeni bir başlangıç beklerdim. Yeniden yeniden bıkmadan dinleyişim hep bu sebepten.

Uzunca bir süre aynaya bakarken buluyorum kendimi. Bağışsakları çıkmış kasetler, renkleri solmuş, ilmiği kaçmış kazaklar geliyor gözümün önüne, hepsini onarmalı, şarkıları sahibine teslim etmeli, zincirinden kaçmış ilmeği yakalamalı, ölümü onarmalı diyorum. ONARMALI. Hiç olmazsa Veda'nın doğduğu yere, doğduğum yere çiçekler bırakmalı. Çiçek olmalı isimleri çocukların. Uzunca bir süre aynaya bakarken ilk dileğim, Çiçek olmalı adım. Ölümü onarmalı. Onarmalı.

Her acı umuttur öyle değil mi anne? ❧

SELMA TÜRKÖZ

GÜL AĞACININ TOPRAĞI

“Yazabilirsin! Öykü yazabilirsin!”

“Yazabilir miyim sahiden? Kaç defa söyledim: Kurak toprağa sondaj vurulmaz!”

“Ben toprağı tanırım! Su olmayan yere bel bağlamam”

...

Kendimi iyi tanıyamamışım demek! Gizli bir vaha mıyım yoksa? Buz dağının görünmeyen kısmı, ressamın tuvale şifrelediğı gerideki resim, yerin altında bulunmayı bekleyen elmas, gökkuşağında saklı sekizinci renk...

* * *

İyi hissediyorum. Bulaştım bir kere bu işe; çalışmam lazım, “Çook çalışmam lazım çooook” Kızım çekiştiriyor eteklerimi:

“Anne! Bu ödevi yetiştiremeyeceğim. Ne olur yardım et! Düşük not almamı istemezsin değil mi?”

“Tabi ki istemem yavrucuğum. Ama ben ödevlerimi bitirdim zannediyordum. Bu senin ödevin” diyemiyorum.

Kızım yüz almalı, geçmeli bütün arkadaşlarını. Oturup beraber ödev hazırlıyoruz: Hamurdan minyatür adamlar; elinde kılıç mağrur kral, önünde diz çökmüş bir zavallı, çevresinde onları izleyen soylular ve sefiller, yerin dibine geçmiş insanlık...

“Eğilen baş kesilmez” diyor kızım. Ahh! Bütün mesele burada ya zaten.

* * *

Yaradanın, ne kadar sıradan olursa olsun, bütün canlılara kendi sıfatından bahsettiğı “var ediş ışığını” yakalayabilmek için arayıştayım. Susuzluğumu gidermek için devamlı okuyorum. Film izlerken insan tiplerini tahlil etmeye çalışıyorum. Hatta anlamadığım halde sürrealist resimleri bile inceliyorum. Michelangelo’nun freskleri, Kafka’nın aforizmaları, Aristo’nun Devlet’i, Nietzsche’nin Ecce Homo’su, Capote’nin Kabul Edilmiş Dualar’ı... Bir ipucu, bir kıvılcım... Olmuyor! Olmuyor! Nerdesin gece yarıları mesai yaptığını duyduğum ilham perisi? Bilmez misin kaç gecedir ışığı bile kapatmadan seni beklediğimi?

* * *

En çok da seni bekledim yol arkadaşım. Unutmuyorum yanımdayken seni özleyişimi... Hep meşgul olmana, hal hatır sormaya bile vakit bulamama rağmen yolunu gözleyişimi... Peşimi bırakmıyor acıttıcı gerçekler, dinliyorum kendini haklı çıkarma çabalarını.

“Yükselmemi istemez misin? Müdür Hanımı olacaksın yakında! Sizin için, sadece sizin için!”

Resmediyorum pencere önündeki uykusuz gecelerimi... Geldiğini görünce sessizce yatağa girip nefes dahi almadan seni seyredişimi... Üzerini değiştirmeden sızıp kalışını... Mecburen sana arkamı dönüşümü... Uykuya ve göz yaşına seslenişimi; gözyaşının koşarak gelişini, uykudan ses çıkmayışını...

* * *

Yazabilirim, öykü yazabilirim, bende çölleri yeşertecek potansiyel var(!) Yazıyorum, inadına yazıyorum. “O’nu” mutlu etmek için yazıyorum.

* * *

Sabah erkenden uyanmış Tekir, yatağımın başucunda ısrarla miyavlıyor. Dolanıyor, sürünüyor ayaklarıma, yalvaran bakışları bakışlarımla buluşuyor. Süt koyuyorum tabağına, başında bekliyorum bitirene dek. İşte sütünü içti. Sevmek, başını okşamak istiyorum. Dokundurtmuyor! Sokak kapısının önünde durmuş, bir yere randevusu varmış gibi hırçın hırçın bağıriyor. Oysa biraz önce... Açıyorum kapıyı, üzmiyorum onu. Ardına bile bakmadan uzaklaşıyor benden. Öykü yazmak geliyor içimden birdenbire. Gidişinin öyküsü yerine kalışının güzelliğini yazabilseydim kedicik, ben yüreksiz öyküler yazamam ki! Hâlâ arkasından bakıyorum boş yola. Gitti. Yatağıma geri dönüyorum. Bir cümlecik var aklımda öykümle ilgili, onu kaybetmek istiyorum: “Kai su teknon! Kai su teknon!” Saklan öykücüğüm bir yerlere saklan, seni de kaybetmek istiyorum!

* * *

İnşaat taşlarını yan yana dizen bir amele gibi kelimeleri birbirine ekleyen, sonra da öykü yazdığını zanneden biriyim ben! Bomboş sayfadaki tek tük kelimeler alaycı sesler gibi peşimi bırakmıyor, sayfadan yaka paça dışarı atıyor beni. Buna rağmen ısrar ediyorum yazmak için! Beni yazıya bağlayan nedir? Bir tesadüf, gizli bir büyü ustaların ve amatörlerin alkışlarını toplayabileceğim bir öyküye başlatacak mı beni? Ne zaman öykülerim acemi bir çaylağın sıradan işi olmaktan öteye gidebilecek?

Bir bilene gösterdim yazdıklarımı: “Sende tahkiye dili çok zayıf! Düz yazı gibi yazıyorsun.” dedi. Ahh! Edebiyat öğretmenim, neden bu kadar ısrar ettin kompozisyon yazmam için?

“Giriş, Gelişme, Sonuç”

“Serim, Düğüm, Çözüm”

Girdiğim öyküleri geliştiremedim, sonuçlandıramadım.

Serdiğim düğümleri bir türlü çözemedim.

“Çözeceksin!” diyor ısrarla. Edebiyat ortamlarında bulunacağız seninle, edebi sohbetler silecek paslı kulaklarımızı...

* * *

Ne güzel de konuşuyor! Konuşması bile öykü gibi. Bilmez misin gül ağacının toprağı: Yazamıyorum, vazgeç bu işten! Ben Fransızca öğrenmek istiyorum. İtiraz ediyor:

“Fransızca öğrendin diyelim, kiminle konuşacaksın? İki dil bilmen yetmez mi? Şimdi öykü yazma zamanı, ihmale gelmez bu iş, çabalamalısın! Kimse öykücü olarak doğmadı.

Öykü yazmalıyım. Bıkmadan, yorulmadan yürümeliyim bu yolda. Ama ben...

* * *

“Hatırla! Hayatının ek yerlerini hatırla. Çocukluğunu hatırla, sende iz bırakan şeyleri... Yazacaksın, çok şey bulacaksın öyküleştirmek için. Gör, duy, hisset, edebiyat bahçelerinde gez!”

Çocukluğuma yalnız başıma iniyorum: Hatice -amcamın kızı- yüzünden çektiğim cefalar, mahallemizin delisi Fehmi'nin hediyesi ‘Dondurma Bebek’, yalnızlığımın dilsiz paylaşılanı kedim Kirtop, başını yanlışlıkla kucakladığım yıldı atı... Hepsi ısrar ediyor: “Yazabilirsin! Yazabilirsin!”

“Yazabilirsin! Yazacaksın! Sabırla olgunlaşır meyveler, emekle cennet olur kurak yerler, şifaya dönüşür yılanın dışındaki zehir, sebat edersen boyun eğer tüm aşılmazlıklar...”

Yazıyorum; okunmasa da, dillenmese de, ünlenmese de yazıyorum. Senin için yazıyorum, gül ağacının toprağı, senin için...✍

NECİP TOSUN

DOĞU HİKÂYELERİNDE SEMBOLİK ANLATIM

Doğu edebiyatı; metafor, istiare, eğretileme, mecaz, teşbih, temsil, alegori gibi sembolik yaklaşımlarla hikâyelerini anlatır. Sembolik anlatım bir duygu, düşünce ve inancın daha etkili ve vurucu bir şekilde aktarılabilmesi için kendi gerçeğinin dışında bir başka simgede somutlanarak anlatılmasıdır. Kavramlar, anlayışlar, düşünceler kişileştirilir, duygular bir başka sembole dönüştürülür. Sembolik anlatım biraz da kısa, öz ve yoğun anlatmanın bir yön-temidir ve böylece soyutlama ve simgelerle anlam kristalize edilir, parlatılır.

Bu anlamda sembolik anlatımlar kapalı, örtük, hatta zaman zaman da “şif-reli”dir. Bu yüzden de onların dünyasının deşifresi zordur. Felsefi arka planı olan bu metinler, kendini kolay ele vermeyen, derinlikli ve çok katmanlı bir biçimle varolurlar. Arkalarında çağrışımsal, yoğun bir anlam vardır ve âdeta kavramlar konuşmaktadır. Bazen anlatımdan, kurmacadan uzaklaşıp deneme diline evrilir bazen türler arasında geçişler yapar ama her durumda felsefi yo-ğun cümlelerle oluşurlar. Bu yapıları, bir yandan okunmalarını, anlaşılmalari-ni zorlaştırırken bir yandan da yarınlara taşmalarının nedeni olur. Bunların ya-zınsal türleri, biçimleri reddeden bir yapıları vardır. Hem arkalarında bir hikâ-ye vardır hem de kahramanlar bildik insanlar değil kavramlardır, çoğu kez de soyut kelimelerdir. Bu yüzden, bir türle adlandıramayacağımız, denemeye, ri-saleye, felsefi metne yaklaşan yanları vardır. Hatta bazen bütün bunlar iç içe geçer. Bir felsefi görüş ve inancın hikâye formatına dönüşümü mü yoksa bir hikâye aracılığıyla felsefi görüşün ifadesi mi net değildir. Sembolik anlatım-da yazarlar gelir geçer, yüzeysel, sık gerçeklerle uğraşmayıp eşyada ve olay-da değişmeyi yakalamak için sembolik anlatıma, soyutlamaya yönelirler. Böylece gerçeğin anlam alanını genişletmek, çoğaltmak, kalıcı kılmak isterler. Çünkü sembolik anlatımda zaman, mekân, isimler aşıp gerçek sembolleştirilerek muhayyilenin de devreye girmesiyle kalıcılık sağlanır.

Sembolü kısaca, kavramlaştırılamayan, dile getirilemeyen, sezgi, izlenim ve gerçekliklerin ifadesi için başvurulmuş bir yöntem, bir iletişim ögesi olarak tanımlayabiliriz. Bu anlamda sembol “açıklanamazın ifade biçimidir.” Sembol, mesajı ve muhtevayı temsil ederken, gerçeğin de yerine geçer. Sembol bununla da kalmaz, temsil ettiği gerçeğin anlam alanını derinleştirir, gelişti-

rır, çoğaltır. Çünkü “Bağlamı ne olursa olsun bir sembol her zaman gerçeğin birkaç alanının birliğini açığa çıkarır.” (Mircea Eliade)

Genelde sembolün anlamı örttüğü yolundaki ilk izlenim o sembolün dünyasına girildiğinde çözülür. Çünkü sembolik imgelemlerle anlam/gerçek bir karmaşaya/bilinmezliğe sürüklenmek istenilmez. Tam tersine, amaç o anlamı basit/somut bir düzleme kavuşturma çabasıdır. Sembol “Gizli anlamı ortaya çıkaran bir tasvirdir o, bir gizlin tecellisidir.” Ama sembolün deşifresinin, belli bir birikime, arka plâna, düş gücüne, algı yeteneğine bağlı olduğu da bir gerçektir. Ve elbet “fantazia”dan beslenir. Bu nedenle “Simgelerin ortaya konması ve maksatların ortaya çıkarılması için” şerhler yapılır. Tabii bu “karşı taraftan” beklenen dikkat ve birikim işin doğası gereğidir. Elbette sembolle asıl amaç “gerçeğin izahı” girişimidir.

Gilbert Durand sembolü şöyle tanımlıyor. “Sembol, anlatılamaz ve görünmez bir gösterilene gönderen ve bundan dolayı da anımsayamadığı bu denkliği somut olarak enkarne etmek zorunda olan ve bunu da uygunsuzluğu tükenmez bir biçimde düzelden ve tamamlayan ikonografik, ritüel, mitik yinelenmeler oyunu aracılığıyla yapan işaretler.”¹ Yani sembol “anlatılamaz” a ve “görünmez bir gösterilen” e “gönderir” ve “uygunsuzluğu” düzeltir. Özetlersek, bu yaklaşımla zaman, mekân, isimler aşılar gerçek sembolleştirilerek (kristalize edilerek) muhayyilenin de devreye girmesiyle bu “açıklanamaz anlam ifade” edilir.

Simgesel anlatımın daha çok metafizik, mistik âlemde kullanım alanı bulunduğunu söyleyebiliriz. Çünkü dinler, gizem, örtük işaretler, imalar yanında pek çok soyut kavramı bünyesinde barındırırlar. Dış dünya yanında insanın iç dünyasına, kalbine yönelen ve onu öteye çağıran din, elbette sembolik dile ihtiyaç duyacaktır. Çünkü manevî âlem, batınî dünya, cennet, cehennem, keşif, ruh kavramlarını didaktik bir dille tanımlamak, izah etmek kuşkusuz zordur. (Titus Burchart: Simge akıl ötesi gerçekliklerin anahtarıdır.)

Hep kutsalın izindeki Doğu düşünürleri, büyükleri de eserlerinde sembolik anlatımı bol bol kullanmışlar, daha çok felsefî yanları ağır basan sembolik hikâyeler yazmışlardır. İma, istiare, sembolik yaklaşımlarla ontolojik sorunlar, hikmet arayışı bu metinlerde işlenmiştir. Doğu dünyasındaki ilk simgesel/felsefî hikâyenin İbn Sina’nın yazdığı *Hay bin Yakzan* olduğu kabul edilmektedir. Daha sonra İbn Tufeyl, Sühreverdi de aynı iz üzerinde eserler vermişlerdir.

İbn Sina *Hay bin Yakzan*’da, sembolik bir anlatımla öncelikle Doğu Batı zıtlığını ve yolculuğunu anlatır. Kahramanımız, adı Hay bin Yakzan olan bir ihtiyar görür. İhtiyarın mesleği, bütün hâllerini bilip anlayıncaya dek dünyanın çevresini dolaşmaktır. (Şarihlere göre bu ihtiyar melektir.) Kahramanımız onunla pek çok meseleyi konuşur. Ondan ilimlerin yolunu göstermesini ister. Hay bin Yakzan da feraset ilmini, nefsin hilelerini, fitneyi anlattıktan sonra yolculuğu önerir. Kahramanımız ondan kendisinin ettiği gibi seyahat etmek

için yol göstermesini ister. O da “Tam ve ciddi bir istek ve sevinçle seyahat etme arzusuna kapıldığın ân sana eş ve yoldaşlık ederim” der. Hikâye boyunca Doğu ve Batı yolculuğu ve bu yolculuğun şartları, hâlleri, muhtemel sonuçları konuşulur. Kısaca *Hay bin Yakzan* bir yolculuk hikâyesidir. Ama bu maddî yolculuktan öte, nefsin, ruhun yolculuğudur.²

İbn Tufeyl’in, *Hay bin Yakzan*’ı ise İbn Sina’nın *Hay bin Yakzan*’a anlatım benzerliği dışında hiçbir benzerlik taşımaz. İbn Tufeyl mektup tarzında yazdığı kitabını, İbn Sina’nın *Doğu Felsefesi* adlı eserinde dile getirdiği bazı sırları açıklamasını isteyen dostuna bir cevap olarak kaleme alır. İbn Tufeyl, *Hay bin Yakzan*’ın girişinde kitabının yazma gerekçesini ve biçimini dostuna yazdığı mektupla şöyle belirtir: “Seni en doğru yola, tehlikelerden uzak en güvenli yola ulaştıracağımı umuyorum. İstedğin bilgileri, *Hay bin Yakzan* adını verdiğim bir öykü aracılığıyla iletmeye çalışacağım. İbn Sina’nın insanları yola getirmek için isteklendiren, özendiren, akıl ve zekâ sahiplerine ibret veren *Hay bin Yakzan* ile *Salaman ve Absal* mesellerinden etkilenererek kurduğum bu öyküyü izlersen, *Hay bin Yakzan* ile birlikte, istediğin gerçeklere ulaşırın.”³

Tufeyl’in Gazali’nin hikâyesi için “ibret veren mesel” tanımı bütün bir Doğu hikâye anlayışını yansıtmaktadır. Çünkü bu hikâyelerde akıl ve zekâ sahiplerine hikâyeler anlatılmakta ve onları tefekküre çağırmaktadır. Tufeyl kendisi de tıpkı bu eser gibi insanları tehlikelerden uzak tutup, doğru yola çağıran aynı anlayışla bir öykü kurduğunu belirtmektedir.

Burada da açıkça görüldüğü gibi yazar bir düşüncesini, gerçekleri ve doğru yolu “hikâye” ederek anlatacağını belirtiyor. Dolayısıyla form olarak hikâye anlatmayı seçiyor ve bu hikâyeye bir mesaj iletmeyi kuruyor. İbn Sina’nın benzer kitabını okuduğunu belirtirken ondan esinlendiğini açıklıyor. Ancak kimileri bu esinlenmeyi “öykü konusu” olarak anlarken kimi araştırmacılar ise bu esinlenmenin “bir düşüncenin öyküleme yöntemiyle açıklanması” biçiminde anlaşılması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Bir başka deyişle bu etkilene konu değil sadece “biçim”dir demişlerdir. Açıklamadaki “ibret” ve “mesel” kavramlarını kullanması bu esinlenmesin bir biçim, yöntem olduğunu göstermektedir. Ayrıca içeriğe bakıldığında gerçekten de aralarında bir benzerlik bulmak zordur. Gazali bir “yolculuk” hikâyesi anlatırken Tufeyl bir “ada” hikâyesi anlatmaktadır.

İbn Tufeyl, *Hay bin Yakzan*’da bir adada tek başına yaşayan Hay’ın gerçeğe, hakikate ulaşma serüvenini anlatır. Adada her şeyi sadece kendi tecrübe ve örnekleriyle öğrenir. Kendini, dünyayı keşfeder. Adada bir ceylanın anelik yaptığı Hay, önce burada güneş, ısı, ışık, hareket gibi dış dünyaya ilişkin belirli keşiflerde bulunur. Daha sonra ateşi, ev yapmayı, yemek yemeği, bir kalbi olduğunu öğrenir. Gündelik yaşamını düzene soktukten sonra kuramsal düşünce alanına geçer. Hay, düşünme yoluyla belirli bir bilgiye ulaştıktan sonra “müşahede” makamına ulaşır. Bu müşahede makamı tanrısal te-

cellilerin edinildiği kalpte oluşan huzurdur ve dünyevi olandan sıyrılıp Hak-
kî bulmak olarak gerçekleşir. Hay böylece Tanrı'yı keşfeder. Hay bin Yak-
zan, bütün bu düşüncelerden sonra anlar ki, bütün evren Tanrı'nın eylem ve
eseridir. Ama Hay bütün bu bilgileri okuyarak, duyarak didaktik bir biçim-
de değil, adada bizzat gözlemleyerek, deneyler yaparak, ders alarak, bire bir
tecrübe ve yaşanmışlıkla edinir. Zaten bu yüzden hikâyeye, misallere başvu-
rulur. Yine anlatının ilerleyen bölümlerde "Sana Hay'ın müşahade ettikleri-
ni, doğrudan gerçeklerin kapısını çalarak değil, dolayımı olarak gösterecek
birtakım göstergelerle, örnekleme yöntemiyle anlatmaya çalışacağım" der.
Bu da kuşkusuz düşüncenin hikâyeye dönüşmesi, misalle izahı yönteminin
açıklanmasıdır. Doğu'nun hikâyeye bakışının bir göstergesidir.

Sühreverdi ise *Kıssatu'l-Gurbetu'l-Garbiye*'de ruhun Batı yolculuğunu iş-
ler. Bu simgesel ruhun yolculuğu, kıssa geleneğine bağlı olarak anlatılır. (İsma-
il Yakıt: Batı nesneler âlemi, karanlık veya zulmet adını verdiği ve içinde bu-
lunduğumuz fizik âlemidir. Doğu ise, ruhun asıl vatanı olan ve fizik âlemdeki
varlıkların ebedî orijinlerinin bulunduğu ve nurlar âlemi adını verdiği metafi-
zik âlemdir.) Kitap, "hikmet ve derin imalarla" örülüdür. Bu hikâyelerde, varo-
luş, din, bilim, iman, duyular gibi temel felsefî sorunlar gündeme getirilir.

Bu üç anlatıyı değerlendiren Mehmet Harmancı, İbn Tufeyl'in *Hay bin Yakzan*'ını metaforik, İbn Sina *Hay bin Yakzan*'ı ile Sühreverdi'nin *Kıssatu'l-Gurbetu'l-Garbiye*'sini ise alegorik olarak niteler. İbn Tufeyl'in, *Hay bin Yakzan*'ını metaforik bir üslup olarak düşünen Mehmet Harmancı alegori ile metafor ayrımını şöyle yapar: "Metafor, içinde tahkiye barındıran bir anlatı türüdür ve bir düşünce sanatıdır. Metafor temsili istiare olarak da bilinen alegori ile benzeşmektedir. Ancak alegori, felsefî amaç ve felsefenin sorularından uzak durduğu için metafordan ayrılmaktadır. Metaforsa mahzâ felsefedir. Felsefî bir problem yine felsefenin içinde çözümlenmeye çalışılırken bütün bir hikâyeyi kurmak ve aslında tamamen soyut ve zihinsel olanı cisme büründürmektir. Bu özellik, metaforu, çok katmanlı ve oldukça farklı yorumlara yönelttiği için alegori ve diğer türlerden ayrılmaktadır.(...) Bir şeyi bir başka şeyle eşleştirerek anlamı daha güçlü ve etkili aktarmak için alegori kullanılabilir. Ama metafor, anlatılmayanı oldukça soyut ve zihinde var olan bir varlığı bütün yönleriyle ortaya koyma işlevi üstlenir ve bu anlatım özelliği eşsizdir."⁴

Hay bin Yakzan bir kurmaca olmanın bütün özelliğini bünyesinde barındırmaktadır. Öncelikle bir karakter/kahraman yaratılmış, adada tek başına hem bedensel hem çevre hem de zihinsel yolculuğa çıkarılmıştır. Böylece karakter, mekân, dram unsurlarına yaslı bir tahkiye oluşturulmuştur. Bu anlamda didaktik bir felsefî söylem değil baştan sona bir kahramanın yolculuğudur. Günümüz algısıyla romana mı öyküye mi yakın olduğundan çok her durumda hikâye anlatan bir eser olması ve açık kurmaca (fiction) olması önemlidir. İbn Tu-

feyl'in amacı sadece bir risale yazmak olsaydı bir hikâyeye başvurusu gerekmezdi. Niyeti düşüncelerini bir hikâyeye yoluyla anlatmanın daha önemli olduğunu düşünerek tahkiyeye başvurusudur. Kendisinin de belirttiği gibi gerçeğin kapısını doğrudan çalmamış, örnek ve misal getirerek bir düşüncesini aktarmıştır. Çağdaş romanın ve hikâyenin yaptığı da zaten budur. Bu da Doğu medeniyetinin her türlü düşüncüyü bir misalle dile getirme anlayışının bir parçasıdır. Çünkü hikâye Doğu medeniyetinde hem düşüncenin ispat yolu hem de insanlara verilecek ibret aracıdır. Bütün bunların yaşanmışlıklarla yüzleştirilmesi, düşüncenin böylece haklılığının ispatlanmasıdır.

İbn Tufeyl'in, 12. yüzyılda yazdığı *Hay bin Yakzan* hem dayandığı felsefesi hem de kurgusu ve edebî yönüyle İslam felsefesinin en önemli eseri olarak kabul edilip Batı dillerine çevrilirken pek çok yazarca da roman sanatının başlangıcı olarak değerlendirilmiştir. Roger Garaudy'e göre, "Felsefe ve tasavvufun, bütünlüğü içinde düşünce ile hayatın, ilim ile iman birliğini gösteren İbn Tufeyl'in felsefi romanı insan, tabiat ve Allah arasındaki ilişkilerin bilincine varılması ve yaratılması hususunda felsefeye Heraklit ve Empedokles'den bu yana 16 asırdan beri Batı'da kaybetmiş olduğu bütün boyutları iade ediyor." "Felsefi roman", ilk "robinsonad" olarak nitelenen anlatı, Bacon, Spinoza ve More da dahil olmak üzere pek çok sanatçı, düşünür üzerinde etkili oldu. N. Ahmet Özalp, *Hay bin Yakzan*'ın Batı'daki etkisini şöyle değerlendirir: "*Hay bin Yakzan*, Batı'da birçok sanatçı ve düşünürü etkilemiş, onların sanat ve düşüncelerinin oluşmasına katkıda bulunmuştur. 'Batı'da tesiri çok büyük oldu. Onun birçok taklitleri yazıldı' diyen Hilmi Ziya Ülken, bunların en tanınmışlarından birisi olarak çağdaş Batı felsefesinin kurucularından olan Francis Bacon'ı ve eseri *Yeni Atlantis*'i anmaktadır. Rousseau'nun *Emile*'ine, Thomas More'un *Ütopya*'sına, Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'suna *Hay bin Yakzan*'ın çocuğu gözüyle bakanların sayısı hiç de az değildi. Batı'nın büyük filozofu Spinoza da, kendi felsefesini kurarken büyük ölçüde *Hay bin Yakzan*'dan aldıklarına dayanmıştır."⁵ Özalp, neredeyse bütün dünya dillerine çevrilen ve 12. Yüzyılda yazılan *Hay bin Yakzan*'ın ilk Türkçe çevirisinin 1923'de yapıp *Mihrab* dergisinde tefrika edildiğini daha sonra unutulmaya terk edilen bu eserin kitaplaşmasının ise 1985'te gerçekleştiğini belirtir.

Hay bin Yakzan'ın özellikle Daniel Defoe'nun *Robinson Crusoe*'sundan önce yayınlanmış bir adasal roman olduğu yönünde neredeyse yaygın bir kanaat oluşmuştur. Gerçekten de karşılaştırmalı okunduğunda bu iki metin arasında şaşırtıcı benzerlikler vardır. Yine Batılı kimi yazarlarda benzer etkileri saptanmıştır. Ancak aslolan *Hay bin Yakzan*'ın artık bir akım hâline gelecek olan ve etkisi günümüze kadar sürecek olan bir karakterin adada tek başına, kendini, çevreyi, dünyayı keşfetme serüvenini bir hikâyeye etrafında kurgulama yöntemini başlatmış olmasıdır. Ahmet Hamdi Tanpınar da *Hay bin Yak-*

zan'ı "en güzel Müslüman hikâyesi" olarak niteler: "Müsteşrikler tarafından o kadar ehemmiyet verilen Hay bin Yakzan'ın o çok güzel hikâyesine gelince, Müslüman âleminin tek romanı olan bu zihnî dramda psikolojiden ziyade, yahut onunla beraber, çok ustaca idare edilmiş bir muakale vardır."⁶

Sembolik anlatımın önemli türlerinden biri de fabllardır. Fabllar, hayvan ve bitkilerin insan özellikleri, davranışları gösterdiği, çoğunlukla kıssadan hisse bağlamında, bir öğüt ve mesaj aktarmak için anlatılan, yazılan kısa hikâyelerdir. Hikâye böylece didaktik olmaktan kurtulur dilden dile, zamandan zamana aktarılan sembolik bir güce kavuşur. Fabllarda hayvanlar kişileştirilmişlerdir ve insanlar gibi konuşmakta, düşünmekte ve davranış gösterebilmektedir. Fabllar her dönemde güncelliğini korur çünkü sembolik bir dille anlatılmıştır. *Kelile ve Dimne*, hayvanlar yoluyla meselesini anlatan Doğu'nun en büyük, en ünlü klasiklerinden biridir. Sadece Doğu'nun değil Batının da en sevdiği, yüzyıllardır okuduğu öğütler, hikmetler kitabıdır. Kahramanları hayvan olan hikâyeler, iç içe geçmiş çerçeve hikâye tekniği ile anlatılmaktadır. Hırs, mutluluk, bilgi, tasavvuf, şükür, yalan ana temalarıdır. Bir papağanın ağzından özellikle kadın erkek ilişkilerinin, insanlık durumlarının anlatıldığı *Tûtînâme*, Doğu edebiyatının hikâye türündeki diğer önemli eserlerinden birisidir. Doğu hikâyeciliğinin klâsiklerinden sayılan, Marzuban bin Rüstem tarafından kaleme alınan *Marzubannâme*, kahramanları hayvanlardan oluşan fabl türünden bir eserdir. "Akıllıca nasihatler", "faydalı tavsiyeler" den oluşan kitap, hükümdar ile veziri arasında geçen tartışma sonucu nakledilen hikâyelerden oluşmaktadır. Beydeba'nın *Kelile ve Dimne*'si de bir hikmetler kitabıdır. O da fabl türünde yazılmıştır. Kahramanları hayvan olan hikâyeler, iç içe geçmiş çerçeve hikâye tekniği ile anlatılmaktadır. Hırs, mutluluk, bilgi, tasavvuf, şükür, yalan ana temalarıdır.

Doğu hikâyelerindeki sembolik anlatımda kullanılan en önemli motif kuştur. Kuş, kuşdili anlatımının çıkış noktası kuşların dilini bilen Hz. Süleyman'dır. İbn Sina'nın *Risâletü't-Tayr*'ı, Ahmed-i Gazali'nin *Risâletü't-Tuyûr*'u, Necm-i Râzi'nin *Risâletü't-Tuyûr*'u, Feridüddin Attar'ın *Mantku't-Tayr*'ı kuş sembolüyle hikâyeleştirilmiştir.

Bunların en ünlüsü hiç kuşkusuz Feridüddin Attar'ın *Mantku't-Tayr*'ıdır. Attar burada hakikat arayıcılarının yolculuğunu anlatır. Gizli, açık dünyada ne kadar kuş varsa bir araya toplanıp, "Hiçbir ülke padişahsız değil, biz de kendimize bir padişah seçelim" derler. Hüdhüd kuşu öncülüğünde padişahları olmasını istedikleri Sîmurg'u bulmak için Kafdağı'na doğru yola çıkarlar. Fakat Sîmurg'a bakınca orada ancak kendilerini görürler. Kendilerine bakınca da orada Sîmurg'u görürler. Yani Sîmurg bizzat kendileridir. Bu otuz kuştur. Görüldüğü gibi bu hikâyede, tasavvuftaki seyr-i sülûk, vahdetü'l-vücut konuları sembolik bir dille hikâyeleştirilir. Feridüddin Attâr'ın *Mantık Al-Tayr*, Do-

ğu'nun en büyük hikâyeler, hikmetler kitaplarından bir tanesidir. İslam dünyasında, Batı dünyasında yüzyıllardır sevilerek okunan ve pek çok kitaba, anlayışa, akıma kaynaklık eden Doğu'nun bir edebiyat klasiğidir. Alegorik bir hikâyenin sembolize ettiği İslam/tasavvuf inancı mükemmel bir anlatımla bütünlüğe ulaştırılmıştır. Attar, adalet, merhamet, varlık, aşk gibi kavramları herkesin anlayabileceği bir meseller, hikâyeler dünyası içinde anlatır.

Alegori de, Doğu hikâyelerinde çok kullanılan bir hikâye anlatma yöntemidir. Özellikle tasavvufi hikâyelerde bu biçime başvurulur. Fuzûlî, *Sıhhat ile Maraz*'da sembolik anlatımla ruhun yolculuğu ile insanın kendini keşfetmesini hikâyeye eder. Bunu anlatırken de insana hükmeden hem organları hem de duyuları âdeti bir savaş alanına sokarak insanın kendi kendini bulma macerasını emsalsiz bir hikâyeye ile örnekler. Duyular, organlar kişileştirilerek, kahraman hâline getirilerek hikâyeye oluşturulur. Bir anlamda ruhun aşka ulaşmak için atlattığı badireler gündeme getirilir. Merkezde insan yapısı, insani ilişkiler ve aşkın yer aldığı bu alegorik bir mesnevîde sağlık, hastalık, tedavi konuları kişileştirilerek yer bulur. Tümüyle soyut, sembolik anlatım Doğu'nun her şeyi hikâyeleştirme tutumunun bir parçasıdır.

Şeyh Galib'in *Hüsni ü Aşk*'ı Osmanlı şiir-hikâyeye anlatma sanatı olan mesnevi tarzının zirvelerinden biridir. Zaman zaman soyut, alegorik anlatım derinlikli bir felsefi, tasavvufi hikmete yaslanır. Şeyh Galib bu sembolik kurguyla okuyanların hem dünyevi hem de uhrevi aşkı bulabilecekleri çok katmanlı bir eser ortaya çıkarmıştır. Hikâyede, karakterler, olaylar, durumlar simgeseldir ve alegorik bir anlatıma yastır. Güzellik, aşk, gayret, hayret, şiir gibi kavramlar kişileştirilmiş karakterler olarak yer alır. Bu kavramların her biri bir karakter olarak olaylara, maceralara girerler.

Sembolik hikâyelerin, alegorik anlatımların daha çok felsefi düşüncelerin ve tasavvufî hayatın izahı için başvuru bir "biçim" tercihi olduğunu söyleyebiliriz. Bu "tercih" hiç de sıradan, öylesine bir seçim değildir. Böylece, hem az sözle çok şey anlatmanın hem de yarınlara taşmanın ve yarınlarda var olmanın gereği yerine getirilmiş olunur. Çünkü sembolik anlatım, yapısı gereği güncelin tüketiminden uzaktır ve gerçeği çeşitlendirerek/çoğaltarak temsil eder. Bu unsurlar da elbette bir "eser" için hayati önem taşımaktadır.❧

¹ Gilbert Durand, *Sembolik İmgelem*, İnsan Yayınları, 1. Baskı 1998, s. 13.

² *İslâm Felsefesinde Sembolik Hikâyeler*, İnsan Yayınları, 1. Baskı 1997.

³ İbn Sina / İbn Tufeyl, *Hay bin Yakzan*, Yapı Kredi Yayınları, 9. Baskı 2012, s. 78.

⁴ Mehmet Harmancı, *İslâm Felsefesinde Metaforik Üslûp*, Hece Yayınları, 1. Baskı 2012, s. 58.

⁵ N. Ahmet Özalp, "İbn Tufeyl ve *Hay bin Yakzan* Üzerine", İbn Sina / İbn Tufeyl, *Hay bin Yakzan*, Yapı Kredi Yayınları, 9. Baskı 2012, s. 63.

⁶ Ahmet Hamdi Tanpınar, *19 uncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, 7. Baskı, Çağlayan Kitapevi 1988, s. 30.

ŞEHNAZ ÖNEL ÖNDER

KEREVİZ ÖYKÜSÜNÜN TAHLİLİ

“Altüst olmuş sinirleriniz için kereviz,
besininiz ve ilacınız olsun.”

Hipokrat

İnsan ailesi tarafından şekillenir. Bu oluşum sırasında iyi niyetli katkıların kimi zaman olumsuz sonuçlar doğurduğu da gözlenebilir. Bir daha kolayca şekillenmeyecek olan karakterlerimiz anne babanın ellerinde yoğrulur. Bu süreçte yaşanılanlar göreceli olarak iyi ya da kötü olarak adlandırılır ve çocuklukta verilen bu şekil bize bir ömür boyu eşlik eder. Yalçın Tosun’un *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler*¹ adlı eseri bu konu üzerine yoğunlaşan öyküleri içerir.

Bu öykülerden biri olan *Kereviz*, ailesinin rızası olmadan evlilik yapmış olan Nesli’nin eşiyle ayrıldıktan sonra adada yalnız yaşayan annesini ziyaret edişini anlatır. Uzun zamandır birbirini görmeyen anne kız görüşmedikleri süre zarfında söylenmemiş sözlerin etkisiyle sessiz bir konuşma başlatırlar. Bu konuşma onların birbirleriyle hesaplaşmasıdır.

Öyküde, hayatının önemli bir dönüm noktasında olan karakter ve annesi üzerinden aile kurumunun tezatlıklar barındıran yapısı vurgulanmıştır. Aile içindeki ilişkilerin oldukça yakın, içten, dürüst ve sıcak olması beklenirken bu beklentinin yerine getirilmemesi ve bunun yarattığı sorunlar yalın bir üslupla işlenmiştir.

Birbirlerini aslında çok iyi tanımayan bir anne kızın yıllar içinde büyüyen küskünlüklerinin bir sonucu olarak her ikisinin de birbirileri ile yaptığı iç konuşmalar üzerinden öykü ilerlemektedir.

Öyküdeki kişiler büyük hayal kırıklıklarına uğramış karakterlerdir.

Emekli mimar bir anne ile emekli arkeolog bir babanın kızı olan Nesli, ailesinin sosyokültürel durumuna uygun olmayan bir çerçevenin ile evlenir.

Bu evliliği onaylamayan anne, baskın, kendi rahatına düşkün, dışarıya karşı hislerini ve içinde bulunduğu durumu belli etmemeye çalışan bir karakterdir.

Baba karakteri daha çok kendi halinde, yumuşak mizaca sahip, kendini dünyadan soyutlamış biridir. Emekliliğinde kendini okumaya verir. Kızının evliliğine olumsuz tepki göstermemiş, kızını maddi olarak desteklemeye devam etmiştir. Bu evlilikten kısa bir süre sonra vefat eder.

Nesli, bu iki zıt karakterden babasına kendini daha yakın hissetmektedir.

Öyküde anne, kocasını sessiz, uyumlu, çözülmesi kolay biri olarak görür. Kocasını ile iletişimi hiçbir zaman gerçek anlamda çok iyi olmamıştır. Tek düze hale gelmiş evliliğini toplumdaki ahlaki değerlere uygun olacak şekilde sürdürmüştür. Böylece “başında kocası olan” bir kadın olarak hayatına devam etmiştir.

Nesli, eşinden ayrıldıktan sonra baba evine döner. Annesiyle, evlendiğinden beri -on yıldır- hiç görüşmemiş olması onu tedirgin etmiştir, karşılaşma anı düşüncesi gerginlik yaratır. Bu durum onun annesiyle hesaplaşmasına yol açar. Annesiyle yakın ve açık bir ilişkisi olmayan Nesli, kendi zihninde onunla konuşmaya başlar. Bu konuşma sayesinde okur Nesli’nin iç dünyası hakkında bilgi sahibi olurken onun annesine bakış açısını da öğrenir.

Anne, kızının çerçevesiyle evlenmesi ve onu kocasıyla adada yalnız başına bırakması nedeniyle kızına büyük bir hınç duymaktadır, onu oldukça soğuk bir şekilde karşılar. Nesli de annesine karşı ön yargılıdır. Onun mesafeli bir kişiliğe sahip olduğunu ve can yakıcı bir üslubu olduğunu düşünmektedir. Bu düşüncesi annesinin pişirdiği ama onun en sevmediği yemek olan kereviye yaptığı yorumdan anlaşılmaktadır.

“Sanki biliyordu bugün döneceğimi, en sevmediğim yemeği yapmış. Ben gelirim diye belki her gün kereviz pişirmiştir bu kadın, ondan beklenir.” (s. 16)

Aslında yalnızlık çeken anne kızının dönmesinden gayet hoşnuttur ancak bunu kızına belli etmez. Nesli’nin yaptığı evliliği başına kakmaya niyetlenmiştir ama şu anda yaşadığı yalnızlık daha ağır basmıştır. Bu seçimde merhamet yoktur, yine annenin kendini düşünmesi ön plandadır. O da kızının adadaki evlerine gelmesiyle beraber kızıyla düşüncelerinde hesaplaşmaya başlar. Bu hesaplaşmadan annenin karakteri daha açık bir şekilde anlaşılır. Anne, kızını küçükken severken hissettiği şefkat duygusunu yadırgayan biridir. Bu şefkati çevresindekilere hissettirmemek için çabalar.

Anne, kızının onu yeterince tanımadığını, onun gizlerini çözmek için uğraş vermesi gerektiğini düşünür ancak kendisi başkasını tanımak için aynı özeni gösterme gerekliliğini duymaz.

Babasının her zaman bir yerlere gitme isteğini anımsarken annesinin adaya yerleşmiş olmaktan gayet memnun olduğunu düşünür. Oysa anne yaşadığı hattan memnun değildir ve elinde olsa bir daha geri dönmek üzere her şeyi bırakıp gitmeyi istemiştir. Bunun yanı sıra kızının gelmesinden dolayı hissettiği sevinç bastırmaya çalışan annenin gözlerine bu sevinç yansır ancak Nesli bu sevinç onun başarısız evliliği sonucunda kendini haklı hissetmesine yorar.

Aynı şekilde Nesli de annesinin onu yeterince tanımadığını düşünmektedir: *“Odam hiç değişmemiş. Ama giderken kitaplarımı götürdüğüm için boşalan ki-*

taplığın içine bir sürü süs eşyası konmuş. İrili ufaklı, rengarenk biblolar. Aralarında bir grup sevimsiz, sakallı cüce de var. Korkarım oysa cücelerden. Küçükken de çok korkardım. Bunu da biliyor aslında, bilmeli.” (s. 16)

Yalçın Tosun

Toplumun kalıplarına uyan anne, evliliğinden tatmin olmadığı için kendine gizli bir kaçış noktası bulmuştur. Kocasının sağlığında gizli olarak inşaat ustası Emin Bey ile kaçamak ilişki kurmuştur. Bu durum anne karakterinin riyakâr oluşuna işaret eder. Bir yandan kızı bir çerçevenci ile evlendiği için kızına öfke duyan biri iken kendisi sözde evliliğini yürütüp aslında arka planda kendini sosyal hayatta mimar sıfatıyla var eden biri olarak işçi sınıfından biri ile ilişkiye girmekten çekinmez.

Nesli ise annesinin aksine kendisini hayat mücadelesinde yıpratmaktan çekinmemiş ve toplumun önceden çizmiş olduğu kurallara bağlı kalmayarak risk almayı tercih eden bir karakter olarak çizilmiştir.

Öyküde ölmüş baba karakterine oldukça silik bir şekilde yer verilmesine rağmen hem Nesli hem de annesi hala baba figürü ile yaşamaya devam etmektedirler.

Birbirini izleyen iç konuşmaların ardından Nesli biriken tüm öfkesini keviz tabağından çıkarır. Bu an öykünün kırılma noktasını oluşturur. Kızı büyük bir sinir krizi geçirirken annesi bu olaya tepki vermez. Nesli aklındaki tüm düşüncelerini, biriken nefretini annesine kusar. Annesi o anda gerçekten iletişim kurduklarını hissetse de aslında yine de tam bir iletişim kurulamamıştır. Nesli’de kendine benzer bir yön gördüğü için memnundur ama ona şefkat göstermekten kendini alıkoyar. Böyle bir durumda kızıyla ilgilenmeyi, sevgisini belli etmeyi kendisine yakıştıramaz. Bir an için hissettiği şefkat duygusunu yalnızlığına bağlar ama daha sonra hala yeni birini bulabilecek olmanın umuduyla bu duygudan sıyrılır. Kendini güçlü görerek Nesli’nin sinir krizi geçirmesi ve ağlamasını küçümser.

“Sünepe baban gibi iç çeke çeke ağla. Annen daha neler yapacak bir bilsen.” (s. 18)

Nesli, geri döndüğü baba evinde çocukluğu ve gençliği ile yüzleşmeyi beklerken annesiyle olan sorunu öncelikle patlak vermiştir.

Yaşanan trajik andan sonra Nesli kendisine sığınacak bir liman arar. Her ne kadar bu liman önce annesi gibi gözükse de aslında babasının sakinliğine ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle babası ile özdeşleşen yeşil hırkayı arar ancak babası öyküde ifade edilenin aksine sadece onun limanı değil aynı za-

manda yalnızlık duygusunu yoğun şekilde yaşayan annesinin de limanıdır.

Öykünün son bölümüne kadar yazar tarafından karakterin kendi ifadeleri aracılığı ile anne, çok katı, soğuk, mesafeli ve kendi çıkarlarını ön planda tutan biri olarak çizilmiştir ancak öykü annenin oldukça savunmasız bir halde, ölmüş kocası Kenan'ın hırkasına sarılıp sayıklaması ile son bulur.

“Kereviz severdi, çok severdi Kenan...” (s. 19)

Bu sahneyle aslında kendini bu kadar frenleyerek yaşayan kişilerin ne kadar savunmasız ve ilgiye ne kadar çok muhtaç olduğu belirtilmek istenmiştir. Aynı zamanda kızıyla yaşadığı gerginlikten sanki hiç etkilenmemiş gibi gözüken anneyi bu durum iç içen sarsmıştır ve onda da bir sinir krizine sebep olmuştur.

Annenin ölmüş kocasının hırkasına sarılarak ağlaması onun kırılğanlığını gösterir ancak kocasını aldatmış olduğu halde yine de kocasına sığınması ve onun sevdiği kerevizi tek başınayken bile yapmaya devam etmesi yaşadığı pişmanlık duygusunu ifade ediyor olabilir. Bunun yanı sıra kocasının sakin, fazla anlayışlı halini “sünepe” olarak görürken yine de yalnız olduğunda bu özellikler kocasını onun için güvenilir ve can yoldaşı kılmaktadır.

Bir yandan da kızı sinir krizi geçirdiği halde Bünyan halılarının kirlenmesini düşünmekte olan annenin bu kadar bencil olabiliyorken aynı zamanda bu derece savunmasız olması öykünün inandırıcılığını belli bir oranda zedelemiştir. Metinde anne karakterinin bu savunmasızlığı hakkında son ana kadar en küçük bir ipucuna rastlanmamaktadır. Her ne kadar “kan kusup kızılık şerbeti içtim.” diyen insanlar çevremizde bulunsa da bu kişilerin bu denli kırılğan ve hassas olabilecekleri genelde tahmin edilemez.

Öykünün sonunda hala ölmüş kocasının hayaliyle yaşayan bir kadınla karşılaşırız. Kadının kendi ifadelerinden kocasının ölümünden dolayı kızını suçlaması beklenmemektedir ancak son sahnede bu ölümden kızını sorumlu tutabileceği fikri de okurda oluşabilir. Bu suçlamadan emin olmak için anne karakterinin yapısına uygun olarak buna hiç değilse iç konuşmada değinmesi beklenirdi.

Öykünün farklı yerlerinde değinilen el ögesi anne ile kızın karakter özelliklerine ışık tutar. Aynı zamanda *“Oysa ne çok severim güzel elli insanları.”* (s. 14) cümlesi Nesli'nin güzel elli annesini ne kadar çok sevdiğini ancak ondan beklediği ilgiyi göremediği için ona karşı zaman içerisinde öfke ile dolduğunu gösterir. Öykünün sonunda yine annesinin güzel ellerini hatırlayarak onun odasına çıkar. Yıllarca görmeyi beklediği şefkati sonunda o annesine şaşırarak gösterir.

Öykü sosyolojik açıdan değerlendirildiğinde, ailele kurulan zorlu ilişkiyi vurguladığı söylenebilir. Aile bireyleri birbirlerine büyük ölçüde temas eden yaşamlar sürerler. İç içe geçmiş bu yaşam şekline ve aynı gen havuzu-

na ait olunmasına rağmen aile bireyleri arasında karakter özellikleri açısından oldukça büyük farklılıklar görülebilmektedir. Söz konusu zorlu ilişki, bu farklılıklar nedeniyle yaşanan sorunlara rağmen yine de bir bütün olma gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Aile fertleri büyük tartışmalar yaşamış olsalar bile yine de birbirlerine kopmaz bağlarla bağlıdır.

Aile kurumuna getirilen eleştiri ile birlikte ilişkili olarak evlilik de eleştirilmiştir.

“Kim severek evleniyor ki? Bir benim kızım Nesli.” (s.15)

Anne, kocasını başka bir erkekle aldattığı halde *“kadınlık vazifelerini”* kusursuz yerine getirmekle övünmektedir. (s.16)

Yazar annenin ağzından bir evliliğin başarılı olamayacağı tezini ileri sürer.

“Bunun ortaya çıkması için başarısız bir evlilik –bunun başarılısı da mı var?- yaşaması gerekiyormuş demek.” (s. 18)

Öyküde Nesli’nin çerçavecisiyle yaptığı evlilikse toplumun değer yargılarına göre değerlendirilir. Nesli ve ailesinin içinde bulunduğu sosyal sınıfın, anne ve babanın sahip olduğu meslekler, adada sürülen yaşam ve babanın entelektüel yanı nedeniyle üst orta veya orta sınıf olduğu söylenebilir. Daha alt bir sosyal sınıftan olan Nesli’nin kocası Eren’den toplum olarak beklenen ailenin geçimini sağlayamaması ve gerekli sorumluluğu gösterememesidir. Öyküde her ne kadar Nesli’nin mesleği hakkında bilgi verilmemiş olsa da ailesinin ve dolayısıyla kendisinin mensubu olduğu sınıf nedeniyle toplumun genel bakış açısıyla Eren ile birlikte olmaması gerekmektedir. *“Davul bile dengi dengine çalar.”* atasözü bu kanıyı desteklemektedir. Nesli ise belki sonunda yine annesini haklı çıkarmış olsa da aşık olduğu Eren ile evlenmeyi göze almıştır.

“Zaman zaman sevince benzer bir şeyler geçiyor gözünden sanki, görüyorum. Anlıyorum neden sevindiğini. Ne istediğini biliyorum. Evet anne haklıymışsın, dememi istiyorsun. O çerçavecisiyle evlenmemeliydim, hiçbir çerçavecisiyle evlenmemeliydim. Geçinemedik doğru dürüst. Çocuk da yapmamalıydım. Hatta sihirbaz olmak istediği için evi yakmasına ramak kalan ve adeta kocamın aynısı bir çocuk hiç yapmamalıydım.” (s. 17)

Öykünün anlatım tekniği incelendiğinde, öykünün iki farklı birinci şahıs tarafından anlatıldığı görülür. Karakterler, hem kendileri tarafından anlatılırken hem de bir başkasının gözünden anlatılmıştır, böylece iki ayrı bakış açısından tahlil ve tasvir edilmiş olurlar. Sadece baba karakteri annenin ve kızının bakış açısıyla öyküye dâhil edilmiştir. Bu durum karakter kendini direkt ifade etmese de karaktere yine birden fazla bakış açısıyla bakılmasına imkân vermiştir. Bu anlatım hikâyenin daha gerçekçi ve daha tarafsız olmasını sağlamıştır.

Yazar, karakterlerin kendilerini ifade etmelerine izin verir; objektif bir yaklaşıma sahiptir.

Anlatıcı geçişleri oldukça akıcı bir şekilde yapılmıştır. Bu geçişlerle iç konuşmalar sanki karşılıklı konuşmalara döner, böylelikle iki karakter arasındaki çatışma daha iyi yansıtılabilmektedir.

Yazarın yalın bir üslubu olduğu söylenebilir. Öyküde olaylar oldukça sade bir şekilde ifade edilmiş, acıklı denebilecek olaylarda dahi abartıya kaçılmamıştır.

Kereviz için Maupassant ve Çehov tarzı öykücülükten izler taşıdığı söylenebilir. Maupassant tarzına uygun olarak öykünün giriş, gelişme ve sonuç bölümleri bulunur ancak Çehov tarzına uygun olarak da öyküde okur tarafından tamamlaması düşünülen boşluklar yer almaktadır. Maupassant tarzı öykücülükte karakterler detaylı olarak anlatılır. *Kereviz*'de anne karakteri daha ayrıntılı çizilirken, kız karakteri ayrıntılı şekilde tasvir ve tahlil edilmemiştir. Öykü, durum öyküsü olarak devam ederken içinde barındırdığı çarpıcı öğelerle Çehov tarzı öykücülükten ziyade Maupassant tarzı öykücülüğe daha yakın durmaktadır. *Kereviz*'in sahip olduğu tüm özellikler göz önünde bulundurulduğunda ise Maupassant ve Çehov tarzı öykücülüğün arasında yer aldığını söylemek mümkündür.

Kereviz, içerdği öğelerle anlamlı bir bütünlük oluşturarak ailedeki ilişkilere ayna tutmuştur. Diyalog mahiyetindeki iç konuşmaların akıcılığıyla beslenen üslup, okuru öykünün içine çekmeyi başarmıştır. Öykünün farklı birinci şahıslar tarafından anlatılması ise okurun kendini karakterlerin yerine koyabilmesine olanak tanır. *Kereviz*, aile arasındaki ilişkilere gerçekçi bir bakış açısıyla bakılmasına imkân vererek bu ilişkilerin okur tarafından irdelenmesini sağlayan başarılı bir öykü olduğundan bahsedilebilir.

¹ Yalçın Tosun, *Anne, Baba ve Diğer Ölümcül Şeyler*, Yapı Kredi Yayınları, 2011, İstanbul. (Bu çalışmada öykü kitabının künyesi verilen baskısı kullanılmıştır. Öyküden yapılan alıntıların yanına sayfa numarası verilmesi ile yetinilecektir.)

ÖRÜMCEK KAPANI

Cemil KAVUKÇU

Can Yayınları

Yazıyı, “yazarın evi” olarak gören Cemil Kavukçu, yazarın evinin dışına çıkması karşısında soruyor: “(Yazarın) Evinin kapısının önünde ve sokakta işi ne?” Evde durmak, durabilmek, bir yazarın her şeyden önce yazıya ve kendisine karşı duyması gereken bir sorumluluk olmalıdır. Bu evden çıkmayan, dahası orada kalmayı bir zorunluluk olarak hisseden Cemil Kavukçu, *Örümcek Kapanı* adlı son deneme kitabında, bir yazar kadar bir okur olarak da öykü türünün doğasını, imkanlarını tartışırken, okuru da “bu evin” bir bireyi olarak kabul ediyor, dilini ve sözünü okurun bu konumunu yadırgamadan, sarsmadan en içten haliyle kuruyor; ona, öykünün, kendi öykücülüğünün inceliklerini açarken yürünmesi gereken yolun zorluklarını gösterdiği kadar iyi bir öykü yazıldığında alınacak hazın derinliğini de duyumsatıyor. Çünkü Kavukçu, “öykünün okurda tamamlandığına” inanan yazarlardan.

Patika adlı kitabıyla 1987’de Yaşar Nabi Nayır Öykü Ödülünü, *Uzak Noktalara Doğru* kitabıyla da 1996 Sait Faik Hikâye Armağanı’nı kazanan Cemil Kavukçu, çağdaş öykücülüğümüz önemli yazarlarından. Böylesi önemli bir yazarın kendi kişisel deneyimi, edebiyatımızın diğer usta öykücülerıyla olduğu kadar dünyanın önemli yazarlarıyla kurduğu ilişkileri göstermesi, bir yandan bu ilişki ilmekleriyle kendi yazarlık kumaşını dokuması, öte yandan bu ilişkiler içinde “ağrıyan yerini bulması”, kendi sesine ulaşması açısından da çok değerli. Bütün bu süreçleri yaşarken aynı zamanda kuramsal farkındalıklara varma ve yıllar sonra geçilen bu durakları anlatırken zaman zaman “keşkelerin” sınırında dolaşan bir dille konuşmanın yürekliliğini göstermesi bile aslında, yazarlığın “tamamlanabilen” değil “bitimsiz” bir süreç olduğunu ortaya koyuyor.

Daha önce öyküyü kediye benzeten Kavukçu; “Sonuçta öykü kedi gibiydi, sen onu okşamak istediğinde değil de, o kendisini sevdirmek isteği zaman yanına geliyordu.” diyordu. Hemingway öykücülüğü üzerine konuşurken, “Hemingway öyküyü arayan, kovalayan değil, sabır-

la bekleyen biri. Bazen öyküyü biliyordur, bazen de yazarken oluşur öyküsü.” cümlesiyle sözlerini sürdürür. Sabır, sözcüğünü kullanması boşuna değildir çünkü bu sözcüğü merakını anlatmak için yavaş yavaş ısıtıyor. Devam ediyor Kavukçu: “Ben buna öykü örümceği diyorum. Yazar, yaşamının kuytusuna büyükçe bir ağ örüp beklemeye başlıyor. Sonra bir iz, öyküye dönüşecek bir tümce ya da gizemli bir sözcük gelip o ağa takılıyor. O zaman da öykü örümceği köşeden fırlıyor ve o çekirdeğin ipeksi salgısıyla bir koza gibi örüyor.” Kedi ile yazarlar arasındaki sıkı dostlukları biliyoruz. Öyküyü kediye benzetmek okuru çok şaşırtmasa da öykü yazma edimini “örümcek ağı” metaforu üzerinden anlatmak yeni bir buluş olmanın ötesinde yazının doğasını somutlayan oldukça berrak bir saptamadır.

Kavukçu, yaşamla yazı arasındaki o muğlak arafta dolaşmayı seviyor. Yaşam nerede biter, yazı nerede başlar? Yazı ile yaşam arasında hangi türden bir ilişki vardır? Yaşadıklarımızı öyküye dönüştüremiyorsak öykü yaşamın dışında şeyler mi anlatıyor? Okuduğumuz bir öyküde yazar, bizim yaşadıklarımızı bizden daha derin bir gözle gözlemlemiş ve anlatmışsa öykü ile yaşamın ilişkisini nasıl yok sayabiliriz? Sorular çoğaltılabilir. “Öykünün gücü, yaşamla olan bağından kaynaklanıyor. Kısacık zaman diliminde bir yaşama tamlık ederiz.” diyor Kavukçu, Hemingway’in verdiği yanıt üzerinden yaşam ve öykü iliş-

kisi üzerindeki sisi alır. “Bir deneyiminizin öyküye dönüştürmeden önce o deneyiminizden ne kadar uzaklaşmanız gerekir?” sorusuna Hemingway’in verdiği şu çarpıcı yanıtı da aktarır Kavukçu: “Yaşadığımız tecrübeye bağlı bu. Bir yanınız olayı, daha başından beri dışarıdan seyreder, öteki yanınız ise tamamen olayın içindedir. Öyle sanıyorum ki bir deneyim hakkında, yaşandıktan ne kadar sonra yazabileceğinizi söyleyen bir kural yok. Bu bireyin olayın etkisinden ne kadar çabuk kurtulduğuna ve iyileşme gücüne bağlıdır.” Hemingway’in bu sözlerini Kavukçu’nun şu sözleri ile çerçevelemekte bir sakınca görmüyorum: “Yaşamışlığın kurguya dönüştürülmesi her zaman bir riski de beraberinde getirir. Öykü ile anı arasında gidip gelen bir dengedir bu. Yazar, yaşananlara sadık kalmaya çalıştıkça öyküsü sığlaşır ve yaratıcı özgürlüğü kısıtlanır.”

Yaşamın sıcaklığını öykünün sıcaklığına taşıdığımızda bazen elinizdeki o “ilginç, muhteşem, çarpıcı” olay birden bire soğuyuverir bütün ışıklarını yitirir. Çünkü öykünün sıcaklığı ile yaşamın sıcaklığı arasında başka türlü bir derece farkı vardır. Öykü, içine kurulduğu rahimde, kendisine özgü bir sıcaklıkta olgunlaşır, pişer. Kavukçu, bazen “sana öyle sıkı bir olay anlatacağım ki bunu kesin yazarsın” şeklinde eş, dost önerileri aldığından bahsetse de asıl ilginç olanı yazarların ve eleştirmenlerin de Kavukçu’ya benzer önerilerde bulunmasıdır. Kavukçu, “Bazen, anlattığım bir olayı neden yazmadığımı sorarlar. Ben de, ‘yazacak olsam anlatmazdım,’ derim. Öykü, okunarak tadına varılan bir tür. Onu karşınızdakine anlatmaya kalkıştığımızda yalnızca konusundan söz etmiş olursunuz.” derken öykünün doğasını da kalın çizgilerle çizer.

Kavukçu, taşradan gelmiş bir yazar olarak ailesi tarafından nasıl algılandığını da anlatır. Çıkan onlarca kitaba rağmen babası, oğlunun yazarlık halinden, kitaplarından hiç bahsetmez. Ölümünden önce babasının başucunda *Patika* kitabını gören Kavukçu, sevinçten çok korkuya kapılır. Çünkü babasının, kendisini yazdıklarından ötürü ahlaki açıdan yargılamasından korkar. Ve otosansür denilen mekanizmayı o anda derinden hisseder. “Onu incitecek bir şey yazmadığımdan emindim ama otosansür de böyle bir şeydi işte.”

Öykü, yaşam ilişkini bir başka bağlamda tartışan Kavukçu, “Zaman zaman yaşananlar, öykülerin esin kaynağı oluyor. Bazen de önce öykü yazılıyor, sonra da yazılanlar yaşanıyor.” dedikten sonra okurlarını kaygılandıran sözler de söylüyor: “Okumak iç dünyamı besleyen bir kaynakken yazmak sığınabileceğim bir liman oldu. Okumaktan hiçbir zaman vazgeçemeyeceğimi biliyorum. Yazmak ise öyle değil. Bir gün birbirimizi bırakabiliriz.”

Yazınsal yolcuğunu, yaşamının ilginç ve renkli kesitleriyle süsleyen Cemil Kavukçu, yazının doğasını açumların aslında bir ucundan da hayatın özüne dokunuyor. Kavukçu yaşamdan süzülüp gelen anların, öykü içindeki serüvenini anlatırken okurlar da yaşamın ipleleriyle ilmek ilmek örülen o ağ içinde öykü örümceğinin saklandığı yerden gelip kozasını ördüğüne tanıklık ediyor. Kavukçu, her ne kadar “bir gün birbirimizi bırakabiliriz” dese de

sanırım o yaşadıkça bu örümcek ağına daha çok öykü takılacak. 🕸

MEHMET ÖZTUNÇ

SEYİR BALKONU

Fatma Rânâ ÇERÇİ

İz Yayıncılık

Fatma Rânâ Çerçi’nin öykülerini topladığı *Seyir Balkon*, sokağa bakan bir kitap. Sokak ise bir kasabanın ya da çok küçük bir şehrin sokağıdır. Evler birbirine yapışık değildir. Fakat bitişiktir. Bu sokakta iş makinesi gürültüsünü duymayacağımızı daha ilk hikâyede hissedebilirsiniz. Sokağın zemini sarı ve tozludur. Toprakla beton arasındır. *Arada kalmış* kahramanlar arada kalmış bir zeminde yürürler.

Seyir Balkon’nun baktığı sokak bir metropole ait değildir. Işıklı ve renklidir. Rengini, panolar yerine insanlardan alır. Sokaktan geçen ya da *balkondan* görülen evlerde yaşayanlar bunalımlı olmamakla beraber, bunalan tiplerdir. Onlar sıra dışıdır. Ancak sıra dışı olduklarının kendileri bile farkında değildir. Ne deli denilebilir onlar için ne de normal. Acıyı en doğal haliyle yaşar bu kahramanlar. Tutunamamayı en derin hâliyle. Ne acının ne de tutunamamanın se-

bepleriyle ilgili değildir. Acı sonuçtur ve yaşanır. Olabildiğince derin hissedilen duyguların fel sefesini yapmaz bu kahramanlar. Saçı taranan bir çocuğun taraktan çektiği gibidir bu his. Tarağı tutan ele kadar ulaşmaz sorgulama. Çünkü acı düşünsel değil duygusaldır her birinin dünyasında. Uzun uzun düşünmeden bilgece laflar edebilirler bu nedenle. Melek ve insan olma arasında bir çizgide yaşarlar. Ne sevaplarının ne de günahlarının farkındadırlar. Üzgün olmadıkları zamanlarda, olabildiğince neşelidirler. Orta ve normal olmak onların çok uzağındadır. Dünyanın gelip geçiciliğini, üzerinde hiç düşünmeden keşfetmişlerdir. Keşifse yaşamdır. Mesela *Aşka Döner Dolap* öyküsündeki kız çocuğu sara hastasıdır ve bunun ne demek olduğunu bile bilmez; ‘*Ama hiç sarı yok. Sarıları ben aldım. Çaldım esasen. Gizlice alınca, bana ait olmayınca çalmak olmuyor mu? Evet, bayağı böyle işte. Neden mi? Her şeyin bir nedeni*

var. Sarı yaprağı, yaprak sonbaharı, sonbahar şehre gidişimizi, şehre gidişimiz hastalığı, hastalık doktorun sözlerini, doktorun sözleri annemin ağlayışını, annemin ağlayışı gözlerime bir daha bakmayışını hatırlatıyor. Sarı olmasınlar. Sarı olmasın hiç kimse, hiçbir şey. Dört de olmasın. Gıcır damasın da.' Hayatı hep eksik yaşayacak olan bu kız çocuğu bütünlüğü temsil eden dört rakamını da sevmez. Nedenini ise yine bilmez; 'Bir... iki... üç... on / Ne biçim saydın Naima!! Üçten sonra dört gelir! Onu sevmem. O demek dert demek! Hem üçten sonra tıp gelir!'

Balkondan baktığımızda büyük şehirlerle mahsus kaosa rastlamayız ancak küçük şehirlerle mahsus karmaşayı görürüz. Anlatıcı göz; ne birinci tekil ne de üçüncü tekil şahıstır, ne içinde ne dışındadır öykünün, bir kamera gibi çeker ve gösterir. Kendi kendine yüksek sesle konuşan kahramanların dünyasında doğanın sesini de işitiriz. Bahçe görürüz. Böcek ve güvercin isimlerini öğreniriz. Mesela tespih böceğini, taklambaçı... Ortam ve eşyanın, kahramanların dünyasına yansımaları okuruz; 'Rüzgâr, açık pencereden hücum ederken perdeyi havalandırdı. Havalanan perde masada duran vazoyu devirdi. Vazodaki papatyalar etrafa saçıldı. Etraftaki tozlar uçuşmaya başladı. Uçuşan tozlar öksürüğünü artırdı. Nefesini kesti.'

Seyir Balkonu, 1977 doğumlu yazarın ilk kitabı. Bazı cümleler melodrama dokunsa da Çerçi, ilk kitapta düşülebilecek hatalardan uzak bir eser ortaya koymuş. Yargı bildiren ve hüküm veren cümlelere ne öykünün akışı esnasında ne de sonunda pirim verilmemiş. Kötüler bile yerilmek ya da kınanmak için değil, iyilerin üzüntüsünü yansıtabilme için bulunmuşlar öykülerde. Bir gölge gibi gelip geçmiş 'kötüler'. Üzerinde durulmamış. Onlardan çok az bahsedilse de karakterlikleri hissedilmiş; 'Kuki de kim diyeceksin? Başı kara benekli kuzum. Mümin amca, annesini yemlerken kucakladım geçen gün. Terlemedim de yorulmadım da. Hep o Seher kadının uydurması. Babama ikide bir beni kesiyor. Güya üzerimi örttürmüyormuşum, banyolukta soğuk suları dökiyormuşum, kırkayakları içleri dolu reçel kavonozlarına atıyormuşum, kirli çoraplarımla yatıyormuşum, işliğe Çin porseleniyle buğday bırakıyormuşum, duvara tırmıyormuş, gelen geçene muşmula surat diyormuşum...'

Aslında tüm bunlar bir çocuğun yapabileceği doğal yaramazlıklar. İftira olması imkânsız. Burada yazar kahramanın dilinden, ona iftira atılmasından ziyade bunlardan şikâyet etmenin yetişkinliğe yakışmayacağını ironik bir dille aktarmayı tercih etmiş. Ironiyi, çocuk diline başarıyla yaslamış yazar. *Kırk Köfteciler Yatırı* da

ironinin çocuk diline başarıyla yaslandığı bir diğer öykü. Hurafenin kazayla ve ne kadar çabuk yayılabileceğini anlatıyor.

Çerçi'nin anlattığı taşra, öykülerde sıkça rastlamaya alışık olduğumuz gibi dedikoducu, cahil ve acımasız değildir. Kendi dünyasında günü kurtaran bir taşradır. Kitabın içinde yer alan on sekiz öyküden en güçlüleri ise şunlar; *Aşka Döner Dolap*, *Günlerden Üç Gün*; *Nar Çiçeğine Hicazkâr*, *Güneş ve Çakal*, *Metre Surat*, *Dönüş Yolu*, *Kırk Köfteciler Yatırı*.

Aşka Döner Dolap'ta 'suya düşen umutlarını büyüyünce kurutmayı' tasarlayan bir kız çocuğunun hikâyesine tanık oluruz. Sıkılan canını bir türlü gevşetemeyen Naima, sara hastalığı ile sarıyı karıştırır. Hastalığı nedeniyle öz annesi onu çocuğu olmayan başka birine vermiştir. Masal kahramanlarından çok korkar Naima. Ve canavarların gelip onu tekrar yeni annesinden almalarından da... Çerçi'nin öykü dili dışıldır. Kahramanları da öyle. *Nar Çiçeğine Hicazkâr*, lirik bir öyküdür. İmgeleme ön plandadır. 'Aylar kış mevsimini terk eder' öyküde. *Güneş ve Çakal*'daki Ülfet ile *Metre Surat*'taki Binnaz da Naima'ya çok benzer. Öykülere içses hâkimdir. Bu ses soruları kendi sorar yine kendi cevaplar. *Dönüş Yolu* ise tek solukta keyifle okunacak bir öyküdür. ☺

HANDAN ACAR YILDIZ

SUSKUNUN GÖLGESİNDE

Suzan SAMANCI

Sel Yayınları

Suzan Samancı'nın öykü kitabı *Suskunun Gölgesinde* Sel Yayınlarından çıkan ikinci basısıyla kitapçıların raflarında. Okuyucular 'Eriyip Gidiyor Gece', 'Reçine Kokuyordu Helin', 'Kıraç Dağlar Kar Tuttu' adlı öykü kitaplarıyla tanıyorlar Samancı'yı. Ayrıca, yayınlanmış iki romanı var: 'Korkunun Irmağı' ve 'Halepçe'den Gelen Sevgili'.

Suskunun Gölgesinde'de Güneydoğu Anadolu Bölgesine, oranın insanlarına, o insanların sorunlarına, yaşadıklarına odaklanan 19 öykü var. O coğrafyadan uzaklaşılsa bile oranın sorunlarından, öfkelerinden ve duygularından çok da uzağa gitmiyor öyküler.

Ne anlattığını biliyor Samancı. Anlattıklarını seyircisi değil. Görerek, bakarak da anlatmıyor. Konusunun içinde, mekanlarında yaşamış bir öykücü o. Kahramanlarıyla tanışmış öyküle-

rinin ya da doğrudan kahramanı olmuş. Kısacası içerden bakıyor Samancı. Herkesin en geniş cümleleri kurduğu, en tehlikeli genellemeleri yaptığı, dolayısıyla; insanı kaybettiği toz duman içinde, tek tek insanlarla tanıştırıyor bizi.

Anlatıklarını, en çıplak, en insani halleriyle resmediyor. Kalemnin gücü de işte bu kavşakta ortaya çıkıyor. İdeolojisinin ateşinin kelimelerini kavurmasına izin vermiyor. Yaşadıklarının şiddeti öyküsünü tekdüzeleştirmiyor, kuraklaştırmıyor. Daha ilk cümlesinden neyi resmedeceği anlaşılanlardan, parmağıyla nereyi işaret edeceğini belli edenlerden değil Samancı.

En sert kırılmaları, çelişkileri, çatışmaları en düz eşiklere indirebiliyor. Merkezde yer alan ve temel belirleyici olan şiddetin travmasını, tahrip ede ede gittiği en uç noktalara kadar takip edebiliyor. Tek tek bireylerde toplananın, nasıl olup da toplumsal katmana çıktığının izlerini de sürebiliyor.

Tabiatın da ustası aynı zamanda. Çiçekler, pencere önünün süsleri, saksılar içindeki sınırlı güzellikler olarak durmuyorlar. Onların sadece adlarını değil, kokularını, büyüme biçimlerini ve evrelerini, renklerini, duruşlarını da biliyor. O kadar eğilmiş ki üzerlerine; ifade olarak karşılıklarını da bulabiliyoruz satır aralarında.

Ağacın sokrasını da biliyor, günbatımın güvezi gölgesini de. Sıcakın geviş getirmesini de onda buluyoruz, nehrin ip gibi akmasını da, batan günün altında şerbet rengine bürünmesini de. Gelin kuşları, isketeler, ishakkuşları, çamurcunlar, kızböcekleri Samancı'nın öykülerinde zamanları geldiğinde gelip geçiyorlar usullerince. Bir tabiat şöleninde ya da zengin bir tablonun önünde akıyor öyküler. "Herkes yöresine benzer ya, biz de yöremize benziyoruz." derken tabiatla kahramanların buluşturuyor, birleştiriyor, bir yapıyor. Korku ve öfke yan yana. Hangisinin hangisini doğurduğunu ayırt edemiyoruz. Ekşi kan ile ter kokusu iç içe.

Korucuların adaletsizliği, törelerin acımasızlığı, silahların kısır döngüsü... Acıyı derinleştiren, yaranın kapanmasına izin vermeyen, nefreti yaayan, körleşmede eşitleyen bir döngü.

Dağa çıkanlar insan halleriyle, duygularıyla, çıkıyorlar karşınıza. Çelişkilerini ortaya koyuyor, dağı, şehri, dağla şehir arasındaki yolu, yolculuğu sorguluyorlar. Üstelik hiçbir duygularına sansür uygulamadan. Dağdan inmeyi, kendi kü-

çük dünyalarında, kocası ve çocukları için yaşayacak bir küçük burjuva olmayı da dile getirebiliyorlar. Yeni hayatında ismini değiştirmek kadar radikal adımlara da cesaret edebileceklerini de anlatabiliyorlar.

Asıl ustalığını tek bir alana sınırlayacak olursak; kısa cümlelerin ustası Samancı. Kısa kuruyor cümlelerini. Kısa, net, bir nefeslik, bir adımlık, anlamları tartışmasız, hedeflerini tek tek vuran cümleler... Küçük taşlarla uzun, muntazam yollar yapar gibi, minik motiflerden büyük, yekpare halılar dokur gibi çalışıyor Samancı. Hikayenin akışında bir duraklamaya da yol açmıyor kısa cümleleri. Sabırlı, incelikli bir cümle ustası.

Küçük insanlarla büyük meseleler yan yana, iç içe Samancı'da. Duygunun bütün coğrafyasına yayılmış öyküleri. En sıradanı da dahil olmak üzere hiçbir duyguyu görmezden gelmeyecek kadar cesareti var.

Dünyanın bir başka coğrafyasına gidecek ve oradan bir paralellik bulacak kadar da geniş aç objektifi var. Biri Türkiye'den, diğeri uzak bir ülkeden iki ayrı otomobil var bir öyküsünde. Fail-i meçhullerin, karanlık olayların sırdaşı olarak sıkça görülmeye başlayan otomobil, giderek endişenin sembolü haline gelmiş ve endişe giderek korkuya evrilmiş. Toplumsal travmanın merkezine yerleşmiş ve inadına beyaz renkli...

Bir açıdan baktığımızda acıların kardeşliğine çıkıyorsunuz. Bir başka açıdan baktığınızda

ise diktatörlerin ve onların baskı yöntemlerinin birbirine kopya kadar benzeştğine.

İnsan söz konusu olduğunda ortaya çıkan o en geniş duygu tayfını, şiddetin, işkencenin, baskının, ihanetin, yalnzlığın her türlüünü bulabiliyoruz Samancı'nın öykülerinde.

Konuşmak, anlamak, empati yapmak, sorunu tespit etmek, çözüm için adım atmak için insanın kaybolmaması gerekiyor. Onun düşüncesi kadar duygusunun da hesaba katılması gerekiyor.

Onun için Samancı'nın yazdıkları okunmayı iki kez hak ediyor. Öncelikle insana ve topluma dair keşfettikleriyle, onu kavrayış biçimiyle, anlatış yetkinliği ile başarılı öyküler olarak...

Sonra ise olan biteni anlamaya çalışırken, 'öteki'ni empati yapmaya uğraşırken, kaybolanları bulurken de bu öykülere ihtiyacımız var. ☺

İSMAİL SERT

